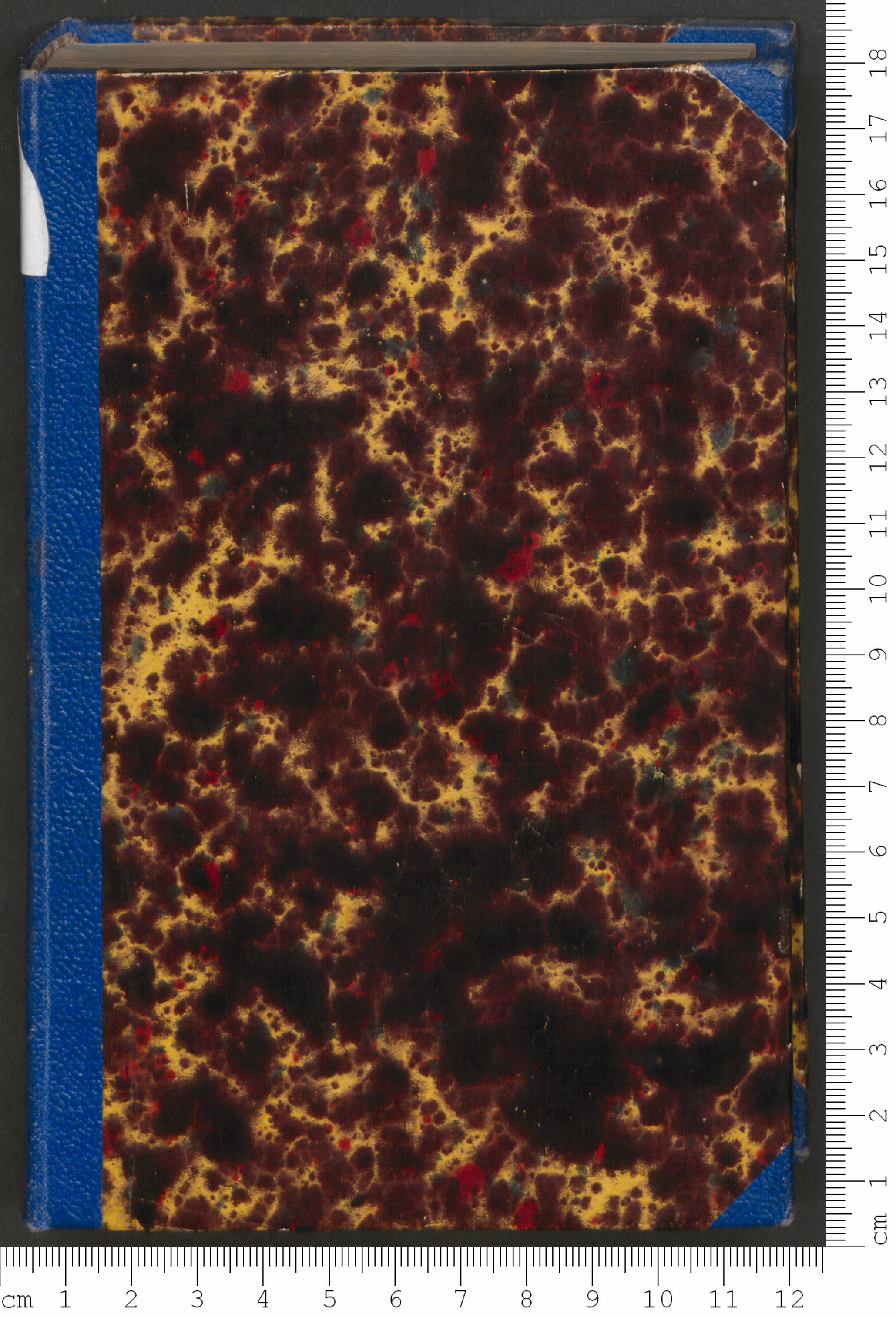
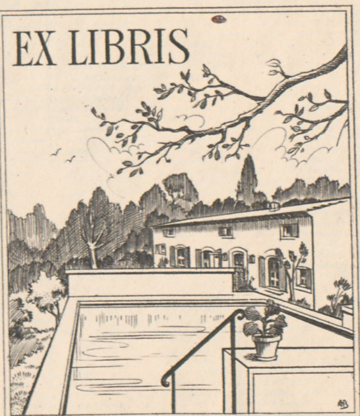
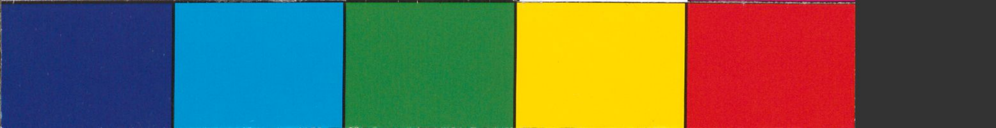
ANTECKN.
FRÅN
UTLANDET.
AF
KULLBERG.
2.

GUNNAR W. LUNDBERG
" CAMPAGNE TESSIN "
SAIGNON
VAUCLUSE
1975

BREF,

ANTECKNINGAR OCH SKIZZER

FRÅN UTLANDET.

AF

KARL KULLBERG.

SEDNARE DELEN.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS L. J. HJERTA,
1844.

INNEHÅLL.

Tre dagar i Paris.

Skizz.

Baron Jonas Leovigil Murkenstam, annars bland de sina vanligen Jöns kallad, hade af hulda föräldrar blifvit utskickad på resor, de der borde utbilda hans anlag och, efter någon tids vistande i Frankrike och England, göra honom till en fulländad gentleman. Han hade fått nya kläder och ett betydligt kreditiv till följeslagare på resan, hvilken utan uppehåll ställdes till, såsom gamle baron Murkenstam uttryckte sig, civilisationens medelpunkt, eller med andra ord till Paris. Lyckligen med diligensen ankommen till Messagerierna vid Rue Notre Dame de Victoire, blef han, ehuru alldeles okänd, med öppna armar emottagen af en skock kommissionärer, hvilka inbjödo honom hvar och en till sitt serskilda hotell, dundrande skreko honom i örat: »Appartements, monsieur! appartements à louer!» och inställsamt stucko honom de mest skön-graverade adresskort i handen. En tog hans hattask, en annan hans kappsäck, en tredje hans "sac de nuit". Somliga bjödo honom armen, andra togo honom i kragen, allt för att

få honom med sig. Man, i ordets fulla bemärkelse, slets om honom. Baron Jonas, som i Sverige hade en rik pappa att ärfva, hade visserligen redan der fått något begrepp om hvad det vill säga att vara feterad. Mödrar med giftvuxna döttrar hade vinkat honom till sig på balerna, för att säga honom en kompliment öfver den charmant lyckade knuten på hans halsduk, och en excellens hade försäkrat honom, att han skulle bli en ståtlig kammarjunkare. Detta likväl inom fäderneslandet. Men att nu, på villfremmande botten, utan att ännu ha uppvisat hvarken pass eller rekommendationsbref, befinna sig så "en vogue", som här midt i trängseln af kommissionärer och hyrlakejer, se! det öfversteg vida vår barons djerfvaste förhoppningar, och den enda förklaringsgrund han dertill kunde utfundera, var aktningen hos hopen för det friherrliga Murkenstamska vapnet, som, af hans fröken syster broderadt på hans resväska, vördnadsbjudande hängde honom ner på magen. Angenämt öfverraskad af den allmänna täflan om hans person, hvarföre han så plötsligen blifvit föremål, ville han gerna tillfredsställa allas önskningar, men det var honom likväl omöjligt att följa mera än en af de många vägvisare, som erbjödo sig till hans tjenst. I en liten, icke ovältalig harang tackade han derföre samtlige herrar kommissionärer för deras uppmärksamhet, och, då hans tvenne enstaka ben icke tilläto honom att följa

sitt hjertas röst och följa alla, anhöll han att få till följeslagare utse den, som redan bemägtigat hans kappsäck och således förvärfvat sig icke ovigtiga anspråk äfven på hans person. Häremot kunde icke några grundade anmärkningar framställas, och friherren satte sig således i marsch till den bostad, som så gästfritt blifvit honom erbjuden, redan vid hans första steg på parisisk grund och botten. Ändtligen stannade kommissionären framför ett temligen oansenligt hus vid Rue Montmartre. Under vägen hade baron Jonas gjort den anmärkningen, att Fransyska artigheten är af ett alldeles eget och afskiljdt slag. Han mötte nemligen på trottoirerna åtskilliga personer, både i frackar och bluser, för hvilka han artigt vek åt sidan, och hvilka, med iakttagande af samma försigtighetsmått, icke skulle det ringaste behöft komma i beröring med honom, men dessa, utan att bekymra sig härom, knuffade i förbigående dugtigt till honom, hvarvid de dock alltid ytterst förbindligt yttrade: »Mille pardons, monsieur!» Att få tusende ursäkter för en enda knuffning förefaller visserligen, vid första påseendet, indrägtigt nog, men då knuffarne, äfven med tillbörligt afseende fästadt på deras fåtalighet, på vår friherre utöfvade en vida mera direkt inflytelse, än ursäkterna i all deras ymnoghet, började han med skäl att finna sig stött, och, erinrande sig sin herr faders uttryck, att Fransoserna vore den mest bildade

nation i verlden, trodde han sig dock berättigad att anse detta uttryck mera afse munnen, än armbågarne, hvilka sednares bildning, efter hans åsigt, förrådde mycket brister och ojemnheter. Emedlertid var det honom en verklig tillfredsställelse, att under den vördnadsbjudande skylten: »Appartemens meublés» veta sig räddad undan knuffningarne på trottoirerna, att af kommissionären bli införd i en portgång, der inom ett slags glasskåp en gammal käring tjenstgjorde som portvakt, och en gårdsdräng i papiljotter sopade stengolfvet. Baron Murkenstam hade visserligen, som barn, en Fettisdagsmorgon öfverraskat sina kusiner, små fröknarna Turturdufva, i papiljotter, och var således icke alldeles obekant med beskaffenheten af denna prydnad, men det var likväl första gången han såg den begagnas af en karl, och framför allt af en karl, som sopade. Ursäktligt var det derföre måhända, att han, med något uppspärrad mun, blef ett ögonblick stående framför denna vidunderliga uppenbarelse. Men sopningskonstnären tycktes dock icke vara fallen att låta förbluffa sig; han återgaf betraktelse med betraktelse, och, icke utan en viss elegant vårdslöshet stödjande sig på qvastkäppen, yttrade han temligen mokant: »Eh bien, mon bourgeois!» Murkenstam svarade intet, men han slog med handen på resväskan, liksom ville han säga: »Kalla den för bourgeois, som bär en friherrlig krona frampå magen!»

Den, som vill studera allt det slynaktiga, hvilket möjligtvis kan belöpa sig på qvinnonaturen, bör en vacker förmiddag ge sig ut i Paris, för att, som termen lyder, »se på rum». De fruntimmer, hvilka här uppträda som uthyrande, kunna snart sagdt betraktas som en egen typ för den Fransyska qvinnan, de, så väl som grisetten och modisten. De hafva hvarken den förras friskhet eller den sednares behag, men vanligen en utomordentlig talförmåga, en förvånande käckhet, en egen tilltagsen vårdslöshet i sätt och fasoner. De stå vanligen på gränsen af sin andra vår — den artiga Fransosen betecknar sålunda det någon gång i öppna ord stötande trettiotalet. Man träffar dem oftast kostymerade i bluser, i en toilett, som håller medelvägen emellan hafsighet och koketteri. Ej sällan glöda äfven midt i sommaren ett par bränder i deras kamin; de rosta dervid sitt frukostbröd och värma sina fötter. Till de små tjusningsmedel, hvarmed de söka fasthålla en tveksam hyresspekulant, hör äfven sättet att helt omärkligt draga den ena foten ur dess toffelbeklädnad och i denna genombrutet strumpbeklädda skepelse låta den göra intagande evolutioner på den brokiga pallen framför emman, hvari dessa hyrornas sibyllor vanligtvis throna. Emellanåt finner man vid damens fötter en vresig, morrande knähund; emellanåt, om man alltför oanmäld inträder — hennes man. Hon delar sin tillgifvenhet emellan begge. En eller

annan vill dock veta, att mannen är en kollektif person, en slags symbol mera, än en verklighet. Han syns endast, då det är alldeles oundgängligt för att sauvera apparencerna.

En dylik person, som den ofvan beskrifne, emottog baron Murkenstam i det rum, dit han af sin välvilliga kommissionär infördes, och utropade, i det hon gick honom till mötes: »Ah! le bon dieu m'a donné un delicieux locataire!» På samma sätt utbrister gurmanden, vid åsynen af en gödd kapun: »Ah! hvilken prägtig stek!»

Och nu började damen skryta, på ett sätt, som det endast är möjligt för en Preussare eller en Fransyska, öfver sina rums förträfflighet, öfver den herrliga utsigten, som, i parenthes sagdt, öppnade sig åt en gård, garnerad med två blomkrukor och en diskbytta, öfver sina sängkläders frihet från allt spår till ohyra, öfver, som hon uttryckte sig, polisen i det inre af hennes etablissement, öfver portvakterskans vaksamhet, som likväl fullkomligt visste både då hon borde se och blunda, öfver gårdsdrängens talang i skoborstning, hvarom han kunde förete skriftliga intyg af godkända auktoriteter. »Och huset har dessutom,» tillade hon, »en historisk märkvärdighet. Endast några hundrade alnar härifrån blef hertigen af Berry mördad, och i № 79, bis, två nummer härifrån, låg Mirabeau, under terrorismens argaste dagar, gömd i en källare. Ja! jag vet icke, hvad

politisk tro min herre tillhör, men öppet får jag bekänna, att till och med Fieschi bott här någon tid; likvisst var det åtminstone tio år före mord–attentaten och dessutom ända upp i fjerde våningen.»

»Och ändå», fullföljde värdinnan, »hyr jag ut mina rum för ett alldeles utomordentligt, ett verkligen förvånande godt pris. Jag begär för dessa tvenne kammare, garderob och tambur inberäknade, endast tvåhundrade franker i månaden. Men härvid måste jag dock uttryckligen fästa ett vilkor, det nemligen att ackordet endast kommer att gälla till och med September månads utgång. I Oktober få vi alltid till Paris några skeppslaster Engelsmän, som måste ha tak öfver hufvudet, och i vår ställning får man begagna sig af konjunkturerna. Jag sätter vanligen vid den tiden upp mina hyror, men alltid billigt, alltid med iakttagande af den egard jag är mina gäster skyldig. Om Ni kanske då fästat Er vid lokalen och ogerna vill öfverge den — hos mig är det ett anspråk, att man trifs väl — behöfver Ni således ingalunda frukta att bli prejad. Ni har att göra med billigheten sjelf.»

Murkenstam hade det väl aldrig fallit in, att tänka sig billigheten i en sådan gestalt, som madame Coquerets, uti blus och tofflor, men som han i allmänhet föga befattat sig med att tänka, skref han denna omständighet hufvudsakligen på räkningen af sin egen urakt–

låtenhet, och började försona sig med tanken, att det var billigheten sjelf, som för två små kyffen affordrade honom tvåhundrade franker i månadtlig hyra. Han tyckte, att pruta föga anstod det friherrliga vapen han bar till skylt utanpå sin personlighet, och egentligen borde väl en person, som skulle bildas till gentleman, icke bo för bättre pris, såvida han icke ville misstänkas för den plebejiska odygden att vara hushållsam. Något sådant skulle djupt ha sårat vår hjelte, och, skramlande med louisdorerna i sin byxficka, yttrade derföre friherren, att han, på de uppgifna vilkoren, ville taga rummen.

»Förträffligt, herr baron! Vi skola bli de bästa vänner. Ni har att befalla i huset, som vore ni min egen man,» utbrast Fransyskan, full af glädje öfver det indrägtiga fynd hon trodde sig ha gjort i friherren, hvars ansigte, bland andra stora drag, äfven bar pregeln af en ogemen beskedlighet, och således för framtiden ingaf de bästa förhoppningar, det han skulle tåla en behörig uppskjörtning under den rubrik, som på hyresvärdars räkningar vanligtvis förekommer med benämningen: "Fournitures", och upptager kostnaden för kaffe, thé, m. m. dylikt, som på stället, der man bor, reqvireras.

»Skulle Ni någon gång,» utfästade sig vidare värdinnan, »vilja ha en liten supé arrangerad på edra rum, för några vänner eller väninnor, helt anspråkslöst, en kalkon med tryffel, ostron, champagne, hvad huset i hastig-

heten kan förmå, så behöfver Ni i sådant afseende endast ge en vink, för att bli åtlydd. Jag smickrar mig med att åtminstone litet känna herrarnes smak» . . . .

»Och hvem skulle kunna känna det bättre, än Ni?» afbröt Murkenstam, som nu tyckte det vara tid att, äfven för sin del, komma fram med något.

Med en liten nick gaf värdinnan tillkänna, att hon uppskattade hela artigheten af hans kompliment, gned med sin näsduk som hastigast bort dammet af en spegel, och fortfor, i det hon, ordnande, ilade genom rummet, här rättade en stol och der flyttade ett bord: »Den här våningen är ett verkligt litet paradis, bara den blir uppstädad. Ni bor här som en hel prins.»

Detta uttryck erinrade verkligen om det Svenska ordstäfvet: en prins i en bagarbod. Det furstliga *inskränkte sig* här *till några qvadrat-alnars yta, till ett amöblemang*, som sett sina bästa dagar, och till en värdinna, som gjort detsamma.

»Och, fastän fremling, skall ni aldrig behöfva erfara hvad ensamhet vill säga. När Ni önskar det, skall jag komma ner till Er med mitt arbete. Vi ska prata politik. Jag läser tidningarne, vet ni, med passion, och jag skulle vara den första att storma befästningarne kring Paris. Liksom hade vi icke ännu nog bojor — accisen, polisen, äktenskapet, förbudet för frun-

timren att kläda sig i karlkläder — utan att äfven denna skall komma dertill. Minns mina ord, detta fortifikations-system kostar Ludvig Filip förr eller sednare hans thron! "Mais drole de genre" att så här yppa sitt hjertas innersta tankar för en ung herre, som man ser för första gången, att dymedelst redan taga hans tid i anspråk, när han knappt hunnit se sig omkring i den stora staden. Boulevarderna, Eliseiska fälten, nöjet, glansen kalla Er. Men ett ord dock från en person, som vill Er väl! Akta Er för ficktjufvar. De äro i detta ögonblick talrikare och djerfvare, än någonsin. För ett par dagar sedan stulo de peruken af en äldre herre, som somnat på en bänk i Palais Royals trädgård. Man börjar redan allmänt snusa, som Napoleon, direkte ur västfickan, emedan snusdosorna ej mera, hvar man än må gömma dem, hafva någon riktig trefnad. Var således på Er vakt, och tag icke illa upp min lilla varning!»

»I morgon,» slutade värdinnan med en lätt afskedshelsning, »skall jag ha den äran förnya min visit. Jag skall taga mig friheten att hjelpa er rosta ert bröd till théet. Jag vet huru ovana fremlingar bruka vara vid denna sysselsättning, och jag vill icke för all del, att Ni skall bränna edra fingrar.»

Murkenstam visste icke sjelf, huru betydelsefullt detta erbjudande var. Att "faire des rôties" vid frukosten är i Frankrike en riksvigtig

sysselsättning och ett hufvudmoment i det husliga lifvet, ett bland de få, då man och hustru förtroligare råkas och, med gafflarna i hvetebrödskifvorna, vid kolelden sammanspråka om sina gemensamma angelägenheter. Häraf har denna term, i andra härledningen, fått betydelsen af ett slags rendez-vous. Det största förtroende en qvinna kan visa en man, ligger uttryckt i ordställningen: rosta hans frukostbröd.

Murkenstam, som för sin del endast fattade värdinnans erbjudande i dess råa köksbetydelse, försäkrade, att han likså gerna förtärde sitt bröd orostadt som rostadt, och att han visst icke ville förorsaka något besvär med eld, sommartiden, i kaminen, endast för att få en brödskifva brunsvart, i stället för hvit.

Värdinnan svarade intet, men, utkommen i förstugan, mumlade hon mellan tänderna: »Jobard!» ett ord, som väl knappt återfinnes i mängden af Fransyska lexika, men som temligen träffande kan öfversättas med det gammalsvenska uttrycket: »Jox».

Emedlertid sysselsatte sig baron Murkenstam med sin toilett. Han ville så mycket som möjligt visa sig till sin fördel i Frankrikes hufvudstad. Hans stöflor skulle ha spridt sken i sjelfva natten. Hans frack var byggd i den mest moderna stil, och hans halmgula handskar voro förbländande. Blott en sak oroade honom. Från hans spädaste år hade det blifvit

honom inpregladt, som ett osvikligt bevis på god ton, att en flik af näsduken borde sticka fram ur bakfickan, liksom för att ropa till allmänheten: »Gif akt, godt folk! här går en karl, som icke snyter sig i fingrarne.» Men denna hyllning åt goda tonen var temligen vådlig i en stad, som, efter värdinnans försäkran, öfversvämmade af ficktjufvar, af »voleurs à la tire», som, i ifren af sitt kall, visst icke skulle lemna tillfället obegagnadt att draga i näsdukssnibben. Emedlertid segrade, efter någon stunds tvekan, inom den unge ädlingens bröst känslan af »comme il faut» öfver fruktan för ficktjufvar, och, med en näsduk nyfiket framtittande ur bakfickan, den andra i reserv gömd inom västuppslaget, anträdde vår friherre sin introduktionsvandring i Paris.

Det första anrop, som dervid mötte honom, bar just ingen pregel af Fransysk förfining, och förmådde Murkenstam att anse sig ännu mycket aflägsnad från civilisationens medelpunkt, hvilken dock, enligt hans herr faders försäkran, var ingen annan, än det nya Lutetia. Han gick nemligen helt beskedligt gatan framåt och hade just fått ögonen på en Armenianare, som, i sitt lands brokiga kostym, ådrog sig allmän uppmärksamhet, då en stämma bakom honom dundrade: »Mais ayez donc les yeux ouverts, animal!» och han med detsamma fick en ganska våldsam stöt i sidan af en kärrskackel. Det var en Charretier, näst vedfamnarena

på S:t Louis, det gröfsta och råaste folk i Paris, som med sin lastkärra höll på att köra öfver vår friherre, och till på köpet tycktes beredd att med piskan ytterligare fullfölja hvad skackeln redan begynt.

»Fichtre! Corbleu, Saperdie! Bougre!» fortsatte formannen och ruskade sitt vapen, medan den förskräckte Murkenstam, med handen för sin svidande sida, retirerade upp på trottoiren, och inom sig gjorde ett heligt löfte att aldrig i oträngda mål lemna den.

Knappt hade vår hjelte, med litet sveda och värk, undsluppit denna fara, då ett nytt, högst märkvärdigt föremål ådrog sig hans uppmärksamhet. Det var en »Dandy à moyen âge», hvilket egna slags menniskor annars år **1842** temligen talrikt anträffades i Paris. Han hade ett vördnadsbjudande skägg, som i friserede vågor sänkte sig långt ned på hans bröst och hans hår hängde i eldröda lockar ikring skuldrorna. Sedan aflidne grosshandlaren Hahls tid hade Murkenstam, utom theatern, aldrig skådat en så slösande chevelyr. Härtill kom, att den vidunderliga eleganten, som höll en liten kort påk under armen, i blänkande stålkedja förde med sig en vindthund, hvilket, efter stora antiquariers utsago, lärer ha varit en mycket öflig medeltids-plägsed. Detta kände icke vår friherre, som i allmänna historien aldrig för sin informator hunnit längre, än till kejsar Augusti regering, och gaf derföre fri luft åt sin nyfi-

kenhet, i det han, då medeltidsmannen gick förbi, slukade honom och hans hund med ett par giriga, af förundran halft förstenade blickar.

»Quel air Province!» yttrade dandyn med djupaste förakt, i sin ordning betraktande Murkenstam.

I Frankrikes hufvudstad anser man i allmänhet icke ordet Parisare som en ortbestämmelse, utan som en hederstitel, en doktorsgrad i humaniora, hvilken endast inom Paris' barriérer kan förvärfvas. Och ändå voro den ovettige formannen, den befängde dandyn begge Parisare!

Hvad som vid en vandring i Paris angenämt tilldrager sig ögat, är det utsökta behag, den verkliga elegans, hvarmed man i bodfönstren vet att gruppera, att symmetriskt uppställa de varor, hvilka genom sitt yttre äro mest egnade att locka köpare. Man häpnar öfver den oändliga uppfinningsförmåga i det lilla, som ger en pregel af originalitet åt lyxens eller behofvets vanligaste alster, som på elfenbenet, sköldpadden, hornet nedlägger en skapande förmåga, och gjuter en fernissa af smak ofta öfver ett mindre behagligt råämne. Man tvingas beundra sinnrikheten i alla de utvägar industrien här skapat sig, för att ådraga sig allmänhetens uppmärksamhet, för att låta förnimma sig i hvimlet, trängseln, bullret af åttahundradetusen Fransmän och tvåhundradetusen fremlingar, hvilka tillsamman utgöra den myrstack man kallar Pa-

ris. Det är ett studium icke utan intresse att läsa sig in i dessa affischer, anslag, annonser, som, i oerhörda bokstäfver, hölja gathörnen och pelarne vid boulevarderna, och hvilka, med all den fransyska förkärleken för bombasten, också förena den fransyska fyndigheten, ej sällan den fransyska elegansen i ordvändningar.

Murkenstam irrade från bodfönster till bodfönster och betraktade ömsom de granna, glänsande, bräckliga varorna, uppstädade till tjenst för skådelystna ögon, ömsom de nätta, smidiga »dames de Comptoir», som i frasande sidenklädningar rörde sig derinom, ibland med oefterhärmligt behag sväfvande opp för stegarne, för att nedtaga någon begärd handelssak, ibland sjelfva nyfiket tittande ut åt gatan, att i sin ordning åskåda åskådarne. I synnerhet dröjde han länge vid en konsthandel, der en mängd statuetter — ögonblickets vurm — af de märkvärdigaste personligheterna för dagen voro exponerade — der såg han den nyligen aflidne hertigen af Orleans i Afrikanska jägar-regementets uniform, Madame La Farge i fångdrägt, Fanny Elsler i en kostym, som höll medelvägen emellan något och intet, och som ovedersägligen rättvisade omdömet, att hon var den mest exponerade, Beranger med hufvudet betänkligt sänkt mot bröstet och händerna i byxfickorna, den spenslige Thiers, lifligt gestikulerande i tribunen, menniskovännen Champion, den under namnet af »l'homme au petit

manteau bleu» i Parisiska välgörenhetens annaler så rättvist prisade, med paraplyen under armen och den alltid öppna börsen i handen. Att Napoleon, Fredrik II och Voltaire funnos der, är öfverflödigt att tillägga. Der gips eller marmor finnes, finnas äfven de.

Baron Murkenstam hade tittat länge på Fanny Elsler. Då han vände sig om för att gå vidare, märkte han, att han förlorat sin näsduk. Bredvid honom stod endast en välklädd herre, liksom han, sysselsatt med betraktande, och hvilken han omöjligen kunde misstänka för tillgreppet. Troligtvis hade någon af de flere, som passerat trottoiren, medan han stod försjunken i åskådning af den vackra dansösen, vågat en glissad ned i hans ficka, och sedermera, med «pas de Zephyr», skyndat derifrån. När den fremmande blef varse hans upprepade sökande i fickorna, vände sig denne ytterst förbindligt till honom och frågade, om han saknade något. Muskenstam omtalade, att hans näsduk blifvit honom frånhänd, men, icke utan en viss triumf öfver sitt förutseende, framtog han den andra, i reserv förvarade, och lät den intaga sin förrymde makes plats.

Den fremmande, en ärans man att dömma efter det ordensband han bar i knapphålet, började genast utfara emot det nittonde seklets djupa sedeförfall och isynnerhet mot den skändliga utvidgning talangen att stjäla på en sednare tid förskaffat sig.

»Vet ni, min herre!» fullföljde den dekorerade med häftighet, »det går nu så långt, att man har flerfaldiga exempel på qvinnor, som, i den mest eleganta toilett, åtföljda af en bonne med ett litet barn på armen, inställa sig i bodarne. Bonnen sätter barnet, för att hvila sig, på boddisken, men just öfver de dyrbaraste varorne, hvilka hon praktiserar undan, i detsamma hon åter tar barnet upp till sig. Damen är vanligtvis insvept i en shawl eller försedd med utomordentliga kjortelsäckar, i hvilka hon, begagnande hvarje ögonblick af handelsmannens frånvändhet, låter det ena tygstycket efter det andra dyka ned, och, när hon slutligen liquiderar det obetydliga hon för skens skull tillhandlat sig, vet hon alltid att vid vexlingen stjäla några af bodherrens småmynt, samt sedermera, klagande öfver det höga priset, helt ogeneradt lemna den dubbelt bedragne, hvilken, komplimenterande och tackande, följer henne ända till tröskeln af butiken. Dessa konstgrepp äro nu mera så vanliga, att utöfvarinnorna deraf redan i polisen erhållit det generella namnet: »Detourneuses», och flere cessionanter hafva åberopat bedrägerier af detta slag, som orsaken till deras obestånd.»

»Ja! dessa förkastade qvinnor introducera sig till och med, under helighetens larf, förklädda till nunnor och »Soeurs grises», hos vördige presterskapet, med förevändning att söka andelig tröst, men egentligen endast i afsigt

att bestjäla de aktningsvärde fäderne. På sådant sätt har biskopen i Algeriet, då han på besök vistades härstädes, mistat sjelfva sitt biskopskors. En barmhertighetssyster förbarmade sig öfver det. Ack! min herre, var på er vakt i Paris! Försigtighet kan man icke nog lägga en fremling på hjertat! Var öfvertygad, att Ni på hvarje gata härstädes, utom på de aldra fattigaste, der industrien icke lönar mödan, har i Ert grannskap någon skälm.»

Murkenstam tryckte, nästan rörd, den fremmandes hand, och tackade honom för hans faderliga råd. Denne aflägsnade sig. Knappt hade han gått, förrän friherren saknade sin andra näsduk. Kanske snöt sig ifraren mot tjufveriet redan deri.

Delad emellan beskådandet af saker och af personer, den ena besynnerligare, konstigare, mera oväntad, än den andra, hade Murkenstam hunnit ned på Boulevard des Italiens, just ungefär i grannskapet af Café du Cardinal. Försigtigt hade han nu länsat sina bakfickor från all barlast och förde flera gånger handen till ryggen, för att öfvertyga sig, att icke någon filur — så nära hafva vi på Svenska det franska uttrycket för ficktjuf: filou — i en hastig vändning flugit af med hans frackskört, hvilket förhållande icke i den Parisiska brottmålshistorien saknar exempel. Sin hatt hade han hårdt tryckt ner i pannan, för att förvissa sig, det man icke utan halft våld skulle kunna

smyga den af hufvudet. Så sysselsatt, så kostymerad, blef han några steg framför sig varse en dam, hvars fina, vackra proportioner, elegant framträdande under en dyrbar morgonklädning af siden, genast väckte hans uppmärksamhet och kom honom att påskynda sina fjät, för att dymedelst komma i jemnbredd med föremålet för sin nyfikenhet. Ett hvitt parasoll höll de skådelystna solstrålarne på afstånd från hennes kinder, i hvilka Murkenstam, då han passerade förbi, upptäckte tvenne gropar, de täckaste, som ännu blifvit gräfda för någon stackars dödlig. Han föll också burdus deri. Genast vid första ögonkastet tyckte han sig aldrig ha sett något så fullkomligt ifrån fotabjellet, som rättvist gjorde skäl för det bekanta ordspråket, att på chaussuren känner man Parisiskan, ända upp till hjessan, som täcktes af den aldrakäraste, schära hatt, *liten*, som en någorlunda tilltagen blomkalk.

I kraft af den hastiga uppfattningsförmåga, som är qvinnan egen, tycktes damen genast varseblifva det intryck hon gjort på fremlingen, och med en blick, nästan för forskande att komma från en så späd, ungdomlig varelse, mätte hon från topp till tå herr friherrens gestalt. Några minuter vandrade hon i jemnbredd med honom, liksom hade hon väntat att af honom blifva tilltalad, men då en naturlig timidité i detta hänseende höll Murkenstam på afstånd, visste damen dymedelst jemna det-

samma, att hon, under fortsatt gång småningom närmande sig honom, slutligen snuddade helt tätt förbi, och, med läpparne nästan vid hans kind, hastigt hviskade: »Suivez-moi, bel homme!»

Hon yttrade dessa korta ord lågt, men med stark betydelsefull tonvigt, med ett uttryck, som om derpå vägt lif och död, som om tusende öron varit spända att lyssna på henne, tusende ögon öppna att bevaka henne, tusende dolkar dragna att straffa henne.

Värdaste läsare emellan tjugo- och trettiotalet! Sätt dig benäget i baron Murkenstams kläder! Tänk dig en qvinna i blomman af behag och skönhet, kostymerad med slösande pragt, doftande af parfymer, strålande af helsa, tänk dig henne så nära, att hennes andedrägt spelar varm på din kind, att hennes svarta öga speglar sig i ditt, hör henne hviska i ditt öra, hviska med glödande passion, i det mystiska språk, som kärleken så vältaligt vet att tolka: »Suivez-moi, bel homme!» Sannerligen, här finnas för den klokaste elementer att bli yr i hufvudet. Det är förlåtligt, om i ett sådant ögonblick en svindel fattar äfven den egenkäraste.

Baron Murkenstam kände sig också ungefär, som om han plötsligen fått ett våldsamt slag för pannan. Ehuru mycket han hört den Parisiska civilisationen prisas, var detta, efter de öden han på förmiddagen rönt, ett vida humanare bemötande, än han någonsin vågat hoppas. Denna godhet af det unga fruntimret var

så öfverrumplande, att Murkenstam länge tvekade om han ens hört rätt. Hon tycktes honom vara en engel nedstigen på jorden, för att trösta honom för förlusten af hans begge näsdukar, för formannens ovett, för medeltidsdandyns förakt. Det föreföll honom, som om hans skyddsgudinna sväfvade framför honom på trottoiren, som om han blott hade att blindt följa hennes ledning, för att evigt fånga sällheten vid de flygande lockarne. »Följ mig!» hade hon sagt. För Murkenstam skulle verldens ända icke ha förefallit aflägsen, så snart han, under underskönas auspicier, fick företaga en sådan promenad.

Den blef också icke en af de kortaste, och hvarje annan mindre förtjust, än Murkenstam, skulle måhända haft fog att tröttna. Genom en mängd korsande gator, öfver passager, mellan palatser och kojor, hvilka i det lysande Paris ändå temligen endrägtigt trifvas tillsamman, ledde den fagra sirenen sin hänförde beundrare fram till en boning, den hon ändtligen utpekade såsom sin, och der den svenske baronen, häsjande efter promenadens häftighet, serdeles belåten tog sitt inträde. Hon förde honom uppföre tvenne trappor in i ett rum, som, ehuru litet och anspråkslöst, likväl var anordnadt med en viss smak, en viss naturlig elegans, der blomkrukor klädde fönstren, och ett par munviga kanariefoglar qvittrade från sin bur i taket. Här gaf hon honom en artig

vink att sitta ned på den lilla, kuddbelastade soffan, medan hon sjelf, i medvetande af sitt företags vigt, med mycken gravitet, framför spegeln tog af sig hatt och handskar, och, med en röst som icke saknade behag, ur »Code Noir» gnolade dessa täcka strofer, som från Rossi-Caccias mun öfvergått i halfva Paris':

»Achetez, gentilles Creoles!
Mes parures et mes rubans,
Talismans heureux et frivoles,
Par qui l'on seduit les amans.»

I detta ögonblick förefanns ostridigt ett visst syskontycke emellan Murkenstam och riddaren af den sorgliga skepnaden. Han satt visserligen i soffan, men ändå som på nålar. Olyckliga äro utan tvifvel de, som icke kunna sina roler, men olyckligare var ändå Murkenstam. Han visste icke hvad rol han skulle spela. Han hade af damen blifvit inbjuden att följa henne, och, väl ankommen, lemnade hon honom alldeles i sticket, sysselsatte sig med sin hatt, sina handskar, sin spegel, sin sång, med allt, utom honom. Hon, som börjat intrigen, — tyckte Murkenstam, — borde väl också börja samtalet, ge någon reson till sitt förfarande, för höflighetens skull be om ursägt för det besvär hon förorsakat honom, och dymedelst lemna honom tillfälle att briljera i den originella ordvändningen om kärt besvär. Men, med en köld utan like, sysselsatte hon sig framför spegeln med sin chevelyr, rullade opp

sina lockar, uppdrog ytterligt omsorgsfullt den ljusa gränslinea benan skar i det glänsande ebenholzet af hennes hår, och först, sedan dessa förberedelser lyckligt blifvit ändade, närmade hon sig åter Murkenstam, lutade förtroligt sin armbåge mot hans axel, och frågade, halft med tonen af ett bortskämdt barn: »Mes cheveux sont-ils bien?»

Naturligtvis kunde Murkenstam icke annat, än heligt intyga det ytterst lyckade i denna del af hennes toilett, af hvilken han till och med, som prof, vågade bemägtiga sig en lock, den han vördnadsfullt förde till sina läppar. Säkert tyckte damen detta städade uppförande förtjena en belöning, ty, äfven å sin sida lekande med friherrens något i linfärg stötande chevelyr, yttrade hon halfhögt, mera som en sjelfbetraktelse, än en direkt anmärkning: »Tu dois avoir un succés fou en France, mon bel blond!»

Friherren, blygsam som det passar en yngling att vara, bestred lifligt detta påstående, under yttrad förmodan, att den vackra, fremmande damen endast skämtade med honom, men, för att tysta alla betänkligheter, åberopade hon sig sjelf som ett exempel på hans framgångar, och nu kunde friherren icke längre tvifla, att ej hans hvita hår, liksom Simsons, egde en underkufvande förmåga. Han anade icke i sin beskedlighet, att fruntimret sjelft var en Delila.

På hans frågor uppgaf nu den fremmande damen, att hon hette Musidora och vore dotter af en korsikansk adelsman, som, bosatt i Frankrike, genom Juli-revolutionen förlorat hela sin förmögenhet, men huru och på hvad sätt detta egentligen tillgått, utredde hon ingalunda till någon komplett evidens. Nu försörjde hon sig och sin gamle far med sömnad och mången gång öfverraskade henne morgonsolen lutad öfver sitt ensliga arbete, vid den redan slocknande lampans matta sken. Men det var ju för en far hon arbetade. Hur kunde hon bli sömnig?

»O! dygden är långt ifrån att vara biltog i Paris,» tänkte den rörde ädlingen.

Ännu aldrig hade Musidoras hjerta öppnat sig för kärleken, liksom blomknoppen för solen, förrän hon i dag, på »boulevard des Italiens», såg baron Murkenstam. En blick af honom bestämde hennes öde. Sådan var den man hon ville tillbe med hela enthusiasmen af sin sydländskt varma känsla. Om man nödvändigt vill, kunde det visserligen bevisa ett slags brist på takt, ett måhända långt drifvet effronteri, att hon så der på öppen gata vågade tilltala en för henne alldeles fremmande mansperson. Men hon borde icke bedömas efter vanliga lagar för qvinnan. Hon borde bedömas som Korsisanska. Och i öfrigt läste hon i Murkenstams anlete, att han var för ädel att missförstå henne, att han rätt skulle uppfatta

den känsla, som darrade i orden: »Suivez-moi, bel homme!» Det var kanske det enda tillfälle, som erbjöds henne, att åtminstone tilltala den man, som hon afgudade.

Ett buller hördes plötsligt utanför dörren till det rum, hvari Murkenstam och hans okända befunno sig.

»O Gud! det är min far. Han mördar mig,» utropade damen.

Steg genljödo tydligt i förstugan. En kraftig hand slog på dörren. »Öppna, Musidora! öppna!» skrek en röst.

Musidora tryckte sin hand öfver Murkenstams läppar. Kanske fruktade hon, att han ernade skrika.

»Du är icke ensam, olyckliga, äreförgätna dotter!» återtog rösten, som tydligen bemödade sig att härma gubben Guyon, då han vrålar och ryter på Theatre Français.

»Har ni mod?» frågade Musidora sin bestörte gäst, som till svar lade handen på hjertat.

Hastigt uppstötte hon fönstret, och, pekande ned på gatan, hviskade hon: »Det är den enda utvägen.»

Murkenstam mätte med ögonen höjden och hissnade. Han hade visserligen i Balzacs och Dumas' romaner läst om dylika Leukadiska språng, men att just på skådeplatsen för dessa äfventyr bli proponerad ett dylikt, var mera, än han kunnat föreställa sig. Han ruskade, med en nekande åtbörd, på hufvudet.

»Öppna, Musidora, öppna, eller, Sacre-Dieu, jag krossar dörrspegeln,» röt återigen den förfärliga stämman derute.

»Vare Madonnan mig nådig!» snyftade Musidora och slog ut sitt hår, liksom om hon ämnade spela förtviflad.

För en ursinnig stöt flög i detsamma dörren i spillror och in störtade en gammal man med förtviflan i anletsdragen, med flygande, gråsprängda lockar och en blottad pallatsch i handen. Han skulle ha förefallit majestätisk, så framt han icke sett litet försupen ut. Med en egen brytning, mera dock på tjufspråket, än korsikanskan, dundrade han till den förskräckte Murkenstam: »Ha! förförare, som skymfat en adelsmans ära i hans barns, som försåtligt lismat dig in i detta oerfarna hjerta, så har jag dig ändtligen på svärdslängds afstånd! Är du adelsman, skall jag gifva dig ett svärd och vi skola strida på lif och död; är du det icke, så fall på knä och emottag nådestöten.»

Glada alternativer att slåss eller dö! Efter Murkenstams åsigt kunde det till och med komma på ett ut, ty han förutsåg bestämdt den förfärlige Korsikanarens seger och sin egen undergång. Det var ju snart åtta år sedan han lärde fäkta i Upsala, och sedan dess hade han aldrig parerat annorlunda, än i whist.

»Unge man! ni tvekar,» återtog Korsikanaren. »Ni tvekar att lemna mig den enda upprättelse ni kan ge ett såradt fadershjerta

Herre! jag har tjent under Napoleon. Och fastän lejonet är gammalt, är det lejon ännu under Ludvig Filip. Se der! tag detta svärd — adelsman eller icke, må ni ega rätt att försvara er. Tre minuter till bön, och sedermera »en garde, Monsieur!»

»Men jag försäkrar, jag bedyrar, ta mig fan» .... stammade Murkenstam.

»Intet ett ord mera!» afbröt fadren, »den korsikanska vendettan älskar icke buller.»

»Ja, men så tala då sjelf, Mamsell!» skrek friherren i förtviflan, »beskrif, huru oskyldig jag är.»

Mamsellen hade kastat sig på soffan och låg, efter allt utseende, liflös, med hufvudet gömdt i soffkuddarne.

»Hon tiger,» återtog Korsikanaren med dystert alfvar, »hon tiger. Begriper Ni detta tysta svar?»

Och Musidoras far satte armen i sidan, gjorde saluten för sin motståndare, och tycktes beredd att falla ut.

»Men så hör då,» ropade Murkenstam i dödsångest, »jag vill göra allt, för att ställa saken till rätta, fastän jag icke rår det ringaste för den. Jag vill, ... vill hvad som helst, utom slåss.»

»Såå! Ni bjuder den gamla Korsikanaren penningar för hans vanära. Hå ja då! Ni läser i mina plagg fattigdomen, och Ni känner Er trygg i medvetandet af Ert guld. Det var

en tid, då jag med förakt skulle ha förkastat Ert anbud, men eländet böjer nacken på den stoltaste. Den armes lott på jorden är gifven, den att tiga och lida. Välan då! förnedringens mått må fyllas — betala och triumfera!»

Och med en åtbörd, snarlik La Blaches i sista scenen af Norma, dolde Korsikanaren sitt hufvud i sina händer.

För Murkenstam, såsom ledamot af den fria svenska nationen, privilegierad att beskatta sig sjelf, föreföll visserligen denna plötsligen utskrifna krigsgärd något opåkallad. Men scenen var emedlertid rörande, och den för ögonblicket något lugnade fadren kunde när som helst åter få en anstöt af hämdsjuka. Ännu höll denne alltjemt svärdet i handen, och Murkenstam hade, liksom Jakob den andre, en bestämd afsky för kallt stål. Han erinrade sig, huru en mängd furstar och potentater icke ansett under sin värdighet, att per kontant lösa sig ur bojor och fångenskap, att sjelfve konung Richard Lejonhjerta endast på sådant sätt kunnat bli qvitt den stränga arresten på Trifels. Det var således icke utan att anmärka en viss likhet emellan sig och denne store krigshjelte, som Murkenstam ur sin börs framtog trenne louisdorer, och darrande sökte att sticka dem i handen på sin vederdeloman. Men denne lät dem glida ner på golfvet; med en föraktets blick betraktade han dem, der de rullade omkring under bord och stolar.

»Tre, endast tre,» ropade han och pekad på sin i soffan afsvimmade dotter, »unge man, Ni hopar förödmjukelse på förödmjukelse! Anser Ni en familjs vanära, en gammal mans sorg, en qvinnas förtviflan så litet värda? Jag hade väntat mera af Er.»

»Men jag har ju en gång sagt Er, att jag är alldeles oskyldig. Det var Mamsell sjelf, som bad mig följa sig,» skrek Murkenstam nästan i tårar.

»Ha! detta fattades! Äfven denna förolämpning skulle mitt arma, förledda barn uthärda!» skrek Korsikanaren i raseri, »drag herre, försvara Er! eller, vid alla djeflar i helvetet och på jorden! jag hugger Er i hundratusen stycken.»

Endast förkänslan af denna hotelses möjliga verkställande aftvingade Murkenstam ett ljudligt och långdraget Aaaj! Han började helt högt ropa på hjelp. Han såg sig redan i närmaste grannskapet af sin sista stund.

»Ädelt, storsinnadt, ridderligt handladt!» fortfor Korsikanaren med något mera lugn. »Ni kallar vittnen till mitt arma barns vanära, till min förtviflan. Ni behöfver offentligheten, för att rätt kunna fira er seger. Ni är grym, unge man!»

»Nej! jag är rädd,» höll Murkenstam i första häpenheten på att svara, men, med återtagande af den ädla värdighet, som tillhörde hans börd och hans samhälls-ställning, tog han

åter fram sin börs. Ännu ytterligare trenne guldstycken lät han falla derur. Han lade dem på den afdånade damens toilettbord, och anhöll i höfliga ordalag att få gå sin väg.

»Välan, så gå då!» yttrade Korsikanaren med högtidlig stämma, »gå och må himlen beskydda dig. Mitt gamla hjerta har icke mod att förbanna dig.»

Murkenstam dröjde icke att begagna sig af tillåtelsen. Han ernade just, med en artig bugning, aflägsna sig, då damen plötsligen reste sig från soffan; med svigtande steg ilade hon fram till Murkenstam och fattade, i det hon med tårade ögon betraktade honom, stillatigande hans hand.

Så tillbragte hon, fördjupad i hans åskådande, några sekunder. Slutligen yttrade hon snyftande: »Farväl, farväl för evigt, min själs älskling, jag skall aldrig glömma dig.»

Hon ilade återigen till soffan. Kuddarna fuktades af hennes qväfda gråt. I trapporna kunde icke Murkenstam för sig sjelf afgöra, hvilketdera han kände sig mest, — rörd eller prejad. Men utkommen på gatan tog den sednare åsigten öfverhand. Han svor, att aldrig mera följa qvinnliga volontärers fana. Hädanefter ernade han tolka det franska: »Suivez-moi» med det svenska: »Drag åt fanders.»

Ny förlägenhet! Murkenstam befann sig på en för honom villfremmande punkt af den »stora staden». Denna stadsdel var icke så ele-

gant, så lysande, bodarne voro icke så pragtfulla, som vid de inre boulevarderna och dit ledande gator. Murkenstam såg icke der de rika toiletter, den dandyistiska snitt i kläder, hvartill han nyss varit vittne. Här tycktes vara bostaden för en helt annan folkstam, idog, tarflig, verksam, utan öfverflöd och utan skryt. Genom blygsamma fönster, brokigt fullhängda med det dagliga behofvets tarfligaste varor, igenkände Murkenstam vanliga svenska krydd-bod-interiörer med blåmålade lådfack och segelgarnsrullar dinglande öfver disken. Slagtarbutiker med delikata innanmäten omvexlade här med klädstånd och antiquariska bokförsäljningar. På öppna gatan serverades från flyttbara kokanstalter stekta kastanjer och dito potater åt hugade och hungriga spekulanter. Ett etablissement af sednare slaget var till och med försedt med en prunkande skylt, derå lästes i serdeles anspråksfulla bokstäfver: »Commerce de pommes de terre frites.» Icke långt derifrån inbjöds man, såsom orden lydde, »à l'hazard de la fourchette», i ett inom jordvåningen beläget kök, hvarest en kokande gryta ständigt stod på spisen, och i hvilken man, mot erläggande af en sou, köpte sig fiskesrätt efter de köttbitar, som möjligen deri kunde befinna sig. Tre gånger fick man, mot nämnde betalning, som en slags harpun, sänka gaffeln ned efter rof i denna, till färgen åtminstone, egyptiska köttgryta, men som de fasta substanserna i den-

samma, efter sägen, lära vara mycket tunnsådda, berättas gaffeln hafva fått den ovanan att ofta med oförrättadt ärende återvända ur djupet. Granna ekipager genomkorsade icke dessa qvarter af Paris, men ofantliga lastvagnar, med en packning, som ej sällan höjde sig uppemot fönstren i första våningen, rullade tungt och bullersamt öfver gatorna, af hvilka en del redan börjat beläggas med träd, i stället för den vanliga stensättningen. Här tycktes också vara blusernas egentliga hembygd. Här hörde man dem på kafféerna vid sin kognak diskutera orientaliska frågan och tadla Engelsmännens obenägenhet för »la politique sentimentale», till hvars förmån de bluser, som äro vänner af Pohlackarne, öppet förklarat sig. Emellanåt faller också samtalet på litterära ämnen, och ve då hvarje författare, som förplumpat sig, hvarje skådespelare, som huggit i sten inför dessa recensenter med knytnäfvar och spikbeslagna skor, som ena dagen hvissla ut en pjes, och måhända den andra en dynasti. Man betraktar med en viss respekt dessa personnager, som i Juli 1830 på tre dagar vräkte omkull en thron af tre gånger så många sekler. Hvem vet, om icke Frankrikes, om icke verldens öden hvila gömda i vecken af en dylik blus, hvilken, efter Julirevolutionen, är ett slags historisk kostym, den, så väl som Napoleons trekantiga hatt och grå rock.

Efter åtskilligt kringirrande, framkom ändtligen Murkenstam till ett stort torg, der han till venster om sig hade ett Corps-de-garde, midt framför sig en ståtlig vattenkonst och längst bort i fonden avenyen af en lång, för blicken nästan oändlig gata. Att dömma efter beskrifningen, torde den plats, hvarpå vår hjelte befann sig, varit »marché des Innocens». Namnet är i det hela falskt, ty få ställen torde öfverhufvud finnas inom Paris' barrièrer, der så mycket bedrägeri, så många tjufknep öfvas, som på »de oskyldigas torg». Här uppbjuda flaneurerna och de s. k. »Ramastiques» *) all deras förmåga för att pudra allmogen, hvilken räknar »marché des innocens» såsom det hufvudsakligaste afsättnings-stället för sina produkter. Här utprånglas nästan hvarje dag falska fem-francs-stycken åt de beskedliga bönderna

*) Med namnet: »Les Ramastiques» förstås i polis-stil en art bedragare, som vanligen för sin industri begagna sig af allmogens lättrohet och vinningsbegär. De ställa sig oftast i något gathörn, der bönder från Paris' omgifningar bruka passera, och, då en sådan kommer, kasta de med öfvad hand en oäkta ring, en falsk sten i hans väg, så att begge på en gång gemensamt varseblifva fyndet. »Part à deux», ropar nu bedragaren; man kommer öfverens att dela rofvet; ramastikern erbjuder sig att afstå sin andel för en jemförelsevis ganska ringa penning; landtboen drar fram sin börs, för att, som han inbillar sig, göra en förträfflig affär, och han återvänder till de sina med en utomordentligt dyrköpt »imitation d'or ou de diamant».

från Septeuil, Moiselles, Gonesse, Chartrain och Sceaux, som gravitetiskt stå på vakt vid sina pyramidaliskt uppstaplade kålhufvuden, medan en listig bedragare vänder ut och in på deras fickor.

En mera babylonisk förbistring, än på detta torg, har man svårt att finna. De ser-skilda fransyska patoiserna blanda sig här till förfärliga samljud, och kriörerna döfva örat med sitt eviga, monotona skrikande. Köpare och säljare väsnas, svärja, pruta, krångla om hvarandra, tills det slutligen heter: »Allons! tope! ça y est», och ett ögonblicks stillestånd inträ-der, medan varan öfverlemnas och betalas. Här gnisslar ett positiv: »Malbourough s'en va en guerre»; der tjuter ett annat: »Je vais revoir ma Normandie». Här afföra några soldater en tjuf, tagen på bar gerning, som, gråtande, bedyrar sin oskuld; der förfölja ett par »gardes de Commerce» en stackars gäldenär, som om-sorgsfullt söker de tätaste folksamlingarne, för att, om möjligt, rädda sig undan Clichy, »l'hô-tel des invalides de l'usure», såsom en fransysk författare sinnrikt kallar den Parisiska gäldstu-gan. Med ett ord, är man road af tumult, oreda, gräl och buller, af ständigt vexlande scener och äfventyr, då bör man icke förgäta, att, en animerad torgdag, göra en promenad till »Marché des Innocens».

Knappt hade också Murkenstam trädt inom kretsen för allt detta stormiga lif, förrän en

kaffe-försäljerska, som på öppna gatan slagit upp sin konstlösa butik, vänligt och inbjudande fattade honom i skörtet af hans bonjour.

»A deux sous la tasse», ropade hon, »le café au lait! Venez voir la lemonadière! rechauffez-vous, régalez-vous! C'est tout crème, tout moka.»

»Receuil des chansons nouvelles, deux sous!» skrek en brochyr-kolportör och stack det utropade häftet nästan under näsan på Murkenstam.

»Allumettes chimiques allemandes! regalez-vous donc, mon pratique!» drillade en svafvelsticks-försäljare, i de befängda modulationer, som äro de parisiska utroparne egna, medan han på armen af sin rock pröfvade eldfängdheten af sin vara, och sedermera presenterade Murkenstam den brinnande svafvelstickan.

»Le Messager des Chambres, mon dernier numero, trois sous!» skrällde, med sin något försupna stämma, en »tidnings-agent», och höll det utropade bladet framför Murkenstams ögon.

»Voilà, monsieur! une tache à votre gilet. Elle doit disparaitre», deklamerade en fläckmakare, och bemäktigade sig uppslaget till Murkenstams väst, hvarpå han applicerade några droppar af sitt undergörande fluidum, verksamt mot alla slags fläckar, fläckar af så väl flott och blod, som färg, sälta och syra.

»Six sous, monsieur!» återtog degraisseuren artigt och pekade, triumferande, på västen,

som verkligen var fläckfri och kanske varit det innan rengörings-konstnären dermed tog befattning.

Murkenstams halft frågande, halft bestörta blick mötte han med att sätta högra handens fem fingrar jemte den venstras tumme i vädret, liksom fruktade han, att hans sålunda med storm eröfrade kund icke vore nog stark i fransyskan, för att kunna räkna till sex.

»Rädde sig nu den som kan», tänkte Murkenstam, hvilken, på detta sätt angripen från alla sidor, knappt mera visste hvad han företog sig. Förföljd af utroparne, hvilka tycktes finna ett infernaliskt nöje i att plåga honom genom sin efterhängsenhet, med ljuden: »Messager des Chambres», »allumettes chimiques allemandes», »receuil des chansons nouvelles» allt-jemt dånande i sina döfvade öron, oupphörligt af fläckmakaren krafd på sex sous, med hotelse om stämning, derest han icke betalte, sprang Murkenstam med förtviflans mod in genom den öppna dörren till en omnibus, som här hade sin station; konduktören ropade: »Complet!» blåste på sin trumpet en kadens ur Marseillaisen, och det tunga åkdonet sattes, skrällande, i gång öfver den ojemna stenläggningen. Ännu i sista stunden sträckande handen mot vagnsfönstren, ropade degraisseuren på sina sex sous, och kolportören af Messager des Chambres hotade att i sin tidning offentliggöra förhållandet.

Först sedan han väl hunnit ur skotthåll för dessa fiender, vågade Murkenstam litet närmare taga sin omgifning i skärskådande. Till höger om sig hade han en stor, högbarmad Normandiska, som på en »bureau des nourrices» lyckats få sig en liten planta att uppföda, och nu begaf sig hem till sin tillfälliga bostad i Paris, för att sedermera derifrån anträda återfärden till sin provins. Den lille, som icke tycktes vara serdeles belåten med sin nya sköterska, förde allt det väsen hans späda ålder möjligen kunde tillåta honom, och slog ikring sig med sina små händer på ett sätt, som tycktes kunna blifva vådligt för Murkenstam, der han satt hårdt inkilad emellan den i sin provinsdrägt kostymerade Normandiskan och en äldre, mager herre, hvars refben skuro sig djupt in i Murkenstams sida, medan han sjelf med en lika hvass ton yttrade: »Ni tyckes, min herre! ha ganska grundligen studerat Monsieur Imports berömda arbete: "l'art de promener ses creanciers". Den stackars fläckmakaren sprang ju med oss en half lieue, innan han gaf hoppet om sina sex sous förloradt.»

»Jag hade aldrig påfordrat hans tjenst», invände Murkenstam, »hans åtgärd var fullkomligt opåkallad, och, i mitt tycke, litet näsvis.»

»I sådant fall ber jag Er om ursäkt», genmälde den magre kavaljeren och gjorde en liten böjning på hufvudet, som säkert, efter hans egen åsigt, borde vara förnäm, »men den

sämre klassens anspråk hafva, tyvärr! under våra sednare, bedröfliga förhållanden, blifvit mycket uppstegrade. Juli-revolutionen och Ludvig Filip hafva i detta fall, som i många andra, varit olyckligt verksamma.»

Den talande, hvars klädsel, hvarken ny eller lysande, dock tycktes vara med omsorg vårdad, och på hvars något slitna, blåa frack man förgäfves skolat söka spåret af ett damkorn, hade i fordna dagar beklädt kallet af en kammartjenare hos furst Benjamin Rohan, innan denne, efter revolutionen, tog sin tillflygt till Prag, och han brukade ännu med en viss förkärlek inför sina förtrognare kalla sig »Valet-de-Chambre en retraite», dervid han alltid tillade, att han under de femton år, han hos fursten tillbragt, mera varit att anse som en vän, än en tjenare.

Med mycken häftighet upptogs kammartjenarens mot förhållanderna för dagen yttrade klander af en omåttligt fet man i nationalgardets uniform, som tagit plats midt emot Murkenstam, och med sina ofantliga ben höll hans i den strängaste karantän.

»Herre!» utropade han, »jag kommer just nu från vakten i Tuillerierna, från medborgarekungens egen tröskel. Kanske torde det derföre icke vara förväget, om jag, på grund af personligt närmande, vågar bedömma honom med något anspråk på trovärdighet. Han är sin tids störste man.»

»Ja, ifall grå hatt och paraply göra någon dertill, ifall det är en konungs kallelse, att slå blå dunster i ögonen på sitt folk. Är ni nog kortsynt att ej finna, huru han innan kort sätter hela Paris i arrest? Låt bara fästningsverken bli färdiga, och han har er alla, som i en råttfälla.»

»Det ligger i ert intresse, som legitimist, att få uppträdena af 1814 förnyade, ni önskar en repetition af stormningen vid Montmartre. Det går er derföre till sinnes, att se sådana vådor förebyggda, att se Paris på alla sidor betäckt af fästningsverk. Det är emot dem, som hvarje Bourbonernas tilltag skall studsa tillbaka.»

»Förr eller sednare skall Henrik V återtaga sina i stoftet trampade rättigheter, och förbistringens tre färger skola ge vika för liljorna. Hade jag icke hoppats derpå, hade jag längesedan emigrerat.»

»En sådan konversation, som denna», tänkte Murkenstam, »skulle i mitt fädernesland ha varit mera, än som fordras till ett åtal för högmålsbrott. Den der karlen är en annan Düben, fastän han åker i omnibus bara som gäst och icke som värd.»

Styrelsens politiska tolerans, så snart nemligen politiken håller sig på konversationens matta, är i Frankrike utomordentlig. Högförrädiska samtal äro på kafféer och restauratio-

ner ingenting ovanligt. Polisen är i detta fall döf, äfven för de högljuddaste yttringar.

Af sin granne till venster fick Murkenstam sedermera veta, att den digra mannen i nationalgardes-uniformen, som för mera säkerhets skull höll sin höga björnskinnsmössa i knäet, var en af funktionärerne vid Ludvig Filips hof, »grand panetier» eller hof-bagare. I omnibusen hade således, genom ett serdeles händelsernas fogande, sammanträffat tvenne dignitärer af olika skolor, kammartjenaren hos fursten af Rohan och hofbagaren hos medborgarekonungen. Icke under, att de möttes fiendtligt, att national-gardisten, sedan han med möda klämt sin stora mage ut genom vagnsdörren, vände sig om på sjelfva fotsteget, och, mumlande: »Vive Louis Philippe», på sin motståndare slungade en mördande blick.

Denne, som nu måhända tyckte sig ha fältet uppgifvet, beskref med flytande vältalighet älskvärdheten hos den gamla regimens furstar, deras oefterhärmligt eleganta manér à la Bourbon, hvilka på en gång ingåfvo tjusning och vördnad, deras outtömliga förmåga, att »faire esprit» och »faire femmes», att både lysa på qvickhetens och »på Astrilds vädjoban», att säga kalembourer och eröfra hjertan.

»Ja!» slöt kammartjenaren sin apologi, »i det största, som i det minsta, i det högtidligaste, som i det hvardagligaste, voro de furstar. Jag mins ännu, huru mången gång jag

stod vid min hertigs sjuksäng, då febern redan förvirrat hans förstånd och ingen redig tanka mera dvaldes i hans hjerna. Han yrade, men icke som en kryddkrämare eller en skänkmamsell, utan som en prins. Ständigt var han då midt i den hetaste striden, i spetsen för sina chevaux-legers, och från hans brännande läppar ljöd upprepadt: »En avant, mes enfans!» I yrseln högg han omkring sig, så att han till och med ibland högg mig, hvilken han dock älskade som sin son.»

»Han var således klokare, än man i ett dylikt tillstånd skulle kunnat tilltro honom», yttrade en man i blus, som höll en glasmästarlåda på knäna.

Utan att bevärdiga interlokutören ett ord till svar, stack f. d. kammartjenaren ena handen i fickan, och började med den andra peta sina tänder.

Här och hvar, under passagen genom de mångfaldigt vexlande gatorna, rördes klockan in i omnibusen, vagnen stannade och den ene passageraren efter den andre troppade ut. För sin del hade Murkenstam ingen högre önskan, än att komma så långt, som möjligt, från »de oskyldigas torg», der han så oskyldigt blifvit skyldig sex sous, och han bibehöll derföre sin position, med full föresats att icke lemna vagnen, förrän vagnen lemnade honom. Slutligen inträffade dock denna länge förutsedda nödvändighet. Omnibusen höll vid sin yttersta vänd-

punkt, en af Paris' barrierer. Af sådana eger Paris ett icke mindre antal, än sextio, hvilka utgöra de enda utfartspunkterna genom den kolossala mur, som öfverallt kringsluter staden, och hvilkens byggnad, med begifvande af dåvarande ministern Colonne, år 1784 företogs af tullinkomst–förpaktarne samt trenne år derefter, 1787, var, med en kostnad af 25 millioner livres, nära fullbordad.

Sedan Murkenstam hos konduktören förvissat sig, att han om en timma skulle på samma plats återfinna åkdonet och dermed kunna färdas ända till de inre boulevarderna, hvarifrån han trodde sig med säkerhet i stånd att hitta vägen till sin bostad, beslöt han att använda denna rastetid för att behörigen taga i skärskådande den punkt af staden, hvarpå han för ögonblicket befann sig. Han stod nu inom en region af Paris, der obebyggda tomter vexlade med serdeles anspråkslöst bebyggda, der förfallna, smutsiga rucklen bjödo handen åt röda, enformiga plank. Här och hvar gaf en halfvissnad krans, konstlöst uthängd på en stång, tillkänna tillvaron af en guinguette, der man efter behag kunde kolka i sig vin för 15 sous i timman. Somligstädes underrättades man genom anslag, att man stod vid dörren till ett hotell, gräsligt till utseende, gräsligt till lukt, fullt af sönderslagna fönster och mefitiska ångor, der man eger tillbringa natten, »pourvu qu'on fasse pour deux sous de consommation».

Framför en lokal, som mera, än allt annat, liknade en stor sophög, med spindelväfvar i stället för gardiner vid fönstren, med ett derigenom skönjbart amöblement af lumpor och huggna gatstenar, hängde en skylt, med följande anspråkslösa inskription: »On vend ici un grand assortiment de pièces elegantes et modernes au comptant». Mellan de halfvuxna murarne till de här och der företagna nybyggnaderna framstapplade, i fantastiska trasor, likbleka af elände och utsväfning, håret i vild oordning fladdrande kring de skarpa, urgräfda dragen, de djupast, ohjelpligast fallna af Paris' qvinliga befolkning, afskummets afskum, synden i sin krassaste förnedring. Ännu i undervåningen af Depôt de la Prefecture de Police, på Petite Force, inom hospitalet vid Rue des Capucins, är »Pierreuse» det dödligast kränkande, det *mest oförsonliga af bittra tillmälen.* Misstänkta *figurer, med skygga blickar,* med hattarna djupt nedtryckta i pannan, smögo af och an längs husraderna, liksom fruktade de att se sig förföljda, gledo här och der in i någon af de smutsiga garnierna, eller förde genom fönstren ett teckenspråk med värden eller värdinnan på stället. Så utmärkt polisens kraft och verksamhet är i de mest bebodda, mest lysande qvarteren af Paris, så mycket den der, aldrig synlig annorlunda, än då den behöfs, men alltid synlig med förstånd och eftertryck, verkligen gör skäl för epithetet: öf-

verallt och ingenstädes, måste man dock med ledsnad anmärka en viss lamhet, eller åtminstone otillräcklighet i dess operationer, måhända förorsakad af bristande personal, så snart man träder utom gränsorna för det stora, det glänsande Paris, in på det område, som här och hvar, af slump eller tradition, är eländet och dess sällan uteblifna afföda, lastbarheten, förbehållet. Det lär finnas gator inom qvarteren St. Jacques, Saint-Avoie, Faubourg St. Antoine och Jardin des Plantes, dit polisen icke utan de yttersta försigtighetsmått vågar sätta foten, der de gamla Truandernas afkomlingar emellanåt icke tveka, att öppet bjuda lagens handtlangare spetsen. Samma förhållande igenfinnes, i mer eller mindre mån, vid de aflägsnare barriererna, och de så kallade yttre boulevarderna lära icke sällan tjena förrymda galérslafvar, gamla bekantskaper från Toulons bagner, till mötesplats. Åtminstone bör den, som vill studera gemena fysiognomier och nästan omisskännliga bof-fasoner, icke underlåta, att, i någorlunda manstarkt sällskap, någongång ditåt ställa sina promenader.

Men snart drogs Murkenstams uppmärksamhet från pierreuser och galg-fysiognomier på ett jagtparti af serdeles egen beskaffenhet. Vid en gammal, efter utseendet obebodd byggnad, i hvars af den vanliga, lösa stenarten från trakten af Paris sammanfogade, illa rappade murar, redan åtskilliga betydliga sprickor börjat

röja sig, hade några lumpsamlare nedsatt sina korgar, annars i deras eleganta språk kabrioletter kallade, och voro just, då Murkenstam kom till stället, sysselsatta att med någon egen vätska bestryka de öfverst i korgarne liggande trasorna. Detta uträttadt, och sedan de behörigen kopplat några dem tillhöriga, arma, uthungrade hundrackor, drogo de sig, jemte dem, tillbaka i skygd af ett närbeläget plank och tycktes afvakta hvad som komma skulle. Knappt hade ett par minuter förflutit, förrän en oändlig svärm råttor, troligtvis lockade af lumplukten och tryggade af den rådande tystnaden, kilade ut genom springorna och genast togo »kabrioletternas» innehåll i beslag. Nu lossade chiffoniererna sina hundar ur kopplen, dessa störtade sig, »ventre à terre», öfver sina värnlösa fiender, och, utan att sarga skinnen, beto ihjäl dem samt och synnerligen. Lumpsamlarne trädde, med blixtens snabbhet, i hundarnes fotspår, och, efter ett Te Deum i deras stil öfver segern, hvilket dock var nog mycket späckadt med svordomar, började de, som äkta kannibaler, att flå sina fallna offer. Huruvida de äfven förtärde deras kött, hann Murkenstam ej inhemta.

Ty just i detsamma varseblef han en man i röda byxor och blå frack, med ett ord en fransysk soldat af linien, som gråtande sprang gatan framåt. Hans svarta spännhalsduk var dragen betydligt på sned; hans hår såg luggadt

ut; på hans tschakå var slagen en fruktansvärd buckla. Hvad kunde väl förmå en af dessa tappre, som segrande genomtågat verlden, som i triumf marscherat på Moskwas och Madrids, Berlins och Roms gator, som stridt vid Pyramiderna och Östersjön, att, galltjutande, lik en skolgosse, ränna genom staden? Frågan sväfvade på Murkenstams läppar, men svaret följde omedelbarligen.

Soldaten, som, jemte många sina gelikar, arbetade på fästningsverken kring Paris, hade för dagen erhållit permission och ernade just att med besked begagna sig af densamma, så mycket mera, som han nyligen från sina slägtingar i provinsen erhållit en i hans ställning betydlig penninge-remiss. Glad i känslan af sin ögonblickliga frihet, gick den unge konskriberade, med kontanterna på fickan, sorglös sin väg framåt, då tvenne fruntimmer, efter hans egen utsago, »älskvärda, som böfveln», sällade sig till honom och med honom öppnade en konversation, af hvars intagande behag han förmåddes att på närmaste näringsställe erbjuda dem en »salmigondis» (en slags ragout på öfverblifvet kött) och ett glas mallaga. Men just under måltidens intressantaste ögonblick, då den ena af damerna, med bägarn i handen, redan börjat uppstämma de första stroferna af en sång i »le genre grivois», trängde sig plötsligen ett par karlar in på krogen, de der, under förebärande af ett när-

mare förhållande med flickorna, grepo den unge krigaren i kragen, och, vid den brottning, som nu följde, knipslugt visste att bemäktiga sig hans kontanter, utan att han, förrän redan kommen ett långt stycke på gatan, vid ett hastigt besök i fickan, kom att märka sin förlust. När han återvände, för att, om möjligt, sjelf skaffa sig rättvisa, var guinguetten tom, och värdinnan underrättade honom med sirapsöt ton, att de öfrige »herrarne» och »damerna», efter den lilla misshällighetens biläggande genom den konskriberades utkastande på gatan, genast begifvit sig bort, såsom hon trodde, till Jardin des plantes, ty damerna hade medtagit socker åt markattorna.

Det var denna olycka, som utpressade den unge krigarens tårar. Hela hans handkassa i en handvändning förbi! Resan till Versailles på jernväg omintetgjord! Utflygten till Romainville, som han i sin bukoliska smak målat sig så retande, försvunnen i rök! Kejsarens statuett, som han med så mycken lystnad betraktat i gipsboden vid Rue Richelieu, omöjlig att bli hans! Hvad glada, lekande förhoppningar lågo ej skördade under dessa obevekliga stralares smidiga händer!

Och sedan — hvilket syster-äfventyr till Murkenstams eget, hos den ljufva Musidora! Hela skillnaden var den olika sfer, i hvilken begge rörde sig. Det ena på en krog längs

utvid stadsmuren, den andra i en fruntimmers-boning i hjertat af Paris!

Enär ännu nära en halftimma återstod till den tid, då Murkenstam stämt möte med omnibusen, beslöt han att ett stycke följa gången af stadsmurens inre sida, mera af en slags obestämd nyfikenhet, än derföre att denna promenad erbjöd några serdeles storartade utsigter, hvilka i allmänhet inskränkte sig till temligen enformiga taflor af brist och trångboddhet. Så hade han vandrat en stund, då han upptäckte tvenne karlar, stående alldeles invid muren. Den ene af dem yttrade, i detsamma han blef varse Murkenstam, med halfhög stämma och utåt muren: »Icke ännu! det är smolk i mjölken»; men knappt voro dessa ord utsagda, förrän Murkenstams hufvud våldsamt träffades af någon slags kast-machin, och han, döfvad af slaget, störtade till marken.

I Paris är accisen på vin serdeles hög, hvadan det äfven är en gammal erfarenhet, att restauratörerne *utom* barriererne alltid härutinnan undersälja sina medbröder *inom* desamma. Emedlertid hafva tusendetals medel blifvit af de fyndiga Parisarne uttänkta, för att dymedelst kunna kringgå tullbevakningens aldrig tröttnande vaksamhet. De vanligaste åtgärder, hvilka härvid begagnas, äro, enligt vederbörandes behörigen uppställda klassifikationer, följande: Fraude au moyen d'excavations souterraines; fraude par

escalade; fraude sous vêtement; fraude par jet de vessie».

Af dessa serskilda slags lurendrejerier är det förstnämnda, i anseende till den stora skala, hvari förbrytelsen kan drifvas, det af auktoriteterna såsom vådligast ansedda och det mest obevekligt af dess agenter förföljda. Oftast tillgår dermed sålunda, att ett bolag dylika lurendrejare, *utom* staden, men omedelbarligen vidrörande muren, inköpa ett litet hus, med trädgård eller kåltäppa, och så mycket, som möjligt, aflägsnad från hvarje annan menniskoboning. Derifrån gräfva sig de förbundne, ofta med oerhörda ansträngningar, fram till något stall eller annat uthus *inom* staden, hvilket disponeras af i hemligheten invigda och deras intresse tillgifna personer. Gruset utföres med försigtighet i trädgården eller kåltäppan, och varorna transporteras sedan genom den underjordiska gången in på Paris' grund och botten, hvarefter de, för att icke väcka misstanka, efterhand försäljas kring staden. Denna olagliga industri skall, då den drifs med lycka, vara så lönande, att man tror sig veta, det icke obetydliga förmögenheter uppvuxit ur dessa mörka, misstänkta schakter.

»Fraude par escalade» drifves uteslutande nattetid, med tillhjelp af en stege, vid hvars öfversta pinne är fästadt ett starkt rep. Stegen uppställes från stads-sidan, och repet kastas

öfver muren, för att dermed upphissa de förbudna varorna. Skulle härunder lurendrejaren blifva öfverraskad, har han således åt begge håll reträtten öppen. Kommer fienden från stads-sidan, halar han sig ned på repet och räddar sig åt landet. I motsatt fall har han stegen och Paris till resurser. Det är endast omringad han måste gifva sig på nåd och onåd.

Till det tredje slaget af dylikt inhemskt lurendrejeri — fraude sous vêtement — användes vanligtvis en ihålig bleck-kyrass, formad efter bröstet och magen på den person, som vill våga försöket, det der, äfven om det lyckas, med hänseende till den ringa qvantitet, som dymedelst kan insmugglas, i allmänhet torde vara mindre gifvande, ehuru öfverhufvud det minst äfventyrliga. Man får endast akta sig, att icke förefalla herrar besökare alltför fet, i hvilket fall de icke tveka att gå sin vederdeloman in på lifvet. Hvad fruntimmer angår, är, med anledning af ett skandalöst uppträde i någon af Frankrikes södra städer, uttryckligen stadgadt, att dessa, under så fatta förhållanden, endast få visiteras af personer af sitt eget kön.

»Fraude par jet de vessie» sker som det skedde, då vår vän Murkenstam, hvilken vi ett ögonblick lemnat å sido, störtade till marken. Sedan stället för manövern blifvit emellan de förbundne aftaladt, slungas af de utom staden posterade blåsa efter blåsa, fylld med högrödt

Beaune-vin, öfver ringmuren, der de emottagas af personer, hvilka, ifall någon skulle komma eller annars ofall vara å färde, signalera instäl-landet af kastningen. Men olyckligtvis lystrades icke denna gång det gifna tecknet. Som en bomb slog blåsan ned öfver den arme Murken-stam, men kreverade dock icke. Något dylikt tycktes deremot vara förbehållet Murkenstam, som i detta ögonblick såg millioner solar för sina ögon. Han trodde, att hans sista stund var inne, och förbannade det ögonblick, då han begaf sig till »civilisationens medelpunkt».

Accis-försnillningen drifves i allmänhet icke af egentliga bofvar. Dess heroer stå vanligen på gränsen emellan vagabondagen och brottet. De betrakta sitt arbete mera som industri, än som lagöfverträdelse. Ogerna vill massan vänja sig att i *tullförsnillningarne se annat, än den förtrycktes repressalier emot sin förtryckare.*

Med verkligt uttryck af deltagande när-made sig äfven de båda personerna, som stått på utpost, den af slaget träffade fremlingen; den ene anskaffade vatten, för att dermed badda hans svullna ansigte; och den andra erbjöd sig att springa till doktor Alexander, hvilken, såsom anslaget öfver hans port gaf tillkänna, visste bot för allting, och, efter fem franker per flaska, försålde ett arkanum, som, i flera bestämdt död-liga fall, visat sig utomordentligt verksamt.

Efter en stunds förlopp hade emedlertid friherren fullkomligt hunnit hämta sig, och var,

oberäknadt en ofantlig svullnad öfver kindbenet, densamme, som alltid. Han tog fram ett tvåfranksstycke, lät det falla i hatten på en af lurendrejarne, och ernade just aflägsna sig, då denne, ehuru efter några ögonblicks strid emellan rättskänsla och kärlek till kronans mynt, fundersamt skakande på hufvudet, lemnade penningen tillbaka.

»Det var i alla fall vårt fel,» yttrade han, »det här är visserligen ingen gata att gå, om ej för sådant folk som jag, eller sådant folk som tullsnokarne, men vi böra icke vara orsak, att ni blir slagen och sedan dertill taga edra penningar. Om ni vill, så kan ni ju ge franksstycket åt någon stackare, som har mindre godt om brödbiten, än vi. Alla yrken äro icke så pass lönande, som vårt.»

Murkenstam blef liksom litet flat, för det första deröfver, att en person vägrade emottaga penningar, hvilket aldrig händt honom, sedan han satte foten på utländsk botten, för det andra, emedan idkaren af ett olagligt och förbudet näringsfång, med Fransyskt naif oförskämdhet, öppet prisade dess fördelar och icke utan ett visst sjelfbehag visade frikostigheten till personer, mera deraf i behof, än lurendrejaren.

Murkenstam uppdrog emedlertid lurendrejaren att behålla penningen och sjelf vara handtlangare åt sitt goda hjerta, medan han, allt hvad hans ben förmådde, satte sig i marsch

till den punkt, der han, efter öfverenskommelse, borde sammanträffa med omnibusen, hvilken dock icke oantagligen redan afgått, enär den bestämda mötestiden, efter klockans utvisande, redan gått till ända.

Men till hans outsägliga glädje stod omnibusen ännu qvar på sin plats och hans gamla vän, konduktören, yttrade till honom i en temligen förtrolig ton: »Kors, min herre! hvad ni har förändrat er, sedan jag sist hade äran att se er. Man skulle knappt kunna känna igen er. Ert ena kindben har vext åtminstone ett qvarter förbi det andra. Men, ser ni, i den här trakten af staden duger det icke att ge sig in i äfventyr. Det slutas alltid med slagsmål.»

Murkenstam fann sig inqvarterad i omnibusen, jemte två unga makar, hvilka säkerligen helt nyss satt foten på tröskeln till Hymens tempel. »La lune de miel» hade icke hos dem hunnit efterträdas af »la lune rousse», som Fransoserna bruka benämna de äktenskapliga starbraksdagarne, då den första svärmande kärleken så småningom afkyler sig nästan till en nyans af likgiltighet. Den unge, gifte mannen slösade tusende små älskvärda »petits soins» på sin vackra fru, som ännu förde sig litet ovandt i den husmoderliga negligéen, och hvars tacksamhet för hans omsorger mera låg uttryckt i hennes ögon, än på hennes läppar.

»Il vient de l'air par-derriére! tu attraperais une fraicheur!» ropade han ena ögon-

blicket med en häftighet i tonen, som hade lif och död vägt på hans ord, och tillslöt våldsamt det bakom den unga frun öppnade vagnsfönstret.

»Ah! quelle chaleur à faire suinter un mort!» skrek han en minut derefter, »du blir blek, du svimmar! Fönstret måste opp.» Och, glömmande all sin förra fruktan för förkylning, gjorde han sin sist yttrade åsigt till verklighet.

Den täcka nygifta tuggade karameller, hvilka hon, den ena efter den andra, praktiserade upp ur sin pirat. Hon erbjöd äfven sin äkta hälft häraf, men med en nog besynnerlig serverings-method. Hon räckte honom nemligen konfekten med läpparne och han emottog den på samma vis, hvadan också hvar munsbit, så till sägandes, blef en kyss. Detta var ett sätt att förblanda magens och hjertats angelägenheter, som Murkenstam ansåg mycket olämpligt, ty, tänkte han med många andra visa: »hvar sak för sig.» Af samma orsak hade han också aldrig kunnat gilla värdshus-uppassningens bestridande af qvinnor,

Men länge tillät icke den gifte mannens omtänksamhet för sin hustrus bästa detta ohejdade förtärande af sötsaker, som i allmänhet så menligt inverkar på digestionen. Sedan han förgäfves bett henne afstå derifrån, men hon, till skämtsamt trots, låtit en hel pullstrut rulla ner emellan sina hvita tänder, grep han slutligen, med lekfullt våld, piraten, och yttrade,

fingret varnande höjdt mot den lilla olydiga: »Tu sais, que les bonbons te sont contraires. Je connais parfaitement ton estomac.»

»Jag vill icke se på dig, obeskedlige!» ropade den unga frun, som nu ansåg sig böra kokettera med litet synbart låtsad vrede, »vänd dig genast ifrån mig, du, som icke unnar mig ens en sockerpulla!»

»Farväl då, Guillemette!» yttrade mannen och flyttade sig, i det han gaf henne en slängkyss, ett par alnar ifrån henne.

Så sutto de några ögonblick tysta.

»Jag tror du vänder mig ryggen, Justin!» klagade frun, och ryckte sin äkta hälft närmare.

»Jag lyder alltid befallningar, jag,» svarade Justin, utan att se sig om, i en tillgjordt fnurrig ton.

»Nå! så tag mig i famn och det genast,» kommenderade den unga herrskarinnan, i känslan af sitt välde, och i ögonblicket verkställdes befallningen med emfas.

Murkenstam tyckte visserligen, att denna scen var af alltför huslig natur, att så der exequeras i en omnibus, inför en villfremmande persons ögon, men han tog icke i beräkning, att Parisaren sällan har begrepp om hvad huslighet, i detta ords innerligare betydelse, vill säga, och att hans lefnadsvanor, rigtningen af hans verksamhet i allmänhet sträfva att föra honom utom kretsen för hans hem. Hans hem är, under de flesta förhållanden, en trång,

mörk, osund bodkammare eller någon vindskupa i grannskapet af molnen — de gladaste, ljusaste, friaste stunderna af hans lif falla inom området af de alltid folkhvimlande boulevardarna, de stolta Eliseiska fälten, de täcka byarne i grannskapet af Paris, serdeles vid de muntra söndagsfester, som ständigt i en eller annan af dem ega rum. Hos hans nation finnas icke, såsom t. ex. hos den Engelska, de på folköfvertygelsen djupt inympade traditioner, som skänka hemmet en så serskild betydelse, en helgd öfver hvarje annan. Han är redan så mycket sydländning, att han saknar försyn för att flytta en del af sitt enskilda lif inpå det offentligas område, att han temligen ogeneradt tar sig en lur på bänkarne i en publik trädgård, och smeker sin hustru i en omnibus.

Utan vidare äfventyr anlände Murkenstam till sin boning vid Rue Montmartre. »Madame la Concierge», såsom den ruskiga portvakterskan älskade att kallas, anmälde för honom, att en gammal militär upprepade gånger på förmiddagen sökt honom och nu afvaktade hans ankomst i kommissionärens rum. Efter gifvet tillstånd företrädde den audienssökande, en äldre man i en slags halft civil, halft militärisk drägt, med heders-legionens kors i knapphålet och två förfärliga ärr, också ett hederskors, i pannan. Han helsade med värdighet och förkunnade den häpnande Svensken, att han såg framför sig en stridskamrat till Carl XIV Johan. Han hade

på samma gång, som konungen af Sverige, stått vid regementet Marine Royale, och vid mera än ett tillfälle hvilat på samma läger som sin furstlige vän, Jean Baptiste.

»Vill ni se honom,» utropade veteranen, »sådan han var i gryningen af sin äras dagar, då han ännu icke egde mera, än sitt goda svärd och ännu endast *hoppet* om framgång, stanna då i Versailles, i »la salle de **1792**», framför porträttet af en ung man i röd uniform — det hänger just till venster vid ingången — betrakta det noga — det föreställer konungen af Sverige, medan han ännu var kamrat med Vincent Dupaty.»

»Flera af mina vapenbröder,» fortfor militären, »hafva, liksom Bernadotte, blifvit konungar. Jag afundas dem icke. Men jag afundas Bernadotte att ha blifvit kallad till furste öfver den stridbaraste nation i verlden, ja! jag gör icke ens någon reservation till förmån för mina landsmän, och jag tillhör ändå kejsardömets krigare. Hvilket land eger väl en krigshistoria, som er? Sjelfva Voltaire har ju skrifvit öfver er Carl den tolfte. Jag tror knappt att Svenska trupper lidit nederlag, om icke händelsevis. Kalabaliken i Bender är en af de vackraste manövrer, hvartill något slagfält varit vittne. Ensamt denna seger skulle ha gjort Er odödliga, Och hvilken ädel, högsinnad nation ären J ej? Den konung, som sedermera gaf Frankrike en drottning, Stanislaus Leczinsky, hade ju

Er att tacka för sin krona. Det är också, till någon del, med förlitande härpå, som jag i dag vågat vända mig till en i öfrigt för mig okänd ledamot af denna stora nation. Jag vill icke för Er förtiga, att nöden står vid min dörr, att Juli-regeringen just icke visat sig serdeles vårdsam om krigaren från kejsardömet. Jag har slitit ut mina bästa skodon i krigsministerhotellets trappor — på sjelfva Marsfältet har jag till Ludvig Filip öfverräckt min pensionsansökan — jag har fått uppbära ömsom löften, ömsom axelryckningar, men aldrig något qvartal. Måhända, min herr baron! skall ni dock icke ogynnsamt upptaga, att en man, förgäten af det fädernesland, som han dock, sanningen likmätigt, tjenat med ära, nu vänder sig till en sin själs landsman, till medlemmen af en nation, som han anser för den största i verlden, som han helst af *alla* ville tillhöra. Han räknar både på ert undseende och ert ädelmod. Han behöfver dem båda, det ena för djerfheten af sin begäran, det andra för betrycktheten af sin ekonomiska ställning. Min värdaste baron! det är med blygselrodnaden på mina gamla kinder, som jag skrider till detta steg, men nöden har ingen lag, och i det usla vindskyffe jag bebor, qvida fyra hungriga barn efter bröd. Mät icke mitt öfverdåd, utan endast mitt elände — stöt icke ifrån er den förmätne bönfallande, hvars enda hopp för ögonblicket hvilar på er. På er beror, om en hel familj skall lida hungers-

döden. Hjelper icke ni, så, vid Gud! jag vet hvem som skall hjelpa.»

Murkenstam vände sig bort, för att torka sina ögon. Detta prof på förtroende rörde honom. Med en åtbörd, som nästan var blyg, smög han helt förläget ett par guldstycken i veteranens hand och bad honom om ursäkt, att hans ställning icke tillät honom gifva mera.

»Detta ädla handlingssätt förundrar mig icke, ty ni är ju Svensk,» stammade den gamle krigaren med tårdränkt stämma, »o! detta är mera än tillräckligt att för flera månader anskaffa mjölk och bröd åt mina stackars barn. Jag skall lära dem att be Gud för er, ädle herre! Hvarje måltid, som vederqvicker dem, skall vara en välsignelse öfver er. Hvad de arma förhungrade skola bli glada, då jag återvänder med denna skatt! Oh! det finnes en punkt, der man aldrig förgäfves söker skatter. Denna punkt heter ett ädelt hjerta.»

Efter mångfaldigt upprepade tacksägelser aflägsnade sig krigaren från kejsardömet, och ännu i trapporna hörde Murkenstam honom välsigna »den ädelmodige Svensken».

Glad i känslan att hafva gjort en god gerning, satte sig Murkenstam ned, för att badda sitt svullna kindben, hvars utomordentliga dimensioner verkligen försatte honom i förlägenhet. Han var så sned i synen, att det måste falla äfven den ytligaste betraktare genast i ögonen, och han drog af sådan anledning i betänkande,

huruvida han ens borde visa sig ute. Men häremot uppreste sig med vältalighet hans mage, som, efter förmiddagens mödor, mera än någonsin längtade att göra bekantskap med någon af de restauranta ryktbarheter, som äro en prydnad och ära för Paris. Att efter så många olyckliga äfventyr till på köpet äta hämtad, kanske kall mat, att med gaffeln fiska i det ohyggliga instrument, som kallas mathämtare, att då man har Very, Rocher de Cancale och Chevet, några stenkast ifrån sig, för kommissionärens beqvämlighet, tvingas mödosamt sönderslita de hårdtuggade bitarne från någon »empoisonneur à quarante sous», som har den fördelen att bo i närmaste gathörn — det var ett för hårdt prof för en ung man, som, bland sina andra svagheter, äfven räknade en viss tidigt utbildad fallenhet för stark och god föda. Han beslöt således att, oberoende af sitt kindbens hårdt angripna beskaffenhet, utomhus söka sin middag, och anmodade i sådan afsigt kommissionären att hemta honom en kabriolett.

Vagnen inställde sig. En gynnare, lika trasig, som frimodig, höll tömmarne, och inbjöd Murkenstam taga plats bredvid sig, ungefär i en sådan ton, som om han inviterat denne att åka gratis.

»Rocher-de-Cancale», befallde Murkenstam,

»Rue Montorgeuil, № 16,» fortfor åkaren, »åh! jag känner nog till den huken. En herre, som jag skjutsade dit, berättade mig,

att man der får fläsk-kotletter af piggsvin och biffstek på björn.»

Murkenstam fann i dessa utdrag ur matsedeln ingenting serdeles retande. Han tänkte på kalkon med tryffel, på hummer samma dag kommen från Havre, på champagne af det celebra Cliquotska husets. Det var endast i den råa åkarmunnen det kunde vattnas vid tanken på fläsk och biffstek, om äfven af den utomordentliga art, som berättaren gaf vid handen.

Åkdonet stannade innan kort utanföre det lysande etablissementet. Emedan Murkenstam på vägen dit låtit hålla några ögonblick, under det han i en bod tillhandlade sig ett par cigarrer, fordrade nu körsvennen betalning för tvenne så kallade kurser, den ena från hotellet till tobaksboden, den andra från tobaksboden till Rocher-de-Cancale. Han bestred icke, att, derest ej dröjsmålet egt rum, han bort vara ganska belåten med sin frank, men nu gjorde han ovägerligen anspråk på tvenne; i annat fall körde han med Murkenstam genast till fredsdomaren, som, efter hvad han med lärd min upplyste, är berättigad att, utan appell, afdöma alla fordringstvister ända till ett belopp af hundrade franker. Hvad var att göra? Murkenstam var mördande hungrig, och en färd till fredsdomaren i arrondissementet skulle visst icka ha tjenat att stilla hans aptit. Han betalade derföre, och steg in.

Det första han hörde, var ropet: »Poulet sauté à la Marengo», riktadt till en af garçonerne, från en röst, som föreföll honom bekant. Personen vände honom för ögonblicket ryggen, men vid det bord, som denne ensam bemägtigat sig, stodo åtskilliga fat, fyllda med ostronskal, ett par utkramade citroner lågo kastade på duken, och en till hälften tömd flaska champagne höjde sitt silfrade hufvud öfver det hela. Murkenstam gick framåt, kom i jembredd med ostronätaren, och igenkände, fastän i en något mindre anspråkslös drägt, veteranen från kejsartiden. Nu bar han i en massiv kedja af brons en dubbel-lorgnett, och hade lagt bredvid sig ett par glacéhandskar af den icke mest jungfruliga hvithet. Hans frack, som icke riktigt ville falla åt ryggen på honom, kunde visserligen misstänkas att i en eller två omgångar ha hört *till så kallade »habits d'hazard»*, till hvad *man på* ren Svenska förstår med aflagda kläder, men veteranen bar emedlertid upp den med en slags modern vårdslöshet, som hade för verkan, att man icke rätt kunde fatta, huru mycket för vid den var. Hans hatt var äfven mycket luggsliten, fastän i kanterna svärtad med bläck, på det att de svagaste punkterna mindre skulle röjas. Var således, på det hela taget, hans utstyrsel icke öfverlägsen, var hans hållning det så mycket mera. Han kommenderade, som en general på en bataljdag. Då han, med en nonchalans utan like gungade fram och tillbaka

på sin stol, aktade han icke för rof att flera gånger stödja foten mot bordskanten. Kunde ensamt oskicklighet i sätt att vara göra någon till ett lejon, skulle utan tvifvel Vincent Dupaty varit ett af de argaste. Men med förundran anmärkte äfven Murkenstam, att veteranens egenskap af ålderstigen på den korta tid, sedan de sist råkades, lidit betydliga modifikationer. Hans hår hade ramsvartnat och de förfärliga ärren i hans panna hade alldeles vext bort. Med detsamma hade utan tvifvel också fördunstat hans vackra föresats att köpa mjölk och bröd åt sina hungriga barn, hvaremot i dess ställe trädt det värdiga beslutet att undfägna sig sjelf med ostron och champagne.

Murkenstam hade nu ett ypperligt tillfälle att filosofera öfver den obetänkta välgörenhetens följder. Hans två louisdorer voro ohjelpligt bortkastade. Han beslöt att för framtiden studera national-ekonomien.

Tills vidare studerade han matsedeln. Dock! detta namn säger icke tillräckligt. Matboken måste den heta. Inbundet i grönt saffian såg han framför sig ett häfte, så tjockt, som något af Läsebibliothekets. Hela detta digra område var endast uppfylldt med namn och titulaturer på matlagningens serskilda mästerverk. Thy värr! befunnos en mängd icke för ögonblicket visibla, ehuru deras vålnader figurerade i denna läckerhetens adresskalender. Då häraf begärdes, ruskade garçonen medlidsamt på huf-

vudet, och beklagade, att den requirerade rätten just nyss tagit slut. Vikomt A. eller markis B. hade för ett ögonblick sedan fått sista portionen.

Murkenstam var således tvungen att äta hvad vikomten eller markisen lemnat, men deri låg ju ingen orättvisa. Han sjelf var endast baron. Ära den som äras bör.

Inom Murkenstams fädernesland hade, i ungdomligt okynne, vad blifvit hållne om matsedlars ätande uppifrån och nedåt, från böcklingen och sillen till sojan och pressgurkorna, eller också tvertom från salladerna till bränvinsbords-ingredientierna. Under det Murkenstam väntade på sin beställda Julienne, begynte han efterräkna, huru, med serskildt afseende på de många vakanserna, ett dylikt vad skulle, med något hopp om framgång, kunna hållas om en fransysk matsedel. Men sedan han endast af behållna rätter hunnit till ett antal af bortåt sjuttio, afstod han alldeles från företaget. Hvilken mage skulle här stått bi? Statssekreteraren Rosenstein hade redan långt för detta lemnat det jordiska.

I arf från mödernesidan hade tidigt hos Murkenstam blifvit inpreglad den öfvertygelsen, att god mat vore en Guds gåfva. Han lät derföre det franska köket sig väl behaga, och på gurmandisens vingar genomflög han, så godt han kunde, den gigantiska matsedeln, namn från namn, sida från sida, för att, lik fjärilen,

suga den yppersta honungen ur dessa kokkonstens blommor. Likväl kunde han icke undgå, att, med fjärilen, göra en upptäckt, hurusom det yttre icke alltid är en tillförlitlig borgen för det inre. De grannaste namn voro ej sällan de underhaltigaste rätterna.

Murkenstam slutade denna åt Momus helgade seance med att, på äkta Pariser-manér, requirera en kopp kaffe och, som det på konstspråket heter, »un petit verre«. Svenskarne anses i allmänhet som ohjelplige drinkare, derföre att de före maten taga ett glas brännvin. Fransoserna taga efter maten ett glas kognak, och gälla öfverhufvud för en nykter nation. Huruvida kognak bör, framföre brännvin, anses som någon nykterhetsdryck, torde vara tvetydigt. Äfvenså kan det väl anses likgiltigt, om ett dylikt fluidum konsumeras omedelbart före eller omedelbart efter maten. Men Svenskarne ha en gång fått rykte för omåttlighet, Fransoserna för måttlighet. Och ryktet är odödligt.

I den mest behagliga stämning, hvari Murkenstam efter sin ankomst till Paris befunnit sig, anträdde han, gående, återvägen. Han var mätt och belåten med sin verld. Förmiddagens små missöden hade sjunkit tillbaka i skuggan. Hans af naturen välvilliga sinne började försona sig med Parisarne. Af en appelsin-försäljerska, som på ett slags kolossal skottkärra drog sitt icke utan elegans i högröda pyramider upplagda förråd kring staden, köpte

han ett par af hennes frugter, och var just sysselsatt att, ätande, njuta af sitt sorgfria väsen, då åter en katastrof inträffade.

I ett hus, som Murkenstam, med ena hälften af appelsinen inom, den andra utom munnen, uti all oskuld passerade, hade just i detsamma en så kallad Cambrioleur, en dyrkarnes dyrkare, behörigen försedd med sin carouble eller falska hufvudnyckel, försökt att praktisera sig in i ett för ögonblicket obebodt rum, der åtskilliga klädespersedlar förvarades, men, ehuru öfverraskad på bar gerning, likväl lyckats undkomma ned på gatan, der han nu, för att från sig afleda allmänna uppmärksamheten, i detsamma han fick ögat på Murkenstam, med full hals började ropa: »Se der är han! Der är tjufven. Tag fast! tag fast! Hugg i »le chevalier grimpant!» Ge honom en dufning, så han somnar!»

Sjelf satte sig den verklige tjufven, åtföljd af några händelsevis tillkomna gatpojkar, i rörelse för att förfölja, medan Murkenstam, i häpenheten förlorande all besinning och icke betänkande, huru lätt det borde vara för honom att ådagalägga sin oskuld, å nyo förtrodde sig åt sina ben, och, störtande in på en tvärgata, hejdlöst ilade framåt, tilldess han ofvan sig såg kolonnaden af ett litet kapell. Dörren stod uppe; hans vedersakare syntes icke mera till; som en blixt smög han sig in, och kastade sig, flåsande, i en bigtstol, der han hoppades kunna förblifva obemärkt. Hans hufvudförföljares, tjuf-

vens mening var aldrig att upphinna honom; han ledde sitt parti med afsigt miste på alldeles motsatta gator, och räddade sålunda sig sjelf, medan alla trodde honom sysselsatt att tränga brottslingen på spåren.

Lyssnande och bäfvande hade Murkenstam i denna ställning kanske tillbragt tio minuter, då han plötsligen hörde lätta, tysta steg skrida gången uppföre. En person knäböjde straxt derefter vid sidan af bigtstolen. Murkenstam begagnade sitt fracksskjört som ett slags kapuchon. Han höljde dermed ansigtet. Kallsvetten steg honom åter i pannan. Upptäcktes han i denna belägenhet, en kättare usurperande en bigtfaders rättigheter, kunde någonting förfärligt drabba honom. För hans tankar sväfvade autodaféer och inquisitions-fängelser.

»Min far!» ljöd i hans öra en fruntimmersstämma, som han tyckte sig känna igen, »jag har begått en synd i dag, men det var onkel Perrault, som narrade mig. Vi länsade börsen för en utländning, som såg så dum, så dum ut. Jag lockade honom upp, der onkel bröt sig in till oss och fann oss ensamma. Han låtsade, som om han blef mycket ond, och hotade att slåss med utländningen. Jag dånade, för att vara ifrån alltsamman, men onkel tvingade den fremmande herren att ge mycket, mycket penningar ifrån sig, innan han fick gå. Mig gaf Perrault bara ett tjugofranksstycke. Synden är väl således för det mesta

hans. Men jag har ändå icke kunnat förtiga hvad som låg mig på hjertat. Likvisst försäkrar jag Er, min far! att allt skedde i tukt och ära. Jag tillät icke utländningen att ta sig ringaste frihet. Det var för öfrigt ingen konstig karl att ha att göra med. Perrault vill att vi ska' försöka att pumpa honom ännu en gång, men det har jag sagt nej till. Emedlertid, vördade fader! nekar ni mig väl icke absolution för min lilla förseelse. Jag har redan i dag offrat tvenne vaxljus åt den heliga Genoveva, och i morgon skall jag lägga en skärf i fattigbössan vid »Parvis Notredame».

På Murkenstams läppar sväfvade början till ett interdikt. En bannbulla låg och gäste och gräddades i hans inre. Han ville se Musidora förkrossad inför sig. Men hastigt erinrade han sig, huru lätt en sådan ovanlighet kunde leda till efterforskningar om, möjligen till upptäckt af hans usurperade magt. I denna högtidliga deklamation skulle dessutom hans fremmande uttal näppeligen kunnat undgå att röja honom. Han inskränkte sig derföre till frammumlandet af några temligen vanliga formler, och tillsade henne slutligen, med harmen i hjertat, att, som orden lyda, draga i frid.

»Likvisst,» fullföljde han varnande, »gör icke något försök att pumpa honom än en gång! En inre röst säger mig, att det icke skall lyckas och hvarje iteratum bestraffar kyrkan strängt.»

Musidora uppstod lättad och belåten. Murkenstam följde henne med ögonen kyrkogången nedåt. Just vid utgången mottogs hon af en ung, långskäggig man, som tycktes der hafva väntat henne. Med en viss kokett hängifvenhet hängde hon sig fast vid hans arm, och yttrade, i det hon beredde sig att spänna upp sitt parasol: »Se så! nu är det undanstökadt! Nu till Flicotot, för att äta beignéer. J'adore les beignets.»

I allmänhet äro Paris' kyrkor föga besökta. Politiska stormar ha här trängt religionen i skuggan, och ofantligt mycket större är tilloppet kring invalidernas hotel med Napoleons graf, än kring det uråldriga och vördnadsbjudande Metropolitan-templet Notre Dame. Hos denna omständighet stod Murkenstam i förbindelse derföre, att han, osedd som han kommit, åter lyckades smyga sig ur kapellet. Dess lott nu, som alltid, kanske med undantag för vissa tider af Söndagen, var den att stå öde.

Emedlertid hade förskräckelsen och det starka springandet så hastigt ofvanpå den temligen rikligt intagna måltiden i sin mån medtagit den unga ädlingens krafter, hvilka i allmänhet icke voro af det öfverlägsnaste slaget. Han såg sig om efter något läsekabinett eller något kafé, der han kunde söka ett par ögonblicks hvila, men, ehuru mycket Paris annars öfverflödar af dylika etablissementer, tycktes de på den punkt, der han befann sig, vara alldeles

biltoga. Slutligen varseblef han en liten gul, på gatan fristående paviljong med öfverskriften: Cabinet. Den var synbarligen icke beräknad på större sällskaper, mera lämpad för ensliga meditationer, än för umgängeslifvet. Den anspråkslösa asylen hade endast två små fönster och en låg dörr.

»Är det tillåtet?» frågade Murkenstam en bredvid etablissementet postande person, och gjorde min af att stiga in.

»Utan tvifvel, min herre!» svarade denne och lyftade på hatten.

Men med en temligen flat uppsyn återsågs Murkenstam nästan i samma ögonblick, som han trädde dit in.

»Quinze centimes pour la seance, monsieur!» yttrade utposten och sträckte fram handen, »n'oubliez pas le garçon!»

Det är blott i Paris man tilltror sig kunna begära drickespengar, då liquiden in summa endast uppgår till omkring tre skillingar svenskt banko.

Murkenstam tyckte det vara hårdt, att för en så fransysk visit, som den ifrågavarande, debiteras till kontant afgift, men han fogade sig i sitt öde och betalade. Betala hade nu, en gång för alla, blifvit hans öde.

Han kunde likväl icke undertrycka den anmärkningen, att han ju knappt vändt sig om derinne.

»Så mycket sämre för er, min herre!» inföll kassören med en axelryckning, »ni känner då icke alla fördelarne af vårt etablissement, hvilket till och med i tidningarne blifvit omnämndt med beröm. Således, »au revoir!»

Länge behöfde dock icke vår irrande riddare fortsätta sin färd, innan han stötte på ett verkligt läsekabinett, visserligen icke af de majestätiska proportioner, som bröderne Galignanes eller »Le Cercle litteraire», men ett läsekabinett i miniatur, jemnt och nätt tillräckligt att rymma några bokhyllor, ett stort rundt bord med kringstående stolar, samt, i ett hörn just vid ingången till etablissementet, en slags disk, öfverfylld af den modernaste litteraturens till en del ännu fuktiga alster och bevakad af en slags sibylla i glasögon och med en svart jernring på fingret. Hon har genomgått åtskilliga öden, varit lärarinna på *fortepiano i flere hus* inom förstäderna, i *»Salle Grignon»* gifvit en konsert, som ingen menniska besökte, sedermera, som drottning, totalt förolyckats på en af Banlieuens theatrar, och slutligen sökt en asyl inom disken i denna litterära inrättning. Vid femtio års ålder affekterar hon mera att vara besynnerlig, än intagande. Hennes redan gråsprängda hår är rakt uppkammadt åt hjessan och låter hennes magra, skarpa ansigte framträda i osminkad skönhet. Hon talar med docerande tonvigt och lägger gerna pekfingret till näsan. Hon är mycket intresserad för nya upptäckter, — och

låter ej sällan påskina en aflägsen slägtskap med herr Daguerre. Hon tadlar mycket herr Paul de Kock för hans lättsinne. Hon är förtjust i Eugéne Sues Mathilde och slukar, häfte efter häfte, hans »parisiska mysterier». Hon besöker aldrig någon annan theater, än Port St. Martin, fosterbygden för den egentliga »drame noir», men, vid sådana tillfällen, hur nedrig också förföraren, hur grym också hämnaren må vara, gråter hon, »par principe», aldrig. »Hon har,» såsom hon sjelf uttrycker sig, »inga tårar mera.»

Om man också icke här, såsom i »le salon litteraire», fann en nästan komplett samling af gamla, franska periodiska litteraturen, bland andra »Journal des Jacobins», om icke, liksom till Galignanis salong, hit med stafett öfversändes hvarje tidningsnummer med nybeter af utomordentlig, politisk vigt, så kunde man dock ingalunda neka denna till det yttre temligen oansenliga inrättning vitsordet om en serdeles rikförseddhet i alla grenar af en fransysk lärd eller vitter verksamhet, så snart den förra icke trädde in på området af sträng vetenskaplighet och den sednare icke söktes bakom tiden för den memoir–litteratur, som i kejsaretidens sista och restaurationens spädaste dagar öfversvämmade franska bokhandeln. Visserligen funnos här, för syns skull, en Voltaire och en Rousseau, kanske till och med en Molière och en Racine; chevalier Parny, som i sina slippriga,

sjelfsvåldiga dikter aldrig förgat en viss formens och uttryckets elegans, hvars sånggudinna äfven i sina utsväfningar visste rädda skenet af hofskick, hvars ofta täcka, alltid med behag utarbetade verser af sådan orsak än i dag inom Frankrike betraktas som en roué-läsning, chevalier Parny skyldrade i guldglänsande saffiansband på sin hylla; men i öfrigt gingo öfverhufvud böckerna i bibliotheket föga längre upp, än till tiden för utgifvandet af madame Campans och Fleury de Chabulons memoirer. Årsbarnen med »Manuscrit, venu de St. Helène d'une maniére inconnue,» kunde här redan räknas bland samhällets »äldste.» Oberäknadt en ofantlig massa af dessa på historiens område utsatta batarder, fann man i detta etablissement en nästan fullständig samling af den nya fransyska romanlitteraturen, från nybörjarens merendels vildsinta försök, efter tusende sollicitationer slutligen tryckta på försök af en tilltagsen förläggare, ända till Sues och Balzacs skapelser, hvaraf arken blifvit vägda med gullvigt.

Bläck, pennor och papper funnos att tillgå för den, som önskade göra annotationer; på reqvisition kunde till och med sockervatten bekommas mot serskild betalning; en hel seance, i öfrigt till tiden obegränsad, kostade ungefär fyra skillingar banko svenskt, läsningen af ett enkelt tidningsblad knappt en skilling samma mynt.

Murkenstam äntrade genast en korsar, Charivaris rival på skämtets och ironiens farvatten, och, medan han hvilade sina trötta ben, beundrade han de för sin urbanitet beryktade Parisarnes talang i det stormovettiga. Här gällde det hufvudsakligen hertigens af Dalmatien skinn. Med full glömska af det stora namnet hyflade man, lik en skolpojke, den måhända mindre utmärkte statsmannen; man vände ryggen åt Spaniens slagfält, för att endast leta upp bristerna i ministerportföljen. Den gamle krigarens, i följd af en blessyr, krumvordna ben blef icke en gång skonadt af korsarens tiraljörer, som blindvis skjöto till måls på den lagerhöljde veteranen från Ulm, Austerlitz och Friedland.

Ungefär en timma hade väl Murkenstam tillbragt med läsning, och han kände sig redan någorlunda upphvilad, då en person inträdde i läsekabinettet och utbjöd en biljett till dagens representation på Porte S:t Martin, der man gaf »Les Enfans du delire» af Cogniard Frères och »Mathilde,» ögonblickets allmänna talämne, af Pyat och Sue. I allmänhet skall man finna, att franska theater-litteraturen älskar bolagsrörelsen, och om ett ganska magert stycke finnas ej sällan tre à fyra aktionärer. Om pjesen faller, har den ene alltid att skylla på den andre; lyckas den, taga alla åt sig äran. Dylika kompagnier för befrämjande af vaudeville-aflen äro således ganska rationella, och mera, än en ung talang har, i egenskap af författare till en

tredjedels enakts komedi, helsats som en annan Beaumarchais af recenserande Apollo-bröder.

Föreståndérskan för läse-kabinettet, som ända dittills i dof tystnad arbetat på sina memoirer, uppslog, vid ljudet af Porte St. Martin, sitt mörka, grubblande öga, och yttrade med stämma af en sierska: »Gå till Porte St. Martin, monsieur! försumma icke detta tillfälle! Hvem vet hvad som kan hända? Mathilde skall tillfredsställa er. Hon har redan, i en följd af representationer, haft "un succés pyramidal".»

Murkenstam följde rådet och antog försäljaren som vägvisare till theatern. Snart hade denne hunnit fram till den plats, vid hvilken nämnde byggnad är belägen, och pekande på en vestibul, öfverspänd med tält-duk, yttrade han, hviftande med handen: »Voilà, monsieur! Porte St. Martin!»

Knappt hade Murkenstam hunnit theatern femtio alnar nära, förrän han genast möttes af en spekulant, som tillropade honom: »Voulez vous un Orchestre, mon bourgois?»

Vår hjelte uppvisade, till svar, den biljett, han redan tillhandlat sig.

»Och hvad har ni gifvit för den der biljetten?» frågade interlokutören.

Murkenstam uppgaf priset.

»Den är ingenting värd. Den emottages icke», utropade den andre, »se här! läs sjelf!»

Och Murkenstam läste i tydliga bokstäfver: »Ce billet ne pourra etre vendu».

»Men ni skall i alla fall icke stå på gatan», återtog hjelparen i nöden, »se här har ni en "Stalle d'Orchestre". Jag begär endast fyra franker för den. Emedlertid skall jag taga er biljett. Det vore väl djefvulen, om man icke till slut skulle komma dylika "aigrefins", som alldeles skämma ut ens yrke, på spåren. Hur var han klädd, den der skurken, som så nedrigt bedrog er?»

Murkenstam beskref, så godt han kunde, sin vägvisare till theatern, betalade sina fyra franker och uppvisade vid ingången den nyfångna biljetten.

»Duger icke!» röt recevörens vresiga stämma, »det är en biljett för i går. Ni borde skämmas, att på det sättet vilja praktisera er in i salongen.»

Murkenstam omtalade uppriktigt hela förhållandet. »Ni har blifvit dubbelt bedragen, min herre», yttrade recevören, »på de biljetter, som gratis utdelas till theaterns funktionärer, affidéer och gynnare, står visserligen anmärkt, att de ej kunna säljas, men, af gammal praxis, gör man dock vid deras emottagande ur hvilken hand, som helst, inga serdeles svårigheter, och på sin höjd hade ni kommit att erlägga några sous, som billig ersättning för mitt förbiseende af det tryckta stadgandet på biljetterna. Nu har ni icke allenast erhållit ett grundfalskt

inträdeskort, redan för tjugo timmar tillbaka förbrukadt, utan troligtvis begagnade sig "flou-euren" äfven af er gamla biljett, för att vinna en beqväm och treflig plats i salongen.»

Murkenstam kunde icke neka sig den tillfredsställelsen, att anse sig född under en olycklig stjerna. När man sjelf, i mera eller mindre mån, är orsaken till sina missöden, ligger i denna öfvertygelse en stor tröst.

Mera, än tredubbelt, hade Murkenstam således betalt sin biljett, när han ändtligen löste den, fullt laglig och giltig, i theaterns byrå. Men han beslöt också, att njuta tredubbelt af styckets skönheter, att beundra med full hals och klatschande händer.

Första pjesen var redan förbi. Ridån gick upp till den andra. Lugartos mera än djefvulska nedrigheter, Rochegunes mera än menskliga dygd, Mathildas, den ljufva korsdragerskans, pinande försakelser och lidanden, vandrade, tablå efter tablå, öfver scenen. Det tjöts och snyftades. Sjelfva bluserna på galleriet torkade med afvigvända, brunbarkade händer sina tårar. I den scen, då brännmärket skall tryckas i Lugartos panna, då jernet omsorgsfullt vändes och glödgas i elden, då den eländige förbrytaren på sina knän släpar sig kring golfvet, för att tigga om nåd, i denna i sig sjelf furialiska scen uppstod en sådan orkan af oljud, ett sådant larm och stampande, en sådan symfoni af om hvarannan blandade kon-

vulsiviska skrin och gälla bravo-rop, att ett fruntimmer, som satt i logen bredvid Murkenstam, under det allmänna tumultet, helt förskräckt makade sig intill honom, och, nästan lutande sig emot hans axel, hviskade: »Min Gud! min Gud! hur skall detta slutas?» En person, med mera verldserfarenhet, än vår hjelte, skulle genast, derest han velat, kunnat förutsäga slutet till en sådan början — midt under ett spektakel — på en plats, der det hvimlar af dessa qvinnor, hvilka drifva sina flyktiga intriger i theatrarnes loger, gallerier, foyéer, hvilka, efter de egentligen så kallade »femmes elegantes», utgöra eliten af den parisiska prostitutionen, och till en ej ringa del bestå af temligen bildade hustrur ur medelklassen, hvilka för "inconduite", såsom den lena, öfverskylande Fransyskan benämner äktenskapsbrott, blifvit af männerna lemnade åt deras öde. Men vår vän Murkenstam, som just aldrig i sin lefnad lidit af några inspirationer, svarade helt beskedligt på den framställda frågan: »Åh! inquiettera er icke! allt slutas väl! Jag känner det på förhand genom romanen, som jag läst, och ur hvilken pjesen endast är ett sammandrag.»

Huru prosaiskt måste icke ett sådant svar ljuda i öronen på en dam, som, för två sous volymen, med tårar i ögonen genomläst hela Mathilde, som, efter att på Murkenstam hafva slungat ett par, såsom det på konstspråket he-

ter, "oeillades americaines", dem han dock icke, upptagen af pjesen, behagat varseblifva, nu tillgripit denna sista utväg, i hopp att eröfra vida mera, än hans tillfälliga uppmärksamhet.

Damen tycktes dock, detta oaktadt, icke benägen att rymma fältet. Med en på theatrar mindre vanlig öppenhjertlighet omtalade hon för Murkenstam, att hon följande dagen ämnade besöka balen i Ranelagh, hvilket, enligt hennes beskrifning, skulle ligga oändligt täckt i en vrå af Boulogner-skogen. Tankan på lunderna i detta lilla landtliga paradis afpressade henne till och med det kraftfullt accentuerade utropet: »Quels frais et discrets ombrages».

Men Murkenstam, hvilken ganska väl ihågkom sitt morgon-äfventyr, var hård och kall som Seyssels asfalt. Han fruktade, och det kanske med skäl, att äfven denna damen skulle ha en fader.

Under ett besök i foyéen anmärkte han, huru hans granne samtalade med ett annat fruntimmer, och dervid pekade på honom. Begge betraktade honom förstulet, och derefter började åter hviskningarne. Murkenstam blef, han visste icke af hvad orsak, orolig och beslöt att mera, än någonsin, vara på sin vakt. Hans uppförande mot sin granne var hädanefter pregladt af den strängaste stoicism. Liksom Lapparne jagades mot norden af de inträngande Skandinaverna, flyttade han ordentligt undan för beundrerskan af Ranelaghs skuggrikhet, hvar

gång hon tycktes vilja söka skugga i grannskapet af hans egen, värda person. Damen började tro, att Egyptens Josef var återuppstånden i Paris, i sådant fall ett serdeles eget val af ställe.

Det var med en djup nigning och en ton full af ironi, som den okända, då hon efter spektaklets slut lemnade logen, leende yttrade till Murkenstam: »Monsieur! vous êtes bien difficile!»

Murkenstam bockade sig.

Längs boulevarderna anträdde han, i den temligen dunkla sommarnatten, vägen till sitt hem. Man hade redan börjat stänga kaféerna, och, med undantag af de i alla rigtningar aftroppande spektakel-gästerna, voro gatorna nästan utdöda. Kommen ned på "boulevard poissonnière", såg han, utom de på sina åkdon sofvande hyrkuskarne, ingen annan lefvande varelse i sitt grannskap, än ett ensamt fruntimmer, som vandrade några få steg framför honom. Utan att se sig om, gick hon, som det tycktes, nästan rädd, sin nattliga väg. Plötsligen stannar hon, svigtar ett ögonblick, och faller slutligen, med förfärliga epileptiska symptomer, omkull på trottoirens asfalt-beläggning. Murkenstam ilade fram, lyftade varsamt upp den afsvimmade och bar henne till en närstående bänk, hvilken händelsevis icke var upptagen af någon bland de tusende, som i Paris tillbringa natten under bar himmel, på fasta landet eller på båtarne i Seinen. Anfallet bör-

jade något efterge i häftighet — de förfärliga konvulsionerna antogo en mildare karakter — bröstet arbetade icke mera så våldsamt. Murkenstam, som hade ett godt hjerta, fastän detsamma just icke kunde sägas om hufvudet, slösade ymnigt på den sjuka sina omsorger, han stödde hennes hufvud mot sitt bröst och torkade med sin näsduk hennes svettsprängda panna. Efter någon stund återfick hon målet, sade sitt namn och tackade i rörande, men brutna ordalag, sin beskyddare. Hon bad honom föra sig till Rue Helder, der hon bodde, och att dagen derpå besöka henne i hennes hus, på det äfven hennes man måtte sättas i tillfälle att personligen afbörda sin förbindelse hos en person, som gjort dem och deras familj en så väsendtlig tjenst.

Murkenstam erbjöd henne sin arm, sedan hon afslagit hans tillbud af en fiaker, och, efter en stunds vandring, stannade de vid hennes boning. Än en gång bad hon honom icke glömma sitt löfte om ett besök följande dagen, och försvann, efter en tacksam handtryckning, i den rikt upplysta portgången till ett, att dömma efter det yttre, ståtligt hus.

Mera belåten, än någon gång förut på dagen, anträdde Murkenstam, smågnolande, vägen till sitt hemvist vid Rue Montmartre. Men knappt hade han hunnit halfvägs, då han, vid en tillfällig undersökning, saknade sin klocka. Nu stod som en blixt för hans ögon den upp-

täckt han trodde sig hafva gjort, när den fremmande damen skred in i den temligen rikt upplysta portgången vid Rue Helder, att nemligen hennes ansigte ej obetydligt liknade det fruntimmers, som nyss förut i foyéen samtalat med hans älskvärda granne på spektaklet. Murkenstam ilade genast tillbaka till huset vid Rue Helder. Här fick han af portieren den upplysning, att ingen person eller familj af det uppgifna namnet derstädes vore bosatt, men att, för vid pass en qvart sedan, en bättre klädd qvinna varit inne i hans »loge» och frågat efter en Madame Duport, ehuru ingen så benämnd varelse, under de fyra åren af portvaktarens embets-utöfning, honom veterligen i huset funnits. Efter härom erhållet besked, hade fruntimret genast aflägsnat sig.

Damen med fallandesoten hade utan tvifvel en utomordentlig fallenhet för att stjäla. Under sina häftigaste paroxysmer hade hon smugit uret ur Murkenstams ficka.

Denne tyckte sig nu verkligen ha en slags rättighet att, utan vidare äfventyr, lyckligen komma hem. Han hade redan tömt en temligen rågad kalk af förtretligheter. Urfickan var tom och börsen delade i det närmaste samma öde. Dyr är väl i allmänhet första dagen i Paris, men denna skred dock något öfver höfvan. Vår unge ädling hade i öfrigt icke haft så utomordentligt nöjsamt för sina penningar.

Oantastad af både röfvare och damer, hvilka sednare vår hjelte hädanefter beslöt upphöja till namn, heder och värdighet af de förre, hann han ändtligen till sin boning vid Montmartre-gatan. Den gamla portvakterskan, hos hvilken han påtände sitt ljus, lemnade honom tillika den upplysningen, att klockan var slagen tolf. Så utan ur, som Murkenstam befann sig, hade han dock redan för en halftimma i kyrktorn från kyrktorn hört denne märkliga katastrof inträffa, och, af sådan anledning, icke det ringaste upprörd öfver nyheten, svarade han med all möjlig köld: »Det är således tid att spöka, min bästa madam!»

»Nej! det är tid att ge drickspengar, är det», svarade käringen och satte armarne i sidan, »jag behöfver icke för intet vaka mina gamla ögon förderfvade, och vänta natten igenom på surrande gäster. Sedan klockan är tolf, slipper ingen förbi min loge, utan att ge mig en frank.»

Murkenstam längtade för mycket till hvila, att icke beqväma sig till den äskade utbetalningen, isynnerhet som han ansåg densamma, om äfven något häftigt påyrkad, dock ingalunda obefogad.

Efter en dag af så många skiftande äfventyr, borde det icke rimligen saknas vår hjelte stoff till drömmar för natten. Också hade hans ögonlock knappt sjunkit tillhopa på den trekantiga puta, som, jemte ett örongått, utgör

hufvudgärden i det fransyska bäddnings-sättet, förrän genast Korsikanaren, med draget svärd, trädde fram för hans fantasi och stridde med en oöfverskådlig svärm råttor, uppställda i batalj-ordning kring en lumpsamlares "cabriolet". Redan kunde de små täcka djurens nederlag anses för gifvet, då mannen från kejsar-tiden, Svenskifraren, ostronslukaren, slöt sig till deras redan svigtande högra flygel, och återställde jemvigten. Några ögonblick vacklade segern. Slutligen måste Korsikanaren ge vika. Emedlertid hade rått-spillan varit betydlig, och redan på slagfältet öppnades en subskription för de fallnes enkor och barn. Musidora kom med en louisdor, lurendrejaren från barrieren med ett tvåfranks-stycke, biljett-försäljaren vid Port St. Martin med fyra franker och en spektakel-biljett, en okänd dam med ett guldur — sjelfve mannen från kejsar-tiden lade till insamlingen en del af sin förmiddags-förtjenst. »Sigillet otydligt», inlemnades äfven en förseglad invisning, ställd på Murkenstam, för de sex sous, dem han på de oskyldigas torg svikligen undandragit sig att åt en fattig borgenär betala. Vår hjelte svettades och ängslades, men vaknade ändtligen dervid, att han sparkat af sig täcket, hvilket gaf honom mycken lättnad.

Sålunda kastad fram och tillbaka emellan oroliga drömmar, med känningar nästan af feber i sina spända ådror, hade Murkenstam tillbragt de få återstående nattens timmar, och

redan längesedan baddade förmiddags-solens strålar heta på markiserna utanför hans fönster, då han ändtligen spratt upp ur en hvila, som egentligen var mera dvala, än sömn, och, gnuggande sig i ögonen, kastade sina yrvakna blickar kring det ännu för honom nya rummet. En qvinna, som bar en skimrande foulard, sådan som kreolerna från kolonierna veta kokett knyta kring sina svarta lockar, icke utan smak slingrad om hufvudet, som i den ena handen förde en korg, öfvertäckt med hvitt linne, och på den andras fingrar svängde en portnyckel, en huri i stärkt kattuns-klädning och siden-förkläde, stod icke långt från Murkenstams bädd, och angaf sig, med en lätt igenkännlig Auvergner-dialekt, som tvätterska. Murkenstam, hvilken, liksom så många andra af hans slägte, gömt all sin orenhet på bottnen af kappsäcken, bad henne återkomma påföljande dagen, och tvätterskan, hvilken utan tvifvel, såsom det på Parisiska kallas, hade en vidlyftig "Clientel", var icke sen att aflägsna sig.

Då Murkenstam kort härefter skulle stiga upp, och, till fullgörande af preliminärerna vid toiletten, letade tillsammans sina mest behöfliga klädespersedlar, saknade han plötsligen ett plagg, hvars vigt endast i sansculottismens tidehvarf kunnat blifva underkändt, och som, oaktadt alla pryderiets ansträngningar att kringgå detsamma med termer, sådane som "inexpressibles", m. fl., likväl under det simpla namnet: byxor

spelat en ej obetydande roll i mensklighetens historia. Han vände upp och ned på ett halft dussin plagg; han letade under bord, stolar och säng; förgäfves! Ingenstädes fann han de saknade. I brist på instrument, kunde han icke trumma efter desertörerne. Han ringde i stället. Kommissionären inställde sig och invigdes genast i hemligheten af detta gåtlika försvinnande.

»Men, min herre!» invände denne, »har då ingen varit inne i rummet? Edra byxor äro väl icke af egenskap att kunna gå på egen hand?»

»Ingen, utom en tvätterska, som jag bad komma igen i morgon.»

»Bed Gud bevara er för det, min bästa herre. Då tar hon rocken med. Det var säkert en "donneuse de bonjour".»

»Nå! ja! nog sade hon bonjour, men jag ser icke» . . . .

»Ah! min herre! det hörs, att ni icke har varit mera, än en dag i Paris. "Donneuses de bonjour" äro ett slags folk för sig. Snyggt klädda, med en hattask eller en korg under armen, insmyga de sig om morgnarne i husen, sedan de för portvakten uppgifvit än den ena, än den andra förevändningen för sitt besök. De lyssna utanföre alla dörrar, hvarest de finna nycklarne sitta i, och sedan de öfvertygat sig, att der råder tystnad, äfvensom att intet oförväntadt vittne finnes i trapporna, öppna de

tyst och försigtigt, och glida med tjuf-fjät in i rummet. Träffas nu innevånaren sofvande eller möjligen i någon inre kammare, fylla de sin korg med det första, som faller för handen, och skulle de händelsevis öfverraskas, erbjuda de alltid sin tjenst, som tvätterskor, sömmerskor eller något dylikt. De äro likså farliga, som verkliga "Casseurs de portes", men åtnjuta mera anseende, eftersom deras yrke fordrar större behändighet.»

Och, liksom vore förlusten af ett par alldeles nya korderoj-byxor den vanligaste sak i verlden, afbröt kommissionären här samtalet, och öfverlemnade Murkenstam på en tallrik åtskilliga visit-kort, som blifvit honom tillsända. Nyfiken granskade denne namnen och titlarne på de potentater, som sålunda, innan han sjelf hunnit göra ett enda besök, skyndat att öfverraska honom med en så utsökt artighet. Han läste, allt storögdare och storögdare: »Coulon, professeur de danse, Rue bleue, № 3» — »Lepage, Armurier, Rue Richelieu, № 13, — — Kiggen-Montigaud, bottier, Palais Royal, galerie de Valois, № 120 — Aubert et Bodin, Frères, distillateurs, Rue Thevenot, № 13 — Bara, veuve, Oisilière, boulevard bonne Nouvelle, № 12, — Grisier, professeur d'escrime, Faubourg Montmartre, № 4 — Ferlier, rouge et rose végétal, Rue St. Denis, № 236 — Staub, tailleur, Rue de Richelieu, № 92 — Sophie, Lingére, passage de l'industrie, Fau-

bourg St. Denis, vis-a-vis le bureau de Nourrices — Madame St. Leon, Rue d'Hannovre, № 11.»

Hvilken lysande samling! Fäktmästare och distillatorer, dansmästare och symamseller, vegetala sminkfabrikörer och det Europeiskt beryktade namnet, pressjernets konung, nålarnes höfding, den odödlige Staub. Kan någon uppträda lägligare, än han, i samma ögonblick man mistat ett par byxor?

Hvem skulle förundra sig, om Murkenstam nedsjunkit i äregiriga drömmar vid den stolta tankan af all den uppmärksamhet, som blifvit honom bevisad. Är det då så ologiskt att tänka: »I dag Coulon och Staub, i morgon Soult och Guizot; i dag talangen, i morgon makten.»

Men ur dessa drömmar, ifall Murkenstam ens någonsin försjönk deri, blef han snart väckt af ett sakta knackande på dörren.

Värdinnan inträdde och efter henne kommissionären med samtliga thé-apparaterna på en bricka.

»Emedan ni icke tillåter mig att rosta ert bröd», började hon, med en artig nigning, »så lär ni väl åtminstone icke förneka mig, att önska er god aptit. Ah! sjelfva luften i Paris embellerar! Hvad ni ser frisk och glad ut. Och ändå kom ni bra sent hem i går. Något "partie fine" utan tvifvel. Nå nå! blif icke ond. Jag är ju tystlåtenheten sjelf! Jag hör icke

till landsbygdens svulstiga dygder. Jag är tolerant, som en renegat. Nå! hur ämnar ni i dag tillbringa er tid?»

Murkenstam svarade, att han härutinnan ännu icke stannat vid något afgörande beslut.

»Ni måste nödvändigt», återtog värdinnan, »egna en halftimma åt "la grande chaumière". Det är der en fremling bör studera student- och grisett-lifvet. Åh! det är för pusslustigt att öfvervara endast några dansar. Vill ni se en riktig "galop chicandard", så gå för allt i verlden dit. För min enskilda del tycker jag visserligen, att det är litet groft. Jag föredrager då vida en soiré hos Musard eller en morgonpromenad till Prés-Saint-Gervais, för att äta friska ägg och dricka söt mjölk. Men helt annat är det med en karl. Han måste studera menniskorna.»

Murkenstam kunde icke annat, än medge riktigheten af denna sednare anmärkning. Likväl hade han på de sista tjugofyra timmarne haft tillfälle erfara, att berörde studium är både veckladt och kostsamt. Tanken på hans guldklocka afpressade honom en suck, som genast af värdinnan, för hennes egen räkning, togs i beslag.

»Likväl», återtog hon, »äro troligtvis mina uppmaningar alldeles öfverflödiga. Ni går nog, mitt råd förutan, till "la grande Chaumière". Ursäkta, herr baron! men mera, än en gång, har ni förefallit mig som en maskerad Don

Juan. Få se, om vi icke en vacker dag någonstädes i ert rum hitta en stege snodd af qvinnolockar, af spridda suvenirer sålunda sammanfogade till ett helt. Jag skall nästa gång, då faktoren aflemnar brefven under er adress, helt obemärkt lägga mig i försåt, och jag vill slå vad, att jag då kommer att upptäcka mera än ett, skrifvet på rose-papper, doftande af patschouli och ambra. Medge emedlertid, att det är ridderligt af mig, att så öppet förklara er mina fiendtliga afsigter. Men jag har svurit att komma er på spåren, och jag vill icke svärja bort mig, ej ens då jag svär någon evig trohet, fastän icke rår jag för, att troheten på en sednare tid blifvit så flyktig och oregerlig.»

Oförsyntheten har, bland andra egenskaper, äfven den att väcka äckel. Murkenstam började finna sin värdinna utomordentligt osmaklig. Han visste väl egentligen icke hvad han borde svara henne, ty fyndighet låg icke i hans natur och repliken var ingalunda hans starka sida. Men för att emedlertid mimiskt ådagalägga sin obelåtenhet, vände han henne ryggen, och, stödd på armbågarne, tog han sig för att genom det öppna fönstret betrakta de tvenne blomkrukor, hvilka utgjorde gårdens »prydnad och ära».

»Quel drôle de genre, att visa sig tyckmycken mot ett fruntimmer», mumlade värdinnan, vände sig på klacken och försvann.

Nästan i dörren möttes hon af kommissionären, som till Murkenstam öfverlemnade en invitations-biljett af följande innehåll:

»Herr Baron!

Undertecknad tar sig friheten inbjuda Herr Baron, att med dess närvaro förhöja nöjet af en soirée dansante, som undertecknad denna afton, i Salon du Mars, rue de Bac, har äran gifva. Undertecknad skall anse sig mycket förbunden, om Herr Baron icke inställer sig alltför sent efter den för soiréens början bestämda tiden, klockan precist Nio.

Med fullkomligaste aktning

Elise Marie Bonne-nouvelle de Nogaret,
enka efter general Pellissier de Mirandole, öfverste för Åttonde Jägare-regementet.»

Hvilka aristokratiska namn! Hur behagligt klingade de ej för Murkenstams öra! Det var då i ringen af sina ståndsbröder och systrar, utan tvifvel i en af aristokratiens mest utsökta kretsar, han skulle upptagas under en generalskas auspicier. Det var en soirée dansante — kanske i St. Germain, ty der kunde ju möjligen Rue de Bac vara belägen, åtminstone tills vidare, så länge plankartan ännu icke blifvit tillitad.

Murkenstam började genast att söka erinra sig sina vackraste steg ur dans-skolan. Han hade hört berättas, att man i Paris dansar med pretention, och han ville icke bringa sitt fä-

dernesland på skam. Hade han för aftonen kunnat få hyra herrar Petit-pas' eller Perrots ben, skulle han visserligen icke skyggat tillbaka för hvarje billig uppoffring. Men, i brist härpå, måste han nu draga sig fram med sina egna, och derföre sökte han äfven på allt möjligt sätt uppöfva dem. Han fantiserade på fri hand åtskilliga français-turer, och förundrade sig icke litet öfver den aplomb, genom hvilken han kom golfvet att svigta.

Säkerligen hade han, under allt detta, alldeles förgätit att dricka sitt thé, så vida han icke, midt i en glänsande entrechat, råkat att stöta till bordet, hvarpå frukosten stod serverad, så att gräddkannan på en hårsmån nära fallit i golfvet. Nu kom hans aptit, som under dansöfningarne legat i en slags dvala, åter till full besinning, och han började granska innehållet af en fransysk, s. k. »dejeuner complet.» På en assiett, omgifven af is, låg smöret, elegant pressadt till storlek ungefär af en sexstyfversslant. Derbredvid stod den slags tillbringare, som Murkenstam i sin nordiska okunnighet, ansett för gräddkanna, men som, vid sedermera anställde observationer, befanns rymma en vida tunnare vätska, hvilken höll en aktningsvärd medelväg emellan dålig mjölk och godt brunnsvatten. Två stycken hvita ägg hvilade på en bädd af gröna blad, och bildade dymedelst en förtjusande kontrast. I synnerhet var det ena ägget af märkvärdig beskaffenhet. När

Murkenstam höll det emot dagen, kunde han tydligen skönja konturerna till en liten kyckling i miniatyr. Salt var framsatt i ett serskildt kar af silfver, här så mycket mera behöfligt, som smöret alltid i Paris serveras utan ringaste ursprungliga tillsats af nämnde krydda. Ett franskt bröd af någorlunda tilltagna proportioner, en dvärg till sockerask, och en thékanna, som nu hunnit betydligt svalna, fulländade anrättningens symmetri.

Efter den häftiga motionen och med de leende bilderna af qvällens »Soiré dansante» framför sig, lät Murkenstam frukosten sig väl behaga. Visserligen kunde han icke undgå att skänka den tjocka, ärliga svenska gräddan på fideikommisset Rötåsa en välförtjent mention honorable framför den fransyskt tvetydiga komposition, som här företrädde dess ställe; rättvisan likmätigt fann han det liksom med gullvigt utportionerade smöret knappt tillräckligt till en enda af de gigantiska smörgåsar, som han på Rötåsa i kapp med syskonen brukade inmundiga; ostridigt saknade han mod att ge sig i färd med det omnämnda, alltför långt i fullkomning framskridna ägget, men det var ändå en stolt, en upplyftande känsla att äta en fransysk frukost, att äta den i hjertat af Paris, vid Rue Montmartre, knappt ett par hundrade alnar från de mångprisade boulevarderna.

Efter slutad måltid företog sig Murkenstam ett stort arbete. Han satte sig ned att

skrifva till sin far. Han hade lofvat att, ankommen till »civilisationens medelpunkt,» genast deröfver meddela sina anmärkningar till det kära hemmet. Och Murkenstam bröt aldrig sitt löfte. Han började derföre:

»Min bästa Pappa!

I går morgon ankom jag till Paris, och har redan så der temligen sett mig om i denna stad, som är mycket, mycket större än både Stockholm och Köpenhamn tillsamman. Här bör man isynnerhet akta sig att icke blifva öfverkörd, emedan på gatorna är mycket godt om åkdon, såsom jag erfor i går, då det var nära ute med mig. Men jag sprang upp på trottoiren och slapp således med en hård stöt i veka lifvet. Bodarne äro mycket granna, och i synnerhet är det vackert i fönstren, der man plägar hänga opp det aldra prydligaste och ståtligaste. Likvisst får man akta sina näsdukar. Knappt gör någon i Paris sig samvete af att olofligen lägga sig till en sådan. Till och med herrar med ordensband fiska dylika ur sina grannars fickor. Man betraktar det troligtvis mera som skämt, än allvar. Men detta är dock icke rätt, serdeles som exempel för det uppvexande slägtet. Tjenstfolket är mycket tilltagset och går klädt som herrar. Det är icke ovanligt att träffa gatsopare i papiljotter. Råttor fångas här med mycken fördel; dock vet jag icke om de användas till föda eller om man flår dem. Roligt är det att man kan resa

från den ena ändan af staden till den andra i omnibusar, som äro mycket billiga och begagnas till och med af arbetskarlar. De afgå vid vissa tider och då måste man passa på. Dessa omnibusar äro försedda med trumpetare» . . . . .

Så långt hade Murkenstam hunnit i sin skrifvelse till hemmet, då en knackning lät förspörja sig på hans dörr och omedelbart derefter inträdde en person med strängt markerade judiska anletsdrag och med ett par portföljer under armen. Det var en kolportör af de många, som kringstryka Paris, och som, genom vissa bevis af uppmärksamhet och välvilja mot portvaktarne, köpa sig rättigheten att opåtalt få gå upp i hotelerna och der, genom en envträgenhet, som ej sällan blir odräglig, påtruga gästerna sitt kram. Han hade det vanliga israelitiska uttrycket af listig förslagenhet och krypande ödmjukhet, af på en gång lystenhet och räddhåga; i hans svarta, skygga öga, som utan hvila irrade kring rummet, kunde en menniskokännare läsa både det rastlösa och det fega, som vidlåder hans nation. En lat jude och en modig höra båda till undantagen.

Med den skarpa, nasala betoning, som juden ger åt alla språk han talar, började han, ännu innan han väl bredt ut sina kartoner, att breda ut sig öfver förträffligheten af deras innehåll, hvars underkännande han dock så mycket mindre hade någon anledning att befara, som han försäkrade, att han genast, vid det

första ögonkast Murkenstam egnade åt de framlagda gravyrerna, nogsamt insett, det han hade inför sig en verklig kännare, och icke en af dessa sjelftagna konstdomare-myndigheter, som döma efter hugskott och afkunna sina utslag i floskler ur målare-lexika och konst-theorier.

»Jag ber er, min herre!» utropade kolportören, »betrakta denne Napoleon sprängande öfver Alperna, efter David. Ni ser der gravyren på sin kulminationspunkt. Hur fulländadt, hur genomfördt! Ifall hästens anatomi intresserar er, så betrakta det der bakbenet. Ni kan räkna till hvarenda muskel; ni ser tydligen, huru ådrorna svälla af ansträngning. Ah! jag ber er, gå förbi den der regnbågen af C. J. Vernet! Afdraget är misslyckadt. Men dröj deremot ett ögonblick vid »la veuve du Soldat,» af Scheffer! Den är ett af mina mästerstycken. Den skulle icke vanpryda en furstes salong. Tillåt, att jag lägger af den för er räkning. Jag kan icke svara för att jag vid mitt nästa besök har den i behåll. Engelsmännen äro alldeles galna efter mina soldat-enkor. Det der porträttet af Fieschi har förtjensten att vara utmärkt likt, ehuru det ändå, jag medger det gerna, förefaller temligen vedervärdigt. Jag skall lägga det åsides, jemte, som pendant, porträttet af hans mätress. Den der affären gjorde hennes lycka. Hon engagerade sig som dame du comptoir vid ett kafé, och förtjente orimligt. Hela Paris strömmade, för att se

henne. Ah! en landsman! min sann! har ni icke träffat en landsman! En »effet d'hiver» af Wickenberg. Åh! det är ett förträffligt stycke. Ni återfinner originalet i Luxembourg. Men er är det förbehållet att vara den förste, som hemför kopian till fäderneslandet. Jag skall söka ut åt er det bästa afdraget.»

Innan Murkenstam ännu sjelf fått det ringaste utlåta sig i ämnet, hade han således en temligen diger kahier uppstaplad vid sidan af sig och kolportören tycktes hågad att än vidare bidraga till densammas utvidgning, ty, med en marktschrejers orubbliga lugn och flytande suada i föredraget, fortfor han i samma inställsamt docerande ton: »Ah! så när hade ni gått förbi François Biards »vandrande skådespelare». Det hade, vid Apelles! varit en verklig förlust! Det är en bland de mest humoristiska grupper den nya franska skolan eger. Den får icke fattas i er samling.»

Och komedianterna kröpo ner till det öfriga detacherade sällskapet.

»Den här gravyren: Kain efter Abels mord är, som ni utan tvifvel redan vid första ögonkastet igenkännt, en kopia efter Guerin, ett ypperligt stycke, utfördt med oöfverträffligt välde öfver grafstickeln. I en så vald kollektion, som er, vore det en verklig lucka att icke finna det. Man skulle kunna misstänka, att ni, af artistisk ensidighet, icke haft öga för Guerins förtjen-

ster, och ingenting är mera vådligt för det verkliga konstdomare-ryktet. Således har ni säkert ingenting emot, att Guerin gör Biard sällskap.»

De egentligen utmärktare gravyrerna togo härmed slut och lemnade rum för en temligen diger samling karrikatyrer, tecknade i den raska, framfusiga anda, som inom denna genre är fransosen så egen. Der var politiska, der var litterära, der var artistiska notabiliteter, hvilkas svaga sidor skonlöst lades i stentryck och gisslades med en passionerad grymhet, värdig afkomlingarne af Bartholomei-nattens anstiftare. Der var också scener af slående komik ur det hvardagliga lifvet, burleska infall med ritstiftet, ordlekar af grafstickeln. I dessa produktioner ligger vanligen det karakteristika af en liflig och qvick uppfattningsförmåga, förenad med en sällspord talang att ge uttryck och omvexling åt fysionomierne. Befängdare och dock sannare ansigtsspel, än den franska karrikaturens, skall man i allmänhet få leta efter.

Kahiererna genomsedda, underättade Israeliten med den artigaste min i verlden sin nye kund, det hans skuld utgjorde sexhundradetrettio franker, men, som resonnabel försäljare, jemnade han beloppet till endast sexhundrade. Det vore ett röfvarepris för en så utsökt kollektion.

Murkenstam, som tyckte sexhundrade franker vara nog mycket offradt på konstens altare,

förklarade sig vilja göra en ny revision bland de för hans räkning aflagda gravyrerna, och inskränkte sålunda sitt uppköp till hälften af den fordrade summan. Visserligen puttrade juden åtskilligt om redbarhet i handel, om ordhållighet i aftal, om storsinnthet, då det gällde konsten, men han emottog dock med en bugning hvar och en af de tillbakalemnade gravyrerna, och lät dem med en suck falla tillbaka i sina portföljer.

Emedlertid tycktes israeliten ingalunda missnöjd med affären, utan erbjöd sig tvertom att, som orden föllo, dagligen förse Murkenstam med alla utkommande nouveautéer, men Murkenstam, som fruktade en alltför stark, daglig påkänning på sin kassa, afböjde artigt det välvilliga förslaget.

Murkenstam fann i allmänhet föga trefnad vid brefskrifning och hans koncepter voro, som läsaren sjelf varit i tillfälle att dömma, just icke de bästa. Också var det mycket i ändamål att påhitta något laga förfall till uppskof med den nyss begynnta korrespondensen, som Murkenstam började finna för sin helsa alldeles oundgängligt att göra en promenad. Han kände sig tung i hufvudet, och misstänkte en feberaktig svallning i blodet. Vår fantasi går gerna våra önskningars ärender.

Slutsatsen blef, att Murkenstam, kosta hvad det kosta ville, till och med försakelsen af brefskrifningen till hemmet, måste i fulla drag an-

das den friska luften, hvilken egenskap icke egentligen kunde tilläggas den atmosfer, som stod tung emellan de fyra väggarne till gården, och hvilade, tärande, öfver de begge blomkrukornas vissnade blad.

Lyckligtvis var vår hjelte ingen Epaminondas i ekipering. Denne general hade, som bekant är, endast en mantel, — när den tvättades, höll han sig hemma i blotta linnet — och snabbheten i hans militäriska företag låter till en del förklara sig af denna hans lätta utrustning. Murkenstam hade visserligen låtit stjäla af sig ett par byxor, men en stark reserv stod genast färdig ett uppmarschera och betäcka de blottade sidorna. Ingen, äfven den mest förslagne, skulle ha kunnat misstänka den förlust, som drabbat vår hjelte, då han, med den elastiska korderojen spänd öfver vador, som erinrade om silkes-strumpornas lysande tidehvarf, nu tog vägen till Champs Elysées, för att i dess snörräta, dammiga alléer njuta en tillstymmelse af landtlif. Vattensprutande åkdon promenerade der redan af och an, medan vattenkonsterna på »Place de la Concorde», för sin del, duggade jemnt öfver de plaskande bassängerna. I herr Franconis Circus repeterade Ecuyéerna den blifvande representationens storverk. Man hörde piksmällarne, hästhofvarnes slag i barriéren, och Bauchérs dundrande, stallmästerligt undervisande stämma. I en fiaker stannade madame Lejears, den i »le pas Sty-

rien» så våldsamt beundrade, framföre ingången till den equilibristiska helgedomen, och en svärm unga flanörer i eleganta sommarkostymer rusade genast fram till vagnsdörren, för att få säga den vackra konstriderskan några luggslitna komplimanger, och uttrycka deras afund mot hästen Soleyman, som får bära henne vid hennes triumfer på arenan. Alla dessa herrar affektera nemligen att vara hästkarlar, hålla vad vid löpningarne på Champ de Mars, och undervisa regelmässigt sina jockeyer i konsten att bryta på Engelska. På deras stall finnes alltid någon afkomling af Lottery och Wings eller af Royal-Oak och Béguine eller åtminstone af Reveller och Elzy. I deras ök rinner ädlare blod, än i dem sjelfva.

Öfver en mur, hörn om hörn med Eliseiska fälten, såg Murkenstam det gröna löfverket af resliga popplar och smärta cypresser. Det var trädgården till Elysée-Bourbon, ett monument, mindre i architektoniskt hänseende, än åt ödets vexlingar och åt den isgråa sanningen om alltings förgänglighet. Detta palats är ett sammandrag af Frankrikes sednaste historia, hopträngdt inom en ringa rymd af några quadratalnar, en häfd i stenstil. Ännu icke hundrade år gammalt, har det mångfaldigt vexlat egare, sett Ludvigarne, sett Napoleon, sett Medborgare-konungen under sitt tak. Fulländadt 1748 och bestämdt till bostad åt grefven af Evreux, öfvergick det sedermera i madame Pompadours rofgiriga händer och tillföll efter henne

hennes bror, den bekante markis Marigny, som dock snart afstod palatset åt Ludvig XV, hvilken dermed begåfvade, först financieren Beaujon, och sedermera hertiginnan af Bourbon. Hit förlades under revolutionen styrelsens tryckeri, efter hvars förflyttning på annat håll Murat här fästade sin bostad. Napoleon öfvertog, efter sin svågers afgång från Paris såsom storhertig af Berg, det ödeblifna Elysée-Bourbon, som, under de allierades första invasion, beboddes af kejsar Alexander, under den andra, af hertigen af Wellington. Ludvig XVIII, genom eröfrarnes beslut iklädd sina rättigheter, satte sig äfven i besittning af denna Bourbonernas gamla tillhörighet, och gjorde deraf en äreskänk åt hertigen af Berry, som, då han föll under Louvels dolk, här hade valt sitt residens. Efter 1830 års revolution har Elysée-Bourbon, i händelse af regerande konungens frånfälle före sin gemål, blifvit utsedt till enkesäte åt drottningen.

Här fattas således näppeligen något af de elementer, som hufvudsakligen ingå i Frankrikes historia för det sednaste århundradet. Här trängas skuggorna af Ludvigarnes mätresser och financiella vinglare med kejsartidens marskalkar och restaurationens återinvandrade furstar. Det minnesdigra palatset står färdigt att skänka en sorgens fristad åt den drottning, på hvars panna juli-revolutionen fästade diademet, när en gång under St. Denis' hvalf Ludvig XVIII:s ännu of-

van jord stående kista utbytes mot Ludvig Filips, och den siste Bourbon, som till sin död styrde Frankrike, ändtligen förenas, stoft vid stoft, med sina anherrar. *)

Ännu, klockan ett på dagen, voro också Champs Elysées och deras omgifningar mera egnade till betraktelser öfver historiskt märkvärdiga ställen och punkter, än till observationer öfver menniskorna och lifvet, hvilka, serdeles för en så stor stad, visade sig temligen knapphändiga. Visserligen såg man en eller annan vandrare taga vägen till »Panorama National des Champs Elysées», der Langlais i en ypperlig rundmålning framställt ett af de imposantaste och mest effektfulla bladen i kejsarrikets historia, Moskwas brand. Ett par Elsassiska qvastförsäljerskor i sina små röda hufvor, korta, landtliga kjortlar och svarta, rödkilade strumpor, hade fattat posto straxt invid Jenabron, på Chaillotsluttningen, ungefär vid samma plats, som Napoleon, i stolt fadersglädje, bestämde till grund för ett palats åt konungen af Rom, men palatset stannade på ritningen och konungen af Rom, ännu knappt yngling, i grafven. Tvenne unga advokater, som nog länge frukosterat på ett kafé i »allées des veuves»,

*) Den sist aflidne konungens af Frankrike lik förvaras alltid uti ett serskildt, dertill beredt rum i högkoret i St. Denis, till dess äfven hans efterträdare från-faller, och han, för att lemna plats åt denne, nedflyttas i de stora, underjordiska grifthvalfven.

snabblupo, troligtvis till Palais de Justice, för att i »la salle des pas perdus» träffa sina otåligt väntande klienter. Men i öfrigt var scenen på denna till dimensioner och anordning verkligen storartade skådeplats, i det hela, folk- och rörelsefattig. De lysande ekipagerna, det glada, brokiga hvimlet, dagens lejon och lejoninnor hade ännu icke tagit sin väg hitåt. Karusellgungorna i Champs Elysées, annars så ofta i liflig, glad, stojande verksamhet, stodo nu fastlästa och surmulna, och ingen vind flägtade i segeln på de fyra eleganta, små fartyg. hvari den största och mest utmärkta af dem alla inbjuder sina kunder att göra lustresor på en tio alnars höjd öfver det jordiska. Ingen af de mångfaldiga marionett-theatrarna hade ännu öppnat sina representationer, och den oumbärligaste af deras skådespelare, katten, njöt, vällustigt sträckande sig i solen, af sina korta ferier. De små lotterierna, hvilka äro etablerade nästan under hvarje träd och på hvilka ni, derest lyckan är er det ringaste blid, så lätt kan vinna en pepparkaka och en karamell, hade ännu icke utbredt sina retelser för den lystna allmänheten. I parenthes bör icke lemnas oanmärkt, att lotterier spela en stor rol i Paris' kyrkohistoria. Kyrkorna St. Sulpice och St. Genevieve, nu mera Pantheon, äro båda byggda på behållningen af för sådant ändamål privilegierade lotterier. Hvem vill icke gerna förlora, då man bygger kyrkor med sina förluster. Att

vinna är ju, under sådana förhållanden, nästan en kyrkostöld.

Hvad man deremot på denna tid af dagen någon gång anträffar, men som annars nästan synes bannlyst från Paris, är tiggeriet. Icke likväl såsom skulle man öppet, i ord och gerning, anropa den allmänna barmhertigheten, dervid man troligtvis fruktar polisens stränga och bestraffande mellankomst. Nej! bettlandet är här egentligen mimiskt. Man blickar upp till er med en så sorgsen, så sjuklig och affärd uppsyn; man sträcker till halfts emot er en förmagrad och darrande hand. Det ligger någonting verkligt rörande i detta tysta vädjande till menskligheten och medlidandet. Läpparne röra sig icke, men ögat talar. Ett vackrare uttryck hos en tiggare, på en gång blygt och förtröstansfullt, har baron Murkenstams krönike-skrifvare aldrig sett, än hos en liten savoyard-gosse, som i hörnet af Vendômeplatsen och Rue de la Paix brukade förstulet anropa allmänna medlidandet.

Småningom började dock den menniskoglesa taflan att mera och mera lifvas. Ett par unga Engelskor till häst, blomstrande, som i allmänhet Albions döttrar, äfven om dessa blommor äro af hektiskt ursprung, morgontidigare, än deras bleka fransyska medtäflarinnor i palatserna på andra sidan Seinen, sprängde, åtföljda af en kavaljer, framåt Arc de l'etoile, för att göra en lustridt »extra muros», såsom

man, löjligt nog, hör till och med fruntimmer uttrycka sig. Åtskilliga lemonadförsäljare, väl vetande, att dagens hetta nu började taga törsten i anspråk, grupperade sig här och hvar under träden, och utropade med hesa röster sin vara, under det de med tennbägarne klingade mot sjelfva lemonad-reservoirerna, för att dymedelst ringa samman sina respektive klienteler. En, att dömma efter rösten och näsan, något försupen sångare valde hörnet af Rue Neuve de Berry och Avenue de Neuilly till koncert-sal och utförde der, ackompagnerad af en blind harpspelerska, den moderna romansen: »Le Muletier». Några invalider kommo, arm i arm, från hållet af deras hotel och slogo sig ned på en bänk, för att i den klara Augusti-solen värma sina sönderskjutna, ärriga gestalter, för att tala om Ryssland och Egypten och om den glänsande dag, då de här, just på denna punkt, med skyldrade gevär, med ropen: »Vive l'Imperatrice», helsade kejsares dotter och gemål, den adertonåriga Marie Louise vid hennes intåg i sin nya hufvudstad. Ett spann getter galopperade fram, spända vid en liten omnibus i barnvagns-stil och körda af en groom i jacka och skinnbyxor, som väl näppeligen ännu räknat sitt sjunde år. En svärm barnpigor samlade sig med sina skyddlingar, små feta och hvithyllta, barbenta och bararmade bytingar, kring detta diminutif af åkdon, der hela den späda skaran, hvar efter annan,

inläts, och Omnibusen slutligen, under glädjeskrin från de små passagerarne, sattes i rörelse af den prydlige »Groomens» piska, som, alltemellanåt manande, hven kring de galopperande getterna. En nättare leksak, än detta lilla, glänsande ekipage, kunde man svårligen föreställa sig, men största undret, icke för Murkenstam, som var född i Småland, utan för de små passagerarne, som voro födda i Paris, var likväl getterna, hvilka redan hunnit så långt i förfining, att de försmådde bröd, men gerna höllo till godo med en bakelse eller en bit socker.

Förbi detta åkdon passerade ett annat, lika nyglänsande, fastän i större skala. Det var Jules Janin, som i sin eleganta tilbury från den vidtbekanta, blott på följetonger byggda villan vid Passy, åkte in till staden, för att recensera «Paris la nuit». Jules Janin har på en sednare tid blifvit nog samvetsgrann att aldrig recensera pjeser, dem han icke sett. Följetongens konung, han, som för sina Måndagsartiklar i »Journal des debats» uppbär 20,000 franker om året, log, då han passerade getekipaget. Det låg en följetong i detta leende. Till en följetong behöfs nemligen, på håret uträknadt, en idé, och fyrahundradetusen ord. För idéen hade Jules Janin getterna att tacka; med ord håller sig en van författare sjelf.

Ändtligen synas några damer med »Ombrelles de la renaissance», med långa, flägtande

Camailler, med en uppsyn af toilett-furstinnor, på hvilka ingen mod-handlare bör kunna misstaga sig. De gå, icke som de gingo för egen räkning, utan som om det skedde för att lära andra konsten. De le, icke som om de hade något inre behof för detta uttryck af tillfredsställelse, utan som om behöfde läpparne för tillfället denna dekoration. Hundradetals lorgnetter rigtas på dem, och de möta kallt, nästan stolt, beskådarnes blickar. Grupper bilda sig öfverallt, der de visa sig, och medarbetaren i en modejournal tecknar i flygande hast af deras hattar, ännu samma dag komna ur madame d'Espagnats händer. Det är angående denna »Coiffeuse» berörde mod-journal någon gång yttrat: »Elle a un talent souple, qui sait se plier à toutes les necessités.» I våra dagar tala de fransyska tidningarne om sömmerskor och hårkläderskor ungefär i samma stil, som Voltaire, i sina madrigaler, om de vackra skådespelerskorna Camargo eller Gaussin. En journal kan nu för tiden sjunka ned i den mest häpnande beundran inför — en fruntimmerskappa, och höja till skyarne — en muff. I termer, som skulle vara på sitt ställe, då man talar om utsigten från Rhigi-Kulm, eller om en sommarnatt på Borromeiska öarne, talar den om ett handels-etablissement med tre fönster och en dörr af spegel-glas, med bronz-postamenter och marmorbeläggning öfver grundmurningen närmast gatan. l'Entreacte faller, under

artikeln: Modes, i fanatisk hänryckning öfver ett snörlif, och, som snilleverk betraktadt, föredrager den i sådana paroxysmer en handske framför Miltons förlorade paradis.

Åtskilliga lysande ekipager, rikt behängda med betjenter i livré, rullade långsamt fram och tillbaka emellan Triumfbågen och place de la Concorde, de begge yttersta vändpunkterna för det nu ögonblickligt vexande hvimlet. Ryttare sprängde på långbenta och rakhalsade fullblodshästar af och an, komplimenterade vid ett åkdon, helsade vid ett annat, hviftade med handen åt sina förtroligare vänner och smögo emellanåt en lysten blick under de promenerande damernas sommarhattar. Ett kompagni linie-trupper marscherade upp med klingande spel, för att öfvertaga vakten i Tuillerierna, och solen lyste klar på deras röda pantalonger och blankskurade bajonetter. En kunglig stallmästare red på en hvit häst jemte de marscherande, för att vänja det till Ludvig Filips egen tjenst bestämda kreaturet vid musiken. För att rätt samvetsgrannt uppfylla sitt kall, borde ryttaren äfven sökt vänja den ädla springaren vid dånet af helfvetes-machiner. Det är nemligen en vådlig befattning, att i våra dagar vara konungens af Frankrike lifhäst.

Murkenstam fann sig ganska belåten i åskådandet af allt detta rörliga lif, som böljade och trängdes omkring honom. Han rökte med god smak sin cigarr, och endast då han fick ögat

på något serdeles utomordentligt, tog han den ur munnen, för att kunna riktigt gapa ut. Sin näsduk hade han rullat ned djupast i fickan, för att med stolthet kunna vända ficktjufvarne ryggen, och han hade svurit vid sin stamfaders aska, att, om något fruntimmer också fick epileptiska anfall på gatan midt framför honom, skulle han ändå icke räcka ut sitt lillfinger till bistånd. Tryggad af dessa försigtighetsmått, promenerade han nu af och an i de hvarannan korsande alléerna, och hade just stannat framför ett litet flyttbart stånd, hvarest man, enligt en anslagen annons, kunde få lära »La Magie noire» eller »konsten att framkalla djefvulen, att förtroligt språka med honom, att använda honom i allehanda befattningar, såsom t. ex. att låta honom borsta edra stöflor, bära ert paraply, följa er hustru på promenaden», m. m., då en ung man, utsökt klädd, närmade sig honom, och i artiga ordalag utbad sig att vid Murkenstams få tända sin cigarr. Enär detta är en begäran, hvilken man utomlands knappt kan neka den skabbigaste lymmel, som behagar närma sin stinkande mun på ett qvarters afstånd från ens egen, ansåg verkligen Murkenstam för en gunst af ödet, det en slik framställning gjordes från så städadt håll, som nu var händelsen, och han spetsade genast sina läppar med dithörande cigarr, för att blåsa lif och värme i sin grannes. Få positioner äro i allmänhet mera komiska, än två personers,

som, med temligen långt utskjutna akterdelar, med munnarne mysande mot hvarandra, äro sysselsatta att blåsa den prometeiska gnistan från man till man, från mun till mun. I den förbindligaste ton tackade emedlertid den nyuppträdde för handräckningen, och ingick genast i ett otvunget och ledigt underhållet samtal öfver Paris och dess förhållanden. Sedan han, mera som ett föremål för skämt, än alfvar, vidrört dagens käraste »on dit», Vidocqs arrestering, efter det han utanför sitt hus låtit uppställa följande oförskämda skylt: »Vidocq, breveté du Roi, Ex-Chef de la Police Municipale — Renseignements secrets pour la famille», öfvergick fremlingen till en öfversigt af de utmärktare personligheter, hvilka i dag visade sig på promenaden, och bland hvilka ingen tycktes vara honom, såsom gammal habitué i Champs Elysées, obekant eller fremmande. I en vagn utpekade han för Murkenstam de båda författarinnorna Madame Menessier-Nodier, dotter af akademikern Charles Nodier, och Madame Amable-Tastu, begge utfarna för att hämta idéer och frisk luft. Arm i arm med sin trolofvade, Monsieur Vaquerie, öfversättare af den nyligen på Odeon gifna Shakespeares Falstaff, vandrade, ädel i hållning, Mademoiselle Josephine Hugo, dotter till Victor Hugo och syster till Notre Dame. Några månader derefter drunknade de begge då nygifta vid en lustfärd i Hamnen vid Havre, och Hugo besjöng odödligt sitt älsk-

lingsbarn. Enkel och anspråkslös, med händerna på ryggen, till utseendet en hederlig kryddkrämare eller välbeställd, äldre köpsven från förstaden St. Antoine, promenerade den store skådespelaren Vernet af och an i alléerna och tog här och der ur hvimlet något af de naiva drag från folklifvet, hvilka han med så oefterhärmlig natur, med så äkta, godsint humor vet att på scenen återge. Som instrumentmakare i »ma femme et mon parapluie», der han spelar en person, genom olyckor vorden fjåskig, med sådan adel i framställningen, att han rör till tårar, — som Madame Pochet, denna typ för allt hvad portvakterskor heter, i uppsatt mössa och nedkippade skor, — som den naivt enfaldige, lättroget renhjertade fästmannen i Madelon Friquet, med sitt "coeur d'or" och sina "souliers eternels" — såsom den skälmaktiga Franskan benämner jernzinkade skodon — som den gamle skådespelaren i Debutanten och hennes far, denna qvickhetssprittande skapelse af Théaulon, en författare, hvilken i snille och produktivitet fullt kunde mäta sig med Scribe, men icke, som han, egde konsten att i behöriga doser portionera ut sin talangs håfvor, samt att tillika på runstycket kassera in den theaterälskande publikens, hvadan äfven, medan den ene byggde villor och spelade i fonderna, den andre ofta nog residerade på Clichy och, hungrig, skref en scen för en frukost, — här, såsom öfverallt, der Vernet upp-

trädt, som pojke eller gubbe, qvinna eller karl, har han å ena sidan rört, uppvärmt, hänfört, å den andra väckt högtider af skratt, af ett ädelt, naturligt, godt och friskt skratt, icke framkalladt genom några konvulsioner af lustighet eller spasmer af munterhet, af upp- och nedvända befängdheter, hvilka endast sätta det mest köttiga af skrattmusklerna i rörelse. Han har icke, som hans vän och kamrat, Odry, nedlåtit sig att dansa Kachuchan, i korta kjortlar och med ostronskal till kastanjetter, inför en af ohejdad fröjd kiknande publik, att sänka sig till den lägsta, fulaste, smaklösaste parodi, som gerna kan tänkas — en karl dansande i fruntimmerskläder. Han har icke, som Levassor, låtit beqväma sig, att, i en slags marktschreyer-kostym, till publikens förlustande under mellanakterna på Varietés-theatern, afsjunga en eländig visa, som fullkomligt gör skäl för den animalt fantastiska titeln: »Le petit Cochon de Barbarie». Ehuru man, i en »dramatisk hopsmörjelse», kallad "Une Soirée chez Madame Pochet, dialogue anglofrançais", fört en af Vernets triumf-karakterer upp på scenen, har dock Odry måst åtaga sig att föra titel-rollen, emedan Vernet icke velat uppträda i bredd med en engelsk pantomimist, för att fägna allmänheten med ett stycke språkförbistring, der det pikanta, om det fanns, skulle sökas i det vidunderliga. Vernet har, med ett ord, hållit sig obesmittad från alla dylika, förnedrande försök

till sceniska popularitetsfång, och man berättar, att ofta, då han firade sina första triumfer på tiljan, såg man förstucken i någon af de aflägsnare logerna en storståtlig man, med panna och ögon af en imperator, leende med det finaste, ädlaste löje. Det var Talma.

Den täcka blondinen, Rossi-Caccias medtäflarinna om publikens på Opera Comique förtjusning, Aubers förklarade vän, presidentskan vid hans gastronomiska fester för några få utvalda musikaliska vänner, Engelskan Anna Thillon, passerade i vagn upp emot "Arc d'etoile", och emottog nedlåtande, som en furstinna, en mängd artiga, chevalereska helsningar af ridande eller gående kavaljerer, som alla syntes serdeles hågade att visa verlden deras bekantskap med den vackra sångerskan. Det lilla, blomstrande ansigtet, gungande under den med hvitt siden fodrade ombrellen, liknade icke illa en ros, som just tittar ut ur sin kalk och nyfiket blickar ikring sig i en till halfts fremmande verld. Men denna oskyldiga och fromma bild kunde, tyvärr! icke länge fortsättas; ty foten, den obegripligt lilla foten var med ett beräknadt koketteri, som det icke föreföll möjligt att misskänna, à la Rothstein stödd på baksätet i vagnen och lekte i sin silkesbeklädnad alltför frivolt på sitt mörka hyende, att man i Anna Thillon skulle kunnat hylla annat, än en ros af någon erfarenhet.

»L'amour pour elle n'est pas un passe-temps, mais un culte», utropade Murkenstams sjelfbjudne följeslagare, med en säkerhet i tonen, som om han i all sin dag varit kär i Anna Thillon. Och nu började han förtälja om alla de serenader, dueller, sjelfmord m. m., som för hennes skull egt rum. Det var en tid, då de lärde innebyggarne i Quartier Latin, d. v. s. studenterne, dels af politiska skäl, dels af kärlek till Julia Grisi, nattetid kastade sig i Seinen. Då fann man alltid på deras skrifbord biljetter till anhöriga och vänner, deri de som skäl för sitt förtviflade beslut åberopade, att statens idé, med hänseende till Frankrike, aldrig kunde realiseras, så länge Ludvig Filip satt på thronen, ty statens idé vore ju republik; att Grisi icke svarat dem ett ord på henne tillställda, muskusdoftande skrifvelser, hvari hon gästvänligt inbjudits att fly till Egyptens palmer eller Libyens dadelträd, undan rampens bedrägliga sken, kulisserna, aplådissementerna och recensenterna, för att i en löfhydda lefva kärlekens saliga, undangömda lif. Numera dränka sig icke gerna de ädle medborgarne i ljusets stat, såsom herrar examinandi med förkärlek kalla sig; då är det mera modernt att osa ihjäl sig eller med ett pistolskott sluta sin karriér i Luxenburgska trädgården. Och så snart härvid kärlek är med i spelet, är det i en sednare tid Anna Thillon man skyller på. Julia Grisi är icke mera modern, och Italienskan har dess-

utom icke på långt när så vacker hy, som Engelskan. Dottern af Albion är förtrollande, då hon skakar sina rika, blonda lockar tillbaka från kindernas purpur. Hon har således en gång för alla blifvit den idol, inför hvilken fantasterna från Quartier Latin offra sig.

Den fremmande hemställde nu till Murkenstam, om han icke, oansedt allt det intressanta Eliseiska fälten hade att erbjuda, började finna middagshettan nog brännande, och föreslog honom derföre att taga ett glas seltzervatten med champagne i någon af de paviljonger, som öfverallt anstöta alléerna på denna promenad. Efter från Murkenstams sida erhållet jakande svar, inträdde de i ett kafé, bländande rikt inredt och försedt med allt hvad den mest uppfinningsrika lyx kan åstunda. Det begärda serverades, champagnen i sin iskylare af silfver, och amfithryonen gjorde sin gäst uppmärksam på den i ett inre kabinett öde stående biljarden med sin rustkammare af olika konstruerade queuer, och med bollarne redan till strid utlagda på den gröna valplatsen. Han hemställde till Murkenstam, huruvida denne icke kände sig hågad, att med honom försöka en sammandrabbning, naturligtvis endast om partipenningarne; ty, då han, åtminstone efter sina vänners måhända något partiska påstående, gjorde anspråk på en mindre vanlig färdighet i spelet, ansåge han det föga grannlaga, att, i en olika strid, söka vinna på en fremling, för hvilken

han kände sin aktning med hvarje ögonblick af deras sammanvaro tilltaga. Fransosen hade verkligen icke öfverdrifvit sin skicklighet; ty, ehuru Murkenstam i sitt fäderneslandt emligen ansågs herre öfver sin queue, behöfde dock hans motståndare endast några minuter, för att i trenne, efter hvarannan följande partier, totalt besegra honom. Nu föreslog honom Fransosen, att, i bolag med sig, utmana en gammal biljard-spelare, hvilken han för honom utvisade, sittande vid ett af de många, små marmorborden och sysselsatt med studerandet af en tidning. Fransosen skulle sköta spelet, och vinsten, liksom förlusten, blifva gemensam. Den utpekade, som ändå just icke egde någon öfverlägsen skicklighet, spelade nemligen aldrig om mindre, än en louisdor. Sagdt och gjordt. Murkenstam såg i förslaget en möjlighet att reparera gårdagens förluster, och den utmanade var ej sen att upptaga handsken. Men en olycklig stjerna tycktes med ens hafva uppgått öfver Murkenstams kompagnon, som förut ådagalagt så öfvervägande skicklighet. Nästan hvarenda stöt misslyckades. Det föreföll, som om bollarne föresatt sig att taga alldeles motsatt väg med den han försökte att ge dem. Han svor öfver sin otur och skakade, i maktlös vrede, queuen öfver biljarden, liksom ville han med hotelser skrämma den att vara mera medgörlig. Men ingenting hjelpte. Parti på parti gick förloradt. Alltjemt hoppades Murkenstam,

att något af den gamla andan skulle återvakna hos hans bolagsman, men förgäfves! Bollarne kommo, under hans bearbetning, i golfvet; de kommo i taket, men nästan aldrig klingade de små klockorna i biljarden vid deras fall, derest de icke för tillfället voro förlupna. Hade icke Murkenstam, på historisk grund, vetat, att sådane tilldragelser endast höra till en längst förfluten tid, skulle han bestämdt ha velat svärja på, att djefvulen farit i hans spelkamrat. Det var omöjligt att känna igen honom. Han bevisade, allt hvad han hann, med den ena felstöten efter den andra, hvilken himmelsvid skillnad kan ega rum emellan nu och nyss. Till slut, i ett öfvermått af raseri och elakt lynne, kastade han queuen under biljarden och begärde få sluta. Murkenstams andel i förlusten belopp sig till åttatio franker. Men hastigt återtagande sin sjelfbeherrskning och med sin fordna, förekommande artighet, om möjligt fördubblad, vände sig olyckskamraten till Murkenstam och beklagade, i de förbindligaste ordalag, den förlust han dragit öfver honom. Han bedyrade, att, om en annan gång det lemnades honom tillfälle, skulle han bestämdt, med ränta, återtaga den. Slutligen och sedan han af Murkenstam, som just icke kände sig hågad att ännu en gång pröfva lyckans och äfven skicklighetens ombytlighet, emottagit dennes andel i liqviden, uppräknade han till segervinnaren, för åtta vunna partier, tillsamman etthundradesextio

franker, dervid han dock, ohörbart för Murkenstam, hviskande tillade: »Nu är du skyldig mig etthundradetjugo franker», ett förhållande, som den andre »loupeuren» med en nickning bejakade.

Murkenstam ernade just gå och sökte, i sådant ändamål, efter sin hatt, då den segervinnande parten artigt närmade sig och förbindligt frågade honom, om det icke skulle tillåtas honom att anmäla Murkenstam till ledamot i "La Societé pour la propagation de la vaccine", der han, billardspelaren, vore sekreterare. Litet förargad öfver hela detta sitt sednaste äfventyr, svarade friherren temligen tvärt, att sekreteraren i sällskapet för kokopp-ämnets förbredande dermed kunde förfara såsom det honom bäst behagade. Med en bugning genmälde denne, att, vid sådant förhållande, ingenting kunde vara honom kärare, än att i sin mån bidraga till sällskapets utvidgning medelst en så respektabel ledamot, hvarföre han endast anhöll om liquid af inträdes-afgiften, tio franker, för att genast få införa Murkenstams namn i sällskapets matrikel. Härtill svarade Murkenstam, som tyckte, att koppningen kom alldeles för häftigt ofvanpå åderlåtningarne i billardspelet, att han, af grundsats, aldrig lät upptaga sig i sällskaper, der inträdes-afgift fordrades, dervid dock sekreteraren ville hafva anmärkt, att han, i sådant fall, svårligen skulle kunna vinna entré i några hederliga sällskaper.

Knappt hade Murkenstam hunnit utanför spegelglas-dörren till kaféet, förrän en charlatan, med sin låda undergörande arkana hängande frampå magen, grimaserande tillropade honom: »Pillules purgatives officinales pour la bile! Breveté du Roi! Un franc le paquet!»

Murkenstams galla, annars temligen beqvämlig af sig, var verkligen nu i rörelse, så mycket lifligare, som han började misstänka åtskilligt, rörande rätta sammanhanget med biljardspelet. Huru ypperligt derföre det erbjudna medikamentet borde hafva kommit till pass, och huru ifrigt det också rekommenderades, upptogs likväl anbudet serdeles onådigt af vår friherre, som vresigt bad charlatanen sjelf hålla till godo med sina tillredningar.

»Men, herre Gud, jag är ju icke ond, jag», svarade denne.

Murkenstam, som, vid efterräkning, fann förmiddagen temligen kostsam, beslöt derföre att ekonomisera till middagen. Han gick ända derhän i resignation, att han beqvämde sig att intaga densamma på ett af de så kallade Tvåfranks-ställena, eller, med andra ord, restaurationer, der man, för en riksdaler svenskt banko, erhåller soppa, fyra rätter mat efter eget val, desert, och en halfbutelj fransyskt landtvin. Han styrde således kosan till Palais Royal, der dylika etablissementer öfverflöda, hörde i förbigående några toner af »le Concert des Aveugles», och inträdde i de långa, reguliera arka-

der, som på alla sidor omsluta det fordna kardinals-palatset. Dagdrifveriet, hvilket i Paris är ett slags yrke, yrke för infödde och utländningar, har här ett af sina bästa stamhåll. De lysande butikerna med deras rika, i fönstren praktfullt grupperade förråder, de täta skarorna af promenerande, med deras brokiga, från skiljda länder hemtade kostymer, den österländske juden bredvid Armenianaren, studenten från Athén bredvid Algerienaren i sin burnus skänka sysselsättning åt ögat, medan Chevets europeiskt ryktbara försäljning af ätbara varor, ett menageri på samma gång som ett matställe, krälande af sköldpaddor, dignande af ostron, med rådjur böjande knä i fönstren, i händelse af behof och tillgångar, skänker sysselsättning åt magen. Med svidande hjerta, och, vid åsynen af de ökända Strasburger-burkarne med "foie de gras", bittert erinrande sig, huru mycket bättre han kunnat använda sina bortspelade åttatio franker, ilade Murkenstam, i tvekan om sin egen styrka, förbi detta lockande palats åt kok-konstens gudar, medan rökelsen från deras altaren icke obehagligt svepte honom om näsan.

»Huru mycket reelare och långvarigare nöje är det ej att äta upp sina penningar, än att spela bort dem», var den utan tvifvel riktiga sens-moral, som vid detta påkostande förbitåg föresväfvade vår hjelte.

En till det yttre helt annan societet, än hos Rocher de Cancale, omgaf Murkenstam på

den blygsamma tvåfranks-restaurationen. Här åto studenter och handels-bokhållare, elever af polytechniska skolan och tafliga resande från provinserna och utlandet. En hederlig handtverkare hade till och med inbjudit sin familj, pigan icke att förglömma, till en fest-måltid i Palais Royal, och det lilla samhället hade rätt muntert vid sitt bord i ett hörn af rummet, der far och mor emellan sig placerat tre fetlagda, hungriga bytingar, som ständigt åto och ständigt ropade på mera.

Värdinnan på stället presiderade vid en grön pulpet i fonden af matsalen, och kastade pröfvande blickar kring det hela, medan hon då och då sönderskar en melon eller portionerade ut några klasar drufvor af de rika förråder, som funnos uppstaplade ikring henne, och som gåfvo hennes pulpet en viss likhet med en vanlig, så kallad mångelskestol. Värden sjelf sprang, med de andra garçonerna, uppassande kring borden och förblandades, undantagande måhända för de dagliga spisgästerna, alldeles med den öfriga betjeningen. Husbondevärdigheten uppehölls uteslutande af hans gemål, som icke tycktes hågad att eftergifva något af sitt välde. Så skarp var accentueringen af hennes befallningar, så mörk och hotande hennes blick, då de ej på sekunden åtlyddes.

En förtjent resebeskrifvare har kallat dessa tvåfranks-anrättningar vålnaden af en middag. Murkenstam skulle velat kalla dem vålnaden af

ett kalas. Ostridigt rådde ett visst anspråk så väl i rätternas namn, som, i fall uttrycket tillåtes, i sjelfva teinten af dem. På kanten af en tallrik ragout hade man sällan försummat att spilla ett par champignoner eller tryffel, hvilket borde inneburit något verkligt uppmuntrande, så vida man kunnat med trygghet svärja på, att de icke förut blifvit serverade och qvarlemnade; men i tvåfranks-restaurationerna kan man icke svärja på någonting, Det är här — så vill åtminstone förtalet veta — som den beryktade katt-steken serveras, och ostron, hvilka redan äro för gamla att tagas fram hos Verys, öfversändas, i egenskap af matsedelns eliter, till Halavands. Emedlertid, derest man icke fantiserar alltför mycket öfver ödets föregående vexlingar med den mat man förtär, och framför allt icke stöfvar upp de grannaste namnen, hvilka i allmänhet måste tilltagas desto ståtligare, ju sämre varan är, på det att sålunda titeln må ersätta hvad som brister i innehållet, kan man dock för det onekligen billiga priset göra sig en mera fyllande, än egentligen mättande måltid, och vid den halfva flaskan surt vin öfva sig i grimaserings-konsten.

Murkenstam drog med afsigt sina gastronomiska betraktelser så långt ut på tiden, som möjligt, för att sedermera kunna med ens bege sig till den af hans värdinna så varmt rekommenderade "la grande chaumière". Ändtligen visade honom klockan det väntade timslaget,

och, efter uppgjord liqvid, skyndade han med lätt hjerta och lätt mage till en hyrvagn, ropade med majestätisk stämma destinations-ortens namn, och slängde ett sous-stycke åt en trashank, som genast stod färdig att öppna och tillsluta vagnsdörren. I detsamma han trädde inom gallerporten till det landtliga balstället, der redan en af Musards fransäser spelades opp af full orchester, mötte han en student och en grisett, promenerande arm i arm. Begge tycktes vara våldsamt upphettade af dansen och sökte troligtvis nu någon hviloplats undan hvimlet och bullret. Damen, som för ögonblicket tog cigarren ur munnen och utblåste en icke obetydlig rökstod, yttrade, lutande sig mot sin ledsagare: »Ah! sapredié, je commence à mousser!»

Murkenstam fick häraf icke något högt begrepp om tonen på detta slags baler, och hans opinion i ämnet blef icke omstämd, då han inträffade på sjelfva den egentliga skådeplatsen för nöjet. På en brädbelagd plan, omgifven med en barriér och för säkerhets skull bevakad af municipal-gardister, dansade ett par tjog kavaljerer och lika många damer en balett af något äfventyrlig natur, som på konstspråket lär kallas Kankan. Dertill begagnas visserligen vanlig fransäs-musik och figurerna äro ursprungligen desamma, som i denna dans, men dock med en sådan mängd tillagda koloraturer och löpningar för ben, armar och kropp, med

en sådan till gränsen af handling öfvergående mimik, att man, vid första anblicken, näppeligen vet hvad man skall tänka om denna cyniska dyrkan af Therpsikore. Utan mycket tvekan, någon gång med en slags synbar förkärlek, egnade sig äfven damerna åt denna efterhärmning af den antika tempel-tjensten i Paphos' lunder. Likvisst, — dansades det sålunda till Afrodites ära, hade Grekerna visst icke tecken till begrepp om det plastiskt sköna. Murkenstam tyckte, att Kankan var en dans, der det groft sinnliga icke ens, såsom i Kachuchan eller Sequedillan, öfverskyldes af det behagliga, det retande.

Äfven gjorde Murkenstam den erfarenheten, att i "la grande Chaumière" icke alldeles faller sig så noga, hvilketdera könet, som i dansen är det uppbjudande. Åtskilliga damer, hvilka antingen, som Ariadne på Naxos, blifvit öfvergifna af sina kavaljerer eller också aldrig haft några, avancerade steg för steg, fullkomligt händelsevis, alldeles som af en angenäm slump, ända till närmaste grannskapet af vår hjelte, och uttryckte för honom i väl valda ordalag sin brinnande danslust, med tillägg, att för en quadrilj betalas endast femton centimer och att man för femton sous kan dansa hela qvällen, så mycket man behagar, från den första kankanen till den sista. Hur mången har icke på en tråkig bal, vid en enträgen värdinnas uppmaningar till verksamhet, såsom ursägt,

grinande, föreburit ondt i fötterna? Murkenstam följde samma politik, och fick till svar, att det var synd om så små fötter. Qvinnan är sig alltid lik. Hon vet, den skälmska, att ta karlarne på det ömma.

I öfrigt bar allt i "la grande Chaumière" syn för sagen, att just icke restaurationen tillkommit för trädgårdens skull, utan trädgården för restaurationens. Den förras planteringar hade en sandig, tungsam jordmån att kämpa sig igenom, och lunderna voro här och der förstärkta med halfvissnade löfruskor från fremmande håll. Blomster-rabatterna sågo tynande och sömniga ut, men omsättningen af punsch och likör gick friskt och flinkt på verandan, på altanerna och i bersåerna. Tänk dig dock icke härvid, värdaste läsare, den goda, aktningsvärda, starka, svenska punschen, såsom endast vikingarnes afkomlingar veta att bereda den, utan en slags brunaktig dekokt på Rhum och sirap, en bastard, som i Frankrikes hufvudstad vågar usurpera ett frejdadt och ättstort namn! Nej! må Parisarne resa till Stockholm, i fall de vilja lära sig konsten att brygga punsch! På andra sidan Sundet är denna talang en fremling.

I ett hörn af trädgården var anlagd en rutsch-bana, på hvilken man, hissnande och gapande, njöt af nöjet att i en liten vagn rulla utföre en liten höjd. Fruntimmerna skreko af fröjd eller af förskräckelse och kavaljererna skrattade i öfverlägsenheten af sitt hjeltemod.

En utomordentligt stor och tjock kavaljer har redan satt sig i en af vagnarne; en dam får sig anvisad plats bredvid honom. Omöjligt! hon får icke rum. Bevisningen a posteriori är i detta fall fullt öfvertygande. Mamsellen gör förgäfves flera försök att kila in sig, hon fastnar redan emellan sin grannes öfversta refben och kanten af vagns-stolen.

»Mais, monsieur!» utropade hon slutligen i vredesmod, »vous êtes gros, comme l'obelisque de la famille Germon.»

Germonska slägtens obelisk är ett på höjden af kyrkogården: Pere la Chaise uppmuradt, tornformigt grifthvalf, lika kolossalt, som smaklöst.

Emedlertid måtte liknelsen ha varit träffande, ty den liknade blef ond, hvilket i sådant hänseende är ett godt tecken.

I häftigheten lät han undfalla sig ett, ett enda ord, som måhända icke saknade all tilllämplighet på det förhandenvarande fruntimret, men som emedlertid alltför häftigt stötte det franska chevaleriet för hufvudet. »Aktning för qvinnan», »hofsamhet i umgänget», »iakttagande af hvad man är skyldig könet!» ljöd det nu i brokigt missljud från hundrade stämmor. En ung man i en något maniererad kostym och som bar sin bredskyggiga hatt, efter en uttrycksfull fransysk term, med ett visst "cranerie", framträdde till och med färdig att med värjan ta den förolämpade damens försvar, till hvil-

ket ändamål han utbad sig sin motståndares adress.

»Jag bor vid Rue de Jeuneurs (de fastandes gata) № 6», svarade den tjocke mannen.

Antingen nu detta svar var en fint, eller så verkligen förhållandet, upplöstes af denna anledning hela saken i skratt, och, sedan man skrattat en stund, tänkte ingen menniska vidare på att uppträda som kämpe för fruntimret, det der modstulet smög sig bort, på sistone bedraget i sin redan vaknade förhoppning att bli hjeltinna i ett envig.

Kort derefter kom Murkenstam att bli vittne till Parisiska polisens ovanliga talang, att, som man säger, passa på tempo, att alltid klokt beräkna rätta tidpunkten för sitt uppträdande. En ung man bland de dansande, innebyggare af Quartier Latin och theologie-studiosus, hade, kanske för att förbereda sig till den historiskt icke serdeles välberyktade abbé-befattningen, länge i sina »pas» ådagalagt en så utsväfvande yppighet och vid »chainerna» så lifligt och öppet gjort sina meddanserskor sin kur, att han redan fått emottaga flera tillsägelser om återgående till ordningen och om iakttagande för framtiden af ett mera sansadt uppförande. Detta oansedt hade dock ingen rättelse följt, och hans dans blef för hvarje tur mera oefterrättlig. I ett nu var han försvunnen. Med begagnande af några ögonblick, då den allmänna uppmärksamheten händelsevis var vänd åt annat

håll, hade ett par municipal-gardister helt tyst och obemärkt affört orostiftaren utom staketet af "la grande Chaumière", dit han den aftonen icke egde återvända. Intet föregående gräl, inga hotelser, inga skuffningar, men promt exekution!

Allmänna omdömet gillade polisens förfarande. Till och med de, hvilkas dans i oskick just icke mycket eftergaf den från balen landsförvistes, ansågo det befogadt.

Vid en af de aflägsnast belägna boskéerna öfverrumplade Murkenstam en liten scen af svartsjuka, som icke var utan både sina roliga och bedröfliga sidor. Den, att dömma efter situationen, förfördelade var en skägglös pojke af kanske aderton års ålder, som stående höll tal för en qvinna af åtminstone sex och tjugo, hvilken, nedhukad på en gräsbänk, stillatigande afhörde honom och dymedelst tycktes medge riktigheten af hans misstankar. Han erinrade henne, i pathetisk ton, att hon, som orden föllo, »vore moder till hans barn, vore föremålet för hans första kärlek, och ändå hade hon skamligt bedragit honom, hade hon här, i sjelfva "la grande Chaumière", vexlat biljetter med en usling till rival. Hon hade förgätit honom — hon hade öfverflyttat sin kärlek till en annan» ....

»Oh! non!» utropade fruntimret, hvilket tycktes vara trött vid föreläsningen och reste

sig, som för att gå, »l'amour a ses intermittences. C'est tout.»

Hvilken vacker, huslig scen emellan en omyndig köpsven och hans mätress, den han underhåller med försnillningar ur sin husbondes varulager.

Murkenstam tyckte sig hafva fått nog. Han riktigt längtade från denna sfer af fräckhet innan karlavulenhet, af fullvexthet i last förrän i fysik, till den eleganta, doftande, solfjederhviftande kretsen af vikomtesser och markisinnor med deras fina, glada skämt, med deras vackra ögonkast och betydelsefulla småleenden.

Han störtade ut ur detta mera dammiga, än grönskande paradis för råa nöjen, så fullt af förbjuden och dock så föga lockande frukt. Han kastade sig i en fiaker och lät köra hem, för att göra sin toilett till balen i Salle du Mars.

Sedan Murkenstam framför spegeln gjort sig så älskvärd, som möjligt — hvilket dock kanske i det hela icke var så utomordentligt — sedan han knutit sin halsduk med en omsorg, som kostade honom tre serskilda halsdukar, hvilka förknycklades, och ungefär en halftimmas arbete — sedan han med oerhörda ansträngningar fått handsken på venstra handen och hatten under armen, kunde han icke för sig sjelf undertrycka anmärkningen, att allt var godt, hvari han också styrktes af kommissionären, som, inträdande, försäkrade, att han

sällan, knappt på hofbalerna i Tuillerierna, sett en så fulländad toilett.

Ankommen till den för festen bestämda lokalen, körde han in på en präktig gård, rikt upplyst med marechaller. Vagnen stannade under ett vid ingången för tillfället uppspändt tält-tak; fotsteget nedfälldes och vagnsdörren öppnades af en mängd i lysande livréer klädda betjenter, af hvilka den ene i tjenstvillighet och nit tycktes vilja förekomma den andre. Uppföre en trappa, belagd med turkiska mattor och eklärerad med förgyllda kandelabrar, en trappa, i hvars glänsande marmor-väggar de upp- och nedgåendes bilder speglade sig, som i en slags fantasmagori, fördes Murkenstam af tvenne för yttermera visso med vaxljus försedde betjenter i en tambur, möblerad som en salong, och i det hela mycket praktfullare, än sjelfva förmaket på Rötåsa. En, såsom det ville synas, något underordnad tjenare framträdde nu med en borste, för att undanrödja hvarje spår af damm, hvilket vagnen möjligen kunnat lemna efter sig, medan en person i stort jägare-livré under tiden bemäktigade sig Murkenstams käpp och hatt. Den sednare ville han väl ogerna lemna ifrån sig, ty hvar skulle han, den beröfvad, göra af sina händer, ända tilldess dansen började? Men den jättelike jägaren tycktes icke vilja veta af några betänkligheter, utan hängde helt enkelt upp hatten så högt, att det för Murkenstam skulle varit

en Don Quixottisk väderqvarns-spärridning att endast söka nå den. En tredje livré-behängd domestik presenterade honom en spegel, för möjliga rättelser i hårläggningen, och portvakten, med sin embets-staf i handen, höll redan på att uppslå deuxbatangerna, då jägaren, trädande i vägen för Murkenstam, yttrade: »En louisdor, min herre!»

Murkenstam såg stinnt på interlokutören. Han var ju bjuden och det skriftligt. Hvarföre då denna louisdor?

»En louisdor, min herre!» upprepade jägaren lika lakoniskt.

Murkenstam ansåg det emedlertid mindre lämpligt att i ett hus, hvilket fördes på sådan fot, som detta, göra svårigheter vid en utgift, den der utan tvifvel, att dömma efter den säkerhet, hvarmed den affordrades, ingick i ställets vanor. Kanske var det någon inkomst, förbehållen den talrika betjeningen. Kanske var det, liksom i Sverige vid bröllop och fadderskap, en insamling åt de fattiga. Måhända stod balen i sammanhang med något välgörande ändamål. Murkenstam erlade således utan invändning sin tribut, och inträdde i det första rummet af den talrika samling dylika, dem han uti en rikt upplyst, menniskohvimlande sträcka såg ligga framför sig. En slags förtroende-embetsman bland betjenter, en hofmästare eller något så bortåt, med pudradt hår och hvita silkes-strumpor, anhöll här om hans namn, för

att vederbörligen förkunna det för sällskapet, och, sedan vår hjelte i sådant hänseende lemnat honom sitt visit-kort, det han uppmärksamt studerade ett par minuter, måtte han slutligen trott sig hafva läst sig in i saken, ty uppträdande på tröskeln till förmaket, i detsamma Murkenstam passerade deröfver, utropade han med stentors-stämma: »Monsieur le Baron de Mirentan!»

En slags »Cavaliere Servente», som här stod på utpost, närmade sig genast vår hjelte och ledde honom fram till värdinnan, som i en kolossal emma förde ordet bland ett litet kotteri herrar och damer, och nu, med det utsökta behag, som är Fransyskan eget, halft lyftande sig från stolen, helsade sin nye gäst välkommen, under det hon, genom en artig, talande åtbörd med den lilla, juvelblixtrande handen, bjöd honom taga plats inom den lifliga, glada grupp, som samlat sig ikring henne. Värdinnan var en liten, fin gestalt med reguliera anletsdrag och vackra, bruna ögon. Hon var sminkad med rödt, så starkt, att det nästan tycktes, som ville hon icke deraf göra någon hemlighet. »Se hofdamen!» tänkte Murkenstam.

Värdinnan ledde genast samtalet på Sverige, talade om Stockholms sköna belägenhet, om dess vackra nejder med en säkerhet, som hade hon mången gång i månsken promenerat på Norrbro och företagit mera, än en liten utfart till Hagalund och Snickarkrogen,

gjorde sig underrättad om kung Carl den fjortondes och grefve Mornays välbefinnande, egnade i förbigående, vid tankan på Sveriges hufvudstad, några ord åt en erinran om Markis La Valettes älskvärdhet, och omtalade slutligen för Murkenstam, att hon en gång, vid en promenad i »Folies de Chartres» *), sett en utmärkt vacker svensk skådespelerska, som gaf henne ett högt begrepp om qvinnan i Norden.

Nu hade troligtvis vår vackra värdinna uttömt all sin kännedom om Sverige och svenska förhållanden. I allmänhet är densamma inom Frankrikes gränsor hvarken serdeles vidsträckt eller serdeles djup. Om Carl den tolfte vet man, hufvudsakligen med stöd af Voltaires historia, att han var den oförskräcktaste man, på hvilken Gud låtit sin sol skina, och vid promenader i »Jardins des plantes» är det vanligt och genom modet häfdvunnet, att nämna Linnés namn bredvid Buffons och Jussieu's. Men skulle Ni deremot med en Fransos komma att tala om Gustaf Wasa, så akta Er väl, att han icke tror Er mena Gustave Waez, medarbetare

---

*) Icke långt från Eliseiska fälten, i förstaden St. Honoré, Rue de Chartres № 4, ligger den numera endast med tillstånd af intendenten för civil-listan för allmänheten tillgängliga »Parc de Monceaux», i dagligt tal »Folies de Chartres» kallad, med anledning af de oerhörda kostnader, hertigen af samma namn nedlagt på dess försköning medelst tempelruiner, kasteller, vattenfall m. m. Trädgården tillhör för närvarande konung Ludvig Filip.

i l'Echo och en så barsk recensent, som den gamle, herrlige Gösta någonsin var kung. Och skulle Ni i ett samtal höra Tegnér och Berzelius nämnas, så blif icke orolig, om skalden i en hastig vändning placeras i laboratoriet och kemisten på parnassen. Ingenderas ära lider deraf. De byta begge jemt om jemt.

Efter en stund och sedan thé blifvit serveradt, började dansen. Värdinnan lät sig serdeles angeläget vara, att föreställa Murkenstam för åtskilliga damer, hvilkas vackra, adliga namn, eleganta skick och fina vett mycket behagade honom. Väl skulle i svensk stil deras manér kunnat kallas något fria. Mera, än en gång, fick Murkenstam, under ett animeradt konversationsgnabb, uppbära ett lätt slag af en solfjäder öfver handlofven; ehuru alldeles fremmande, erhöll han tusende små uppdrag, att gömma sönderbrustna armband, att förvara nyckeln till någon sekretär, att emellan danserna framskaffa en eller annan förlagd shawl. Man gjorde honom uppmärksam på små bristningar i handsksömmarne, genom hvilka det finaste, hvitaste skinn, lockande, glänste fram. Efter slutade galopper, dansade med den frenetiska vildhet, som Fransyskan älskar, valde man, för att beqvämt hvila ut i causeuserna, attityder af tjusande nonchalans, af naiv glömska af alla närvarande kavaljerer, hvilka dock derföre omöjligt kunde vara något annat, än tacksamma. Men, tänkte Murkenstam, fransyska sällskaps-

lifvet har ju alltid varit anklagadt för en viss öfverdrifven ledighet — det är ledighet, bara ledighet, ingenting annat.

Äfven åtskilliga af kavaljererna närmade sig med mycken artighet Murkenstam och började dessa vaga samtal om allt och ingenting, hvilka vanligen utgöra inledningen till en bekantskap. Med mera menniskoerfarenhet skulle Murkenstam lätt hafva igenkännt dessa typer af lycksriddare, dessa problematiska existenser på gränsen emellan tallricks-slickeri och brott, hvilka i stora städer vanligen äro så talrika. De egde detta böjliga, humana, smekande i skicket, som tillhör deras kast och är ett vilkor för deras tillvaro; vanan hade tidigt öfvat dem att rätta sig efter menniskor, att göra sig dem behagliga; det låg endast honung på deras läppar, endast välvilja i deras åtbörder och blickar. Skada blott att för den skarpsyntare betraktaren var denna maskerad-domino af förbindlighet nog snäf att fullt kunna öfverskyla räfsvansen, som släpade långt bakefter. En sådan sliskig inställsamhet måste nödvändigt förefalla den lugna eftertankan misstänkt. Den enes sätt att gå tillväga liknade så tvillingsmessigt den andres, att man med fog kunde i dem förmoda ett band sammansvurne.

Dessa personer omgåfvo emedlertid med mycken enträgenhet Murkenstam och några andra unga utlänningar, hvilka, liksom han, funno det bemötande de både å karl- och fruntimmerssi-

dan åtnjöto, serdeles smickrande, och högt prisade den lyckliga stjerna, som fört dem till denna reunion! Hvad tiden dock gör vis! Ett par timmar derefter skulle de ha betydligt ändrat tankar.

Dansen, understödd af tidt och ofta serverade spirituosa, tog favör. Man började redan i galopperna här och hvar ropa ett jublande Ohé, hvilket, egentligen ett appendix till karnavalens maskerader, dock någon gång helt oförhappandes stjäl sig in i den eleganta societetens balsalar. Solfjädrarne voro jemnare, än någonsin, i rörelse, och koketteriet spelade bakom dem från maskerade batterier. Den hyllning, som hembars damerna, var ytterst liflig. Man såg till och med detacherade knäfall, som, för syns skull öfverfernissade med en viss komisk anstrykning, icke tycktes misshaga.

Det var då värdinnan föreslog Murkenstam, jemte några andra, som händelsevis grupperat sig ikring henne, att, till omvexling med dansen, försöka spellyckan. Hon anvisade dem för sådant ändamål ett kabinett, icke långt från danssalen, der allt redan stod färdigt till sammandrabbning. Åtskilliga damer och kavaljerer antogo, som det tycktes, med förtjusning det framkastade förslaget. Murkenstam tvekade. Han fruktade att se en ny förnyelse af förmiddagens nederlag.

En enkebaronessa, Gud vet hvad, för hvilken Murkenstam nyss blifvit presenterad, när-

made *sig* nu honom och med ett leende, så oemotståndligt som Evas, då hon bjöd Adam äpplet, uppmanade hon honom att icke låta en nästan säker seger gå sig ur händerna.

»Ni skall spela under mina auspicier», hviskade hon med denna ljufva, löftesrika ton, som kommer oerfarna hjertan att slå i en så hastig takt; »jag skall i striden blifva er Jeanne d'Arc. Tvekar ni ännu att förtro er åt mig och min lycka? Jag skall säga er, herr baron, jag är ett bortskämdt barn och van att alltid få min vilja fram.»

Och med det aldra älskvärdaste våld, med en afundsvärd kränkning af menniskans fria vilja, fattade den vackra baronessan Murkenstams arm och förde honom in i spelrummet. Hon tog, enligt sitt löfte, plats bredvid honom och någon gång, i nyfikenheten att se hans kort, lutade hon sig fram öfver hans axel, *så* att han der kände den *lilla* tryckningen af hennes runda, mjellhvita arm, *så* att på hans kind lekte den varma ångan af hennes andedrägt. Sådant kallade baronessan, i tekniskt samspråk med sina gelikar, att »chauffer un homme». Detta lyckades henne också fullkomligt med vår hederlige hjelte från Småland. Han lyssnade icke riktigt på taljörens utrop af korten, isynnerhet som, när dessa någon gång voro för honom vinnande, baronessan alltid hade tusende angenäma saker att säga honom. Han följde mindre med spelet, än med baronessans vackra

händer, då hon, utan att med ett ord utbe sig hans tillstånd, från hans upplagda hög guld praktiserade den ena louisdoren efter den andra på kort, hvilka sedermera alltid tappade.

Murkenstam anade ännu icke att hans kamrater vid det gröna bordet, med undantag af några, offer som han sjelf, samtligen voro, såsom de sjelfva nämna sig, »Grecs ou philosophes» eller, med andra, enklare ord, falska spelare. Åtskillige af dessa hade i sin ungdom spelat en rol, hade lyst i de elegantaste kretsar, kände till punkt och pricka umgängeslifvets fordringar, hade förvärfvat den yta af humanitet och personlig älskvärdhet, under hvilken lasten ofta så väl vet att förborga sig; nu voro de förtrogna med alla kortkonstens mysterier, deras volter slogos med öfverträffande talang, de buro gerna i fickan en lek »Cartes biséautées», kort, skurna på sådant sätt, att, derest jag tar af leken på längden, får jag upp svart, och deremot på tvären rödt, hvilken kännedom, då man spelar det klyftiga spelet: »Rouge et noir», icke är utan vigt. I öfrigt försmådde de icke, att, då de fått någon fremling ibland sig vid spelbordet, tjenstvilligt genom öfverenskomna tecken upplysa hvarandra om hans kort, andra dylika vänskapsprof att förtiga. De mera försigkomna af dessa »escrocs d'elite», ej sällan gamla militärer utan pension och litteratörer, som på småtheatrarne fått allt för många vaudeviller uthvisslade, försumma säl-

lan att hvarje sommar, med ett hederslegionsband i knapphålet, begifva sig till Baden-Baden, Aachen, Pyrmont, till och med till Eger och Teplitz, för att bland den mängd förströelsehungriga lättingar, som hvimla vid dessa brunns- och badorter, kunna med fördel drifva sin rörelse och förkofra sin kassa.

Fängslad af baronessans intagande och småqvicka joller, smickrad af det älskvärda förtroende, som hon bevisade honom, märkte Murkenstam icke sjelf, huru mycket han tappade, såg ej huru hans guldhög krympte från kub till plan. Att i ett högt hazardspel fullkomligt bibehålla lugn och betänksamhet, är i och för sig sjelf ingen lätt uppgift; kommer nu fruntimmer dertill, så är merändels allt förloradt.

»Min baron!» hviskade Murkenstams Jeanne d'Arc, såsom hon sjelf titulerat sig, »ni har otur, men jag vet orsaken. Er skicklighet kommer i kollision med er älskvärdhet, och ni känner utan tvifvel det der gamla ordspråket. Jag har onda ögon, och bör aflägsna mig.»

»Onda!» utbrast Murkenstam i emfas, ty så uppmuntrande hade han ännu aldrig blifvit bemött af någon baronessa, »edra ögon onda! Det är ju godheten sjelf, som lyser ur dem. Ack, dröj qvar!»

»Som ni vill då,» yttrade baronessan och hvilade med mera, än vanlig tyngd, på Murkenstams axel, hvilken fann den fransyska friheten i seder charmant, och beslöt att, i nä-

sta bref till hemmet, föreslå densamma till antagande på Rötåsa.

Likvisst måtte icke den täcka fransyskan haft alldeles orätt i sin till Murkenstam framställda anmärkning öfver det egna mystiska sambandet emellan turen hos damer och turen i spel, ty ju mera hängifvet hon omhuldade Murkenstam, ju omisskänneligare bevis hon gaf honom på hennes tydligen allt mera stigande intresse för hans person, i desto raskare marschtakt promenerade det ena guldstycket efter det andra ifrån honom till högqvarteret i taljörens gigantiska läderpung. Till slut såg han sig, liksom pretendenten Carl Stuart i Skottland, inskränkt till blott ett par ännu trogna följeslagare, och han tänkte just med dem anträda återtåget, då baronessan föreslog honom våga dem emot henne på »Rouge et Noir». Nu skulle han åtminstone vinna, hoppades hon, ty hon hade på allt hvad spel hette den afgjordaste otur. Taljören gjorde, vid denna proposition, en slags grimas, liksom hade han velat anmärka, att någon enskild undansnillning af den allmänna vinsten icke var tillåten, men han öfverräckte emedlertid åt baronessan en lek af dessa eget beskaffade kort, som vi i det föregående omnämnt, och inom en handvändning hade Murkenstam således förlorat sina sista gulfinkar.

»Pank!» har ni någonsin hört något, som mera liknar ett åskslag? Hvilket enstafvigt,

hårdt, förkrossande ord! Hvilken stöt ur domsbasunen! Och ändå kan accentuationen af detta ord i viss mån förljufvas, så vida det nemligen uttalas om en person med någon annan betydelse, än pregelns på sina penningar. Men en karl, som från hufvudet till fotabjellet är bara mynt, en blott och bar penningkarl, en karl, som utom sina skuldsedlar och kontanter icke har en skillings värde, huru bör han vara till mods, då den försmädliga dominon, ödet, satiriskt hviskar ordet: pank i hans öra, och hans bultande hjerna tusenfaldigt upprepar eko't af denna förfärliga sanning? Hvad besynnerliga bilder af dränkning, hängning, ihjelosning och andra moderna dödssätt böra icke, i ett sådant ögonblick, sväfva för hans inbillning? Huru skola icke hans darrande händer, like skattgräfvare, famla i djupet af hans fickor, för att derur kanske kunna uppfiska någon öfverliggare från bättre dagar? Hur skall icke hans hand, smällande, drabba emot pannan? Han inbillar sig kanske, att det är på detta sätt man slår mynt, men han har, ty värr! råkat på ett alltför ofruktbart malmstreck.

Likvisst bedja vi läsaren att, på grund af dessa preliminärer rörande vännen Murkenstam, icke taga sig alltför illa vid. Hans pankhet var af det öfvergående slaget. Han hade hemma i sitt schatull ett kreditiv, som skulle anstått sonen till ett bankirhus. Det hör nemligen i sådana hus till fädernes fåfänga att ej släppa

ut sönerna, om ej i sällskap med många nollor. Murkenstams krönikeskrifvare färdades en gång i sällskap med en dylik passagerare från Belgien, hvars kreditiv visade sex efter hvarandra följande siffror. Flere lyckönskade honom till denna furstliga utstyrsel. Sjelf yttrade han derom: »Bara köpmanshögmod! Gubben der hemma gjorde mig arflös, om jag endast lyftade femtedelen.»

Murkenstam slog sig således icke för pannan; han funderade icke, huruvida han på ryggen eller framstupa skulle kasta sig i sjön; han beslöt helt simpelt att taga igen i kärlek, hvad han förlorat i spel. Tillfället svek honom så mycket mindre, som baronessan knappt samlat sina vunna louisdorer, innan hon inbjöd honom att göra en promenad i dans-salongen och i sådant afseende, skämtande, bemägtigade sig hans arm. »Verlden slår i hufvudet», har en snillrik författare, Balzac, någonstädes yttrat. Något sådant började äfven Murkenstam erfara. Det smickrade hans fåfänga att vara omisskänneligt utmärkt af en dam ur den förnäma krets, hvari han trodde sig försatt. Inför hans eget omdöme, elektriseradt genom några glas champagne, började redan hans spelförlust förfalla till ett intet bredvid den i sin mån berusande förkänslan af en intrig, lysande, elegant, njutningsfull, en sådan intrig, som de, hvari Filip af Orleans och Armand af Richelieu på sin tid spelade hufvudrollerna. Om något sådant

hade Murkenstam drömt, då han i det gamla, dammiga bibliotheket på Rötåsa slukade adertonde seklets älsklings-läsning, innan ännu encyklopedien och de nya frihetslärorna kommo till stånd, — de ystra memoirerna från regentens och Ludvig den femtondes tidehvarf. Nu stod han just på tröskeln till det förtrollade slott hans inbillning, i dylika grubblerier, byggt sig. Han hörde lönndörrar sakta öppna sig för tryckningen af hans hand, han smög med andetysta fjät öfver mjuka, turkiska mattor, han böjde undan sidenförhängena till tjusande boudoirer. Murkenstams fantasi flög, med ett ord, så högt, som vingarne möjligen kunde bära; den flög med tillhjelp af reminiscenser ur nya fransyska skolans romaner; den flög, otålig, kring vår täcka, glada baronessa, som tycktes göra allt, för att hålla den vid godt mod, uppe i denna öfverspända sfer, dit den en gång svingat sig.

Murkenstam var, såsom läsaren väl kunnat inhemta, icke originell. Han slog derföre på med dessa utnötta förtjusnings-fraser som, sedan århundraden tillbaka, blifvit, med någon omsvarfning, sagda, desamma på hvarje bal. Hans exaltation inspirerade honom icke. Den gjorde honom egentligen mera stammande, än vältalig. Med ett ord, Murkenstam sade många dumheter, såsom man i allmänhet säger, då man vill säga artigheter. Themat är så pass uråldrigt, att variationer derpå nästan äro omöjliga. Men emedlertid upptog baronessan, med

hänförande godhet, med ett behag, som lekte i det täcka draget öfver läpparne, Murkenstams trådslitna komplimenter, hvilka temligen ovigt, att icke säga: fumligt, rullade sig för hennes fötter. Med en öm uppmärksamhet i sitt lifliga öga — när jag säger: öga, menar jag dock icke, att hon var enögd, hvilket i allmänhet föga kläder ett vackert ansigte — lyssnade hon till de muntra enfaldigheter, hvari Murkenstam, då han satte till, kunde vara outtömlig. I den ton af hviskning, som emellan en man och en qvinna ofta är så betydelsefull, som redan är ett tecken till sympathi, enär den är gemensam, utbytte begge sina anmärkningar öfver balen och de dansande. Af grupper, som de passerade, fingo de redan uppbära en och annan fin vink om det plötsliga intryck de ömsesidigt tycktes hafva gjort på hvarandra, dervid Murkenstam rodnade och baronessan skrattade. Med sina hederliga, svenska begrepp fann han ett dylikt försök att bry villfremmande personer nog magstarkt, men han var ju också i en villfremmande verld. »Le Decorum», hvarom han mycket läst i Kusin-författarinnans romaner, var troligtvis här något helt annat, än vid sextio graders polhöjd.

Utan att Murkenstam rätt visste, huru det föll sig, och tack vare mera baronessans förmåga, än hans egen, hade han emedlertid, under denna promenad genom dansrummen, gjort

henne en fullständig förklaring, hvilken upptogs med vanlig huldhet. Han ämnade just i ord mäta höjden af sin förtjusning häröfver, han drömde redan om möjligheten att till det gamla Rötåsa hemföra en fransysk brud, då en kavaljer, som nyss ankommit, framträdde till baronessan och, i ton mera af befallning, än begäran, anhöll om hennes hand för nästa fransäs.

»Neka!» hviskade Murkenstam med den bevekligaste accentuering af ordet.

»Jag kan icke», svarade damen och lade halft omärkligt handen på hjertat.

Sedan hon förklarat den fremmande kavaljeren sin tacksamhet för hans anbud, yttrade hon sakta till Murkenstam, under det han biträdde henne att aftaga en tunn, luftig florsshawl, som hon alltsedan spelet haft kastad öfver axlarne: »La nuit ne m'appartient pas. Mais je me promenerai demain, à onze heures, au Jardin des Plantes, en face de la loge du Tigre.»

Detta sades i en ton af behag, med en pantomim af förtegen ömhet, som i viss mån undanskymde det cyniska af sjelfva tillkännagifvandet. Emedlertid — hade baronessan gjort ett försök att lägga honom upp för stut, näppeligen skulle Murkenstam hafva kännt sig så flat, som nu, då han med gapande mun stirrade efter föremålet för sin låga, der hon aflägsnade sig hand i hand med den fremmande kavaljeren. Så långt vågade han dock icke ut-

sträcka gränsorna för det franska: »le decorum», att enke-baronessans ofvanbemälte yttrande rimligen kunde falla derinom. Han började allvarsamt frukta, att han befann sig på en maskerad, der man mera spelade god ton, än hade den, der gamla namn hufvudsakligen skulle uppbäras af nya kläder

För att härutinnan, om möjligt, vinna någon upplysning, vände sig Murkenstam till en lång, smal man af omkring fyratio års ålder, som han just i det föregående funnit anmärkningsvärd genom det utseende af lugn, köld och trygghet, hvarmed han skiljde sig från det öfriga sällskapets beställsamma liflighet och larmande glädtighet. Han hade icke deltagit i spelet, ehuru han tidtals följt det med sin uppmärksamhet. Han hade icke dansat, men någon gång mellan fransäserna hade Murkenstam sett honom i samtal med åtskilliga af de honom föreställda, högbördade damerna, dervid han dock ådagalagt en öfverlägsenhet i hållning, en förmåga att taga äfven dessa förnäma fruntimmer »en bagatelle», som, efter Murkenstams förmenande, minst gaf tillkänna en Montmorency eller en Rochefoucauld. Han närmade sig derföre förbindligt den högvexte okände, och, efter en ursäkt för sin tilltagsenhet, tillsporde han denne, huruvida han kände ett fruntimmer, hvars plats i fransäsen Murkenstam utvisade. Fruntimret var ingen annan, än vår baronessa.

»Känner henne», svarade den tillfrågade med ett fint leende, »hela Paris känner henne. C'est une femme jugée. Hon dansar just nu med sin entreteneur.»

»Men, min herre! man har sagt mig, att hon vore baronessa» . . . .

»I kretsar, som dessa, får man icke taga titlarne alltför noga», svarade den okände, »ni anar icke, huru mycket långods, som här finnes.»

»Men jag trodde ändå, att värdinnan, att ett fruntimmer, sådant som Madame Elise Marie Bonne-Nouvelle de Nogaret, skulle vara alltför skarpsynt» . . . .

»Värdinnan . . . . min bästa herre! har ni då icke misstänkt, i hvad societé ni befinner er? Ni ser här en svärm damer, ruinerade å ryktets vägnar, en hop falska spelare, ruinerade å kassans, ett dussin godtrogna fremlingar, liksom ni sjelf, inbjudna, för att plundras, en och annan hederlig man, hvilken, med fullkomlig kännedom om sällskapets tvetydiga sammansättning, af gammal ungkarlsvana besöker stället och pratar bort en halftimme eller två med en välvillig, rosenkindad Aspasia. Troligen kan en eller annan af oss, karlar, rättvisligen tillegna sig något af de vackra namn, hvilka i afton susat för edra öron, men med full visshet vågar jag försäkra er, att, hvad damernas titlar angår, de samtligen äro usurperade. De fruntimmer, hvilka uppträda vid bal-tillställningar, som denna, hafva i allmänhet

smått om anor. De äro, utan undantag, fjärilar, dem ni fångar med en blomsterbukett och en biljett på rose-papper.»

Glada notiser! Murkenstam, hvars själ fröjdats i öfvertygelsen om ändtlig delaktighet i ett högbördadt fransyskt samqväm, hvars öra uppmärksamt lyssnat, hvars öga stått spändt, för att här kunna uppfånga doftet af den elegantaste sällskapston, den högsta sociala förfining, Murkenstam hade, under allt detta, befunnit sig i en mera, än blandad krets, omgifven af utsväfvande qvinnor och falska spelare, med last bredvid sig och brott midtemot sig.

Efter ett i ett hörn af salongen hållet krigsråd med sig sjelf, beslöt vår hjelte att i all tysthet retirera från en valplats, der så föga ära stod att skörda. För att behörigen betäcka återtåget, ärnade han just i tamburen begära sin hatt, då han på sjelfva tröskeln uppehölls af en person, som artigt utbad sig endast en minuts samtal.

»Efter hvad jag händelsevis fått erfara», började den okände, »har ni förliden natt blifvit bestulen på ett guldur.»

Murkenstam erkände förhållandet, men förundrade sig, huru tilldragelsen kunnat blifva bekant, enär han sjelf icke ansett det löna mödan att deraf göra sak, och, på sådan grund, enständigt förtegat alltsamman.

»Ursäkta», återtog den fremmande, »men jag sjelf är polis-tjensteman och det åligger

mig i sådan egenskap att veta allt, sagdt som osagdt. Faktum är emedlertid gifvet. Ni har blifvit bestulen på en klocka. Återstår blott att återfinna det förlorade.»

»Man har försäkrat mig, att dylika efterspaningar sällan lyckades och dessutom vore förknippade med ej obetydliga kostnader. Jag har derföre tagit för alltid farväl af min klocka.»

»Alltför modstulet, min herre! Parisiska polisen — jag kan säga det utan att rodna — är dock icke så utan allt rykte för fyndighet och drift, att man handfallet behöfver uppge hoppet om framgång i en undersökning, ledd och fullföljd af dess utmärktare talanger. Om ni tillåter, min herre, anser jag för en pligt att antaga mig er sak. Tro mig! Hvad det oegennyttigaste nit, hvad det varmaste deltagande kan uträtta, skall visserligen icke lemnas oförsökt. I morgon har jag äran lemna er underrättelse om de åtgärder, jag å edra vägnar låtit vidtaga. I öfvermorgon lemnar jag er klockan.»

»Jag tackar ödmjukast! Det vore visserligen så mycket bättre, men» . . . .

»Jag vågar försäkra er, att kostnaderna äro ganska obetydliga. En annons i petites-affiches, efter tjugofem centimer raden, en liten uppmuntran till våra rekognoskörer, en handtryckning åt den, som lemnar er klockan — se der allt! Min herre! jag har den äran rekommendera mig. Vi återses i morgon.»

Polistjenstemannen aflägsnade sig med en artig bugning, och tog vägen inåt dansrummen.

Murkenstam afträdde, utan att bjuda farväl åt Elise Marie Bonne-Nouvelle de Nogaret, som dock just nu sökte honom med ögonen, för att etablera ett nytt spelparti. Han var en alltför vinstgifvande kund, att så hastigt förgätas. Man har flere sätt att göra sig värderad här i verlden — att komma derhän genom fåvitsko är långt ifrån att vara omöjligt. Den enes dårskap är den andres kapital. Den sluge Pehr lefver godt på räntan af Påls enfald.

Att den vid inträdet affordrade louisdoren ingalunda kunde betraktas som en dusör åt betjeningen, fick Murkenstam snart erfara, då samtliga betjeningen, vid hans aflägsnande, i korus uppstämde en hymn om drickspenningar. Lyckligtvis hade några silfvermynt i Murkenstams västficka undgått den allmänna förstörelsen vid spelbordet; annars hade det kanske blifvit hans öde att höra hymnen öfvergå till anathem. Men han besvor ovädret med det silfver han utdelade, och stod ändtligen, utan en skilling, på gatan. Hans enda tröst var, att han icke, som en viss annan spelare, till hvars otur detta hörde, blifvit kastad ut genom fönstret. I öfrigt hade han pröfvat allt hvad ödet eger motigt och förargligt.

I ett mörker, som de redan halfslocknade gas-lågorna endast med möda kunde genombryta, hade Murkenstam redan trefvat sig fram

en gata eller par i rigtningen af sitt hem, då han plötsligen tilltalades af en person, insvept i slängkappa, som från den motsatta sidan af gatan skyndade rakt inpå honom. I det fremlingen hastigt lyftade på hatten, tyckte Murkenstam sig skymta ett ungdomligt, vackert ansigte och ett långt, på axlarne nedfallande hår.

»Gudomligt, att jag träffade er!» utropade mannen i slängkappan, »jag har väl icke äran känna er, men jag är öfvertygad, att ni, som en man af heder och en vän af glädjen, icke skall neka mig min begäran. Jag befinner mig för ögonblicket i en stor förlägenhet, hvarur endast ni kan förhjelpa mig. Jag har till om en halftimma tvenne rendez-vouser på samma klockslag, och kan naturligtvis icke inställa mig vid mera än ett. Skulle ni ej vid det ena vilja öfvertaga min roll. Om icke åtminstone *någon* kommer, blir menniskan förtviflad. Min tjenst igen, när ni befaller!»

Murkenstam, hos hvilken, nästan oerhördt i hans lefnad, ett plötsligt ljus uppgick, svarade genast: »Jag tar er på orden. Jag går edra ärender i natt. Ni måste i morgon gå mina. Jag har då på slaget ellofva stämt möte i Jardin des plantes, midt framför tigerns bur. Mellankommande hinder göra det för mig omöjligt att inställa mig. Ni går dit, ni träffar damen, en liten fin gestalt, med hvit hy och svarta ögon, ni säger henne, att jag skickat er i mitt ställe. Ni» ....

»Förträffligt! vidare instruktioner behöfver jag icke. Jag har en egen instinkt i allt, hvad som rör rendez-vouser. Nu till min sköna! — Ah! hur lyckligt, att jag råkade er. Under en halftimme, som jag vankat af och an här, har jag endast fått syn på en lumpsamlare och en käring, ingendera dugliga för mitt uppdrag — nå väl! hon bor andra gatan härifrån till höger, № 22. Skulle icke mörkret tillåta er se numret, så är det ett smalt hus med fyra fönster i bredd, snedt emot den stora spegel-fabriken. Ni slår två gånger i händerna, så öppnas porten. Det öfriga får ni veta af henne sjelf.»

»Och ni glömmer icke mitt uppdrag?»

»Så säkert solen finns på himlahvalfvet, finns jag, klockan ellofva, i Jardin des plantes. Jag skall, vid Madame Talliens aska! spela er roll con amore. Men nu — en förtjusande natt, min förträfflige vän och räddare! Jag har en fördömd väg att tillryggalägga, ända till Rue Toquetonne, och kan icke längre uppehålla mig. Farväl, farväl!»

Murkenstam, som, genom sin kommission till den okände, haft för afsigt förödmjuka baronessan, tog dock icke det uppdrag, han sjelf iklädt sig, i samma vidsträckta mening, som fullmakten från början innebar. Han inskränkte sitt åtgörande dertill, att, sedan porten efter tvenne slag i handen behörigen blifvit öppnad, för tjenarinnan, som visade sig på tröskeln,

hviskande tillkännagifva, det hennes herrskarinnas herrskare för tillfället fått förfall och att han uppdragit åt honom, Murkenstam, att derom frambära underrättelsen.

Detta uträttadt, vandrade han hemåt, och, sedan han utfästat sig, att, åt den alltjemt vestaliskt vakande portvakterskan, följande dagen utgöra den drickspenning, hvaraf han för ögonblicket icke var i besittning, tog han, med en suck af belåtenhet, af sig skorna, och lade, med en suck af bekymmer, den tomma börsen bredvid sig på nattduks-bordet.

Murkenstam sof icke väl denna natt. Ständigt spökade framför honom glada, muntra, hånskrattande fruntimmers-ansigten, och, när han i sina drömmar för ett ögonblick lyckades bli fri dessa förföljerskor, förbyttes de endast i damer ur kortleken, hvilka lika försmädligt logo emot honom och skakade sina tulpaner alldeles under näsan på honom. Han fick under dessa timmar lära, hvad en ännu icke förhärdad spelares sömn vill säga. Snarkande satt han ännu i sin fantasi vid Farao-bordet; han ångstades och svettades i känslan af sin aldrig eftergifvande otur; han lyddes med hvarje por, med en oro, som kom honom att sparka af sig täcket, på taljörens enformiga utrop af korten. För den ovane spelaren är det en verklig förbannelse, att han, efter hvarje olyckligt spel, måste återigen i drömmen spela om det. Icke nog, att han tappat en gång i verklighe-

ten, han måste tappa ännu en gång i fantasien, och, om det sednare icke minskar kassan, minskar det dock ostridigt natt-ron. Visserligen hade han ännu i drömmen sin skydds-engel bredvid sig, han kände tryckningen af hennes arm mot sin skuldra, han hörde henne tala endast karameller och sockerpullor — liknelsen är djerf, fastän den låter säga sig lika väl som att: »tala blommor» — men då han vände sig om, för att uppfånga en blick af förtjuserskan, såg han ingenting annat, än en stor blod-igel, som, diger och öfverfylld, hängde, sugande, vid hans axel. Nekas kan icke, att denna bild var nog plebejisk för att uppstå i en aristokrats hjerna, men inför sömnen äro vi alla Småländningar. Ingen idé-kombination är, under sådana förhållanden, omöjlig. Excellenser kunna då drömma om kammarjungfrur, ehuru kammarjungfrur näppeligen om excellenser, ty skillnaden i år är vanligen för stor. Och på samma sätt tog Murkenstams fantasi en riktning, hvilken man endast skolat tilltro en badares eller fältskärs-elevs.

Till slut blef det alltför oroande för Murkenstam att sofva. Hans hvila bestod i ett fortsatt vaktombyte från höger till venster sida, och så tvärtom. Han steg opp och kände sig genast derigenom mycket lättad. Af en ledamot i den hemlighetsfulla orden: »Par Bricol» hade han fått lära ett sätt, att, efter en genomrumlad natt, uppfriska sig, som han genast satte

i verket. Han uppdrog vatten genom näsborrarne, afsköljde dermed hjernan, i det han flera gånger vaggade hufvudet fram och tillbaka, samt återlemnade slutligen, underbart stärkt, genom munnen detta lån från den spegelklara källans nymfer. Sedermera öppnade han fönstret till den lilla täcka gården med diskämbaret och blomkrukorna, hvilka i skön symmetri stodo dernere och väntade på solen, som ännu endast förgyllde takåsarne af de kringliggande husen. En vilsekommen sparf qvittrade öfver en vindskupa, och en liten Savoyard-gosse, med båda armarne lutad mot randen af en skorsten, såg ut i det blånande, södra fjerran och tänkte på sin mor, medan han uppe i höjden sjöng sin melankoliska fejare-visa.

Murkenstam, som verkligen tyckte sig behöfva litet frisk luft, beslöt att företaga en morgon-promenad i Paris. Han rustade sig till utförande af sin föresats, och aflemnade redan inom några ögonblick derefter sin nyckel och sin tribut från gårdagen i portvakterskans logé.

»Ah!» utropade denna, »till Belleville således eller till Prés St. Gervais! de herrarne! de herrarne! Äfventyr från bittida på morgonen ända till sent inpå natten!»

Och efter denna utgjutelse fortsatte hon att skura en temligen mörklagd messings-stake, den hon, för detta ändamål, höll mellan sina ännu mörkare fingrar.

En morgon i Paris är verkligen ett litet fenomen för sig. Då handlar och vandlar på gatorna, torgen, kajerna, en egen mennisko-klass, som sedan, under loppet af dagen, tränges undan af andra — då rör sig der ett helt annat lif, än det, som bestrålas af middags- eller aftonsolen. Man bör isynnerhet, för att göra denna erfarenhet, bittida klockan fem eller sex göra en promenad längs Seinen, öfver hvars kajer redan då gjuter sig en myrstack af menniskor, ehuru alla nästan utan undantag ur de lägre klasserna. Då tvistas, köpslagas, prutas om nästan allt som sjöledes, på floden, införes i Paris — kolförsäljarne titta, som svarta spöken, upp ur sina farkoster — debardörerne äro lifligt sysselsatte att ur bottnen af Seinen upphemta dyn, för att underkasta densamma sin snikna undersökning. Chiffoniererna hafva nyss slutat sin första tur på dagen, och jagas nu af polisen hemåt med de fyllda korgarne, skumpande, på ryggarne — trädvaru-utlastningen försiggår som beställsammast vid ön St. Louis, hvarifrån slamret och dånet erinra om hemlandets brädgårdar — med sina ofantliga lass, mödosamt framsläpade af storhofvade, klockbehängda dragare, på hvilkas seldon brokiga dofsar med slösande hand finnas anbragta, komma forbönderna sakta intågande i den stora staden. En fiskeri-liebhaber har med ett metspö i handen stulit sig ut till en aflägsen punkt af den mångbefarna floden, för att der, med

hopp om något lugn, kunna egna sig åt sitt älsklingsnöje. Redan har han kastat ut refven, sänket har gjort sin tjenst, och lätta ryckningar på flötet tillkännagifva, att åtskilliga hågade spekulanter samlat sig kring den stackars masken, som i dödsångest svänger på kroken, då plötsligen från en tvätterske-båt, som fiskeriamatören, vid sina observationer öfver lokalen, icke varseblifvit, stiger ett förfärligt samljud af klappträd, en vidtskallande, triumferande musik, som genast jagar fiskarne, med blixtens hastighet, åt flodbottnen.

En »bateau de blanchisseuses», något, som man i Seinen nästan vid hvart hundrade famntal anträffar, är en slags med tak försedd pråm, sänkt till jemnhöjd med sjelfva strömfåran och vanligtvis befolkad af ett eller halft tjog pratsamma tvätterskor, hvilkas konversation går i kapp med deras klappträd. I en slags turbaner, hopvridna med en stor rosett vid venstra örat och för öfrigt i en lätt kostym, till hälften våt, till hälften torr, sköta de sitt amfibiska kall med den raskhet och det muntra lynne, som i allmänhet utmärker Fransyskan i egenskap af arbeterska. Att deras lif härunder icke saknar episoder af verkligen befängd och burlesk natur, fick Murkenstam snart erfara, ty knappt hade fiskaren, temligen surmulen, aflägsnat sig, i ändamål att söka en mera eremitisk plats för sin tysthetskräfvande sysselsättning, innan en ny aktör uppträdde på skåde-

platsen och det i en så genuin gestalt, att flere af tvätterskorna ansågo sig befogade att skrika vid hans åsyn. Direkte på Seinens grumliga vattenyta presenterade sig nemligen ett mörklockigt hufvud med dithörande armar, hvilka helgerånande sökte fatta tag i sjelfva kanten af tvätterske-båten, det der dock lyckligen, genom slag af klappträden, afvärjdes, hvaraf vattenguden likväl ingalunda fann sig hindrad, att, smidigt kastande sig af och an på vågen, för de halft skrattande, halft vredgade renhetens prestinnor, sjunga Berangers qvicka visa om "les Clefs du Paradis".

Detta muntra uppträde blef likväl snart stördt genom ett annat af allvarsammare art. Från kajen hade man trott sig varseblifva något, som liknade fruntimmers-kläder, skymta genom vågen, utan att, af en eller annan orsak fasthållet, flyta upp derpå eller i öfrigt rubbas af strömmen. En person hade, med den tjenstvillighet, som vanligen vid dylika tillfällen ådagalägges, skyndat till närmaste polisvakt och just nu närmade sig, längs trottoiren vid floden, åtskilliga dylika, genom deras embetstecken lätt igenkännliga funktionärer. Så snart den oförskräckte simmaren fick sigte härpå, tycktes han plötsligen förlora all smak för det våta elementet, och, efter ett ganska knapphändigt farväl till tvätterskorna, styrde han med raska, senfulla tag nedåt floden, till en liten båt, hvarifrån han troligen nyss gått till sjös

på sitt äntringståg mot det flytande tvätterske-batteriet.

En ökstock sattes genast ut af polisbetjeningen, för att undersöka rätta sammanhanget med fenomenet af de i vattnet skymlande fruntimmers-kläderna, och snart hade man, med tillhjelp af en dragg, till ytan af strömmen uppfört liket af en qvinna, hvars ena fot dock befanns insnärjd i ett af de tåg, som förtöjde tvättbåten vid landet. För ett ögonblick tystnade, af nyfikenhet och förvåning, både klappträden och deras egarinnor, allas ögon stirrade på den drunknade, som småningom, tum för tum, lyftades ur vattnet, på hennes långa, drypande hår, på de bleka, uppsvällda dragen, som glänste af den fuktighet de insupit. Men en sådan tilldragelse är vid stränderna af Seinen alltför vanlig, att just länge fästa allmänna uppmärksamheten. Man har nemligen beräknat, att sommartiden fyra à fem lik hvarje morgon uppfiskas ur berörde flod. Likväl lärer, i hänseende till det mera afskräckande i detta dödssätt, som inträffande kyla medför, antalet af dylika sjelfspillingar under vintermånaderna betydligt förminskas. Emedlertid voro tvätterskorna, i kraft af sitt yrke och dess lokala förhållanden, alltför härdade mot skådespel af dylik art, att, med anledning af tilldragelsen, tillåta sig andra yttringar, än en önskan, att de icke påföljande natten måtte drömma om den drunknade qvinnans svällda anlete och

vattendrypande hår. Den olyckliga, som ingen af de närvarande igenkände, fördes sedermera, på en i hast anskaffad bår, till la Morgue, åtföljd af en temligen talrik skara dagdrifvare, hvilka Murkenstam, på något afstånd, gjorde sällskap, egentligen för att få kasta en nyfiken blick i det egna etablissement, dit kosan rigtades. Efter någon stunds vandring, hvarunder de åtföljande gatpojkarne kommo öfverens, att den drunknade hade i lifstiden, som orden föllo, varit »passabel», stod man ändtligen vid målet, en fyrkantig, temligen regulier byggnad på "l'ile de la Cité", icke långt från bron St. Michel. Der funnos redan trenne lik, upplagda på för sådant ändamål mot väggarne sluttande marmor-skifvor. Den nyss funna qvinnans blef det fjerde. Som ett spektakel mera i den spektakelrika staden tog hopen denna scen af död och elände i skärskådande, man vexlade anmärkningar öfver »det legéra» i de slarfvor, som knapphändigt höljde likens stela lemmar; man skrattade åt det komiska uttrycket i en gammal supares ännu i döden högpurprade drag; man gjorde sig qvick på bekostnad af ett qvinnolik med endast en strumpa, och sökte på sådan grund göra troligt, att hon i sina sista stunder icke varit i harmoni med sig sjelf. På dessa resonnementer ville det nästan tyckas, som om det franska lättsinnet icke, liksom mängden af lättsinne, i bottnen är godhjertadt. Antingen var det ett verkligt be-

hof af hån eller ett konstladt behof att lysa i qvickhet, som här gjorde sig gällande bland den samling patrask, hvilken den af oss sednast omnämnda tilldragelsen lockat till »la Morgue».

Emedlertid gjorde hvarken liken eller den inströmmade folkmassan atmosferen i la Morgue till någon af de angenämaste. Murkenstam tyckte sig ha sett nog och skyndade ut i det fria, der likväl genast en ny folkskockning tog hans uppmärksamhet i anspråk. Uppträdet vände sig kring en forman, som, med tömmarne till sitt stannade spann i handen, tycktes inför ett par municipal-gardister aflägga en berättelse, tidt och ofta afbruten af en tredje person, den der några tillkomna karlar i bluser fattat i kragen och fasthöllo.

»Men, mine herrar!» skrek denne sistnämnde, »om jag också skulle ha bestulit honom, hvilket jag medger, att de hos mig funna sakerna och ett par närvarandes intyg icke göra alldeles otroligt, har jag väl företagit mig något annat, än hvad som tillhör mitt yrke, har jag det ringaste gått utom gränsorna för den mig förunnade verksamhet? Jag är ju »rouletier» och hvad är återigen en rouletier? En person, som stjäl från åkdon. Hvaba? Är det icke sannt? Nå väl! har jag då gjort något annat, än hvad jag borde göra? Har jag icke, helt enkelt, fyllt mitt kall? Herrarne äro verk-

ligen obilliga, som vilja lägga mig något sådant till last.»

Men denna spetsfundiga theori tycktes dock icke lämpad att värfva anhängare bland municipal-gardisterna, utan tjufven affördes, oansedt lifliga reservationer från hans sida, till »la grande Force».

»Han talade bra, men stralade illa. Han hade lang i käften, men intet i nyporna», yttrade en konstdomare af omtrent ellofva år, då folksamlingen började skingra sig, till en sin jemnårige, som redan undangjort en kurs i »prison pour les jeunes détenus».

»Nu för tiden», genmälte denne, med tonen af en auktoritet, »är det så svårt att få riktiga principer i yrket. Våra snällaste tjufvar sitta på »la Roquette», och en mängd stympare fuska i handtverket. Tacka vet jag i min första tid. En natt, då de hade vräkt in mig i »depôt de la Prefecture de la Police» — vi voro en hel hop glada gossar — hörde jag Petit-Jean — professorn, du har väl hört talas om honom? — hålla en föreläsning öfver konsten att stjäla. Ser du, det var kunskaper och erfarenhet. Det var ingen ytlig kännedom i ämnet. Också hölls det tyst, som i en graf. Ingen ville förlora ett ord. Hvar stafvelse var värd guld. Ifrån den stunden fick Petit-Jean aldrig heta annat än professorn, och vi salade dessutom ihop åt honom en hög goda pluringar. Men det ha vi haft igen med ränta. Lär-

domen kan aldrig nog betalas. Fastän, gudnås, sådan vankas den icke i våra »Ecoles primaires».

»Ja, det tror jag, den som vore nog lycklig att få studera under en sådan lärmästare», inföll trettonåringen med en suck; »men, i alla fall, nog skulle jag ha gjort det bättre, än den der dumma rouletieren. Han bar sig så tafatt åt, som en afskedad soldat, då han tigger för första gången. Fy fan! det måtte ha varit en nybegynnare af sämsta skoffan».

»Att bli tagen på bar gerning, bevisar i allmänhet att man är ett nöt», docerade Petit-Jeans elev; »man saknar då antagligen den vigtigaste qvalifikationen för en tjuf — förutseende. Det fordras, ta mig fan, icke så ringa egenskaper för att vara en dugtig och redbar tjuf. Han måste, som min farbror Gråsuggan alltid brukade säga, vara härförare och statsman på en gång».

»Ja, ja! månget par, som nu promenerar fastkedjadt i Bagnen vid Toulon borde, om rättvisan haft sin gång, varit den ene en kung och den andre en prins; men, god morgon, farbror! — ty jag anser dig ändå alltid för min öfverman — jag måste ut på en liten affär vid »Rue de fers».

»Akta dig! namnet på gatan är af dåligt förebud. För min del tar jag mig ledigt i dag. Jag ämnar klockan tio bevista afrättningen vid Barrière St. Jaques. Jag kan aldrig se mig

mätt på afrättningar. Jag har alltid en stol abonnerad der för åtta sous».

Och de begge värda kamraterna bjödo hvarandra farväl.

Murkenstam hade, under sin promenad längs kajerna, stannat vid ett litet flytande träd-palats, öfver hvars ingångsport i gyldene bokstäfver lästes: »Ecole de natation pour les dames». Han hade sett den ena gruppen täcka grisetter efter den andra springa ned utför trappan till denna vattenboning, för att sedan, efter badet, skynda hvar och en till sin butik under Palais Royals arkader, i passagerna vid Rue Vivienne och Rue Richelieu, vid de inre boulevarderna, på de idoga gatorna St. Denis och St. Martin. Han hade redan hört en liten djerf stämma i förbigående yttra, att det just icke måtte ha varit så kinkigt med Lord Byrons omskrikna öfversimmande af Bosforen, och han gjorde sig just beredd att bli vittne till något nätt simm-vad mellan två damer, då hans uppmärksamhet hastigt fästades af en rad vagnar, som sakta rullade fram längs kajen. I den första sutto endast tvenne personer, en herre och en dam, hon hvit-, han svartklädd, begge ceremoniösa och högtidliga. Hon höll i handen en »bouquet monstre» af orange-blommor, hvilket i Paris betyder alldeles detsamma som en myrtenkrona i Stockholm. Han höll visserligen icke i handen någon ring, men han hade dock ditåt artade afsigter. Det var en brud och en

brudgum. Den skygga dufvan hade redan med en gåspenna undertecknat det kontrakt, hvarigenom hon, för medförande åttatiotusen frankers hemgift, blef sin mans hustru. Han hade gnuggat händerna och skrifvit under med stålpenna. Vissheten om åttatiotusen franker stålsätter. Den gör af en mjuk fästman en styf man. Nu voro de unga trolofvade på väg till Mairiet, för att der civilt giftas; den kyrkliga vigseln följer sedermera, och kan i nödfall undvaras; den är på intet vis oundgänglig för äktenskapets laglighet. I de efterföljande vagnarna befunno sig föräldrar, slägtingar och vittnen, alla i galla, alla med blommor i knapphål eller händer. Alla sågo vigtiga och betydelsefulla ut; man visste med sig, att man for i procession.

Denna omständighet erinrade emedlertid Murkenstam, att det redan måtte varit temligen långt lidet på förmiddagen, och en viss uppstigande känsla af hunger påminte honom tillika, att frukosten väntade på hans återkomst. Han uppsköt derföre till en annan gång sitt tillämnade besök i Notre-Dame, på hvars begge tvilling-torn, med anledning af hertigens af Orleans frånfälle, just nu fladdrade tvenne stjernströdda sorgflaggor, och hvars jätteklocka, den så kallade »humlan», nyss satt sin adertontusende kilogrammer vigtiga massa i rörelse, för att, hörd kring hela Paris, tolka sorgen öfver thron-arfvingens bortgång. Det var temligen

materialistiskt att för en frukost försaka inträdet i den vördiga Basilika, till hvilken Filip August 1163 lade grundstenen, i hvilken Napoleon, den 2 December 1804, sjelf lyftande kejsarkronan på sitt hufvud, uttalade de märkliga orden: »Dieu me la donne. Gare à qui la touche», men hungern är nu en gång för alla ett förderf för alla höga och storartade känslor, och i det utblottade tillstånd, hvari Murkenstam sig befann, innan han fått besöka sin bankier, var det honom omöjligt att annorstädes, än hemma, tillfredsställa denna mäktiga passion. Han kunde icke nu, tom till både mage och fickor, liksom så mången annan af Paris' hundradetusen »flanörer», stiga in i en bakelse-butik och göra sin frukost af tortor och likör. Förgäfves logo ur fruktstånden retande frukter emot honom; i det stora Paris hade den rike baron Murkenstam icke ens kredit för ett päron; den till lön för gårdagens nattvak på morgonen åt portvakterskan utgjorda tributen var hans kassas sista, förtviflade ansträngning.

Med duetten af ett par romantiska och passionerade kattor till taffelmusik, hade Murkenstam knappt hunnit att, hemkommen, vid det mera skrytsamt, än innehållsrikt serverade thé-bordet stilla de mest oeftergifliga af sin mages fordringar, då, efter en knackning på dörren, polistjenstemannen från gårdagens bal inträdde. Han underrättade Murkenstam, att

alla medel, som stodo polis-myndigheterna till buds, redan blifvit vidtagna, för att återskaffa den förlorade klockan, och att han tillika, enligt sitt åtagande förliden gårdag, hade äran öfverlemna specificerad räkning öfver kostnaderna. Aldrig har en räkning kommit oläglig-gare. Murkenstam kunde icke betala den, fastän beloppet, i och för sjelfva saken ej obetydligt, endast uppgick till tjugotvå franker.

Murkenstam hostade, Murkenstam snöt sig, Murkenstam petade sig i tänderna; han tycktes hågad att genomgå allt, som sällskapslifvet eger höfligt fördröjande, innan han inlät sig i svaromål på detta polis-tjenstemannens andragande. Denne måtte likväl, antingen som menniskokännare eller som medvetande af vår hjeltes spel-äfventyr förliden gårdag, ha stafvat sig fram till en förklaring af Murkenstams förlägenhet, ty mycket artigt återtog han att, ehuru det vore honom en verklig uppoffring, nära nog ett åsidosättande af hans embetspligt, ville han dock, derest han nu kom olägligt, åter hafva den äran inställa sig på eftermiddagen, öfvertygad att baronen hölle honom skadeslös för den förlust af tid och möda, hvilken, genom denna dubbla vandring, drabbade honom så mycket tyngre, som han vore far till en talrik familj och den ende att bidraga till dess underhåll.

Murkenstam ansåg sig mera än lycklig, att för detta pris komma från affären, och lofvade

med uppriktigaste hjerta att ersätta polistjenstemannens fördubblade möda.

Han skulle icke varit så beredvillig, om han vetat att den föregifne polistjenstemannen var ingen annan än den epileptiska fruns man, hvilken nu fortsatte den plundring, som hans hustru börjat. För dem var det icke nog att komma i besittning af klockan; de ville äfven derbredvid hafva något kontant för sitt besvär.

Emedlertid blef nu Murkenstams första åtgärd att besöka sin bankir. Öfverallt är det svårt att vara utan penningar; kanske mest i Paris.

Inga visiter äro tystlåtnare, mera ogenerade och snarare expedierade, än dem man aflägger hos sin bankir. Man helsar, presenterar sitt kreditiv, får det påskrifvet, ser en skymt af hufvudboken, hvari posten antecknas, visas till kassören, räcker fram sin påse och har sina penningar. Det är ett förträffligt machineri.

Murkenstam hade för denna gången belastat sig med två digra påsar femfranks-stycken. Guld utlemnas icke, utan serskildt afdrag, från kontoren. Med en påse i hvardera handen, vördnadsbjudande, såsom alla penningkarlar, promenerade han Chaussé d'Antin framåt, för att bringa skatten till lugn i sin chiffonier, då en elegant klädd kavaljer sällade sig till honom med den frågan, om han händelsevis kände namnet på en liten modist, hvilken, näpen så-

som fransyska modister i allmänhet, trippade framför honom med en hattask under armen. Murkenstam försäkrade, att han icke kände henne, om han också föll på henne, hvilket dock icke hindrade den fremmande herrn att bry honom för de fransyska damerna i allmänhet, och att inleda ett längre samtal om deras älskvärdhet, hvilken han väl ej alldeles höjde till skyarne, men dock drog hela gatan ut. Der, i sjelfva hörnet af boulevarden, afbröts han nemligen af en äldre man med en slags utländsk hållning, som på dålig fransyska tillsporde Murkenstam, huruvida han mot guld kunde få tillvexla sig hans silfver. Han vore deraf i behof för en liqvid, som endast i detta myntslag kunde försiggå, och erbjöd tio procents avans på vexlingen. Murkenstam, som visste att guld i kurs stod högre än silfver, och på sådan grund misstänkte rätta halten af det välvilliga anbudet, svarade tvärt: Nej. Hans följeslagare, som så lifligt intresserat sig för att veta modistens namn, var mindre samvetsgrann, då det gällde en gifven förtjenst. Han vexlade genast allt silfver, han hade på sig, med amerikanaren — så angaf den fremmande sin nationalitet — och åtnjöt verkligen de utfästade tio för hundradet i vexlings-arfvode. Murkenstam började bli storögd. Han tänkte på möjligheten att genom en dylik finans-operation godtgöra en temlig del af gårdagens förluster. Han ingick i underhandling. Amerikanaren föreslog honom att stiga

in i ett närbeläget kafé, för att der uppgöra affären. Härstädes, i ett serskildt rum, som genast blef dem anvisadt, uppdrager amerikanaren en mängd lösa guldstycken och en liten resväska med hänglås, tydligen uppfylld med rullar af mynt. Genom det mjuka skinnet såg man de runda konturerna af uppstaplade louisdorer. Modist-beundraren, som tyckes vara en ytterst samvetsgrann person, vill likväl, innan han anser Murkenstam böra ingå i någon transaktion med fremlingen, hafva upplyst, huruvida louisdorerna äro fullhaltiga, och aflägsnar sig med några af dem, för att hos en vexlare göra sig underrättad om deras giltighet. Han återkommer med silfver. Det är ingen tvifvel mera om myntets behörighet. Men nu börjar amerikanaren få skrupler. Han vill äfven hafva undersökt, huruvida det silfver, han erhåller, är af vederbörligt skrot och korn. Man skrattar åt hans tvifvelsmål. Modist-beundraren erbjuder sig att följa honom, för att, som han hviskar Murkenstam i örat, ha ögonen på honom. Murkenstam anser det väl temligen öfverflödigt, enär han i allt fall har den vigtiga guldpåsen till underpant, men hans följeslagare, städse samvetsgrann, vill icke tillåta amerikanaren att aflägsna sig, utan i hans sällskap. De gå derföre begge, och Murkenstams begge silfverpåsar göra dem sällskap *).

---

*) Denna slags stöld kallas i polisspråk: »*Vol à l'Americaine, le Charriage*».

Murkenstam väntar en qvart; han väntar en halftimma. Ingen kommer. Han öppnar guldpåsen: den innehåller uteslutande koppar-mynt.

I raseri störtar han ut på gatan. En obestämd tanke sväfvar för honom att möjligen kunna få sigte på sina vederdelomän. Denna tanke är djerf. Att finna två bland en million, att leta fram dessa i den labyrint af labyrinter, som kallas Paris! Det fordras att heta Murkenstam, för att mägta fatta så stora föresatser.

Slutligen, på en aflägsen gata — var det inbillning, var det verklighet? — tycker han sig se en skymt af sin amerikanare. Sonen af republiken smyger in i ett nedrökt, smutsigt hus af misstänkt utseende. Murkenstam, förtvifladt besluten att återtaga sina penningar, störtar efter honom in i en lång, mörk portgång, der han alldeles förlorar spåren af tjufven. Med tillhjelp af ett nedhängande tåg mera hissar han sig, än stiger uppför en smal, bristfällig, smutshöljd trappa. Han upptäcker en dörr och derbredvid en skrubb.

Han lyssnar vid dörren. Det är fult gjordt, men brukas ändå temligen allmänt, isynnerhet af fruntimmer. Han hör — idel gräsliga saker. Det är icke fråga om mindre än att mörda konungar och omkullkasta throner. Det är en konspiration, en grym, förfärlig, blodig konspiration, som har sin kula derinne, en af de

tusende konspirationer, som ega varelse, sotdö eller explodera i de serskilda vråarne af Paris. Näst polkan är ingenting så modernt, som konspirationer.

I detsamma hörde Murkenstam någon komma trappan uppföre. Hvad var att göra? Bli upptäckt var utan tvifvel döden, det måtte nu vara en polisbetjent eller en sammansvuren, hvars steg han hörde. Murkenstam kröp alltså skyndsamligen in i skrubben, men slog, o ve! i hastigheten luckan i lås om sig. Han var inläst, vägg i vägg med en konspiration!

Jag vill icke söka att skildra hans känslor. De voro utan tvifvel förfärliga, isynnerhet för en person af så loyal familj, som den Murkenstamska alltid visat sig vara.

Emedlertid stridde och stormade konspiratörerne alldeles invid honom. Vill du se oenighet, så se riksdagar och konspirationer!

Murkenstam lyssnade, darrande i hvarenda led.

En stämma höjdes: »Vi äro samlade här, de få frie män, hvilka finnas beslutne att, om det gäller, med svärdet rädda Frankrike. Vi hafva svurit att icke sky dödsqvidan eller blod, löftesbrott eller mened, försåt eller myntförfalskning, för att hinna det helgade mål, som i våra statuter finnes med tvenne dolkar betecknadt, hvars lösen i det jordiska är: lif genom död. Vi hafva svurit att icke genom tortyr, hängning, dränkning, bränning å bål, guil-

lotinering eller rådbråkning låta aflocka oss en stafvelse af den hemlighet, hvarpå allas våra lif, hvarpå Frankrikes framtida sällhet och storhet beror. Bröder, minnens j edra eder?»

»Vi minnas dem,» ljöd det från ett par och trettio läppar med all den ensemble, som vid dylika utrop brukar iakttagas af en trupp komparser.

»Ären j redebogna att, som fordom Scevola, om det fordras, räcka er hand åt lågorna?»

»Händer och fötter,» dånade det till svar.

»Äro de trehundrade färdiga, äro dolkarne slipade? Veten j vägen till Porsena?»

»Den går emellan en nationalgardist och en liniesoldat,» genmälte en stämma; »jag vräker omkull den ene och stöter ned den andre.»

Murkenstams historiska begrepp började fullkomligt förvirras. Porsena och en nationalgardist kunde, begge i bredd, omöjligen komma fram i hans tankegång. Ännu en sådan notis till, och Murkenstam är på väg att bli galen!

»Porsena omger sig med murar af menniskor och sten,» ljöd en djup, dyster republikanar-stämma; »man bryter med jern så väl den ena, som den andra.»

»Men jernet är länge nog härdadt vid hatets lågor,» genmälte en röst, som föreföll temligen invecklad i målbrottet; »det vore tid att

nyttja det. Jag konspirerar gerna, men älskar icke tidsutdrägt.»

»Ja,» inföll en tredje, »skyndsamhet är också mitt råd. Man måste begagna sig af ögonblicket. Ifvern får icke svalna. Enthusiasmen låter icke halfsula sig.»

»Men betänk likväl,» invände en annan talare, »det slag, som så nyligen drabbat honom! I detta ögonblick tycker man synd om honom. Vi skulle kunna stöta oss med allmänna opinionen, om vi nu satte honom på tinnarne af templet. Ännu är icke rätta stunden inne för ett nytt försök. Man måste vänta åtminstone till dess sorgmessorna slutat. Vi, fransoser, hafva en slags svaghet för det passande.»

»Vänta och återigen vänta,» skrek herrn i målbrottet, »kanske är det meningen med sammansvärjningen, att vi ska *vänta* lifvet ur honom. Så fattar dock icke jag meningen af den ed, vi svurit. Men man vill förråda friheten. Man har ångrat sig och vill draga sig tillbaka utan buller. I sådant fall finnes det dock en, som yppar allt, och det är jag. Jag skall åtminstone hämna den gudomlighet, hvars sak jag icke kunnat främja. Dolkarne genast ur slidan, eller jag er Judas! Väljen!»

I detta ögonblick applåderade Danton, der han befann sig på stående parterren i helfvetet, bredvid Marat och Couton. I helfvetet lär hvar och en få sin passande plats. Det skall

vara en auktoritet, som vet använda hvarje kapacitet i sitt fack.

Murkenstam började inse att han, emot sin vilja, blifvit vittne till en sammansvärjning. Temperaturen i den skrubb, hvarest han befann sig, var ganska hög, om man också icke der, enligt ordspråkets lydelse, mägtade steka flugor. Men ändå frös vår hjelte. Hans tänder närmade sig, i en slags egen, ojemn takt, hvarandra. Han begynte allvarsamt frukta ett häftigt insjuknande i feber.

Men utan ringaste försyn för detta vår hjeltes beklagliga tillstånd, blef väsendet och tumultet bland de förbundne lifligare än någonsin. Hotelsen om ett förräderi kom alla att yrvakna ur deras konspirationsdrömmar, och, i sitt hjertas förskräckelse, skreko alla huller om buller. Somliga ville mörda talaren på stället; andra ville lemna honom fem minuters tid att förklara sig.

»Mörda mig, men hör,» genmälte talaren i det lakoniska, högtrafvande språk, som af gammal häfd tillhör konspirationen.

»Hör honom icke; mörda honom!» ljödo flere röster.

»Hör,» skrek talaren, hes af förskräckelse; »hör, hör, så vida j icke viljen hafva oskyldigt blod öfver ert hufvud. Hör! Jag erkänner vigten af edra skäl. Önsken j att vänta, icke har jag så brådtom. Morgondagen är äfven en dag. Man skall icke förhetsa sig heller.»

»Ormen byter om skinn. Varen på er vakt, bröder,» dundrade en sammansvuren.

»*En* tanke, *en* vilja är ju vårt valspråk,» återtog den röst, som först öppnade sammankomsten; »låtom oss icke splittras i otid. Svärd vid svärd, sköld vid sköld, se der, bröder, vår slagtordning!»

»Hand i hår och knif i strupe på förrädarn, se der, bröder, det rätta knepet!» vrålade varnaren.

»Inga grossiera utfall! Samvetsgrannt iakttagande af ett vårdadt och städadt språk! Annars går jag ur sammansvärjningen,» hotade en ung litteratör, som, för att studera konspirationernas natur, trädt in i den för handen varande.

»Ha, pennfäktare!» utbröt den sålunda anfallne; »jag tror du vill debutera som despot, och ernar föreskrifva oss lagar. Men för despoten har vårt förbund endast förvarad *en* lön — döden. Tyranniets lön är döden.»

»Till ordningen, mina herrar! till ordningen!» ropade nu den, som tycktes vara ordförande; »hotelser och slagsmål äro ju strängeligen förbudna i våra stadgar. Skiljen dem åt, mine herrar! skiljen dem! Som samfundets valde president uppmanar jag er, herr Joseph Guillaume Marron, att taga er hand ur er antagonists hår. Så vidt vår aktning är er kär, min bäste herr Blaquenville, torde ni på ögonblicket släppa herr Marrons näsa. Men, mine her-

rar! gören då en gång ett slut! Tänken, om vederbörande såge er i detta ögonblick. Hvad skulle de väl säga om en sådan sammansvärjning?»

Denna icke olyckligt valda erinran måtte ha återkallat herrar stridande till sig sjelfva, ty det buller och kattrakande, som Murkenstam under de sista minuterna hört ackompagnera ordförandens harang, tystnade hastigt, och denne återtog, troligtvis för att vända tankarne från ett mindre angenämt ämne till ett annat, som bättre anslog mängdens sympathier: »I ordningen följer nu, sedan sjelfva hufvudfrågan, med stor enstämmighet i åsigter, blifvit tills vidare förklarad hvilande, att vederbörligen komplettera sammansvärjningens proskriptions-listor. Hvem har något namn att låta inskrifva i den svarta boken, i fördömelsens och dödens bok?»

»Jag» — »jag» — »jag» ljöd det från flere håll.

»Talen, bröder!» yttrade ordföranden, »jag håller pennan lyftad.»

»Skrif,» började den om språkets vård så nitälskande litteratören, »skrif namnet: Hippolyte Lucas. Han har skymfat mig i en recension. Han måste dö.»

»Skrif,» fortsatte målbrotts-kandidaten, »skrif skräddaren Jules Berthelon. Den lymmeln nekar mig kredit på ett par byxor. Jag måste se hans blod.»

Åtskillige ledamöter reserverade sig mot

denna anmälan till proskription, såsom icke grundad på tillräckligt talande skäl.

»Det stöter på sansculotism,» anmärkte en stämma.

»Ja, men han tvingar ju mig dertill, då han icke vill göra mig byxor,» invände konspiratören med den gälla stämman.

Detta skäl befanns öfvertygande. Skräddaren antecknades på den förfärliga dödsräkningen.

»För min del,» fullföljde en tredje sammansvuren, till yrket kryddkrämare »skulle, jag anhålla, att få på listan uppförd herr Thiers, ex-minister. Han ser så förbannadt impertinent ut.»

Äfven härvid höjde sig åtskilliga stämmor, hvilka icke ville anse det uppgifna skälet för proskriptionen fullt tillfredsställande. Utseendet på en menniska, huru vidrigt det än befunnes, vore, efter dessa talares förmenande, mera en arfsynd, än en verksynd, derest man icke sjelf genom stympning, onda sjukdomars samkande eller annorledes bidragit till sitt anletes defigurerande. Att återigen belägga arfsynd med dödsstraff vore ett förnekande af mensklighetens idé, enär alla barn, såsom bekant är, födas härmed behäftade, och proskriptionen, konseqvent sedt, således borde skörda sina offer, om ej förr, redan i vaggan, hvarmedelst undanröjdes all möjlighet af menskligheternas fortvarande i tiden.

Denna djupsinniga, filosofiska deduktion väckte, genom det slående i sjelfva bevisningen. ett utomordentligt bifall. Serdeles voro alla, som trodde sig i sitt utseende ega det ringaste drag af impertinens, alldeles outtröttliga att kämpa för herr Thiers. Slutligen, och i ändamål att ej för mycket stöta den värde motionären för hufvudet, stiliserades sällskapets utlåtande i ämnet sålunda, att, »ehuru det visserligen icke kunde bestridas, hurusom i förflydda tider, t. ex. under den första franska revolutionen, åtskilliga personer, för mindre skäl, än det nu anförda, måst gå till döden, kan dock sällskapet icke, vid den upplysning, som de sednare decenniernas filosofiska och filantropiska forskningar spridt kring verlden, fulleligen biträda den af motionären yttrade åsigt, angående döds-straffs tillämplighet på, som orden lyda, »ett impertinent utseende». Med erkännande således af det nit och den omsorg för det allmänna bästa, som motionären genom sitt förslag ådagalagt, kan dock sällskapet, troget sina grundsatser af hof och mått*a*, icke sanktionera den föreslagna åtgärden, utan förklarar ex-ministern Thiers, på nu förebragte skäl, icke kunna bland antalet af proskriberade ingå, hvilket till efterrättelse länder. Ut supra» etc. etc.

Motionären begärde protokolls-utdrag af detta sällskapets utslag, för att en gång, då friheten segrat, vädja till Franska folket, hvil-

ket, som han väl visste, icke tålte någonting impertinent. Denna anhållan beviljades, och ålades tjenstförrättande sekreteraren, att ofördröjligen utfärda den begärda afskriften.

Tjenstförrättande sekreteraren genmälde, det han lofvat, att samma dag om aftonen ha tvenne tvättbunkar färdiga för tvätt-inrättningen vid Port d'Ivry, men att han genast derefter skulle ta ihop med protokolls-utdraget.

En fjerde ledamot af sällskapet androg, att han ärnat till proskription anmäla sin svåger, hvilken lefde illa med hustrun och ofta klappade henne på ett sätt, som, lindrigast taladt, låg midt emellan smekning och aga, men att han nu beslutit lemna honom bättringstid till nästa sammankomst, i hvilken goda föresats han styrktes af ordföranden och flere sällskapets ledamöter.

Sedan nu ingenting vidare var att åtgöra, och, på framställd fråga, ingen af sällskapet hade något ytterligare att andraga, förklarade ordföranden sammankomsten upplöst och utsatte dagen för ett nytt tillhopaträffande, då, som orden föllo, »hufvudfrågan borde till ovilkorligt afgörande företagas».

Redan andades Murkenstam lättare. De febrila känningarne började något efterge i våldsamhet. Han lyckades återvinna mera sjelfständighet i käkarne, hvilka länge spasmodiskt hackat emot hvarandra.

Sällskapet smög sig, ett par i sender, ut genom dörren till konspirations-salen, tydligen angelägna att ej väcka buller. Innan kort hörde Murkenstam fumlandet af händer på ingången till den skrubb, der han valt sitt gömställe, och straxt derefter förnam han sekreterarens röst, som surmulet yttrade: »Hvad fan är detta för historier? Här lade jag min såg och min hyfvel innan jag gick in, och nu är det läst. Men jag vill väl se hvad en dugtig spark förmår. Ponera, att det är porten till Tuillerierna!»

Och med ett revolutionärt raseri, som troligtvis genom den royalistiska jemförelsen drefs till sin höjd, störtade sig snickaren på luckan till skrubben, hvilken, vid en så våldsam påstötning, brakande gick i stycken.

Murkenstam aflät ett svagt jemmer-skri. Han erfor en känsla, som om han följt luckans exempel. Han tvekade, huruvida han ännu hängde ihop, då han, vid ett förvåningens utrop från snickaren-sekreteraren, såg hela öppningen till skrubben fylld med bistra upprorsmakare-ansigten, hvilkas gnistrande ögon blodtörstigt betraktade honom.

»Ha! hvem har der gått och lagt sig å lönn?» skrek en advokat af de sammansvurne.

»Någon tyranniets soldade slaf — en spion», svarade en stämma.

»Må han falla för våra dolkar!» ropade en

ung exaltado och drog sig bakom det öfriga i luckan kikande sällskapet.

Emedlertid tycktes ingen hågad att krypa in i den trånga skrubben, i hvars djupaste hörn Murkenstam låg förstucken, som en skrämd jätte-råtta. Man bar tydligen aktning för hans förtviflan. Fastän obeväpnad, egde han ju sina moderna naglar, ohyggliga, skarpa, tumslånga. Hvarenda af hans fingrar var hans vederdelomän en nagel i ögat.

Sekreteraren hittade likväl på råd, att, utan fara, hinna målet.

»Kryp fram, ovärdige!» ropade han, »kryp fram, så vida du icke vill, att vi skola ge eld på dig.»

Murkenstam, som icke hade ringaste fallenhet att bli föremål för en så varm hyllning, satte sig genast, på alla fyra, i rörelse, icke olikt en björn, som motioneras mot sin vilja.

Knappt hade han hunnit fram till öppningen af skrubben, förrän sekreteraren med en händighet, som skulle hedrat en polisbetjent, fattade honom i rockkragen. De öfrige sammansvurne bemäktigade sig hans ben och armar, och sålunda bars han in i sjelfva konspirationssalen. Murkenstam trodde, att hans sista stund var kommen. Så högt han älskade lifvet, ansåg han det i detta ögonblick icke många styfver värdt.

»Hvem har skickat dig hit, eländige?» började förhöret, sedan Murkenstam, såsom preli-

minär-åtgärd, blifvit slängd i golfvet med en fart, att han nära förlorat sansningen.

»Ingen», stammade vår hjelte i dödsångest.

»Våga icke att vara enstafvig», röt en lejonstämma.

»Beskrif allt från början till slut! hur har du kommit hit?»

Murkenstam sansade sig något, och skildrade, i fullkomlig öfverensstämmelse med verkliga förhållandet, sina sista äfventyr. Hans framställning, ett par gånger afbruten af snyftningar, bar sanningens pregel.

»Och du lyssnade således på oss», återtog, efter slutad berättelse, den person, som ledde förhöret.

»Det var icke jag, som lyssnade, utan herrarne, som skreko», ursakade sig Murkenstam. »Jag gjorde verkligen försök att icke höra, men de studsade alla tillbaka mot herrarnes högljuddhet.»

»Och du ernar nu förråda oss, ernar sälja vår hemlighet åt polisen?»

»Jag!» skrek Murkenstam, »jag sälja herrarnes hemlighet, hvilken jag ernat få behålla för mig sjelf, som ett dyrbart minne af Paris. Nej aldrig!»

Detta utrop tycktes göra ett fördelaktigt intryck på de sammansvurne. De trädde i grupper, hviskade och öfverlade sinsemellan.

Efter att hafva affordrat Murkenstam hans pass, som med omsorg granskades, framträdde

slutligen ordföranden i sällskapet, och tog, vänd emot vår hjelte, till ordet.

»Ni är Svensk, min herre! Ni tillhör den ädla och högsinnade nation, som frambragt en Ankarström. Må det lända till ett bevis af vår aktning för denna nation och för detta minne, att vi nu, utan att tillgripa våldsamma medel, anförtro vår hemlighet åt er heder. Ert högtidliga löfte, vid er ära, som man, vid er tro, som kristen, att ni aldrig, i denna verldsdel eller en annan, på fasta landet eller på sjön, till skyld eller oskyld, vän eller fiende, europé eller neger, kreol eller mestiz, nu eller framdeles skall låta undfalla er en halfdragen anda om allt, hvartill ni här blifvit vittne. Svär!»

»Jag svär», hviskade en röst, troligtvis sällskapets ceremoni-mästares, i örat på vår hjelte, som, ändtligen säker om lifvet, med dundrande stämma upprepade: »Jag svär!»

»Men hör, äfven ni, vår ed! Skulle ni svika vårt förtroende, skulle den ed ni nyss svurit, vara en mened, skulle ni förrädiskt draga slöjan af våra fosterländska förehafvanden, välan! hundrade dolkar skola täfla, hvem som först kan nå ert hjerta, döden skall lura på er i gathörnen, då ni vandrar hem till er boning, den skall smyga inom sparrlakanen af er säng, den skall lyss på andedragen af er slummer, för att åt ert bröst rätt måtta det hämnande stygnet. Fridlös skall ni irra kring jorden,

med den aldrig tröttade hämnden i edra spår — ni skall sjelf påkalla döden, för att göra ett slut på ert elände. Män af dolkarne! Ifall denne man skulle förråda oss, om han otacksamt förgäter, att vi denna dag skänkt honom lifvet — svärjom, att, hvar han befinner sig, i stad eller på land, i by eller köping, på gata eller torg, i kyrka eller fängelse, veta finna vägen till hans falska hjerta! Svärjom, att, utan miskund och förbarmande, offra hans skuldbelastade hufvud åt Eumeniderna.»

Det melodramatiskt effektfulla: »Vi svärja» ljöd återigen fullstämmigt från sällskapets läppar. Eden utskreks så con amore, att man nästan kunde misstänka svärjandet vara en bland sällskapets hufvud-dygder.

»Men, hör väl, herr fremling!» fullföljde ordföranden, och lyftade, varnande, fingret, »för vår säkerhets skull måste ni dock, inom tolf timmar härefter, ha lemnat Paris, och, inom fyratioåtta, Frankrike. Träffas ni efter denna tid inom barriérerna eller gränsen, så, märk noga, är ni förfallen under våra dolkar! Akta er väl, att, efter den föresatta timman, här låta flyga en flik af er kappa. Den blir då föremålet för mera, än ett stilett-stygn!»

Murkenstam förklarade, att han, med allt sitt pick och pack, kappa inberäknad, skulle, inom den bestämda tiden, till punkt och pricka hafva fullgjort det värda sällskapets befallningar.

»Samfundet begagnar då tillfället att, genom mig, önska er lycklig resa», slöt ordföranden och helsade med en lätt böjning på hufvudet den stackars Murkenstam, som, nerdammad från hufvud till fot, med en spindelväf på näsan och ett parti sågspån i håret, just icke gjorde någon lysande figur i detta egna skådespel.

Sällskapets ledamöter började nu med mycken artighet, men tillika hårdhändthet, att slå dammet af vår hjelte, som väl insåg det välmenande, men också kände det eftertryckliga i dessa åtgärder, och derföre, under de förbindligaste grimaser i verlden, bugtade och svängde sig vid ifrågavarande hårdhändta hemsökelser.

Sedan Murkenstam sålunda blifvit någorlunda satt i skickligt stånd, fick kan, efter en ytterligare erinran om sina åtaganden, taga afträde.

Just då han passerade dörrtröskeln, fick han sigte på en person, som obegripligt liknade den värde Amerikanaren, hvilken promenerat af med hans franks-stycken. Ifall Murkenstam icke härutinnan misstog sig, måste det erkännas, att den konspirerande societeten var mera, än tillbörligt blandad.

Kanske finner läsaren den nu skildrade sammansvärjningen stöta alltför mycket i det burleska, att ens ligga inom gränsen af det troliga, men dels hafva vi att åberopa oss på fri–

herre Murkenstams auktoritet, i egenskap af ögon- och öronvittne, dels lära, efter hvad man sagt oss, den politiska befängdheten och konspirations-raseriet, det sednare ej sällan försatt med ett element af ordens-vurmeri, inom Paris vara stegrad till en höjd, som vexer allt sundt förnuft öfver hufvudet. Måhända har dock förskräckelsen hos vår hjelte i någon mån stegrat lifligheten i hans sätt att uppfatta denna tilldragelse, och möjligen sedermera hans inbillningskraft vänligt kommit hans minne till hjelp. Det, som emedlertid förvånar oss, är, att sällskapet, med tillgång till en sådan sekreterare, som den för språkets renhet städse ömmande litteratören, kunnat till en slik befattning utse en snickare, hvilken öppet fäster mera afseende vid prestationerna af sin borr och sin hyfvel, än vid dem af sin penna. Möjligen har dock, liksom någon gång hos oss vid riksdagsmanna-valen, intrigen här varit verksam. Dessutom förundrar oss billigen det starka svärjandet, såsom ett inflyttande på republikansk grund af den hemliga domstolens feodala vanor. Men kanske anses sådant oundgängligt för hopens begrepp om högtidlighet.

Egentligen få vi icke säga, att den ådömda exilen från Paris serdeles tyngde friherre Murkenstams sinne. De erfarenheter, han samlat i denna stora stad, voro icke de angenämaste, och det fordras ett outsägligt tålamod att i längden con amore spela rollen af offerbock.

Utan egentlig afsaknad vände han derföre »civilisationens medelpunkt» ryggen, serdeles då det, ur politiska skäl, hade blifvit en nödvändighet. Att åtgärden innebar en besparing, derom var han, af flerahanda föregående anledningar, lifligt öfvertygad.

Enär han icke ansåg sig böra yppa den verkliga orsaken till sitt aflägsnande från en stad, der han, enligt sin reseplan, bort vistas flera månader, beslöt han att, i bref till hemmet, ge tillkänna sin ständigt vexande otrefnad i den omgifning af djupt sedeförfall, som Paris erbjuder hvarje rättskaffens resande, att i starka drag skildra allt det motbjudande, som denna unkna atmosfer af last och brott sprider ikring sig. Han ville förespegla de sina, huru han, en annan Josef, flydde från det lättsinniga Paris, der han, såsom läsaren gunstbenäget torde erinra sig, qvarlemnade, om icke en mantel, åtminstone ett par byxor. Hvad som egentligen var aktning för de sammansvurnes dolkar, ville han nu göra till aktning för dygden, och då han, med en konspiration i hälarne, retirerade från Frankrike, önskade han för den lilla verlden på Rötåsa göra troligt, att han endast vände ryggen åt lättsinnets och utsväfningens förlofvsde land.

Beslutet och verkställdt. Då Jonas Leovigil Murkenstam, ungefär åtta dagar sednare, än detta sitt bref, inträffade på Rötåsa, tryckte hans mor honom i sina armar och ropade:

Räddad! Så hade hennes son upprört henne genom sin skildring af »den stora staden».

Men gamle friherren yttrade med en viss fränhet i tonen: »Nog kunde du ha trifts litet längre i civilisationens medelpunkt.»

»Min far!» svarade då sonen afmätt och högtidligt, »det hade sannerligen sina skäl!»

Men dessa skäl blefvo evigt en hemlighet emellan honom och den ofvan berörde konspirationen, hvilken, förståndigt nog, lärer stannat vid öfverläggningarne. Läsaren är den ende oinvigde, som härutinnan känner rätta förhållandet.

En Grisett,

tecknad i fönstret, efter naturen.

Från det ena af mina rum har jag utsigt åt en gård, hvilket jag mindre anmärker som någon ovanlighet, än som en icke oväsendtlig inledning till nedan följande skildring. Denna gård lemnar, vid första ögonkastet, endast avenyen till en elegant bad-inrättning, men kastar man blicken litet åt sidan, upptäcker man till höger en af dessa kantiga utbyggnader, hvaraf den Parisiska byggnadskonsten, troligtvis mera af ekonomi, än architektonisk smak, ej sällan begagnar sig. I denna utbyggnad, hvilken, för hvar våning innehållande ett rum, kunde rättvisligen betraktas som en puckel på ryggen af huset № 1 Rue de la Paix, bodde på nedra botten en skräddare, som hvarje morgon vid öppet fönster uppstämde Marseillaisen öfver de trasiga byxor, dem han borde återförsätta i statsskick. En trappa upp bodde — just den ifrågavarande. Vi behöfva således icke stiga högre i vår berättelse, utan, på ett måttligt afstånd från stoftet, börja skildringen af en af stoftets döttrar.

Jag hade, i likhet med många andra, läst Jules Janins glänsande och snillrika följetong

öfver grisetterna. Jag visste icke ännu, att den talangfulle författaren var en afgjord vän af fernissa, och att han således äfven oförsvarligt fernissat hela grisett-korpsen, så att den stod skinande och klar som en stjerna på följetongens himmel, medan Paris' egen nedsåg, tvetydig och dunkel, öfver månget snedsprång, hvilket Jules Janin, för de små fötternas skull, alldeles ansett sig böra förbise. Med ledning af Jules Janin, hade jag tänkt mig grisetten full af bara kärlek och färdig att qväfvas af bara trohet, hängifnare än en älskarinna och pålitligare än en hustru, ett litet underverk af på en gång lättsinne och allvar, pligtförgätenhet och pligtkänsla, dygd och last, behag och okynne, hälften qvinna och hälften tjufpojke, slyngel och tjuserska i samma person. Med ett ord, jag hade tänkt mig henne, så att jag begriper icke ännu hvad jag tänkte. Tänk er då min häpnad, min öfverraskning, min förtjusning, då jag, som försigtig general, rekognoserande terrängen, på min fråga, hvem som bebodde det lilla utbyggets andra våning, af uppassaren erhöll det med en gest af fransyskt sjelfbehag beledsagade svaret: »Oh! c'est une petite grisette.»

»En grisett — och liten till!» hvilken underrättelse för mig, som i all min da'r burit afsky för långa fruntimmer, och som, alltsedan läsningen af Jules Janins följetong öfver griset-

terna, ansett dem för en serskild art varelser, midt emellan engel och piga.

Den filosofiska delen af mitt jag gjorde sig gällande. »Här skall observeras, annoteras, mediteras», yttrade jag, och satte med en högtidlighet, som öfverraskade sjelfva uppassaren, på mig glasögonen.

Ingen rullgardin skylde blygsamt grisettboningens af mig förut endast anade mysterer. Ett bord med en sko och en tvättkanna till prydnader stod vid fönstret, i hvilket två rätt vackra kamelier blommade. Borde de skrifvas på kärlekens eller vänskapens debet? Skulle de nästa söndag, bundna till bukett, i la grande Chaumière vissna under den brännande inflytelsen af en fanatisk galopp eller en frenetisk kankan. Skulle de vårdas som en symbol, ängsligt betraktas, då bladen, vissnande, sänktes, och helsas med jubelrop, då blomman, återupplifvad, vände sin krona mot solen? Jag är härom, ännu i denna stund, i fullkomligaste ovisshet och förebrår mig nästan, att, genom uppställande af denna fråga, hafva retat mina läsarinnors nyfikenhet, utan att kunna tillfredsställa den. Deremot syntes klart och tydligt, på venstra sidan om fönstret, en liten betsad birå med en derpå befintlig spegel. Det var omöjligt, att dess egarinna kunde ha något fullmåns-ansigte. Hon skulle då endast till hälften gittat spegla sig i den lilla spegeln. Och,

hvad spegla sig angår, var viss att intet fruntimmer gör det till hälften.

Med en slags symmetrisk elegans voro omkring spegeln uppställda några små toilett-tillbehör, flaskor och burkar med förgyllda etiketter från Guélaud eller Peron, troligtvis mera form än innehåll, alltsamman måhända icke värdt två franker, men ordnadt med en prydlighet, som är qvinnan egen, med en smak, som adlar bagatellen till bijou. I fonden af rummet skymtade sparlakanen af en säng — derbredvid på en stol någonting hvitt, troligtvis en nattdrägt. Midt på golfvet ett par tofflor, utomordentligt små. Det tycktes verkligen, som om de af ett slags koketteri blifvit lemnade att sålunda skyldra för hvarje genom det öppna fönstret inträngande blick. På ena gardin-hållaren en nattmössa. Hvad besynnerliga tankar måtte icke ha korsat sig under detta plagg, under en grisetts nattmössa, hon, som, enligt Janin, är herrskarinna öfver synålar och hjertan och som, i sin själs virrvarr, lätt bör kunna förblanda en karl med en koiffyr. På ett litet nattbord ett ljus och tvenne böcker i oktavformat. Jag vill svära på, att det är någon af Paul de Kocks nyaste romaner, »la pucelle de Belleville» eller »ce monsieur», lånade för fyra sous i ett »Cabinet de lecture». Det är romanerna, som öda ljus i grisetternas boningar. Ljusstöparne stå i stor förbindelse hos Eugéne Sue och Frederic Soulié.

Något vidare märkvärdigt kunde jag omöjligen upptäcka. Sådan var då en grisetts dagliga omgifning, hennes spegel, hennes bord, hennes kamelier, hennes upplysning. Men hon sjelf .... hon sjelf kommer på ögonblicket. Klockan var emellan åtta och nio, och ur de talrika mod-butikerna vid Rue St. Denis strömmade flockar af för dagen afskedade grisetter. De flesta möttes redan på trottoiren af en far, en onkel, ofta med ett så ungdomligt utseende, att man måste förundra sig öfver den brådmognad, hvilken bör göra sjelfva omöjligheten sannolik. Grisetten midt emot mig hade dock säkert ingen far, ingen onkel — hon trädde ensam in i sitt rum.

Man hade ingifvit mig en mängd konfysa begrepp om den Parisiska qvinnan. Jag hade nästan låtit inbilla mig, att den ena hälften af dem funderar på att förgifta sina män, medan den andra funderar på att skaffa sig män, allt för att förgifta dem. Hög och hotande stod ständigt madame La Farge för min fantasi, och, med hågkomst af Almqvists snillrika motto:

»Två ting äro hvita — oskuld och arsenik»,

ansåg jag, som visste, att man i Paris borde påräkna föga oskuld, nästan allting hvitt för arsenik. En af mina vänner i Lausanne hade helt allvarsamt försäkrat mig, att de flesta Parisiskor bära en dolk instucken vid strumpebandet, och i Bern påstod man vid öppen table d'hôte, på »Hôtel des gentils-hommes»,

annars, eget nog, äfven »der Distelzwang» kalladt, att i »la grande ville» knappt funnes någon värdshusidkerska eller figurantska vid baletten, som icke skref sina memoirer. Annoterade en «dame de comptoir» i sin bok, tänkte jag straxt på memoir-skrifvar-raseriet, och lutade sig ett fruntimmer ned för att knyta sitt skoband, fruktade jag genast att se en dolk dragas. Jag visste, genom underrättelser i tidningarne, huru modernt det 1842 var bland damerna i Paris att osa ihjäl sig tillsamman med sina älskare. Hvar qväll önskade jag derföre till himlen, att ingen »bonne fortune» måtte drabba mina i staden vistande landsmän, på det att de icke af sina herrskarinnors öfvertalningsförmåga måtte kunna förmås till ett så riskabelt steg, som den här ifrågavarande rökningsproceduren. Det är i alla fall icke rätt att låta en sublim kärlek sålunda gå upp i rök.

Jag har ansett mig böra förutskicka dessa anmärkningar, i akt och mening att öfvertyga läsaren, det min penna icke styrs af någon förkärlek för könet i Paris, och att Jules Janins teckning af grisetten inom mig icke saknade sin motvigt i de ofvan åberopade af parisiskan i allmänhet. Jag har visat mig långtrådig, för att visa mig opartisk. Men nu ilar jag att färglägga min hufvudbild — grisetten.

Färglägga — ja! det vore, min sann, icke så dumt, det, endast den historiska sanningen medgaf något sådant. Ty den inträdande grisetten

var verkligen, som mängden af parisiskor, litet glåmig — man träffar här sällan en vacker, frisk hy, om ej hos vallfärderskorna från andra sidan kanalen. I sin mån bidrager väl dertill det fuktiga, osunda klimatet, i sin mån lefnadssättet. Deremot voro hennes ögon utmärkt vackra. De hade detta kloka, tänkande uttryck, som man väl minst skulle vänta hos Fransyskan, men som man dock så ofta hos henne finner. Dessa stora, bruna pupiller utöfvade icke den brännande inflytelse, som t. ex. Italienskans. Betraktade man dem serskildt från det öfriga ansigtet, skulle man förr tro dem tillhöra en man af snille, än en grisett. Så spirituellt, men tillika lugnt blickade de omkring sig i den anspråkslösa kammaren. De sprakade icke som raketter, de skenade icke, som förskrämda, kollriga springare. Jag började tro, att grisetter kunde vara ganska slipadt folk. Det rika håret rullade i lockar à la Ninon ned under den lilla negligéen och delade sig i tvenne glänsande ovaler öfver pannan. Dessa voro, troligtvis med konst eller pomada, så glättade, att en fluga, oansedt sina sex ben, svårligen, utan att halka, skulle kunnat passera detta ramsvarta Nubien. Den lilla grisetten gick icke synbarligen enka efter någon af sina i öfrigt rätt vackra tänder, och hennes läppar, ehuru icke just rosenröda, kringsväfvades likväl af ett behagligt uttryck af qvinlig godlynthet.

Med någonting, som icke var sång och icke heller precist blott gnolande, ackompagnerade hon intåget i sin boning. Om det var »Je loge au quatrième étage», »Verdrillon, Verdrillette, verdrille», »Ah! daignez m'epargner le reste» eller någon annan simpel grisettvisa, om det måhända var någon af Amedée Beauplans eller Loisa Pugats på modets vingar uppburna kompositioner, tillät mig afståndet och min ringa musikaliska insigt icke att urskilja. Men denna sång, glad och skäligen konstlös, bar dock vittne om inre belåtenhet, om förnöjsamhet med en lott, som, att dömma efter rummets tarfliga accessoirer, icke var lysande. Med lätt hand ordnade hon några småsaker i rummet, tände, medelst ett friktions-elddon, ljuset, flyttade, allt under sång om ett par stolar, aftog och sammanvek omsorgsfullt sin negligée och förde, slutligen, med en ledig, egen åtbörd, hvar sin hand till hvar sin oval af den konstfulla hårbyggnaden samt for dermed, slätande, öfver den svartglänsande ytan. Ögonblicket derpå stod hon, med en djerf glissad, framför spegeln i en glad tête-à-tête med sig sjelf, och, om icke spegeln narrades, sade han henne säkert, att hon var rätt näpen. Åtminstone smålog hon, då hon, efter en stund, åter vände sig derifrån.

Spegeln är ett utomordentligt nyttigt ting. Huru skulle qvinnan annars lära känna sig sjelf? Hvilket haf af betraktelser erbjuder icke spegeln?

Så tyckte säkert äfven den lilla grisetten, ty knappt hade hon vändt sitt andra jag, spegeln, ryggen och för ett ögonblick försvunnit i ett hörn af rummet, förrän hon återigen dansade fram mot den gamla förtrogna, nu med en röd sidenhatt i handen, den hon varsamt fästade på det täcka hufvudet, medan de envist framfläktande banden af hennes små fingrar kastades tillbaka. Troligtvis hade väl idéen till denna hatt icke tagit sin upprinnelse i m:r Herbeaux's smakfulla hjerna; antagligen hade den icke blifvit monterad af madame Constance Auberts konsterfarna fingrar; men den var täck och smakfull — den var en blomkalk, som kunnat tjena till infattning åt äfven ett vackrare ansigte, än grisettens. Också kunde denna, efter en stunds sjelfbeskådning, icke afhålla sig att, sammanslående händerna öfver hufvudet och med ett luftsprång, som endast i hennes lätta, smidiga figur fann en förklaring, hörbart ända upp till mig, utropa: »Ah! quel amour de chapeau!» *)

Det låg något barnsligt godt, något oskuldsfullt i denna yra fröjd öfver ett nytt plagg. Att vara belåten med det ringa, är ett vackert karaktersdrag i en tid, som bland sina dygder just icke räknar förnöjsamheten. Men dessa barnsliga hopp, denna ystra glädje på den ena sidan, och dessa pannans tidiga skrynkor af

---

*) »Hvilken förtjusande hatt.»

lefnadströtthet på den andra, hvem förmår väl ena tvenne sådana kontraster? Kunna fötterna ännu stå qvar i barnverlden, medan hjernan redan hunnit till temlig höjd af erfarenhet? När jag blir vis, skall jag reda ut allt det der.

Men snart tycktes hatten hafva förlorat sin inflytelse — den aftogs och bortlades. Ögonblicket derefter återsyntes dock grisetten på den för mig öppna scenen emellan fönsterramarne. Hon höll en liten korg och några skorpor i handen, placerade alltsamman på bordet vid fönstret, och, sedan hon utskakat korgens innehåll, några klasar friska, skälfvande drufvor, började hon, med förträfflig aptit, sin supé. Skorporna försvunno som stoft under hennes små arbetsföra, knaprande tänder, och icke ens skalet lemnades öfrigt af drufvorna. Slutligen, när allt tycktes vara förbi, framtog hon, inlindad i ett papper, en slags bakelse — deserten, som vid ingen Fransysk måltid, äfven den tarfligaate, får saknas. Afståndet tillät mig icke urskilja, om det var någon af Flicotots beignéer eller af Coupe-Toujours' galetter, dessa furstar inom bakelsernas och tårtornas verld. Men det säkra är, att vår lilla grisett i smulor, som skulle anstått en fogel, långsamt förde den läckra födan till sina läppar, och, sedan den var förtärd, ännu en gång smackade med dem, liksom ville hon framkalla en eftersmak af sin ändade, gastronomiska njutning. Troligtvis måtte hon dock ha funnit supéen alltför torr, ty in-

nan kort hade hon praktiserat fram ett krus och ett glas, samt ur det sednare försett sig med en spirituell motvigt emot aftonmåltidens nog materiella beståndsdelar. Att denna vätska icke var vin, sade mig färgen, som var något ljusare, än kongl. svenskt finkel, men först sedermera har jag fått veta, att mera, än en grisett, näst sitt hjertas utvalde, sätter serdeles värde på ett glas godt Kirsch *), isynnerhet af den sort, som bär det inbjudande namnet: »Foret noir». Om allt det der hade Jules Janin icke skrifvit ett ord — icke med yttersta spetsen af sin penna hade han vidrört körsbärsbränvinet. Också blef jag så perplex vid denna oväntade syn, att jag knappt varseblef huru den förnyades, sednare gången dock endast till hälften mot den förra. Hvem hade väl trott, att mitt i nykterhetens annaler så illa anskrifna fäderneslands supseder skulle vinna burskap till och med bland Parisiskorna, att den i Sverige nästan landsflyktiga »halfvan» skulle här ha funnit en tillflyktsort?

Under allt detta hade månan uppgått på himlahvalfvet och kastade, i sned riktning, ett temligen sparsamt ljus ned på den icke serdeles rymliga gården. Det var en ljum, sydländsk afton, icke alldeles fri från den qvalmiga eftersmaken från en brännande het Augusti-dag, sådan som året 1842 bestod många åt de fläm-

---

*) Körsbärs-bränvin.

tande Parisarne. Troligtvis ville äfven grisetten njuta af aftonsvalkan, kanske söka kyla af den flygtiga rodnad, som kirschen uppkallat på hennes kinder, ty sedan hon upplöst några hakar i den tätt åtsittande kattunsklädningen, kastade hon sig, med det ena kindbenet uppburet af en hand, hvilken äfven kännare emellan förtjenade att kallas vacker, i fönstret, och tycktes sysselsätta sig med att leta rätt på de svaga månstrålar, som längs efter de omgifvande, höga husen stulo sig ned till gårdens blomsterparterrer och sandgångar. Den svalka qvällen kunde bestå, måtte dock icke för henne befunnits tillfredsställande, ty knappt hade hon en minut, icke utan en viss gratie, vaggat af och an i fönstret, förrän hon nappade ett till hands liggande tidningsblad, säkert en theatertidning — grisetterna älska icke politiken, om icke förkroppsligad i de unga statsmännen från »quartiér latin» — samt deraf i största hast sammanvek en solfjäder, som i månskenet tog sig förträffligt ut, och hvarmed hon började att förtvifladt värja sig mot de qvalmiga ångor, som ännu möjligen öfverlefde den heta dagen. Hastigare rörde icke den tolfte Karl vid Bender sitt svärd, än grisetten vid »Rue de la Paix» sin solfjäder. Hon tycktes vilja köpa svalka med utomordentliga ansträngningar.

Jag hade anlagt mitt observations-batteri, bestående af en binokel med de majestätiska dimensioner, som modet i en sednare tid tillagt

dessa den menskliga synens vapendragare, i skygd af en gardin, hvilken lemnade mig fördelen af en tillfyllest öfverskådande position, medan den alldeles borde dölja mig för det motsatta partiets blickar. Väl ingaf mig den oro, som började förspörjas i det fiendtliga lägret, någon fruktan, att jag blifvit röjd, och rörelsen med solfjädern var icke olik en trumslagares, som slår larm. Men min förmodan, att jag icke var obemärkt, steg till öfvertygelse, då grisetten, efter tvenne gånger upprepad manöver, att först kasta en hastig blick upp till mitt rum och sedermera småsjungande vända sig bort, slutligen helt tvert igenläste sitt fönster, som straxt derefter förseddes med en ridå, hvilken troligtvis borde tillkännagifva, att representationen för i afton var slutad. Denna ridå, ej oantagligen en gammal, afdankad, röd schal, var visserligen försedd med hål, men, som hela verlden vet, äro dessa endast till för theaterpersonalen. Åskådarne hafva icke af dem den ringaste nytta.

Följande dagen, då jag närmade mig fönstret, fann jag min granne redan i full toilett, ytterst enkel, men, detta oansedt, elegant och icke utan en viss anstrykning af koketteri. Fransyskan har en utomordentlig förmåga att af det aldrasimplaste bilda någonting täckt och behagligt. Talangen att drapera är henne medfödd. Gif henne en trasa, och hon skall deraf vrida tillsamman en turban, som en sultaninna

icke skulle tveka att bära. Låt henne få det infallet att kläda sig som Lappska, och hon skall af dessa barbariska plagg göra den täckaste kostym i verlden. Också ser man uti allmänna lifvet i Paris sällan toiletter, som slå i ögonen genom utomordentlig lyx och förbländande prakt. En modets furstinna nedser med förakt på hvad vi kalla grannt. Det pråliga går der i jembredd med det tvetydiga. Det är harmonien och behaget, icke glansen, icke färgen, icke snitten, som i Paris trycka fullkomlighetens pregel på en klädedrägt.

Hade grisetten burit en klädning af mörk färg, skulle jag måhända misstrott henne ända derhän, att förmoda, det hon på den vackra morgonen ernade sig ut till något aftaladt möte. Man har anmärkt, att Parisiskorna gerna kläda sig högtidligt vid rendez-vouser. Något sådant kan väl icke egentligen leda sin upprinnelse derifrån, att dylika sammankomster så sällan förekomma, hvadan tillfället skulle tyckas påkalla en serskild helgdagsdrägt, utan troligtvis har man häri att igenkänna en yttring af det melodramatiska i national-lynnet, som älskar tragiska effekter äfven i idyllen af ett kärligt möte. Har man dertill kanske för afsigt att, en liten stund, för ombytes skull, spela förtviflad, så lämpar det sig serdeles väl att vara klädd i svart.

Men grisetten var grön, hel och hållen hopp och förtröstan. Hon ämnade sig säker-

ligen endast till sitt magasin, för att der kanske förfärdiga blommor i kapp med sommaren, eller trockla ihop några »Chemises perfectionnées pour le mariage». Att hon hörde till det stora slägtet grisetter visste jag, men om hon förde nålen eller haspeln, kardan eller tamburen, om hon med förkärlek omfattade hand eller fot, sydde skor eller handskar, var mig fullkomligen obekant.

Sedan den täcka okända framför spegeln — vår gamla bekanta från gårdagen — åtskilliga gånger dragit och slätat sin klädning, började hon egna några vänliga omsorger åt rummets städning, vinkade mig ett slags farväl med en våt handduk, som hon uthängde i fönstret, och försvann i detsamma från min horisont.

Några timmar sednare återsyntes hon med ett par följeslagerskor, troligtvis hennes kamrater. O, himmel! hvad skratt, hvad prat, hvad väsen! Der afhandlades sista representationen på »Les Fumnambules» och en jernvägsresa till Corbeille. Hade verkligheten varit roligare, än nu minnet, förstår jag knappt huru de späda varelserna kunnat öfverlefva en sådan glädje. De hade af en äldre herre, en »ci-devant jeune homme», som den artigare Fransosen kallar honom, blifvit bjudna på punsch. De hade icke kunnat förblifva alldeles känslolösa för denna artighet af en kavaljer med gula handskar och skägg, utan sagt honom tusen artigheter, som han haft den godheten att hålla till godo, och

i ersättning, lifvad af punsch och komplimenter, lemnat de muntra tärnorna en förfärlig skildring af sitt förflydda lif, huru han redan i sitt femtonde år fullkomligt innehade talangen, att, trots någon af Syriens assasiner, som det på konstspråket heter »assasiner une femme», huru hela stammar af bayadèrer fallit ned och tillbedt inför honom, sednast de bayadèrer, som **1841** dansade på Varietés, huru han, som nu räknade två och femtio vårar, ännu i tysthet vore könets förklarade gunstling, och, af föresats, aldrig besökte Renaissancens maskerader, på det att han icke, till mehn för sin helsa, måtte blifva inledd i intriger.

Dessa fanatiska sjelfbekännelser utgjorde en outtömlig källa till löje och satir för de trenne grisetterna, af hvilka tvenne slagit sig ner i sjelfva fönsterposten och den tredje tagit plats på en pall vid de andras fötter. De pratade och skrattade så högljudt öfver sitt äfventyr, som om ingen, utom de, funnits i hela qvarteret, och den gamle, verkbrutne Don Juan blef obarmhertigt tilltygad af de små vildinnorna, hvilka nu blodigt hämnade sitt köns ära, den punschen förliden gårdag kommit dem att förgäta. Nu fanns ingen liknelse nog nedsättande, för att icke slösas på honom och enhälligt dekreterades, att han vore — hvarföre tveka att utsäga det? — ett kreatur: det gröfsta oqvädinsord, som Franska språket känner. Vill man dödligt såra sin häftigaste ovän, vill man

rätt brännande återkasta en skymf, vill man uttrycka djupet af förakt och hat, så ligger genast det magiska ordet »animal» förträffligt till hands och förfelar sällan sin verkan att bringa i paroxysmer af raseri.

Men bland grisetter hvälfver sig sällan samtalet länge kring *ett* ämne, och, sedan den gamle förtjusaren fått uppbära hela tyngden af deras vrede, lemnades han plötsligen åt sitt öde, för att ge rum åt en dispyt, som mera anslog egenkärlekens fibrer hos de tvistande. Man började tala om små fötter. Hvar och en af de trenne grisetterna påstod sig äga de största; hvar och en yrkade, för att bestyrka sitt påstående, på en jemförelse. Jag tyckte mig dock finna, att under dessa förutsägelser af nederlag låg i bottnen hoppet om en triumf. Rättvisa skulle likväl skipas. En stol framdrogs midt i rummet. Areopagen framträdde med hvar sin fot i hvita bomullsstrumpor på den ofvannämnde stolen, med hvar sin sko svängd i den balancerande handen. Mången Cendrillon, till och med från kongl. Svenska scenen, skulle ha haft skäl att afundas äfven den största af dessa fötter. Hvilken finhet, elasticitet, elegans i formen! Huru fylligt spändes ej den tunna strumpväfnadens nästan genomskinliga maskor af de höga vristerna? Hvilken prins skulle icke velat mönstra sådant fotfolk? Hvilken prinsessa skulle icke varit smickrad att lefva på en sådan fot?

Till min stora tillfredsställelse behöll min granne segern. Hennes fot var visst ett helt tiondedels tum mindre, än de begge andras. Dessa erkände, skrattande, hennes öfverlägsenhet, i det de, till en slags hämnd, med sina ännu i händerna burna skor, gåfvo henne hvar sitt lätt slag på axeln. Hvad hennes blick glänste klar och belåten! Det finnes triumfer, små, tysta, obetydliga, som anslå egenkärleken behagligare, än kanske sjelfva slagfältets. En lyckad koiffyr skänker måhända någon gång mera verklig tillfredsställelse, än en lyckad statskupp, och en grisett kan, i öfvertygelsen om sin fots litenhet, känna sig lika belåten, som en kung i öfvertygelsen om sitt väldes storhet.

Nu uppträdde en fjerde person på scenen, en äldre qvinna, hvars fulhet skulle ha varit ett ordspråk, så vida hennes ställning i lifvet tillåtit henne, att, med en bukett kamelier i ena och en solfjäder från Duvelleroy i andra handen, doftande af patschouli, visat sig i en af Italienska operans loger. Nu såg ingen på henne, och ingen kom att tänka på hennes utomordentliga fulhet. Hennes obemärkthet var hennes lycka. Hon bar under armen en korg, som genast beställsamt togs i beslag af grisetterna. Dess innehåll tömdes på ett i hast framskjutet bord. Der var stekta potäter för två sous, några skifvor skinka, päron och ett par klasar Fontainebleau-drufvor. Ingen suparmat, som Fransosen anser för så nödvändig, hvarmed

annars den simplaste krog vid barriererna, för ett par sous, serverar dagakarlen och arbetaren på befästningarne. Grisett-lifvet måtte i många fall vara ett uppoffringens lif. Men om Försynen, i sin vishet, förmenade grisetterna att äta soppa, gaf den dem i stället hvad som är bättre — ett godt lynne och ett gladt löje.

Med brinnande lust kastade sig grisetterna öfver den framsatta middagsmåltiden. De lefde och frossade, så godt det lät sig göra, icke som om hvar dag hade varit den sista, utan som om hvar bit hade varit den sista. Vid tjugo år har man vanligtvis en förträfflig aptit. Allt hvad ätligt var, det ena efter det andra, försvann under de små grisetternas arbetande käkar, och allt längre blef också ansigtet på den ålderstigna Hebe, som bragt dem deras måltid. Troligen hade hon väl hoppats att på valplatsen finna något byte — tanken på en fullkomlig *tillintetgörelse* var henne förskräcklig; men utan *skoning* fortgick nederlaget; snart fanns icke mera än qvistarne qvar af drufvorna — af potatisen endast minnet. Och minnet af mat är för en tom mage hvad spansk fluga är för ett öppet sår.

Hvart ögonblick väntade jag att återse den besynnerliga uppenbarelsen från gårdagen, det smärta och resliga kruset med kirsch. Men den uteblef alldeles. Kanske hade den förfall, d. v. s., att den var tom. Kanske hade också min granne för grundsats att icke njuta spiri-

tuosa i andras sällskap, d. v. s. var en liten solosuperska.

Det fanns icke mera att äta. Denna omständighet tycktes återföra grisetterna till besinning, och troligtvis var det i anledning häraf, som de sköto sina stolar från bordet och återtogo sin gamla position i och vid fönstret. Vid det att min granne, temligen vårdslöst och temligen ohöfligt — ty hon vände mig bokstafligen ryggen — voltigerade upp i fönsterposten, lemnade hon mig helt ogeneradt tillfälle till den anmärkningen, att hon, för att nyttja ett naivt, men knappt öfversättligt franskt uttryck, egde "des extremités d'une rare perfection".

Innan kort arbetade sig samtalet upp till sin förra högljuddhet, och nu fällde min täcka granne ett uttryck, som ändtligen lät mig ana hennes yrke. Hon liknade nemligen karlarne vid deras skjortor. Allt, hvad som förs i skölden, fint, glänsande och stärkt — det öfriga groft och skrynkligt — Hollandslärft och smileri i brickan — blångarnsväf och nedrighet i bakhåll. Det var då satt utom allt tvifvel. Hon var sömmerska — hon stod i adress-kalendern under namn af Atala Lingère eller Electra Couturière. Namnen på A voro vid denna tid älsklingsnamn i Paris. Hade man icke fått dem i dopet, så tog man sig dem. Allt hvad som finnes i almanachan är ju ett gemensamt commune bonum för menskligheten. Således

än en gång — sömmerska! Och hvilken annan af det täcka könet hade väl vågat förråda en dylik bekantskap med skjortans physiologi.

Ty värr! fick jag icke länge höra mitt kön tas i skur — det gör mig godt, ty jag vet, att vi förtjena det — förrän uppbrottets timma slog och den lilla grisett-kohorten satte sig i marsch. Hos en parisisk »Dame de Comptoir» öfverträffas, kanske med undantag för näsan, ingenting i hvasshet af tungan, och de stackars flickorna visste utan tvifvel, att, om de ett ögonblick uteblefvo öfver den bestämda tiden, skulle lagen läsas för dem med all den profetiskt flytande ingifvelse, hvaraf en uppretad Fransyska är mäktig. Heldre, än att komma för sent, gåfvo de sig derföre tidigt i väg till magasinet, och jag hade den artigheten, att, på fantasiens vingar, skicka efter dem mina välönskningar.

Samma dag detta *tilldrog* sig, hemkom jag, efter att hafva besökt operan, temligen sent. Herr Placide Poultier, den verldsberyktade tunnbindaren från Rouen, hade spelat Masaniello så rått och otympligt, som någonsin en fiskare kan spelas. Hans sång förstår jag icke att bedömma, men då tunnbindar-skrået, medelst förfärdigandet af pipor, oxhöfden, liggare, hel- och halfankare, varit en orsak till så många vackra rösters undergång, är det väl icke mera än billigt, att det, i ersättning, låter ur skötet af sin låda en sångare uppstå, hvilken

dock alltid, genom sitt skick, kommer att tacksamt erinra om sitt yrke. Hos min granne var full bal för omkring åtta à tio personer. Musiken var den märkvärdigaste, hvarmed jag haft äran göra bekantskap. En kavaljer blåste mungiga och en dam slog tambour-de-basque. Herrn i mungigan storknade emellanåt, men tambour-de-basquen var outtröttlig. Att dansa i takt efter detta nedriga oväsen, var en uppgift, som sjelfva Taglioni icke skulle kunnat lösa, men också tycktes ingen det ringaste vårda sig derom. Hvar och en hoppade, i sin hjertas glädje, på sina ben, utan att bekymra sig om grannens eller musiken.

Min lilla granne fördes i dansen af en lång, blek yngling med fem ensliga skäggstrån på hvardera sidan om den ränna, som från näsroten leder ned till läpparne, och som, mig vetterligen, i Svenskan saknar namn. De skulle troligtvis vara en efterhärmning, fastän sorglig och misslyckad, af de gamles knäfvelbårar eller de nyares mustacher. Likväl närmade sig imitationen här synbarligen mera kattan, än menniskan. När man härtill lägger, att en temligen utbildad snufva gifvit en förklarad röd färgton åt grunden för denna anläggning i mustaschväg, kan man lätt föreställa sig, att »draget kring munnen» icke hos vår kavaljer blef det angenämaste. Jag vet icke, om Sigurd Ormöga, på något af sina härnadståg, möjligen förvillat sig ända till grannskapet af Seinen,

men säkert är, att kring vår dansande hjeltes ögon drog sig en röd, upphöjd rand, som ej oantagligen kunde leda till gissningar på en slägtskap i rak nedstigande led emellan den nordiske konungen och den franske studenten. Att han hörde till detta slag af samhällsmedlemmar, slöt jag af en bemärkelsefull omständighet. Ingen kan öfverträffa en »Etudiant de Paris» i förmågan att synas utlefvad, och denne tycktes företrädesvis ha studerat konsten att förstöra sig sjelf. I hela hans gestalt låg ett visst förbi. Det föreföll, som om hans ben endast ogerna följde med hans gambader i dansen.

Hans vis-à-vis var en liten, fet herre med svart, yfvigt hår, som skrattade omåttligt, men i det hela syntes litet generad. Han dansade så lifligt hans mage tillät det, men, med anledning af dennas digra volym, gjorde han sina vackraste steg bakåt, hvilket satte honom i en ställning, som om han hvart ögonblick skulle falla framstupa. Han lade hufvudet på sned, då han vände samtalet till sin dam, men sysselsatte sig dock mest med att torka svetten ur pannan, hvilken glänste förklarad som Moses' i öknen. Han föreföll mig som en hederlig borgare i Faubourg St. Antoine, som för en gång stulit sig ut ur den husliga kretsen, från hustru och barn, för att nyfiket blicka in i mystererna af en grisett-bal, af hvilken han kännbarligen fick erfara besväret och nu bör-

jade att frukta följderna. Sparlakans-lexornas vålnader reste sig redan, hotande, kring bilden af hans sena hemkomst, och tillmälet af en gift Don Juan, af en barbar, som offrade hustru och barn åt sina passioner, susade, förebådande, kring hans öron. Suset steg slutligen ända till de profetiskt hväsande och klatschande ljuden af öronens tagande i beslag för andra ändamål, än blotta hörseln, och det låg ett drag af ångest öfver den lille mannens ansigte, då hans klocka, vid efterseende, obevekligt visade på midnatts-timman. Den husliga inquisitionen fästade, med håll och stygn, kallelsen inför sin domstol i hans hjerta.

Den tredje kavaljeren i sällskapet var en tambur-major i längd och en Simson i hår. Han uppträdde som en profet i detta mustaschernas tidehvarf, och hans ansigte hotade ständigt att dyka ned och försvinna i hans skägg. Det var en Esau med »pomade de l'Ours» i lockarne, med en bukett från blomsterbutiken vid Rue-neuve-Vivienne i knapphålet. Han bar ett par handskar, som utan tvifvel fordom varit gula, men som nu anlagt sorg efter den nyligen aflidne hertigen af Orleans. Han förde sin lorgnett med så utomordentligt sjelfförtroende, att man nästan kunnat komma på en förmodan, att lorgnetten var hans egen. Han såg ut, som ett lejon i sin sfer, en tvättbryggornas Adonis, van att uppbära klappträdens applådissementer. Sedermera har jag af

en händelse fått veta, att han, i anseende till sin ställning i samhället, var hvad Fransosen kallar »Artiste pedicure», i det hela detsamma, som vårt svenska: kammarjägare, och att hans praktik ansågs för en af de vidsträcktare i den stora staden.

Som jag alldeles ernar förbise den mungigsblåsande herren, hvilken också, i följd af sina ansträngningar, syntes mera död än lefvande, öfvergår jag nu till den enda återstående kavaljeren. Han hade ett mycket intagande yttre, i så måtto, som han var mycket tjock och fet. På hans kinder hade sommaren strött ut alla sina pioner. Han rörde sig temligen ovigt i dansen, och inga handskar skylde hans stora, röda händer. Emedlertid låg i hans ansigtsdrag ett visst godmodigt och beskedligt uttryck, blandadt med en temlig portion enfald. Damerna skrattade också åt honom, endast han vände sig till dem och innan han ännu hunnit yttra ett ord. Kavaljererna betraktade honom med en viss öfverlägsenhet, och kammarjägaren klappade honom flera gånger med en stor mentors-gest på axeln.

Damerna utgjordes, utom värdinnan, af de tvenne grisetter, med hvilka hon samma dag intagit sin middag, jemte en fjerde dam af omkring fyratiofem år, den der med sin magra lekamen skumpade förfärligt i dansen, så att jag nästan tyckte mig höra, huru hennes postlins-tänder skallrade dervid. Under dessa hen-

nes utomordentliga försök att höja sig öfver det jordiska, hade också en liten, troligtvis förut kedjad snärt af gråsprängdt hår blifvit lös och kikade fram under negligéen, som en tyst förrädare mot de svarta lockar, hvilka ringlade sig kring hennes panna. Detta gaf anledning till mycken finger-telegrafering emellan sällskapet och halfqväfda skratt inom näsdukarne. Men den något försigkomna damen, hvilken visste med sig, att hon endast med sin dans dödligt förtjust en Engelsman, som simmat öfver Bosforen, och en Ryss, som fått knut, såg i allt detta blott en hyllning åt sin utomordentliga talang, och öfverträffade i viga, förvånande språng både sig sjelf och aporna i »Jardin des plantes». Skrattet blef allt högljuddare och högljuddare, dansen allt yppigare och yppigare. Nära var, att äfven lockarne blifvit affällingar. Till och med de konstgjorda blommorna i negligéen sänkte, förtvinande, sina stänglar. Damen hade kanske undgått att bli yr i hufvudet, men yr i benen var hon dock ögonskenligen. Det var då, som kammarjägaren, för att drifva skämtet till sin höjd, smög sig bakom den gamla dansösen, för att fullkomligt lossa den nedfallna hårpiskan; men just då han väl fått tag i densamma, skulle damen figurera ut och kammarjägaren hann icke nog hastigt släppa sitt rof. Hon kände en starkt tillbakadragande kraft — såg kammarjägaren bakom sig — såg också på snedden en skymt

af sin löst flygande, gråsprängda hårpiska, — och, innan verlden hunnit bli en sekund äldre, hade kammarjägaren, på det ena kindbenet, *blifvit* fullt likaså röd, som hans vän med de stora händerna på begge. Denna sminknings-procedur verkställdes af den förolämpade damen, som man säger, på rak arm, och med en skicklighet, som ofelbart vitsordade en på lång erfarenhet grundad praktik.

Tumultet blef nu obeskrifligt. Det fruntimmer, som spelade tambour-de-basquen, kastade upp den i luften, tog den på tummen — och tystnade. Herrn, som, till föga traktering för sig sjelf, trakterat mungigan, kastade sig på magen öfver en stol, för att få andas och skratta ut. Damen i det gråa håret, handen knuten, ögat blixtrande, intog samma attityd, som Rachel Felix, då hon i Ariadne, tredje akten, femte scenen, utropar till Theseus:

»Ote toi, dis-je, et me laisse en pouvoir
De te haïr autant que je le crois devoir.» *)

Kammarjägaren höll sig, troligtvis af fruktan för en fortsatt charge, för begge öronen och utöste en förbannelse öfver alla käringar, ifrån drottningar ända ned till fisk-köperskor. På artigare och mera omfattande vis trodde han sig icke kunna uttrycka sin hjertans mening för

---

*) »Bort! säger jag, lemna mig, på det att jag må kunna hata dig, så djupt jag tror mig böra.»

sin antagonist. Den lille herrn från Faubourg St. Antoine tyckte sig redan ha upplefvat förespelet till hvad, som väntade honom hemma, och började leta efter sin hatt. Värdinnan gick försonande emellan, och dref den satsen, att en hygglig och bildad societet icke borde låta störa sig af en sådan småsak, som en örfil.

Emedlertid var och förblef glädjen förbi. På den gamla damens föreställningar öfver det oskickliga i kammarjägarens uppförande, svarade han, att hon kunde låta bli att ha grått hår. Hade det varit vanligt hår, skulle han icke ha brytt sig om det. Förgäfves uppmanades musiken att spela. Ingen ville dansa. Förlikningsförslager uppgjordes. Men den uppretade dansösen påstod, att kammarjägaren och hon voro eld och vatten, att de aldrig kunde enas, äfven om han böjde knä för henne. Kammarjägaren förklarade, med anledning häraf, att han icke brukade knäfalla för beläten, och ej heller med henne gjorde något undantag. Nu var allt hopp om försoning ute. Hvar och en beredde sig att taga afsked. Dörren tycktes, i detta bryderi, vara enda utvägen. Man trängdes kring den, bugade, tog farväl, allt med en brådska, som ådagalade, att man med möjligaste första ville blifva qvitt ett obehag.

Sällskapet hade aflägsnat sig. Endast den snufvige studenten stannade qvar. Jag hade nu beredt mig på en stor scen, något à la Romeo och Juliette, en tête-à-tête, full af

poesi och illusioner, eder och hviskningar, suckar och förhoppningar, serdeles som månen, den store amatören af allt dylikt, redan längesedan inställt sig på himlahvalfvet, för att godhetsfullt ackompagnera den väntade duetten Men härmed blef ingenting af. Också såg månen, i detta ögonblick, riktigt flat ut. Man läste icke en gång igen det öppna fönstret. Man tryckte ej ens hvarandras händer. Grisetten uppgjorde eld i spiseln och lade ett strykbräde öfver tvenne stolar, medan studenten, temligen likgiltigt, intog sin plats i ett hörn af rummet. Intet gladt skämt, inga muntra upptåg! Man kunde nästan börja misstänka, att man såg framför sig ett gift par.

Grisetten begynte strykningen af en gul kattuns-klädning. Hennes hand, beväpnad med det glatta jernet, hvari ljuset rödaktigt återspeglade sig, for lätt och hastigt öfver det hårdt utspända tyget. Den stundande dagen var en Söndag. Då måste toiletten ega all den friskhet, som Fransyskan så mycket älskar. Då är hvarje skrynkla bannlyst, hvarje, utom de bofasta — dem kan, ty värr! icke ens glödgadt jern förjaga.

Studenten, som såg förbålt sömnig ut, sökte emellanåt en liten omvexling i sin halft liggande, halft sittande position på stolen, dymedelst att han, med majestätiska steg, ett par gånger mätte rummets längd, och i förbigående uppehöll sig vid ett litet bord, der några fla-

skor stodo, hvilka han tycktes vilja afpressa en son-lycka, som antagligen redan fallit någon annan till godo, ty hans läppar spetsade sig väl, men någon sväljning kunde icke förmärkas. Grisetten smålog härvid för sig sjelf, men strök med mera ifver, än någonsin.

Studenten sträckte armarne i höjden, som om han velat »solens upp- och nedgång ta i famn», och gäspade, som om han velat svälja både himmel och jord. Men grisetten varkunnade sig icke öfver honom. Hon log och strök.

I förtviflan vräkte han sig nu i en stol, slängde det ena benet öfver det andra, lät begge armarne hänga ned öfver ryggstödet, och sof innan kort, som en stock.

På något sådant måtte grisetten ha väntat. Hastigt närmade hon sig dörren. Den öppnades, och in trädde herr kammarjägaren, mera tjusande, än någonsin, med ett leende, som skulle förtrollat hela populationer af damer. Nalkades han detta område som förförare, eller som »artiste pedicure»? Ännu var det en möjlighet, att han leddes af menniskovänliga afsigter, att hans nattliga tåg endast var rigtadt mot kackerlackor och bobbor, att han lofvat biträda vid ett utrotelsekrig — men nej! han fattar grisettens hand, han för den mot sitt hjerta med ett galanteri, som erinrar om medeltidens skönaste dagar, hon suckar, han suckar, hennes hufvud lutar, rodnande, mot hans kind, der ännu örfilen glöder i all sin prakt.

Han tar sin vissnade blomster-bukett och fäster den vid hennes barm. Hon slår ned ögonen. Ser hon ner i sig sjelf eller i blommorna?

Studenten snarkar. Sof, bedragna offer! Sof och snarka! I förhållanden, som dina, fordras öppna ögon, men, har man en gång blundat, blunda då för evigt!

Förargad, icke så mycket öfver hvad jag sett, som derföre att Jules Janin uppenbarligen narrat mig i sin följetong öfver grisetterna, vände jag mig tvärt bort från den nattliga gruppen. Den, som vill komma i tillfälle att rättvist prisa troheten, bör måhända egentligast skrifva en följetong öfver hundarne. Aldraminst kunna grisetterna, med så muselmanska plägseder, som de, hvartill jag, fönstervägen, varit vittne, under ringaste dager af sanning räknas till de *trogna*.

Jag försvor hädanefter att studera grisetten.

En Krigsrätt i Paris.

Den 16 Augusti 1842 hade mamsell Denain på Theatre Français spelat Louises rol i »Le dernier Marquis». Mamsell Denain är en täck qvinna med ett par vackra, uttrycksfulla ögon. Hon är icke någon talang af första ordningen, hon spelar mest passiva älskarinnor, sådana, som låta älska sig förtvifladt, utan att sjelfva gå till någon ytterlighet; hon deklamerar väl och förenar, med rundning i gesterna, behag i hållningen. Hennes sak är mera att intressera, än att hänföra. Hon står väl hos recensenterna, och har alltid ett leende för följetonisterna — på l'Echos spalter ligger ofta för henne ett litet lagerblad — Journal des ridicules skrattar aldrig åt henne — och sjelfva den alfvarsamma Gazette de Paris adresserar emellanåt till henne en kompliment. Hon kan måhända en dag, då hon blir fetare och således mera romersk, komma att spela confidente åt mamsell Rachel i hennes stora, antika roler. Tidningarnes vänskap mägtar föra en skådespelare långt.

»Le dernier marquis» är en dram i fem akter af m:r Hippolyte Romand — hvad jag

afundas de fransyska författarne deras förnamn! De äro alltid förtjusande — en drám, som innehåller mera politik, än poesi, som Jules Janin i en ljungande recension fördömt, men som dock, i trots af den store följetonisten, i trots af sina egna brister, hade hvad man kallar en »succés d'argent», höll sig uppe i en följd af representationer, utan att recetten någonsin sjönk ned till förlust.

Mamsell Denain bär, som Louise i den siste Markisen, en liten medaljong, föreställande en hofman från Ludvig den sextondes dagar. Då hon, den 23 Augusti, skulle åter uppträda i ofvannämnde rol, var det henne omöjligt, oaktadt allt sökande, att i sin klädloge återfinna medaljongen, vid hvilken en guldkedja var fästad, som äfven saknades. Alla lådor upprefvos, alla kostymer omskakades, man letade emellan soffdynor och kuddar. Förgäfves! smycket var och förblef borta. Ovisst föreföll om någon beundrare antingen af guldet eller af mamsell Denain tillgripit det; i förra fallet som en förhoppning, i det sednare som ett minne. Möjligen kunde också mamsell Denain, då hon i den högtidliga sinnesstämning, som en nyss ändad tragisk rol lemnar till eftersmak, vandrade loge-gången uppföre till sitt klädrum, hafva tappat medaljongen, serdeles då det icke vidare hörde till pjesen, att egna detta föremål den ömma uppmärksamhet, som nyss på theatern. Men den rättsinnige, som hittat smyc-

ket, borde emedlertid hafva »mot hederlig vedergällning» återställt det, så vida hos honom fanns någon stymmelse till honett karl eller åtminstone borde hans rättskänsla hafva förmått honom att pantsätta det på Mont-pietén — Paris' assistans-kontor — der det kunnat af egaren igenlösas. Intetdera hade dock inträffat. Det blef nödvändigt att sätta polisen i rörelse.

Vid Grenelle, i närmaste grannskapet af Artesiska brunnen, residerar, bakom kontorspulpeten i »Salon Français», en viss madame Stupeski. De, som hafva besökt detta etablissement, veta nogsamt, att det är ett alltför ämabelt fruntimmer. Med ledning af det ryska namnet, hvars antagande ej sällan brukar höra till »de sista resurserna», skulle man måhända frukta att i henne få se en dam med hår, så svart som »la preparation Chimique de Jouvence» kan göra det, med en öm själ och ett par fosterbarn, hvilkas fäderne är den strängaste anonymitet, med skrynklor och leenden om hvarandra i ett ansigte, der invaliden och koketten mötas till ett fruktansvärdt helt. Men intet af allt detta! Madame Stupeski hör till galanteriets elit-korps — hon är vacker, och vet begagna sig deraf — hon känner på sina fem fingrar moderna, litteraturen, theatern, de fria konsterna — hon skrifver biljetter, illa stafvade, men doftande af ambra och patschouli — hon har till och med aktier i ett spelhus.

Madame Stupeski besöker ofta bodarne — serdeles guldsmedernas. Madame Stupeski är en vän af guld. Hos herr Vallée-Hautmesnil får hon se en förtjusande vacker kedja med ett vidhängande porträtt af en ung man från Ludvig XVI:s tidehvarf. Hvilken acquisition! Hur lätt att antyda på en slägting, som fallit under guillotinen! Hvad stolthet att kunna tala om »förfäder»! Madame Stupeski köpte smycket i ögonblicket, och gjorde sålunda skäl för namnet. Hon var nemligen den gången i det hela litet stupid. Hennes kedja var ingen annan, än mamsell Denains; den medaljong, som borde föreställa hennes grand-onkel, möjligen hennes farfar, föreställde ingen annan, än »le dernier Marquis».

En vacker dag, då madame Stupeski befann sig omgifven af habituéerna i Salon Français, då hennes hand lekte med den vackra kedjan och hennes öga, halft tåradt, hvilade på bilden af hennes föregifne anherre, inträdde en ung, elegant klädd man genom spegelglasdörren och riktade sina steg direkte mot den plats, der madame Stupeski satt, i prakten af sin skönhet, i ringen af sina beundrare. Utan att yttra ett förmedlande ord, med en åtbörd, stel och djerf som en terrorists från revolutionens mest kannibaliska dagar, grep han hastigt efter hennes hals, foro hans kalla fingrar öfver hennes nacke.

»Men, min herre!» ropade madame Stupeski, »det är oskickligt, det är oanständigt. Ni går för långt!»

»Icke längre än till kedjan,» svarade poliskommissarien med orubbligt lugn; »den är stulen.»

»Stulen, mon Dieu! Stulen! Mine herrar, jag tar er till vittnen! Är jag känd för att stjäla?»

»Ja, hjertan, madame! hjertan!» ropade habituéerna, skrattande.

Förgäfves gjorde madame Stupeski ett förtvifladt motstånd. Polis-kommissarien gick med sitt byte.

Nu upptäcktes, att en sapeur-pompier, Fourdringnier, hade på de sednare dagarne gjort betydliga depenser, visat sig rikt försedd med penningar och på åtskilliga krogar spelat den frikostige. För dem af mina läsare, som måhända icke känna hvad en sapeur-pompier egentligen månde vara, bör jag kanske upplysningsvis nämna, att så tituleras ledamöterna af en korps, tretusende man stark, hvilken ensam har att befatta sig med eldsvådorna i Paris och är organiserad uteslutande med afseende på detta ändamål. Ett visst detachement af denna styrka är hvarje spektakel-afton beordrad till theatrarne, för att der afböja eller omintetgöra möjliga eldfaror. Den 16 Augusti hade Fourdringnier haft vakten vid Theatre Français, och just från detta ögonblick hade man

börjat observera det starka stigandet i hans tillgångar, den förhöjda lyxen i hans lefnadssätt. Nu började misstankarne, hotande, falla öfver Fourdringnier. Han togs i förhör af sin kapten, och inför denne uppgaf han såsom en förklaringsgrund för möjligheten af det slöseri han, vid flera tillfällen, lagt i dagen, att han från sin å landet boende moder fått sig tillsänd en guldkedja, den han försålt, och mera än en gång, på behållningen derför, gjort sig och sina vänner en glad dag.

För att förvissa sig, angående sanningen af denna uppgift, aflät man en skrifvelse till mären inom det distrikt, der modren hade sitt hemvist, och erhöll från denne icke allenast ett nekande svar, utan äfven ett från Fourdringnier till hans mor afsändt bref af följande innehåll:

»Min bästa mor!

Jag skrifver till er i dag, emedan jag vet att ni kommer att från min kapten erhålla ett bref angående en guldkedja, som jag fått till skänks af en god vän; men som man vill pådyfla mig att ha stulit. Jag ber er derföre säga, att ni gifvit mig den, då jag sednast på permission vistades hos er, och att dertill också hör en medaljong.

Er tillgifne Son

Fourdringnier.»

Liknelserna till brottslighet hade nu så hopat sig, att Fourdringnier inmanades i häkte,

och krigsrätt organiserades, för att ransaka och afdöma förbrytelsen.

Tilloppet i krigsrättens lokal var ofantligt. Det fanns ingen advokat vid de serskilda rätterna, ingen klerk hos samtlige notarierne, ingen af quartier latins unge rättslärde, som icke ville se mamsell Denain uppträda inför domstolens skrank och spela bestulen, som icke ville tillhviska henne, då hon med majestätiska steg gick gången framåt, att hon åtminstone egde att disponera öfver hans talang. De mest vidunderliga rykten »körde och vände» inom församlingen. För att förklara tilldragelsen valde man, som vanligt vid dylika tillfällen, de befängdaste grunder. Man hviskade att mamsell Denain, i ett öfvermått af vänskap, med varm hand gifvit Fourdringnier kedjan och medaljongen. Man ville veta, att denne, som annars hörde till släcknings-korpsen, vetat låta en gnista falla på ett så eldfarligt ställe, som i en skådespelerskas hjerta. Man kände på sina fingrar, att Fourdringnier vore en liten »amour» till pumpkarl — hans ögon skulle isynnerhet ha ett ljuft och behagligt uttryck — hans »sourire» skulle vara ytterst angenämt.

Att detta sednare var ett fullkomligt misstag, visade sig likväl snart, då han reste sig inför domstolen, och åskådarne kommo i tillfälle att taga hans ansigte i skärskådande. Tron på mamsell Denains skuldfrihet från den henne pådyflade böjelsen steg betydligt, och man bör-

jade finna, att Fourdringnier såg ut som en tjuf. Så mycket gör det yttre här i verlden.

På framställde frågor uppgaf nu den tilltalade, att han, natten emellan den 16 och 17 Augusti, haft vakten vid »Theatre Français». Då han gjorde den vanliga runden kring klädloge-gångarne, hade han, midt framför den skådespelaren Geffroy tillhöriga logen, kännt någonting upphöjdt under sin skosula. Han öppnade sin blindlykta och fann en kedja med dithörande medaljong, hvilka begge effekter han stoppade på sig, öfvertygad att de voro oäkta, såsom, enligt hans eget uttryck, merändels allt hvad aktriserna begagna.

Ett fnysande lät förspörja sig i salen vid detta naiva uttalande af den erfarenhet, en ofta förnyad tjenstgöring vid theatrarne bordt skänka den tilltalade. Detta fnysande, som några ögonblick steg i graderna, skulle troligtvis slutat som gapskratt, derest icke aktningen för domstolen kommit emellan.

Den tilltalade förmälde vidare, att han flere dagar burit smycket i sin ficka, oviss hvad han dermed borde företaga, men slutligen hade dock tvånget och nöden kommit honom att använda det till egen fördel. Han hade, för att begagna sig af en tjugofyra timmars permission, som blifvit honom af hans kompagni-chef tilldelad, begifvit sig utom barrieren, der han på »Guingetterna» *) tillbringat

*) En slags krogar.

sin dag temligen muntert, men, vid fordrad liqvid, funnit sig sakna medel att betäcka sina gjorda utgifter. Han hade då kommit att tänka på det i hans ego ännu varande smycket, hvilket han, i sitt betryck, till salu utbjudit åt guldsmeden Vallée-Hautmesnil, som också derföre betalt honom omkring sextio franker.

Nu kom en ny anklagelsepunkt. Guldsmeden hade i sin bok antecknat, att kedjan blifvit till honom försåld af Fourdringnier, riddare af Hederslegionen. Äfven upplystes genom vittnen, att denne sednare blifvit sedd vid Versailles med »le ruban rouge» i knapphålet. Fourdringnier hade således, på sanningens bekostnad, slagit sig sjelf till riddare. Han hade icke allenast stulit en kedja, utan äfven en värdighet, som honom icke tillkom. Han hade maskerat tjufven bakom heders-legionären, satt en utanskrift af ära på ett konvolut af brott. Förgäfves invände den tilltalade, att han endast i knapphålet burit tvenne neglikor, sammanknutna med ett trefärgadt band. Förgäfves androg han, det man möjligen kunnat misstaga sig på bandet till en medalj, hvilken af polisprefekten blifvit honom tilldelad för visad rådighet vid en eldsvåda. Man tycktes icke vilja sätta någon serdeles lit till hans förklaringar. Man skrattade åt hans visade böjelse för det ridderliga.

Men snart vändes all uppmärksamhet från den tilltalade, för att riktas på ett värdigare

föremål. Af rättens vaktmästare infördes mamsell Denain, elegant och lysande, som en aktris bör vara. Illusion är ju hennes högsta sträfvande. Hon förde sig på ett sätt, att det nästan förundrar mig, att man icke applåderade. Med en drottnings värdighet, med en bajaders behag trädde hon inför domstolens ögon. De yngre bisittarne deri sågo, menande, på hvarandra — af åskådarne höjde sig åtskilliga på tårna, för att rätt kunna öfverse den vackra aktrisen.

»Ert namn, förnamn och yrke?» började presidenten.

»Leontine-Pauline-Elisa Denain, aderton år gammal, artist vid Theatre Français,» svarade skådespelerskan.

»Det var fan hvad hon heter vackert,» anmärkte en af mina grannar i blus.

»Hon bedrar domstolen på ett par tusen dygn, men det gör ingenting,» yttrade halfhögt en annan; »för aderton år sedan hade hon redan debuterat i tragedien: Risbastu'n.»

Presidenten fortfor: »Lyft er hand! Svär att tala sanning, oafkortadt sanning, icke annat än sanning!»

»Jag skall tala den rent, utan omsvep. Jag svär det!»

Presidenten framställde till mamsell Denain en fråga, huruvida hon önskade uppträda som klagande part, hvartill denna gaf ett nekande svar.

»Jag ville,» tillade hon, »heldre undvara det möjliga värdet af min kedja, än se en person anklagad för brott.»

Mamsell Denain var storsinnad. Det hör till theatern

Härefter aflade mamsell Denain en berättelse, som fullkomligt öfverensstämde med hvad vi i det föregående, angående kedjans försvinnande, anmält. Hon trodde sjelf att hon tappat smycket, då hon, efter att hafva slutat sin rol, varm och upphettad skyndade tillbaka till sin kläd-loge.

Den anklagade dömdes, efter en kort öfverläggning, till två års fängelse.

Då mamsell Denain närmade sig den hyrvagn, som väntade henne, trängdes klerkerne omkring henne, ifrige att, vid uppstigandet, få bjuda stöd åt de vackra former, som de under rättegången strängt iakttagit. Hon strödde, till tack för denna uppmärksamhet, leenden åt alla sidor, hoppade lätt som en sylfid upp på fotsteget, lekte genom vagnsfönstret ännu ett skälmaktigt titt-ut med sina rättslärda beundrare, och »citadinen» rullade bort, medan fakulteten, med sträckta halsar, följde dess snart för ögat försvinnande lopp.

En representation på Porte-S:t-Martin.

Flera dagar å rad hade man stått i queue vid theatern Porte-Saint-Martin, så dock icke till förståendes, som hade queuen ägt en oafbruten kontinuitet, utan som hade den pånyttfödts hvarje afton klockan fem, tilldess salongen ändtligen klockan half till sju hunnit sluka den hel och hållen. De så kallade Billets de faveur — fribiljetter åt skådespelare, orchesterledamöter, vänner, recensenter — utbjödos och såldes med fördel, och på platsen framför theatern ljöd ett oupphörligt rop af: »une Stalle» d'Orchestre, une avant-scene, un Balcon des premières», allt mot något stegrade priser. Det var »Trettio år af en spelares lefnad», denna »nattsvarta dram», som redan bordt multna i theater-arkiverna, hvilken åstadkom all denna uppståndelse, detta hvimmel, denna trängsel och äflan. Det var en gammal gengångare äfven på Svenska scenen, från de tider, dä Torsslow der firade sina triumfer och Kollberg lät första radens skönheter beundra sin vackra figur. Och hvad har nu manat spöket tillbaka ur sin graf, hvilka andar ha blåst lif i denna utdöda skapelse, som redan en gång nedstigit från tiljorna, utan rätt att hoppas på en upp-

ståndelse. Vi läsa det på affischen. Det är Madame Dorval, det är Frederic Lemaitre, som ånyo satt det redan urmodiga skådespelet »en vogue». Två glänsande konstnärsnamn ha tagit den medelmåttiga dramen under armarna, och släpa den kanske sålunda till odödligheten.

Trettio år af en spelares lefnad! Det är något tilltaget, att, inom rymden af fem akter, inom tiden af trenne timmar tro sig kunna skildra en lefnad af trettio år. Det är att lita för mycket på entre-akterna och fantasien. På lika lång tid som ett vanligt spelparti upptager, har författaren expedierat spelaren hel och hållen, från hans första tärningskast till hans sista. Och ännu voro, då författaren skref, de förträffliga tablåerna ännu icke uppfunna, dessa tablåer, emellan hvilka, liksom emellan stegen på ålderstrappan i Orbis Pictus, kunna beqvämligen ligga några decennier, utan att derigenom sammanhanget af det hela i ringaste mån störes, kanske just derföre, att det hela icke har något sammanhang. Victor Ducange måste hålla sig vid akterna, liksom man vid en table d'hôte måste hålla sig vid rätterna. Han fick icke kommendera in hvad som för ögonblicket föll honom i smaken, och med detsamma ropa till allmänheten: »Se här ha'n J en ny tablå!»

Jag fick min plats i salongen bredvid en man, hvars redan skönjbart grånade lockar förrådde en ålder af öfver fyratio-talet, hvilken hårets öppna bekännelse en omsorgsfull, ehuru

icke i det ringaste sprättaktig klädsel, en vacker, ledig hållning och ett sällspordt lif i de stora, nötbruna ögonen icke förmådde göra om intet. En liten, dyrbar snusdosa och en ofantlig theaterkikare, ehuru, enligt modets sednaste fordringar, endast för ett öga, hvilade ofvan en ostindisk näsduk på hans knän. Han tycktes ha satt sig i positur att njuta af det väntade skådespelet — med sådan »abandon» hade han lutat sig tillbaka på sin plats, och hans fingrar, i deras halmgula handskbeklädnad, lekte af och an på den röda fodringen af loge-kanten, medan ögonen alltemellanåt föllo på en nummer af »L'Entre-Acte», hvilken han bredt ut framför sig, efter hvad det ville synas, mera som symbol, än lektyr. Sedan jag varseblifvit, att hans blickar längesedan förlorat attraktionen till tidningen och, som det tycktes mig, redan sväfvade i helt andra rymder, anhöll jag att på ett ögonblick få låna bladet, hvilken hemställan han, med den egna böjning af hufvudet, som hos Fransosen kan göras så uttrycksfull, artigt bejakade. Han nyttjade härvid till genmäle ordet »Certainement», något, som så der temligen kan öfversättas med: visserligen, men dock säger vida mera än: ja. »Det förstår sig» — »något annat kan icke komma i fråga» — är måhända den egentliga omkrifningen af detta lakoniskt vackra: Certainement, hvilket är ett bland de många ord, hvarmed Fransmännen veta att ciselera artigheten, att damaskinera förbindligheten.

Många gånger förr hade samma ordställning mött mig, men sällan har den på mig gjort det angenäma intryck, som nu uttalad af min grannes låga, men vackra organ och beledsagad af den behagliga åtbörd han dervid använde.

Ytterligare vexlades emellan oss några ord, och jag insåg snart, att jag befann mig bredvid en af dessa, ofta högt bildade theater-habituéer, hvilka i Paris, på dess sexton theatrar, äro så allmänna, hvilka, ehuru endast åskådare, snart sagdt införlifvat sig med scenen och dess öden, hvilka följa framgången af ett skådespel, en debutant, med samma spända, lefvande uppmärksamhet som den politiske svärmaren framgången af sina idéer, sina heroer, hvilka känna theatrarnes tillgångar, så väl i talanger, som kulisser, antalet af röster i körerna och antalet af lampor i rampen, hvilka i Paris bilda nästan ett eget slägte, lätt igenkänligt, serdeles inom deras fosterland i fosterlandet, theatersalongen, intressant att der anträffa, serdeles för fremlingen.

Fem minuter hade icke förflutit, förrän Fransosen med den flödande lätthet, som tillhör hans nation och som isynnerhet hos de äldre deraf ej sällan urartar till ett slags pratmakeri, förtäljde mig dagens stora nyhet, angående mamsell Anaïs Auberts bandhund, som blifvit galen.

»Mamsell Anaïs, artiste societaire du Theatre Français», berättade min granne, med en viss

aktningsfull tonvigt vid utsägandet af de sista orden, »har, som ni kanske vet, ett litet charmant landtställe vid Louveciennes, ungefär midt emellan Versailles och St. Germain. Det är der hon under den vackra årstiden hvilar sig från sina triumfer. Der är hon endast herdinna. Men — tillbaka till hunden. Det var ett sypert kreatur, långhåradt, starkbyggdt, af pyreneisk ras, fromt, tillgifvet. Likvisst, hvad händer? Hunden blir förliden gårdag plötsligen galen, och biter till döds kokerskan, som annars brukade ge honom sin föda. Kokerskan kan väl egentligen icke intressera er» — jag gjorde en bifallande böjning på hufvudet — »men, hvilket slag för hvarje konstens vän! Anaïs har, af alteration och förskräckelse, fått igen sin migrän och kan måhända icke på flera veckor uppträda. Quelle maudite bête!»

»Det der ryktet», fortfor Fransosen, utan att lemna mig ett ögonblicks anderum, «om Carlotta Grisis förlofning med Petitpas är, som ni kanske redan vet, ett fullkomligt »fausse allarme». En illa underrättad tidning har behagat kasta ett sådant prat ut i det allmänna, men jag vågar försäkra er på min heder, att det icke har ringaste grund. En dansös med årsengagement hvarken kan eller bör få gifta sig. En princip måste i sådant fall etableras. Går väl hennes man i borgen, att hon året igenom skall vara i stånd att uppfylla sina åtagna förbindelser? Ligger icke häri just ett sätt att

eludera ett ingånget kontrakt? Ett sådant giftermål är dessutom ett manquement mot publiken. Blir hon invisibel, gäckar hon allmänheten, som har en rättvis fordran att se henne.»

»Men», invände jag, »månne icke något sådant möjligen kan inträffa, äfven utan antagande af äktenskap. Jag behöfver icke fråga er, huruvida ni känner det gamla fransyska ordspråket om en dygdig dansös och en blygsam skådespelare.»

»Sannt, alltför sannt anmärkt,» svarade theater-habituéen med en artig, gillande tonvigt, »men i sådant fall blir det en händelse, ett olycksfall, en obehaglig möjlighet. Det blir icke en half nödvändighet, ty ni vet sjelf huru få äktenskap, som, här i Frankrike åtminstone, äro barnlösa. Det ena är en slump; det andra nästan en visshet. Nej! den dansös, som vet hvad hon är skyldig sig sjelf och sin allmänhet, gifter sig aldrig. Carlotta Grisi har för mycken takt, att, genom ett förhastadt giftermål, slumpa bort en del af sitt rykte, sin framtid.»

»Nå,» fortfor min granne, »för att öfvergå till ett annat ämne, vet ni, att handels-tribunalets dom af den åttonde September fyratioett, angående åläggande för Fanny Elssler att till operans direktör, Leon Pillet, betala 60,000 frankers skadestånd för hennes uteblifvande i Amerika utöfver den i kontraktet stadgade tid, nu ändtligen vunnit stadfästelse i öfver-rätt.

Stackars Fanny! Hon får ta ut stegen, för att ta in kontanterna!»

Samtalet afbröts af ridåns uppgång. Representationen började med en pantomim-balett i tvenne akter, titulerad: »le fils mal gardé» — ett sammelsurium af uppträden och äfventyr, som, innan första aktens utgång, kändes tröttande, och, under loppet af den andra, betydligt tyngde ögonlocken. Min granne följde emedlertid med det personella intresse, som tillhörde hans fack af theater-habitué, den på uppfinning och plan serdeles torftiga gången af pantomimen, och, i en ton midt emellan monolog och samtal, framställde han sina anmärkningar, sitt tadel, sitt beröm, följde ibland, gnolande, takterna af någon favorit-melodi, eller angaf tonfallen genom kikarens höjande och sänkande, i egenskap af en slags taktpinne.

Så här ungefär skulle jag söka återge hans under mimen fortlöpande konversation, hvilken jag, efter behag, kunde anse som en sjelfbetraktelse, eller, äfven som rigtad till mig, besvara:

»Ah! den lilla Laurençon! hon är för söt i dag! Hvilken charmant vad! Men, min Gud! hvad hon är illa klädd i håret. Hvilka vresiga lockar! Hon ser riktigt luggad ut. Hon kommer aldrig rätt öfverens med sin spegel, det vackra barnet. Ah! se madame Richard! Hon har helt nyss flyttat in i sin nya våning Rue Nôtre-Dame de Lorette. Hon är förtjusande i

»le petit soupér», hon är champagnens och ekivokens Hebe, ingen kan kredensa dem båda smakfullare, än hon. Men, corbleu! faller icke hennes trikot i veck på sjelfva smalbenet! Det är oförlåtligt att så vårdslösa allmänheten. Man skall vara groft glömsk af sin pligt som dansös, för att så litet vårda sin toilett. Apropos! har ni hört, att konungen i Bayern ålagt sina dansöser att vid alla representationer nyttja kalsonger öfver trikoterna? Är det inte revolterande? Det är oanständigt, att genom denna påtvingade accessoir flytta åskådaren ifrån plastikens område in på ett helt annat. Ah! ödmjukaste tjenare, herr Tassin! Det måtte verkligen kosta på mera, än det renderar, att vara dansör med så mycken embonpoint och så litet appointement. Den karlen har verkligen mera fläsk, än talang. Men anmärk, för ro skull, hvilken muskelstyrka hos den der unge Bertier! Det ligger framtid i hans entrechats! Det är en hoppgifvande yngling. Såå! skall gamle Couturier ännu fram och linka på tiljorna. Hans ben förefalla ändå temligen pensionsmessiga. De skulle ta sig bättre ut på Hôtel des invalides, än på Porte-Martin. »Quel badaud! Il joue, comme une Seringue!» Nå ändtligen min lilla favorit, den snälla Heloise! Är det inte »une creature mirifique»? Sexton år och frisk som en ros. Hvilka former och hvilket leende! Men hvem skulle tro, att den luftiga varelsen är utom scenen en half dragon, hon är icke känslolös för punsch och äter sand-

wichs till sitt thé. Och dessutom, sapredié! är hon ostadig som en fålunge. Hon är icke mera att lita på, än "le Canon regulateur" i Palais Royal *). Elle fera toujours l'amour.»

Härvid torde vara att anmärka, att alla de artister, vid hvilka min granne med så mycken noggrannhet uppehöll sig, voro af ett jemförelsevis ganska underordnadt värde, och att öfverhufvud ingen af dem egde något egentligt namn inom den parisiska konstverlden. Han åtog sig troligtvis sitt granskare-kall mera af tillgifvenhet för theatern, än derföre att han skattade de spelande serdeles högt, hvilket hans sceniska kännedom svårligen kunde tillåta honom. Det var honom blott ett behof alstradt genom kotteri-meddelanden, underhållet af vanan, att genast för den förstkommande uttala sitt omdöme, sina tycken, sina enskilda sym- eller antipatier.

Ändtligen tog pantomimen ett slut. Öfver dessa i allmänhet andefattiga skapelser måste hvila det poetiska doft, som genomgår t. ex. Sylfiden och Giselle, för att i någon mån kunna höja dem till konstverk. De måste i sceniskt hänseende vara uppsatta med den bländande pragt, som dessa stycken, man måste der se

*) Middagstiden anges i Palais Royals trädgård genom aflossandet af en kanon, som, satt i samband med ett urverk, klockan precist tolf bör gå löst. Exempel äro dock ej ovanliga, att detta först inträffar half ett, o. s. v.

soluppgångar, hänförande sköna, såsom i Giselle, och blomstergårdar, förtrollande såsom i Sylfiden; ögat måste hållas i jemn spänning af den högsta glans och den högsta gratie, af Ciceris och Sechans dekorationer, af Grisis och Taglionis dans, för att man icke skall ledsna vid detta döda, graftysta lif, der endast armarne tala och benen samspråka, der passionen rasar ut i glissader och sorgen tröstar sig i ett pas de deux. Det ligger annars något torftigt, något otillfredsställande i denna art af theatraliska föreställningar, hvilken måhända utan orättvisa skulle kunna få namn till och med af af-art. En attityd, en grupp, en rörelse är någon gång verkligt plastisk och häfdar ej sällan namnet af konstverk. I Taglionis blotta gång ligga vackra fragmenter till läran om det sköna. Men då en tung ballett störtar fram på scenen, och tiljorna svigta och de dansande svettas, då man ser förtviflade hopp och utomordentliga ansträngningar, då man ser tyngd besluten att vara lätt och tjocklek ha all möda ospard, för att synas sylfidisk, då viker hvarje, äfven den blekaste illusion af konstnärlighet, och man medger inom sig sjelf, att dans, i dess lägre stadier, sådan den faller på den arbetsamme figurantens lott, i det närmaste är handtverk, att pantomimen, drifven på öfligt manér med stora gester, pekningar och hviskningar, mera förefaller som ett fingerspråk emellan döfstumma, än som en sjelfständig konstproduktion.

Klockan var ett qvart på nio. Det var tid på att begynna Trettio år af en spelares lefnad, så vida man önskade åtskiljas innan midnatt. Också äro mellan-akterna i Paris sällan långa. Parisaren blir lätt otålig, och man känner sitt folk. Dessa gigantiska uppehåll med spikande, bultande och hamrande bakom ridåen, hvilka i Stockholm äro så vanliga, inträffa här aldrig. Sjelfva »Tvenne våningar, eller på öfre och nedre botten», lemnade, på Theatre du Palais Royal, inom tio minuter plats för en annan pjes. I Paris rifver man ner hela hus på några ögonblick.

Två utmärkta artister uppträdde, som nämndt är, i Ducanges dram, madame Dorval och Frederic Lemaitre, eller, som han på affischen nämnes, helt simpelt Frederic. Den förra är redan engagerad vid Odeon, »second Theatre Français», som inrikes-ministerns tillståndsbref lär skänka Odeon rättighet att kalla sig, men hon begagnar nu den ledighet, denna theaters befinnande under reparation bereder de dervid anställda artister, för att låta stjernan af sin mera melodramatiska, än egentligen tragiska talang lysa öfver Porte St. Martin. Sedan hon icke utan bifall, som litet barn, dansat »la bourrée d'Auvergne» och sjungit små-arier på Strasburgska skådebanan, fästade hon sig, utan att egentligen väcka något uppseende, vid Port St. Martin, der hon nu gör furore, användes, mot sin önskan, till och med i karl-roler och er-

for af dess styrelse en så nyckfull behandling, att hon, i en slags förtviflan, vände sig till conservatoiren, med anhållan att inför densamme få genomgå sina prof, hvilka utföllo sålunda, att den artistiska aeropagen förklarade henne ega fallenhet för subrett-roler! Ett eget öde för en skådespelerska, hvilken sedermera i karakterer, som Marion Delorme, Donna Sol, Catharina och Thisbe i Angelo Malipieri, Kitty Bell i Chatterton, madame Germany i Trettio år af en spelares lefnad, väckt Parisarnes förtjusning. Lyckligtvis lade hon dock icke conservatoirens omdöme angående arten af hennes sceniska kallelse på hjertat, utan fortfor i sitt gamla fack och lyckades slutligen att tilltvinga sig en allt allmännare uppmärksamhet, hvilken snart hos ett, när det börjar, lätt enthusiasmeradt folk, vexte till beundran. Det var, som Adele d'Hervé i Anthony, madame Dorval först fick erfara publikens bifall och öfverhöljdes med buketter af theater-lejonen och recensionsblommor af theater-tidningarne.

Det utmärkande draget i madame Dorvals dramatiska karakteristik är djerfhet och kraft. I stora effektscener är hon förträfflig och, om hon någon gång öfverdrifver, så gör hon det åtminstone måttligt, och med rolen till föregångare. Lycklig är hon i sina attityder; i sin gång, sin ställning vet hon förträffligt att uttala den känsla, den affekt ögonblicket fordrar. Starka, skakande lidelser återger hon med en

talang, som närmar sig till mästerskap. Fruktan, förakt, förtviflan nyanserar hon, som madame Germany, i starka, lifliga drag, med mera poesi i uppfattningen, än melodramen, i och för sig sjelf, rimligen bör kunna inspirera. Märkbart svagare förefaller hon deremot i rolens sentimentala riktning. Hon är ett Ætna, som måste spruta lågor, för att rätt uppfylla sin bestämmelse. Hon är en stor skådespelerska endast under inflytelsen af en stor passion. Hon besitter mindre konsten att vara innerlig, än den att vara ytterlig med talang. Och det bevisar redan en öfverlägsen förmåga att, på denna slippriga gräns, icke falla in i det löjliga, att, i dessa melodramatiska konvulsioner, ännu rädda konstens värdighet.

Det var en tid, då alla fransyska theatrar täflade om att på scenen framställa Napoleon, då man slets om att der kunna återge en af de minst för dramat egnade personligheter, som någonsin gifvits. Den lille mannen med den gråa rocken och den trekantiga hatten vandrade med händerna bakpå ryggen framför hvarje sufflörlucka i Paris, och kejsaredömets bragder omkämpades flitigt i kulisserna. Adolph Franconi vid Theatre du Temple, Cazot vid Varietés och Gobert vid Porte St. Martin voro alla Napoleoner för dagen, snusade ur västfickan, nöpo sina medspelande i örat, sågo ikring sig med örnblickar och talade i tvära, afbrutna orakelspråk. Äfven Frederic Lemaitre

användes i kejsar-facket, och kläddes i gamla gardets jägareuniform, med hederslegionens storkors på bröstet och en fältkikare i handen. Han hade sin stab och sin mameluck, sin Duroc och sin Marchand, goda kamrater och kålsupare, som på scenen åtminstone bevisade honom en afgudisk vördnad, medan de i kulisserna lifligt recenserade honom. Detta trägna studerande af en enda personlighet, detta fortsatta sträfvande att sätta sig in i hans egenheter, denna slafviska imitation af ett ännu i friskt minne lefvande original, hvars karakteristiskt besynnerliga sidor, mera än dess stora, man i allmänhet bearbetade för scenen, måtte utan tvifvel icke hafva lyckligt inverkat på Frederic Lemaitres konstnärliga utbildning, utan måhända kedjat honom inom en viss sfer af dramatisk ensidighet, hvarifrån han endast ryckvis lyckas frigöra sig. Det skymtar något fram af Napoleon i hållning, gång, åtbörder, äfven då den verldsbekanta kejserliga syrtuten fått ge vika för spelaren Germanys trasor. Lemaitre har ostridigt ögonblick, då han är lysande, då inspirationen segrar öfver vanan, men snart faller han åter in i den gamla älsklings-rolen, armarne få en dragningskraft åt ryggen och hufvudet vill djupsinnigt luta ned på bröstet. Han har så införlifvat sig med en af sina roler, att han näppeligen fullt kan komma in i någon annan. På populärt språk: kejsaren går aldrig ur honom.

Märkvärdigt emedlertid, att det skulle bli Fredrik den endes och Napoleons öde, att hvar och en för räkning af sin personlighet skapa en egen art dramatisk litteratur, som, med anekdoter och memoir-sqvaller till stoff, uteslutande vänder sig kring en enda karakter, och hvars framgång mera hvilar på politisk, än estetisk grund. Efemerisk är alltid tillvaron af en dylik theaterns usurpation till förmån för ett stort, historiskt namn; blott sällan träder Fredrik nu mera upp på scenen bland lättsinniga pager och gråskäggiga hussarer; det finns godt om kostymer à la Napoleon i klädstånden vid Rue de Temple. Blotta åsynen af dem har fordom framkallat applåder; nu bli de dagligen piskade, på det att icke malen skall ta öfverhand i dem. Emedlertid har denna historiskt-dramatiska litteratur lemnat åt Guiaud och Hjortsberg tillfälle att, som Fredrikar, vinna europeisk ryktbarhet, och om, med undantag af Franconi, ingen af »den stores» många representanter på scenen fullt tillfredsställande återgifvit Napoleon, har det dock lyckats mademoiselle Mellot, inom sitt i hast sjelfskapade fack, som marketenterska vid stora arméen, — Napoleon kunde icke ens på scenen visa sig utan arméer — att genom naiveté och fosterländsk känsla göra furore på Boulevard-theatrarne.

Af de öfriga, i dramen medspelande, ådagalade herr Jemma, som Warner, en mindre

vanlig talang, och i allmänhet kunde man berömma den ensemble, hvarmed skådespelet af annars ej öfverordnade förmågor utfördes. Öfverhufvud tyckes man här gå samvetsgrannt tillväga med inöfning och repetitioner. Det kan räknas till undantag att höra någon skådespelare taga sufflören.

Af min theateräIskande granne erhöll jag den upplysningen, att madame Dorval innan kort skulle i Phedras rol uppträda på Odeon, som äfven anvärfvat den snart uråldriga mademoiselle George, hvars triumfer ligga tre decennier bakom vår tid, som blomstrade med kejsardömet och utmärktes af kejsaren, men slutligen, under den sista månaden, varit bragt derhän att på »Gaieté» ge gästroller för hundrade franker representationen. Napoleons älskarinna, sin tids största, tragiska skådespelerska, hon, hvilken man ännu i norden, från hennes besök derstädes, erinrar sig som ett slags under, nu vorden ett dramatiskt nådehjon på en af Paris' mindre theatrar, hennes namn på affischen och ingen queue vid biljettluckan, hennes af åren tunga, ytterligt korpulenta gestalt på scenen, och ingen hand höjd till bifall! I sanning, tiderna förändra sig och satsen om konstens odödlighet är underkastad mera, än ett frågetecken. Man var till och med nog grym att påstå, det förr medömkan öfver en fallen storhet, än något intresse för ruinerna

af en lysande talang drog åskådare till hennes representationer af Lucretia Borgia.

Vidare förtrodde mig theater-habituéen med en min, så vigtig, som om det gällt ett rikes bestånd eller undergång, att, enligt hvad han ur säkra källor visste, hade madame Dorval, förrän hon ingick kontrakt med direktionen för Odeon, underhandlingsvis vändt sig till Theatre Français, för att der bemedla sig en mot hennes konstnärsrykte svarande anställning.

»Men, hvad tycker ni väl,» fortfor han, »denna conservatoire för den fransyska dramatiska konsten, hvilken likväl, med blind förkärlek för det konservativa, som ligger i dess namn, alldeles förbiser det progressiva, som ligger i dess kallelse, — hvilken undergifvet tjenar ett enda stort litterärt rykte, Victor Hugos, men med sina trakasserier, sin aristokratiska stolthet alldeles uttröttat ett knappt mindre glänsande, Casimir Delavigne, — hvilken åt några fås af societärerna egenkärlek och omåttliga anspråk offrar det fortlefvande anseendet af den skådeplats, hvarvid Frankrikes dramatiska ära, hvarvid Racine och Voltaire, Molière och Beaumarchais äro fästade genom en snart sagdt helig tradition, — denna conservatoire, som olyckligtvis har sig inrymd en alltför vidsträckt administrativ ostracism, stänger porten till Theatre Français för madame Dorval, under det lumpna skälet, att rolerna för hennes emploj förut vore af redan egande sujetter tillfreds-

ställande fyllda. Liksom Rachels stolta, tragiska rykte, liksom Plessys glänsande, eleganta talang hade något att frukta af en medtäflerska! Hvad tycker ni, min herre, att så afvisa en verklig förmåga, medan man dagligen antager half-utiliteter, och låter statister debutera! Det är ju en värdig lagstiftning inom konstens verld. Men de skola få veta af det. Straffet skall icke uteblifva. Pressen skall öppet uttala sitt ogillande. Materialierna ligga redan i publicitetens händer. Jag har dermed försett samtlige theater-tidningarne. Nå, nå! messieurs de la Comedie! ännu en gång skola vi pröfva en dust. Den förfördelade skall icke sakna sina kämpar.»

Och theater-habituéen tog sig för att alldeles förtvifladt instämma i en applåd, som just nu utbröt vid en af kraftställena i madame Dorvals rol.

»Charmant, förträffligt, hänförande,» ropade han så högt, att det förundrade mig att ej parterren gjorde sin hyssjningsrätt gällande, eller möjligen grep till det despotiska ultimatet: »à la porte», som ofta, af nästan ingen anledning, lärer yrkas.

»Öfverträffar hon icke i dag sig sjelf?» sporde mig min granne i öfvermåttet af sin förtjusning. Då jag aldrig förut haft äran se madame Dorval, måste man medge, att frågans direkta besvarande hade sina kinkiga sidor. Jag

genmälte emedlertid, i enlighet med min öfvertygelse, att jag fann henne ganska lycklig.

Nästan synbart stucken af det kalla uttryck, jag nyttjat i mitt omdöme öfver den talangfulla skådespelerskan, hvars värde theaterhabituéen, med all aktning för hans konstnärliga urskiljning, väl något enthusiastiskt öfverdref, vände han sig med en litet tyckmycken min ifrån mig, och fördjupade sig, genom sin väldiga operakikare, i åskådandet af madame Dorval.

Emedlertid måtte dock hans känsla af ovilja, under fortgången af akten, hafva något saktat sig, ty då denna var slutad och dermed äfven spektaklet, bjöd han mig med mycken artighet farväl och yttrade, att, om jag någon ytterligare gång besökte Porte St. Martin, vore det honom kärt att finna mig i hans grannskap, der han oftast brukade träffas på samma plats, som nu.

Då jag, vid utgången från spektakelhuset, frågade min lille språkmästare, som jag längesedan upptäckt bland åskådarne och nu träffade i begrepp att tåga hem, om han kände den person, jag under representationen haft till granne, svarade han, med uttrycket af en viss mystik i sitt svarta, fransyskt lifliga öga: »C'est Monsieur***, un protecteur de Madame Dorval.»

Fragmenter ur bref från Paris.

I.

När man skrifver från Paris, är det icke gerna antagligt, att det fattas en korrespondent ämne, frågan är endast om en utgångspunkt, om en början — slutet gör sig sedermera sjelft, vare sig i brist på papper eller tid eller lust, ehuru vanligen endast de tvenne förstnämnde pläga synligen fungera i bref vänner emellan — hvad bristen på lust angår, så är det ju tillåtligt att gömma något för sig sjelf.

Jag vill icke för dig försöka någon skildring af Paris — ännu har jag aldrig sett någon fullt tillfredsställande topografisk beskrifning af Babels torn — och lika litet lär man komma ut med att behörigen i kapitel uppdela och utreda denna trängsel, denna oreda, denna villervalla, denna labyrint, som man kallar Paris. Om du använder månader på dess gator, skall du knappt hinna att der blifva hemmastadd. Du skall utan tvifvel lära dig att hitta till några af stadens märkvärdigaste punkter: till theatrarne, till Palais Royal, till Place de la Concorde, till Boulevard des bonnes nouvelles, der Paris står i queue, för att hos den beryktade galettebagaren, herr "Coupetoujours" köpa — en smörbakelse, till Notre Dame de Lorette,

der, emellan tolf och tu middagstiden, Paris' vackraste synderskor bikta sina gamla förseelser och kasta upp planen till nya, — som du vet, är successionen bestämd i Frankrike — till mamsell Prevots blomsterhandel straxt bakom Théâtre Français, der du för trettio sous kan slippa hela besväret af en kärleksförklaring, der den står skrifven på det mest blomstrande språk i verlden, blomsterspråket, i en bukett, som ändå har förtjensten att vara alldeles oläslig för svartsjuka ögon — till, för att ej tala om de redan af gammalt bekanta storheterna Guelaud och Boivin, till herr Chapron, "Rue de la Paix № 7, la maison de la sublime Porte", der du finner näsdukar, bara näsdukar — nog för att snyta en verld — näsdukar från en frank till femtonhundrade franker — till "Bureau des Nourrices", den slumpen behagat förlägga vid "Passage de l'industrie", och der du får inhemta den elegantaste fransyska patois, som ännu sågat sig igenom menskliga örbinnor — — — med ett ord, du må hitta till en hel hop ställen af olika syftning och beskaffenhet, men svårligen kan du säga dig känna "la grande ville", som Parisaren, med en blick af artighet på sig sjelf, benämner Ludvig Filips och sitt eget residens.

Apropos Parisaren — när du ser denna spensliga, klemiga, svaga, förqvinligade gestalt, skulle du knappt tro, att det var han, att det var en handfull sådana svartmuskiga dvergar,

som i Juli 1830 på trenne dagar vräkte omkull en thron af mera, än tre gånger så många sekler. När du ser denna småväxta militär, som temligen nonchalant promenerar i ledet och har fasligt svårt att bibehålla någon slags rättning, när du dermed jemför den nästan vördnadsbjudande, stolta krigarehållningen hos åtminstone en del af vår indelta armé, har du mycket svårt att förlika dig med tanken, på den ena sidan, af slagen vid Austerlitz, Jena, Eylau, på den andra, af Finlands förlust. Men — de små måtte stå väl på högre ort. Parisaren har gjort storverk, så liten han i allmänhet är.

Och detta så mycket besynnerligare, så mycket mera värdt uppmärksamhet, som hans öfvervägande egenskap af den europeiska lyxens handtlangare egentligen icke kan sägas amma till något öfverlägset. Han tillbringar sex sjundedelar af sitt lif, instängd i en bod eller i en verkstad — han erfar all den förvekligande inflytelsen af ett *stillasittande* lif i ett osundt klimat — han får, med qvinliga vanor, ett nästan qvinligt tycke, en qvinlig hållning — sällan lyckas en slägt i Paris kämpa sig genom tre generationer, innan den slocknar, sedan måhända äfven Söndagens utsväfningar fullbordat hvad hvardagens ohelsosamma mödor grundlagt. Af Paris' invånare, i närvarande ögonblick uppskattade till nära en million, finnas icke tusen, som, led från led bosatte i Paris, kunna sträcka sin ättelängd endast till Ludvig XIII:s dagar.

Katakomberne, det undre Paris, antagas ätta gånger så folkrika, som det öfre. Det gamla Lutetia måtte, sedan yngre dagar, haft någon intrig med den gamle gudomligheten med lian. De båda kontrahenterna ha åtminstone lifligt spelat hvarandra i händerna — vid Pere la Chaise skulle man nästan kunna säga att de spelat under ett täcke.

Och detta slägte män, mera än något annat vacklande vid grafven, enerveradt, demoraliseradt, har ändå svingat sig upp till en slags politisk suprematі, — gör, och kanske icke utan skäl, anspråk att ge ton åt Europas framtid, icke allenast hvad frackar och byxor angår, utan i fråga om kronor och spiror, om throner eller republiker. Hvadan, huru och hvarföre? Sannerligen jag rätt kan säga det — jag finner åtminstone icke hos Parisaren något utomordentligt. Men jag har emedlertid i detta hänseende ställt upp en hypotes, vågad, förtviflad, kanske vid första påseendet otrolig, fastän, då det icke händt mig, såsom förf. till Kusinerna, att mitt kön blifvit satt i tvifvelsmål, jag knappt, af fruktan för mitt eget köns hämnd, vågar anförtro den åt papperet — det finns papper, som gå otroligt långt i indiskretion.

Likväl, i förtroende sagdt, jag tror, att det är *Parisiskan*, som inspirerar Parisaren. Jag tror, att, näst Gud och Beranger, var Parisiskan den som gjorde 1830 års revolution,

Carl X:s kungliga bommar alltid deras ära förbehållen. Jag tror, att Saliska lagen inom Paris inskränker sig endast till Tuillerierna. Jag tror, att dessa små, täcka händer, som äro Parisiskan egna, temligen behändigt kunna handskas med en spira, rikt infattad med älskvärda kapriser, arbetad "en coquetterie", och i sitt handtag inneslutande reliker af Ninon d'Enclos, La Vallière och Pompadour. Jag tror, att det der fruntimret på Juli-kolonnen, som segrande sträcker sin hand öfver Paris, med klädningen något uppskörtad, med ena foten behagsjukt framflyttad såsom till dans, är ingen mera eller mindre, än Parisiskan, som tar sin arfvedel i besittning. Visserligen har en hyrkusk, första dagen af mitt vistande i Paris, sagt mig, att det är Friheten, men då i sådant fall Ludvig Filip, som låtit resa statyen, icke kunnat mena någon annan, än den »anständiga friheten», ser jag ingalunda, hvarföre ej det ena skulle kunna låta förena sig med det andra. Några mindre liberala vilja i den förgyllda mamsellen se en bild af segern, och det är ju att fullkomligt gå in på min sats. Det är just i denna kostym Parisiskan älskar att visa sig. Det är isynnerhet sedan kejsartidens lysande dagar, som hon mera än någonsin blifvit svag för eröfringar. Och det är derföre med välbehag hon från Juli-kolonnen skådar ner på den stora valplats, som kallas Paris.

Kanske har Gud, näst Kolibrin, icke skapat något nättare, lättare, flygtigare, än Parisiskan, *alltid* ihågkommet, att hon har mera turnyr, än behag, att hon är mera pikant, än vacker. Ty när du tänker dig Paris, måste du vara mycket sparsam på skönhet. Hjelpte icke några bildsköna Engelskor emellanåt upp balkongerna och logerna på Academie Royale de Musique och Théâtre Français, måste man, med en omkastning af den bekanta versen, utropa: »O skönhet, skönhet! hvar i Guds namn tar du vägen.» Måhända finns den i Paris, ehuru i en ganska tvetydig gestalt, på boulevarderna — inom sällskaps-kretsarne är den sällsynt, vid de offentliga samlingarne ovanlig. Familjerna ha icke samma utväg som lasten, att rekrytera från landsorten.

I allmänhet har Parisiskan hår och ögon vackra, anletsdragen sällan reguliera. I dem råder en slags konfusion, en bild af Frankrike, som preglat sig ända i dess döttrars anleten. Der läser man förklaringen af den fransyska termen: »une laideur aimable» — denna oreda är pikant — denna stora mun ler sig till ett visst behag — denna näsa, som sträfvar alltför mycket uppåt, trotsar sig till en viss uppmärksamhet. Men dessa ögon, med deras stora, svarta, brinnande glober, utöfva en egen makt. Man skulle tro dessa ögon i stånd att trolla, så vida icke sådant vore genom Svenska lagen strängeligen förbjudet. Det ligger någonting på

en gång antikt enkelt och fransyskt behagsjukt i det sätt, hvarpå det rika, sydländska håret i buklor, som kammen icke förmått blifva öfvermäktig, delar sig öfver den någon gång af tankar, mera manliga än qvinliga, i förtid fårade pannan.

Och denna panna — den gömmer vanligtvis mycket. Snillet är ingen ovanlig arfvedel för Parisiskan. Och, om denna frukt på godt och ondt hos henne någon gång lutat åt det sednare hållet, måste man dock medge, att, inom de Parisiska hushållen af medelståndet, qvinnan är ordningens, är välståndets genius. Det är hon, som för köpmannens böcker och säljer handtverkarens varor. I Paris har qvinnan inkräktat både pulpeten och butiken — hon tänker för hushållet, och, först när det gäller handling, sättes machinen — mannen — i rörelse. På de flesta hoteller, hos en mängd restauratörer, är det till och med endast hustrun, som *syns*, som leder och styr — mannens bana ligger blygsamt förblandad med garçonernes och betjeningens. Önskar man på ett värdshus någon rättelse, någon upplysning, är det alltid på qvinnosidan den står att finna. Qvinnan uppehåller flertalet af välstånd inom den Parisiska så kallade "petite propriété".

När man nu till denna personliga duglighet, att icke säga öfverlägsenhet, lägger den mest artistiska fulländning i toilett, Fransyskans stora hemlighet, förmälningen af det enkla med

det smakfulla, en hållning, som endast tillåter ett mycket öfvadt öga att skilja samhällets högre från dess lägre klasser — en gång, som man skulle anse för sylfidens, så vida den icke vore Fransyskans, så torde du ynnestfullt finna, att Parisaren är mera än ursäktlig, om han, som under loppet af ett halft sekel haft lyckan experimentera alla möjliga välden, till slut börjat penchera för qvinnoväldet, hvilket kanske icke heller är så oäfvet, som vi karlar i allmänhet föreställa oss. Jag åtminstone skulle icke ha något emot, att, för några dagar, på försök svärja en regentinnas fana. Men jag förbehöll mig bestämdt att slippa storma broar och skjuta på national-gardister. Fransyskorna äro alltför exigeanta. Beviset är Juli-revolutionen, då de helt simpelt skickade sina män och älskare i elden — och detta utan egennyttiga afsigter, utan att vilja bli af med dem. Nu äro tolf år förflutna sedan dess. Hvem vet hvad motiv nu kan drifva Paris' damer till nya emeuter. Ledsnaden, längtan efter ombyte, har någon gång ledt till ytterligheter.

Emedlertid, huru härmed må vara beskaffadt, den, som vill komma egenheterna af Fransyskans karakter något på spåren, råder jag att uppmärksamt och på grund af rättegångshandlingarne studera Madame Lafarges process. Der är ringa för juristen, men mycket för psykologen att finna. Madame Lafarges process är en kommentar till Madame du Devants

romaner, är en psykologisk handräckning af utomordentligt värde för den, som står förbluffad inför de vidunderliga motsatser, de skenbara orimligheter, som bilda den fransyska qvinnans karakter, i hvilken kanske mera, än någon annorstädes, det nittonde århundradet speglar sig, med dess snillrikhet och dess irreligiositet, med dess öfverlägsna kraft och dess underlägsna moral. Det är isynnerhet hos Parisiskan, utan att underkänna hennes vackra sidor, som man torde få söka intrigsinnet i sin utveckling — den kallaste beräkning vid sidan af den mest eldfängda exaltation.

Jag vet, att det roar dig höra några ord om de franska litteratörerne. Nå väl! äfven för mig, som på lediga stunder rasat litet med sånggudinnorna, har det icke varit utan intresse att kasta en blick i den franska litteraturens kuliss-lif. Ah! hvad der ser annorlunda ut, än hos oss. I Paris svälter ingen talang och intet snille bor i vindskammare. Här sätter kalembouren in i sparbankarne, vaudevillen åker i eget ekipage, komedien bygger jagtslott och spekulerar i fonderna, tragedien ger furstliga presenter åt en verldsberyktad dansös, för att icke tala om romanen, som etablerat sig i egenskap af en slags grosshandlare och beräknar med mycken noggrannhet i franker och sous hvart ögonblick den tillbringar vid pulpeten. Troligtvis finnes intet ställe i verlden, der ett infall betalar sig så väl, som i Paris, och der

en god idé kan, som der, betrygga en framtid. Också torde den första fråga, en fransysk litteratör gör dig, måhända vända sig kring baron Berzelii helsa — franska litteratörerne vurma på att förblanda Tegnér och Berzelius — men oftast torde den finnas sålunda stiliserad: »Hvad kan hos er en roman i tre delar, agréerad af publiken, ungefärligen rendera sin författare, och om er censur lägger vantarne på den, huru många procent kan ett sådant förhållande, efter vanliga beräkningar, höja afsättningen?» Du söker förgäfves öfvertyga din man, att det fria Sverige icke vet af någon censur. »Bah! ni har censur!» svarar denne med en suffisant blick på sitt vördnadsvärda skägg, "à moyen-âge", jag känner fullkomligt till den der processen mot Sveriges Berangér, mot Monsieur Crusenstolpe.» Måhända tillåter dig artikulationen ana, att detta är det åsyftade namnet, om äfven icke liknelsen skulle i allmänhet kunna tjena dig till någon serdeles vägledning.

Samtalet vidgar sig och tar fart. Du lär att känna din man på en litterärt-aristokratisk sida. Han använder gerna sådana termer, som snillets royauté, intellektuella pärer, m. m. Han ger dig, till everldelig ägo, sin bild af samhällsbyggnaden, som först, i rez-de-chausséen, upptar folken och sedan en trappa upp konungarne, men öfverst, i andra etagen, för att kröna det hela, finner du — litteratörerne. Sedan konungarne dömt folken — och här

fruktar jag, att upp- och nedvändheten genast börjar, ty på en sednare tid ha folken visat sig fördömdt domföra — dömmas konungarne af den högsta, jordiska instansen, litteratörerne, hvilka sedan skicka utslaget till revision i skyn — men — detta är mitt tillägg — som litteratörerne, i deras egenskap af »intellektuella pärer», endast kunna dömmas af sina likar, och hvarje författare, åtminstone i någon sig tillgifven tidning, blifvit förklarad oförliknelig, följer häraf ostridigt, att litteratörerne blifva odömda, hvilket mången gång icke kan vara så oäfvet för dem.

I parentes kan jag icke annat, än finna detta äflande att kläda litteraturen i hermelin litet löjligt. Konsten är republikan och torde finna sig föga smickrad af dessa kungliga emblemer. De tider kunna måhända komma, hafva möjligen redan inträdt, då en författare skrifver omkull en thron, då en tidning blir en dynasti öfvermäktig. Men i sådant fall mäktar jag aldrig tänka mig litteraturen annorlunda, än som i opposition mot royautéen, som dess fiende; aldrig som en instans öfver densamma, som dess lagligen tillförordnade domare.

Måhända torde dock denna de franska Apollosönernes förkärlek för monarkiska attributer inom vitterheten låta förklara sig vid betraktandet af den despotism, de sjelfva lärt sig utöfva öfver de så kallade fria konsterna. Ty ve den debutant, på en eller annan af dessa

serskilda banor, som icke vederbörligen, ödmjukare än en slaf, lagt sin framtid i sina recensenters händer, som icke, med bugningar och smicker, köpt sig en mention honorable på dessa fruktansvärda spalter, hvilka bestämma en artistisk notabilitets öde. Ve den dansös, som icke adresserar sina täckaste leenden, sina vackraste piruetter åt författarnes vanliga loge! Må hon också hoppa aldrig så högt, blir hon på ögonblicket nedskrifven. Ve den skådespelerska, som icke lemnar sina recensenter fri durchmarsch till sin boudoir! Vore hon också en Rachel — och Rachel sjelf har föregått med exempel af undergifvenhet i detta fall — börjas genast ett förhärjningskrig, på äkta kossackmanér, mot hennes artistiska värde. Man plundrar och bränner, rifver ner och förstör — man lemlästar hennes vackraste scener och släpar utan barmhertighet hennes mest plastiska attityder i smutsen. När en Fransos — författare eller icke — råkar i extas, går han vanligtvis för långt. Han förnekar, med en min af sannfärdighet, som nästan gör proselyter, verklighet, facta, allt. Och deremot vet jag ingenting, som en Fransos icke skulle kunna förbanna sig på, när han är i liflig dispyt, när hans passion är i svallning.

Se här ett exempel! Med anledning af mamsell Rachels rentré på franska komedien, utläter sig sålunda en bland theater-tidningarne, Journal des Ridicules: »Mamsell Rachel skördar

ändtligen lönen för sitt öfvermod (morgue), för sin dåraktiga fåfänga. Hennes sista resa till London och Brüssel har varit föga inbringande; de Belgiska och Engelska tidningarne hafva illa tilltygat den lilla Melpomene, och vid sitt återinträde har mamsell Rachel funnit theatersalongen föga besatt, tilloppet ringa, emottagandet kallt», m. m. Härmed torde vara intressant att jemföra en annan theaterjournals, l'Echos utlåtande öfver samma ämne: »Ändtligen är Rachel oss återgifven. Efter en resa af fyra månader, som för vår tjusande tragiska skådespelerska varit en fortsatt kedja af triumfer och glänsande utmärkelser — länge skola England och Belgien deraf bevara minnet — har hon i går åter uppträdt i Ariadne. Samlingen var lika talrik, som lysande, bifallet stormande ända till öfverdrift» (à tout rompre), m. m.

Du finner, huru svårt det blir, att, äfven med antagande af betydliga koncessioner å begge sidor, kunna sammanjemka dessa stridiga omdömen om tvenne *facta*, mamsell Rachels framgång i Belgien och England, samt hennes emottagande på franska scenen. Att motsatta tankar kunna uppstå om rätta halten af hennes *talang*, torde deremot vara lätt förklarligt. Jag har sett henne trenne gånger, men vågar icke derpå ännu bygga något afgörande omdöme. Hon är ostridigt en skådespelerska, som hänför, då man första gången ser eller rättare sagdt hör henne, ty mamsell Rachel är mera att höra

än att se. Hon spelar hufvudsakligen med rösten, hvilken också, för att begagna ett af Fransoserne mycket vanhelgadt uttryck, är i besittning af en nästan »magisk kraft». Med den genomstormar hon på några ögonblick skalan af alla passionens olika uttryck, går förundransvärdt öfver från förtviflans mest extasierade utbrott till sorgens tystaste gråt, från det stoltaste hot till den mest darrande bön. Det ligger omätliga resursser i denna stämma, som tvingar hvarje hjerta att vibrera i harmoni med sina toner, som enväldigt regerar i denna graftysta salong, full af pratlystna Fransoser, hvilka återhålla andan, för att icke förlora en stafvelse af denna blott sagda musik, af dessa fylliga, silfverklara tonfall, de der, liksom genom ett underverk, ljuda från läpparne af en svag, nästan sjukligt utbildad qvinna, i hvars Israelitiskt preglade ansigte endast ögat, i sitt uttryck svärmiskt, nästan fanatiskt, äger någon skymt af skönhet, tyckes återspegla en själ, som utan tvifvel måste gömma något utomordentligt. Men rycker man sig undan denna förtrollning, som Rachel, första gången sedd, ej sällan torde utöfva, skall man måhända finna, att den utmärkta skådespelerskan nog ofta offrar på effektens altare, att dessa, om jag så får uttrycka mig, antiteser i deklamation och aktion, dem hon med förkärlek älskar, dessa briljanta öfvergångar från forte och piano, med hvilka hon så gerna öfverrumplar sin publik, äro nog myc-

ket konstmessiga, för att direkte vara sprungna ur hennes känsla, äro mera till för allmänheten, än för konstdomaren. Kanske också att detta öfvermått af passion, hvilket man så gerna vill skrifva på räkningen af det asiatiska blod, som sjuder i judinnans ådror, hvilket någon gång är för obändigt, att vara sannt plastiskt, äfven är en gärd af hyllning från en stor skådespelerska till en stor nation, som älskar det bålstora, och ej sällan föredrager skrik för tal, konvulsioner för känslor. Vare dock härmed huru som helst, har dock mamsell Rachel, efter hvad jag trott mig finna, momanger, då hon förtjenar helsas för den europeiska tragiska scenens drottning, och det är mycket, när man endast är tjugu år. Men jag upprepar än en gång, att jag blott sett henne tre gånger, och att jag således endast vågar förslagsvis uppställa mitt omdöme om den verldsbekanta skådespelerskan.

Hvad angår de dramatiska foster, missfostren inberäknade, som på den sista tiden strukit fram öfver de Parisiska theatrarna, har isynnerhet, på Théâtre du Palais Royal, »l'Omelette Phantastique» haft »un succés pyramidal», för att begagna mig af ett nytt uttryck i den Parisiska fraseologien, hvilket jag tror icke är äldre, än sjelfva den ifrågavarande pjesen. Denna, serskildt betraktad, kan visst icke sägas egentligen hänga ihop; intrigen är med nog synbar omsorg intrasslad, dygdiga matronor skulle få hjertklappning vid endast den minst tvety-

-diga af de tvetydigheter, hvilka författarne här ställt under vapen. Men allt detta hindrar icke pjesen att vara verkligen qvick — der regnar infall — der haglar ordlekar — man hinner icke under hela stycket repa sig från skratt. Fransosens starka sida är det befängda, och dessa befängdheter sägas med en oöfverträfflig bonhommie, med en förmåga af verklig humor, som är den Fransyska skådespelarens stora hemlighet. Pjesen är i öfrigt, såsom vanligt, tillverkad på aktier af herrar Duvert och Boyer, af hvilka ostridigen endera är en qvick karl.

På l'Ambigue Comique har »Paris la nuit» drame populaire af Dupeuty och Cormon haft hvad man kallar »un succés d'argent», gifvit en kedja af fulla hus, och detta, utan att egentligen vara »un Drame noir», om jag måhända undantar den omständigheten, att hjeltinnan i pjesen, hvilken, liksom dess författare, råkat vara produktiv, plötsligen öfvergifven af den genius, som inspirerat henne, en vacker morgon fattar beslutet att ta lifvet af sig, hvarifrån hon likväl förhindras genom en i grefvens tid påkommen vanmakt. I öfrigt, och till ersättning för denna dramens snart sagdt enda tragiska sida, har man att tillgodonjuta boulevard- och maskeradscener, gör bekantskap med en grisett, som röker tobak och super rom, med en seigneur, som för att bespara en hyrvagn, bär sin käraste maltsäck från en bal, med chiffonierer, gatsopare, crieurer, mångelskor och alla möjliga

parisergatornas funktionärer, och måste slutligen erkänna, att i allt detta sammelsurium finnes åtskilligt af verkligt värde, finnes scener, som skulle hedra mera celebra pennor, än herrar Dupeutys och Cormons. Det är isynnerhet bokhållarne och grisetterna från Rue de St. Denis, som funnit denna »drame populaire» alldeles »mirobolant», d. v. s. — ty detta uttryck är af ett ganska nytt datum — någonting utomordentligt hänförande, hvartill man kanske, men näppeligen, kan träffa maken, någonting, som måste beundras med både händer och fötter. Också har detta skådespels framgång varit en bland de mest bullersamma man kan tänka sig.

Folies dramatiques hafva regalerat sin publik med en »tableau naval», af herrar Paul de Kock och Beauplan, döpt till »sur la rivière» och egentligen innehållande en gärd af uppmärksamhet till Paris' tvätterskor, hvilkas klappbräden äfven, efter sägen, lära varit i rörelse, för att betrygga styckets framgång, den der numera lärer kunna anses gifven, sedan också bluserna, af obekanta sympatier, antagit sig dess sak. Bluserna ha här i allmänhet mycket anseende. De emotsvara våra s. k. framtidsmän. Jag vet icke hvad för en lust jag känner, att, hvarje gång jag möter en blus, ta af mig hatten. Hvem vet — kanske en Napoleon — kanske en tillkommande herre och konung! I våra dagar är allting så upp- och nedvändt. Likvisst måtte väl demokratien icke redan ta i

anspråk de känslor af vördnad man vänjt sig att hysa för royautéen. Nej! ännu kan man dröja att ta af sig hatten inför denna blårandiga, historiska kostym, mouvementets och omstörtningens splitternyaste livré. Men huru länge — det beror, ty värr! på bluserna.

Se så, min vän! nu har jag afbördat mig det oundgängliga vilkoret för hvarje behandling af Fransyska theatern, den att äfven föra litet politik in på scenen, och helt förnöjd drar jag mig nu tillbaka i kulisserna. Der talas om åtskilliga nouveautéer, hvartill man dels sträcker kölen, och som dels redan äro färdiga att löpa af stapeln. Så har man på Academie Royale de Musique, hvilken nu tvenne månader bortåt varit en förklarad vän af det gamla, att vänta »le vaisseau fantome», opera i två akter, af herrar Dietsch och P. Fouché, äfvensom på Odeon, märk väl! »ett dramatiskt poem i sju tablåer», benämndt Korsaren, hvartill Lord Byron är farfar och herrar Hippolite Lucas samt Evariste Boulay-Paty fäder. Dessa sednare hafva likväl lofvat, att barnet skall brås mycket på farfadern, och blygsamt kallat den lilla: »Imitation efter Lord Byron». Madame Dorval, melodramens Rachel, hon som kostat parisiskorna så många ljufva tårar, som har så många förgråtna ögon på sitt samvete, har åtagit sig Gulnaras roll. Hvarje dag emotser man på Porte-Saint-Martins affischer den redan längesedan man och man

emellan, såsom alldeles oöfverträfflig affischerade dramen Mathilda, en bearbetning från romanen af samma namn, men ännu har hon icke varit visibel — det tros, att hon vill dröja, för att utmana höstens skyar att gråta i kapp med sig.

Hvad angår den väntade »Profeten» af Meyerbeer, så sväfvar omkring honom ett slags mystiskt dunkel, från hvilket icke ens sqvallret förmått fullkomligt rycka slöjan. Somliga vilja veta, att den redan är färdig till inöfning, andra tro sig äga skäl att frukta, det tit. Scribe ännu icke skrifvit en rad af libretton, men möter icke något annat hinder, instämma dock alla deri, att, med herr Scribes kända produktivitet, samtliga hinder af denna egenskap kunna vara häfna på en vecka.

Italienska operan återinträder med Oktober månad i verksamhet. Herr Dormoy öfverlemnar, efter en två-årig förvaltning, som af tidningarna erhållit orlofssedeln: icke utan utmärkelse, den theatraliska spiran till herr Janin, som reengagerat La-Blache, Tamburini, Mario och Grisi. Rubini har icke i detta hänseende stått att öfvertala, hvarken med guld eller Franska. Deremot skall truppen gjort en ganska lycklig acquisition i en ung tenor Corelli, som lär lofva mycket. En signora Bambrilla har blifvit förskrifven, för att fylla madame Albertazzis partier, hvilken sednare lemnat Italienska operan. Försök hafva blifvit gjorda att engagera den bekanta sångerskan Pauline Viardot,

men, sedan de ekonomiska intressena blifvit bragta i någorlunda jemnvigt, lära några smolk af fåfänga och artistiskt högmod kommit emellan, hvarefter man slutligen bragt kontraktet ända derhän — att evigt stanna i koncept.

Man väntar hit Fanny Elsler i egenskap af botgörerska en gros — som du vet, har hon blifvit dömd att böta **60,000** franks skadestånd. För en dansös, som redan sedan några år tillbaka piruetterat öfver trettiotalet — hon må också med Lafayette ha delat äran af Nordamerikansk entusiasm — hon må ha emottagit aldrig så rörande bevis af republikansk känslofullhet — är likväl **60,000** franker en summa — men hvad kan icke uträttas med två ben af europeisk ryktbarhet? Man påstår till och med att cachuchan förklarat sig villig att gå i proprie borgen för skadeståndsbeloppet.

Mera en annan gång.

P. S. På Théâtre Français är under öfning ett skådespel af M:r Liadiéres, kalladt: *Gustave Vasa ou la Suede delivrée.* Författarens talang lär dock näppeligen vara det stora ämnet vuxen.

II.

Jag såg för ett par veckor sedan Ludvig Filip. Han passerade Paris på resan från Neuilly till Eu, omgifven af en afdelning kavalleri, hvars

sporrar — så nära står arméen thronen — nästan skrapade mot den kungliga vagnsdörren. Det är sorgligt, att en man, så personligt öfverlägsen, så dyrbar för Frankrikes framtid, en man, som genom sin enskilta storhet försonat så många kunglighetens misstag, som i en tid, då det icke är modernt, åtminstone i Frankrike, att akta konungarne högt, kräfver aktning äfven af sina bittraste motståndare, att en man, med ett ord, som Ludvig Filip, skall tvingas bakom sina drabanter söka ett skygd för sina undersåtare, skall ha grundade skäl att frukta helvetesmachiner och lönnmördardolkar, der andra furstar ha endast regn af blomster och vältalighet, skri af glädje, eller på sin höjd af smärta öfver trampade liktornar att uthärda. Öfver Ludvig Filips drag låg uttrycket af en stor, en kunglig sorg, en dyster återskymt af dödsengelns vingar, som så nyligen sväfvat öfver hans hus, och till offer utsett det dyrbaraste, näst honom sjelf, der stod att finna. Troligtvis har man i allmänhet öfverdrifvit hertigens af Orleans egenskaper. Han var en personligen älskvärd menniska med ett intagande yttre, med ett ädelt hjerta, eldig och tapper, glad och djerf. Men allt det der gör dock icke på långt när ens karkassen till en konung, i detta ords djupare betydelse. Han var icke fullt så mycket soldatvurm i smått, som mängden af Europas furstesöner. Han hade på slagfältet lärt att till sin rätta halt uppskatta lustlägret — han

hade på Algeriets slätter nog mycket närmat sig till hjelte, för att utan afsaknad kunna försmå att vara hjelte — i en simulaker. Men han var krigiskt stämd i detta ords ädlare och bättre betydelse — han, som hela Frankrike, darrade af helig vördnad inför de lysande minnena från kejsartiden — under den heta tiden af öfverläggningarna, rörande den Orientaliska frågan, lär prinsen ofta hafva tagit åt värjan. Han var populär — se der gåtan af hans stora, politiska betydelse.

Uppfödd bland folkets barn, i College Henri IV, hade han tidigt införlifvat sig med folket. Duande och duad af sina kamrater var han mera än en gång deras valde skiljedomare, och bland dem, som lyftade Ludvig Filip på Frankrikes thron, lära icke de fordne eleverne af College Henri IV varit de minst verksamme. Orleans hade något öppet, ärligt, raskt i sitt väsen, som fängslade sinnen och hjertan. Han förstod blusernas språk och kunde, då det fordrades, tala i folkets termer. Han kunde äfven, då det gällde, säga en kalembour, och Fransosen är svag för kalembourer. Hans rykte var fritt från alla de smutsiga, furstliga äfventyr, hvarom Preussen och Danmark lära kunna förtälja åtskilligt, och hvartill isynnerhet Tysklands småstater ha föga afvundsvärda kommentarier att afgifva. Han var i likhet med sin far en exemplarisk make och far. Han var Fransos i allt, utom i sin moral.

En sådan personlighet, utan att vara något snille, utan att äga den värdiga, jemna, sjelfmedvetna kraft, som måste ligga på bottnen af kungligheten, utan att vara i besittning af några egentliga öfverlägsna insigter, måste dock alltid inge förtroende för det närvarande, förhoppningar för framtiden. Han var, med ett ord, populär. Och kanske finnes för en furste i våra dagar ingenting vigtigare, än att vara populär. Populariteten är royautéens lifsluft. Om icke en kung går paralelt med sitt folk, i samma riktning, i samma anda, är det fruktansvärdt, att de någon gång, efter alla matematiska reglor — *mötas*.

Emedlertid voro de icke få, som högt jublade öfver den sorgliga tilldragelsen på Chemin de la Revolte — ett profeterande namn, ty fastän de revolterande här alldeles utan gensägelse hörde till quadrupederna, föll dock här en dynastis blomma, en tapper soldat, en ädel furste. Tro likväl icke att dessa jublande hörde till den förtryckta, arma klass af samhället, som ur sin smuts, sitt armod, sitt elände — man vill åtminstone antaga det — ser med afund och hat upp till palatsets spegelfönster, hvilka endast kasta den tomma glansen af en rik eklärering ut åt den af hunger och köld skälfvande tiggaren, den der man till och med nekar det iskalla skygdet af det högdragna slottets portiker. Nej! dessa belåtna miner, dessa skadeleenden lägrade sig på ansigten, som ingalunda voro fremmande för Tuillerierna, åtminstone på

den tid, då Bourbonerna gästade der — Tuilerierna hafva nemligen länge varit ett slags kungligt hotell, der det ena krönta hufvudet flyttat ut för det andra — det ädla blod, som, vid underrättelsen om Orleans' frånfälle, svällde högt i de välborna ådrorna, vill gerna, åtminstone till en tionde- eller tolftedel, räknas för kungligt, — tack vare i detta hänseende Ludvig XIV:s och Ludvig XV:s trägna omsorger för rasens croiserande. Detta skedde, med ett ord, i St. Germain, denna egna förstad, der det förnäma folket rotat sig tillsamman, för att, i hörnet vid spisen, inom lästa dörrar, med oerhördt mod förbanna Ludvig Filip och hans dynasti, samt i öfrigt, som det lär heta, »afvakta stunden». Emedlertid, under det aristokratien sålunda värmer fötterna vid spisen och i en vald societet låter mamsell Rachel för 500 franker per afton deklamera ett par akter af hat och hämnd ur en af Corneilles tragedier, går republikanismen, i egenskap af hjelphustru, hennes, nemligen aristokratiens, ärender, tar på sig alla utsysslorna, såsom att skjuta på Ludvig Filip och lägga nacken under guillotinen, samt får slutligen till vedergällning, af salongerna i St. Germain, det vitsordet, att vara »bête jusqu'a manger de foin». Skulle någon frukt blifva att skörda, lär man likväl med säkerhet kunna antaga, att den ädla skara, som emigrerat till St. Germain, icke lär undandraga sig att återigen sticka näsan ut i verlden — och parisiska

aristokratien har fruktansvärda näsor — det tyckes nästan, som om sekler dragit i dem — duktiga näsor fordras det äfven ostridigt, för att kunna vädra sig tillbaka, ana för ana, ända till korstågstiderna — med mindre näsor vore det förlåtligt, om man förvillade sig på spåret — men, tack vare himlen! St. Germain är näsornas förlofvade land, der de bygga och bo i all sin storhet — måtte endast ingen vaxnäsa ha insmugit sig ibland dem!

En näsa måste jag likväl härvid uttryckligen undantaga, en ganska vacker näsa. Denna näsa tillhör mademoiselle de T****, ättlingen af en bland franska adelns yppersta och stoltaste slägter. Jag såg henne en gång på franska operan, i logen № 10 på första raden, emellan kolonnerna — denna förnäma och afundade loge, der den parisiska rikedomen eller det parisiska högmodet gerna utbreder sina juveler, sina rika toiletter, sina parfymer, och i öfrigt hedrar Rossinis Wilhelm Tell och Meyerbeers Hugenotter med sina gäspningar. Jag frågade min granne på Stalles d'Orchestre om namnet på denna stolta skönhet, hvars hvita, symetriskt rundade arm, modenligt ganterad med endast korthandske, tog sig ganska väl ut mot den högröda sammetsgrund, på hvilken den hvilade, hvars stolta, mörka öga röjde mindre jordiska passioner, än de, som vanligen speglas i Fransyskans djerfva, spelande blick, hvars höga, furstliga panna omslöts af ett svall af blonda

lockar — denna högt värderade, för den franska, höga aristokratien ofta egendomliga hårets färg — hvilka i sin rika konstlöshet dock måhända fordrat timmar framför spegeln, innan de behagat foga sig efter de smidiga fingrarna hos en »artiste capillaire». Nå väl! denna bländande skönhet var mademoiselle de T****, om hvilken jag kort förut hört en besynnerlig historia, den der dock lär vara fullt förtjent af trovärdighet. Den 13 Juli hade mademoiselle de T**** nyss gjort sin toilett för middagen och ämnade just, strålande af ungdom och fägring, i hela glansen af en lyckad toilett, inträda i en salong, der man samlades för dinén, då hon, utan serdeles långa förberedelser, erhöll underrättelsen om kronprinsens af Frankrike dödsfall. Mademoiselle de T**** for med ena pekfingret lösligt igenom sina lockar, och yttrade, i det hon leende fortsatte sin väg: »*Aldrig skall någon middag ha smakat mig så väl som denna.*» När jag betraktade dessa täcka, ljufva läppar, tycktes det mig, att en kyss der skulle ha varit mycket mindre malplacerad, än en slik, kannibalisk fras! Att en sådan panna, der det är omöjligt, äfven med den bästa binokel, att uppspana en enda, den lindrigaste skrynkla, kan låna sig till verkstad för dylika blodiga tankar! Att en ung, en vacker qvinna icke skall erfara en enda liknelse till medkänsla, då hon hör oväntadt berättas en ung, en vacker mans olycka! Att partihatet skall komma qvinligheten att för-

neka sig! Det är mycket! Men det har redan kommit menskligheten att förneka sig. Och det är mera!

Men, oansedt alla St. Germains speglosor, fortfar dock Ludvig Filip att vara en medborgarekonung, så vidt som sådant honom tillåtes af medborgarena sjelfva. Han öppnar sina salonger i Tuillerierna för alla, som någon politisk, litterär, artistisk, kommerciell utmärkelse dertill kunna göra berättigade, för marskalken af Frankrike, så väl som för nationalgardisten, för en af akademiens ledamöter, så väl som för följetonisten, för millionären och för krämaren — han har ett uppmuntrande öga, en frikostig hand för industriens merändels för thronen undangömda värf — han har den stora förmågan — och, märk väl! Ludvig Filip är snart sjuttio år — att kunna ge efter, — han har den skarpsinnigheten att icke brottas mot nödvändigheten — ehuru Thiers personligen var honom motbjudande, denne man med det stora snillet och de små passionerna, ehuru Ludvig Filip alltid hyst misstroende till honom, valde han dock honom till sin premierminister — han är vidare nationell i detta ords vackraste betydelse; han älskar Frankrike och dess minnen; öfver hela verlden torde man få leta efter ett vackrare och mera storartadt monument, än det han, med betydliga, enskilda uppoffringar, i Versailles åt dem upprättat — en lefvande fransysk historia, Frankrikes häfder af odödlige

mästare skrifna på duken, Frankrikes store män gående igen i det minnesstora slottet — han är *slutligen*, ty i nittonde århundradet har penningen, materialismens sinnebild, äfven en moralisk styrka, representanten af Frankrikes största förmögenhet, den förste i sitt land i rikedom, som i rang, och denna rent tillfälliga förmån må icke förbises bland ett folk, der aristokratien icke allenast nyttjar guldgrund för sina vapen, utan äfven för sina anspråk, i ett ögonblick, då ofta genom en bankirs kassakista går möjligheten af en kraftig åtgärd, ett raskt beslut från höjden af thronen.

Ludvig Filip är en stor man, och således höjd öfver hvarje småaktighet. Annars skulle man nästan till en slags skälmaktig elakhet kunna hänföra den omsorg städse blifvit iakttagen, att vederbörligen bevara Carl X:s porträtt på alla de ställen, som hedrats af högstdetsammes upphängande derstädes. Ingen inqvisition har här dömt den oskyldiga, färgade duken till bålet eller skräpvinden. Öfverallt stöter du på detta ansigte med den omisskänligaste vålnad af kreatur, med denna dumma, försoffade blick, som i själlös förvåning stirrar ned på den purpur, slumpen behagat kasta omkring skogvaktaren från lilla Trianon. I Marie Antoinettes muntra lekar i parkerna vid detta slott, då öfverstar vid garderna, förklädda till herdar, förde får i rosenband, och den genombeskedlige Ludvig XVIII roade det ystra och för-

näma sällskapet som mjölnare, hade nemligen den qvicka och olyckliga drottningen åt grefven af Artois anförtrott rolen af en — skogvaktare, den han lärer spelat med en till illusion gränsande sanning, på ett sätt, som isynnerhet af en prins icke lemnade något öfrigt att önska. Men nu kan man vara en förträfflig skogvaktare och en ganska svag konung. Originalet till de omnämnda porträtterna har till komplett evidens deducerat denna sats. Emedlertid bör man hoppas, att en gång, då läran om organerna hinner sin utbildning, då Gall ändtligen lyckas triumfera öfver sina motståndare, en kommitté — man vurmar nu för tiden på kommittéer — skall varda nedsatt för att innan thronbestigningen undersöka de serskilda aspiranternas till denna utmärkelse respektive hufvuden, och, i enlighet dermed, afge sitt yttrande om deras kapacitet. Men förgäfves torde det då vara, att en annan Carl X presenterar sig till undergående af en sådan examen. Hans panna skall alltid röja honom. Ett så vanskapadt hufvud kan aldrig vara skapadt för en krona.

Man skall annars, i porträtterna öfver de sednare konungarne af Bourbonska linien, någorlunda kunna steg för steg följa spåren af rasens successiva vanslägtande. Hos Ludvig XIV, med ett vekt, slappt, vällustigt uttryck i nedre delen af ansigtet, ännu, i den öfres bildning, drag af storhet, af kunglighet. Hos Ludvig

XV har den sinnliga expression, som är de Bourbonska ansigtena egen, redan gått ned till något, som nästan stöter på liderlighet, men något förnämt, något fint, något själfullt återfinnes ännu i dragen. Hos Ludvig XVI spanar du redan de första spåren till enfald — något förut obekant bland Henrik IV:s afkomlingar — men der finns bonhommie, en slags borgerlig treflighet, ett uttryck som är angenämt, utan att i ringaste mån vara kungligt. Hos Carl X åter är enfalden redan uppskrufvad nästan till högre grad, än dumhet — fånighet är för strängt, men nära derbredvid ligger åtminstone den min, med hvilken äfven målare, som kunna konsten att smickra, afbildat deras dåvarande konung, och bredvid detta icke en skymt af behag, icke en aning till välvilja, icke en gryning till en enda ädel drift!

De förnämligare franska litteratörerne, som under sommaren dels vistats på sina gods, dels på resor, för att samla materialier till vinterns arbeten, börja nu återvända till Paris. Öfverhufvud i lyckliga omständigheter, med undantag af Balzac och Soulié, hvilka, slösande med mynt och romaner, endast mödosamt kunna med pennan hålla kreditorerne från lifvet på sig, för snillets högre aristokrati här samma lefnadssätt, som samhällets och bördens. Om somrarna uppträder den vid brunnarna och baden, gästar på slott, betalta med manuskripter, jagar rapphöns och idéer — om vintrarna slår

den upp dörrarna till sina salonger, ger baler och soiréer, representerar med ett visst behag, men också med en viss sjelfkärlek. Charles Nodier, den bekanta akademisten, har redan börjat sina s. k. »petits samedis», der den vittra verlden brukar samlas någorlunda mangrannt, ehuru, som en tidning, elakt och qvickt nog, anmärker, den frejdade litteratören bor så långt bort i ett hörn af staden, att det nästan är Söndag, då man inträffar på Lördagssoiréen. Emedlertid ser man vanligen der, utom värdens dotter, madame Menessier-Nodier, sjelf poetissa och gift med en poet, Victor Hugo med hans familj, madame Amable Tasty, monsieur A. Vaquerie, tolkare af Shakspeares Falstaff, och inom få dagar för mamsell Josefine Hugo, den store skaldens dotter, tolkare af mensklighetens första originalarbete: äktenskapet, m. fl. Konsten utarbetar sig i Frankrike allt mera och mera till skrå, och i sådant hänseende äro dessa giftermål inom facket icke utan sin märkvärdighet.

Äfven de stora, dramatiska celebriteterna återvända, en efter annan, till den stora staden. Italienarne gåfvo för några dagar sedan sin första representation, Lucia di Lammermoor, med Persiani, Tamburini och Mario i spetsen. För att icke tala om musiken, som jag icke kan bedömma, såg jag der åtskilliga herrar, som emellan hvar akt bytte om nya glacéhandskar, — det är verkligen »snyggt», för att nyttja ett ord,

hvilket på en sednare tid vunnit en serdeles burskap inom svenska tidningslitteraturen — åtskilliga damer, de der, om Försynen nekat dem blommor på kinderna, åtminstone icke sparat dem i grannskapet af hjertat — jag anmärkte buketter, hvilka, för att abstrahera från allt blomsterspråk, åtminstone vägde två skålpund, hvilka det stackars bröstet, konvulsiviskt satt i rörelse vid Lucias tårar och förtviflan, endast med oerhördaste ansträngning förmådde knappt märkligt lyfta — och solfjädrar sedan, de brokigaste, grannaste, påfågelaktigaste solfjädrar — det fanns loger, hvilka stundtals endast presenterade publiken skådespelet af fyra uppspända, afvigvända påfågelstjertar, som nyckfullt öppnade och slöto sig och emellanåt visade konturerna af fruntimmers-ansigten. Emedlertid, hvad våra nyhetsmakare må säga, solfjädern är en lycklig återgång till det gamla. Solfjädern är en ganska älskvärd vehikel för ett älskvärdt koketteri. Som parisiskan nyttjar den, uppfyller den bestämmelsen af både anfalls- och försvarsvapen. Fälles den, för att fordra en förhöjd uppmärksamhet åt vissa vigtiga fraser i ett samtal, lent, men med en någorlunda jemn tryckning, ned på en kavaljers arm, hvem tänker icke härvid på en eröfrare, som tar kännedom af sina domäner? När en djerf gunstling hos de sköna, genom en alltför varm bekännelse, jagar rodnaden ända upp till hårfä-

stet på en i öfrigt ganska väl koifferad dam, hvilken lycka att kunna förskansa sig bakom solfjädern, att ännu ha näsduken qvar, för att, om så behöfves, vifta förhoppningar.

III.

Jag superade en gång i Nürnberg på hotelet: »Blaue Glocke». Åtskilliga personer befunno sig vid den med tysk grundlighet arrangerade table d'hoten, flere af dem med hattarne på hufvudet. Jag vet att detta är en företrädesrätt, ända invid trapporna af thronen, för Spaniens grander — huruvida ett hederligt, tyskt ölbultsansigte deraf vinner mycket i grandezza, tvingas jag dock lemna derhän. Tysken älskar att resonnera, hans tankar segla gerna på weiss-bierets vågor. Man talade med all aktning om konung Ludvigs nya byggnadsföretag, huru de äro lika vackra som kostsamma, lika praktfulla som umbärliga, huru en mängd fattige derigenom få arbete, hvilket är desto nödvändigare, som alltsedan begynnelsen af denna byggnadsmani antalet af nödställda med hvarje dag ökat sig — troligtvis i akt och mening att München, äfven uti pauperistiskt hänseende, skulle kunna göra anspråk på det vackra namnet af Nordens Athén, nu så mycket mera på sitt ställe, som Walhalla är till finnandes några mil derifrån, straxt bredvid Regensburg. Som

det, näst alla andra nationer i verlden, troligtvis icke ges något snillrikare folk, än Bayraren, så voro deras resonnementer preglade af mycket sundt och beskedligt förstånd, hvadan man äfven, efter åtskilliga omvägar, kom till den slutsatsen, att sten och kalk, ja till och med marmor, vore en dålig valuta för guld och möda. För mig sjelf kunde jag icke undertrycka den anmärkningen, att konstdillettanter på thronen icke i allmänhet äro de lyckligaste för ett folk. Konung Ludvig, långt ifrån att vara vacker, har ett snillrikt utseende, ett uttryck af kraft och ära i sitt ansigte, som serdeles hos en konung lofvar åtskilligt. Han är i öfrigt utan gensägelse, en man af bildning och hufvud. Han borde då utan tvifvel, under någon af sina årliga resor till Grekland eller Italien, ha kunnat göra sig sjelf den anmärkningen, att eländet, förfallenheten i Schwabens bondkojor svär sorgligt och förebrående mot Ludvigskyrkans byzantinska prakt, mot de slösande förgyllningarna redan i förstugorna af glyptoteket och pinakoteket. Ett palats mindre, litet välstånd mera! Tomterna på Ludvigsstrasse något färre, välsignelserna öfver Ludvig I något flera! Konung Ludvig har i sina skrifter gifvit verlden den ovanliga företeelsen af en åttafotad hexameter. Litet kortare hexametrar, litet längre blick i framtiden!

Just som samtalet tagit denna afgjordt politiska riktning, inträdde en militär i uni-

form, hvilken jag, med betraktande af hans axelbredd och något gråsprängda hår, kunde anse för en major. Mig är obekant, huruvida denne major gjort sig något rykte som sträng rojalist — nog af! politiken tog, vid anblicken af den vördnadsbjudande krigaren, genast till flykten, och de förut mest högljudda angrepo med en oförtrutenhet utan like sina majestätliga ölglas. Värden, som kosta hvad det kosta må, tycktes i hast vilja finna ett nytt samtalsämne — kanske visste han med sig sjelf, att tystnaden vid en tysk table d'hote alltid bör förefalla misstänkt, förutsatt att den är möjlig — värden grep slutligen till en förtviflad utväg och gick mig direkte in på lifvet med en fullkomligt oförblommerad fråga, hvad landsman jag vore. Sedan jag härpå lemnat honom ett behörigt och provincialiter detaljeradt svar, steg han tvärt upp från bordet. Jag höll just på att be honom icke vara rädd och icke anse oss, det nittonde århundradets svenskar, för samma krigiska nation, hvilken för tvåhundrade år sedan gjorde Tyskland så mycken molest och öfverallt slog härar och plundrade länder. Men i detsamma återvände han. Han ställde på bordet en bild i hel figur af Gustaf II Adolf. En Nürnbergsk snidare hade lyckats att ganska väl i träd återge den kunglige hjelten. Det var samma pannans stora uttryck, samma blickens kunglighet, samma ansigts-ovalens ädla harmoni.

»Denne er konung är här mycket älskad och ärad», sade värdshusvärden med en frihet från all bombast, hvilken på detta ställe i hjertat af Tyskland mycket förvånade mig, och, liksom på ett ohörbart kommando, blottade sig i samma ögonblick alla förut betäckta hufvuden inför bilden af den, enligt Franzéns sköna uttryck, »ädlaste krigare historien känner». En af dem, som sålunda helsade segraren och offret vid Lützen, var till och med — katolik. Men vördnaden för det verkligt stora är elektrisk. Den meddelar sig från menniska till menniska, utan att dervid skilja på lutheran eller katolik, hedning eller jude.

Jag kände liksom en rysning gå öfver mig. Denna vördnadsbetygelse hade, i all sin enkelhet, något sublimt.

Med ungefär en likartad känsla trädde jag, dagen efter min ankomst till Paris, under hvalfvet af Invalidernas Hotell. Napoleons stoft, vaktadt af minnet! Ty hvad äro dessa af ålder och ära nedböjda, sönderskjutna, åldriga gestalter annat, än minnen, annat än en slags lefvande troféer, som pryda Napoleons graf, annat än Wagram, Eylau, Marengo, Pyramiderna, som hvifta sina segerfanor öfver sin store härförares ben? En vacker tanke, att välja till Napoleons sista residens det minnesstörsta palats i verlden, ty hvar — från land till land, från slott till slott — finna så mycken verklig ära, så mången hugstor bragd församlad, som under taket af

Invalidernas Hotell — en vacker tanke att återge honom hans gamla lifvakt, att låta de garder, som gråtande trängdes ikring honom vid Fontainebleau och till afsked tryckte hans händer mot sina läppar, än en gång posta vid dörren till hans sofrum och der vårda den evigt brinnande lampan. Omhuldad af dessa mörka händer, svedda af krut och märkta af sabelhugg, omgifven af en trohet, som på tjugu bataljfält förblifvit sig lika, brinner dess låga stadigare, säkrare, än om vestaler der höllo vakt, åtminstone sådana vestaler, som Paris kan dem åstadkomma.

»Hvar, min herre!» frågade jag en gammal invalid, som jag mötte i arkaderna, hvilka omgifva borggården.

Den silfverhårige veteranen tycktes i det nog obestämda och lakoniska af denna fråga finna en hyllning åt hans hjelte. »Följ mig!» svarade han, och förbi matsalarna, bibliotheket, kyrkan förde han mig till dörren af det kapell, som gömmer Napoleons ben.

»Här!» hviskade han med en religiös högtidlighet i röstens uttryck, och pekade på ingången till helgedomen.

I ett hvalf, helt och hållet dekoreradt med svart sammet och guld, prydt af sköldar med namnen Marengo, Wagram, Austerlitz och Jena, upplyst af en enda gaslampa, hvilar, omgifven af fanor och troféer, kejsaren. Hans kista står emellan de båda förgyllda kolonnerna i fon-

den af hvalfvet på en upphöjning af svart, guldbroderad sammet. Öfver den ligger kastadt det kejserliga bårtäcket, detsamma som vid öfverfarten från Sankt Helena begagnades. Derofvanpå den kejserliga kronan, värjan och den lilla trekantiga hatten, värjan öfverlemnad af general Bertrand, hatten af baron Gros, som efter slaget vid Eylau af kejsaren erhöll den, jemte uppdraget att måla drabbningen. Öfverskyggande det stora stoftet breder slutligen en kejserlig örn, helt och hållet förgylld, sina vingar till flygt — men kejsaren är död och hans örn kommer icke utom gallerna till hans graf.

Detta monument har ett stort fel — det att vara för grannt. Namnet Napoleon behöfver inga förgyllningar. All förgyllning blir på hans graf endast välmening. Och välmening tar vålnaden af platthet, då den uppträder i Napoleons grifthvalf. Välmeningen har också sträckt sig ända derhän, att omge kejsarens lik med sex serskilda kistor, en innerst af jernbleck, en derefter af mahogny, en vidare af bly, ännu en af samma metall, genom sågspån och hörnbeläggningar af träd skiljd från den förra, så en kista af ebenholtz, och slutligen, till skygd för det hela, en den yttersta af ek. Ingen klandrar, att man heligt bevarar Napoleons jordiska qvarlefvor, men det ligger en nog småaktig omsorg, ej rätt förenlig med ett stort minne, i detta sätt att skruda det kejserliga liket

uti kista utanpå kista. Sex sådana beklädningar, den ena under den andra! Man tvingas nästan tänka på allmogens qvinnor i vissa delar af vårt fädernesland, som på festdagar ikläda sig ett halft dussin kjortlar.

Bland den massa af menniskor, som trängdes vid gallren till detta så kallade »Chapelle Ardente», fästades min uppmärksamhet isynnerhet vid tvenne personer — den ene sjelf en gammal invalid, en sönderskjuten relik från kejsardömets fälttåg, låg knäböjd, blicken riktad på den vapensköld, som bar namnet: Marengo — den andra, en ung flicka, kastade genom gallret en krans af eterneller in till den odödlige, och det strålade något af Charlotte Corday, något stolt, svärmiskt, nästan fanatiskt i hennes öga, då kransen, genom en egen skickelse, darrande hängde sig fast på ett hörn af kistan. I öfrigt rådde, i grannskapet af grafven, den djupaste tystnad. Man talade icke, man hviskade. Man gick icke, man smög på tåspetsarna. De gamle soldaterne, hvilka, liksom fordom vid Aspern och Waterloo, höllo vakt hos sin sofvande kejsare, stodo orörliga och tigande som bildstoder. Endast en gång, då en person i hvit hatt, troligtvis en Engelsman, utan att aftaga sin hufvudbonad, inträdde i helgedomen, sträckte de begge vakterna, med en alldeles likformig rörelse, afvisande händerna emot honom. Ehuru ännu endast på tröskeln

af kapellet, förstod han detta tysta språk. Hatten aftogs.

Träder man in i Invalidernas kyrka, hör man der pratas högljudt — käppar och klackar skrapa mot stengolfvet — under de rundt omkring hvalfvet upphängda, tagna fanorna, ibland hvilka, i parentes taladt, icke finnes en enda Svensk, vexlas infall af fransyskt lättsinne och fransysk qvickhet. Men inom den, genom en brädvägg, afsöndrade del af kyrkan, som gömmer Napoleons stoft, skulle buller vara ett ohelgande, skämt ett tempelrån. Kyrkan är ofta tom; grafven hvimlar städse af vallfärdande. Paris tror mera på Napoleon, sin störtade kejsare, än på Sankt Genoveva, sin i marmorn mångfaldigt bevarade skyddspatronessa. Och önskar ni veta skälet till allt detta, så tillåt mig nämna, att politiken är, hos en mängd Fransmän, religion. Den är dem ett surrogat för kristendomen.

Under mina ofta nog upprepade besök i denna skattkammare för stora minnen, gjorde jag bekantskap med några invalider, pratsamma, nästan glädtiga gubbar, som gerna sutto med sin pipa i solskenet och talade om kejsaren. Ett par gånger bjödo de mig in i deras bersåer, som garnera hela den yttersta begränsningen af den åt dem upplåtna platsen, der flera af åldringarne odla små blomstertäppor, och en bland dem till och med uppställt en af honom förfärdigad efterbildning i smått af tåget öfver Alperna.

Det var den gamles största glädje att få utpeka hvar och en af generalerne, visa de farligaste öfvergångspunkterna, beklaga den i träd arbetade arméens mödor och fröjda sig åt dess framgångar. Alla talade de med aktning om Svenskarne — det var blott *en* Svensk, hvars namn de aldrig kunde höra nämnas, utan att utbrista i tillmälen af ganska bitter syftning.

Ifrån Invalid-hotellet tog jag vägen till Vendome-platsen, för att äfven der skåda Napoleon, men icke höljd i bårtäcken, utan från höjden af segerkolonnen, i sin gamla verldshistoriska kostym, i trekantig hatt och syrtut, skådande ut öfver den ståtliga vyen af Tuillerierna, Deputeradekammarens palats, Place de la Concorde, Invalid-hotellet, med ryggen ännu, såsom alltid, vänd åt "Rue de la paix". Det var en egen lek af ödet, en karakteristisk tillfällighet, att i det största monument, som åt honom blifvit rest, hans största fel äfven skulle åskådliggöras. Den, som var själen i Code Napoleon, kunde allt hafva haft grundade skäl att tro sig mäktig en högre ära, än valplatsens, att icke älska kriget med den nog hänförda passion, som stormade ut vid Waterloo.

Fordom stod äfven der Napoleon, men som förste konsul, blottad till midjan, krönt af lagrar, värjan i högra handen, en jordglob med en segergudinna på i den venstra. Ännu längre tillbaka såg man der Ludvig XIV till häst, omgifven af troféer och fångar. Revolu-

tionen störtade detta monument och släpade Ludvig XVI, fången, förbi lemningarne af hans anherres grusade stod — en hemsk förebild, som ej långt derifrån, på schavotten å Place de la Concorde, blef rysansvärdt förverkligad. Restaurationen störtade Napoleons-bilden, och gjöt deraf den häst, som nu bär Henrik IV vid Pont-Neuf. Dynastien af 1830 ställde åter kejsaren på sin hedersplats ofvan segerkolonnen. Det unga Frankrike, som serdeles utmärkt sig för en viss nyfikenhet att titta in i en annan verld, begagnar nu med mycken fördel platformen straxt under stoden, för att derifrån kasta sig ned i stenläggningen på Vendome-platsen, hvilket alldeles icke är något hopp att leka med, isynnerhet som denna kolonn är en tolftedel högre, än Trajani i Rom. Redan i år hafva tvenne äfventyrare, lefvande, anträdt denna luftfärd, och stendöda i alla hänseenden slutat den. Kanske ville dessa entusiaster falla under kejsarens egna ögon. Kanske ansågo de äfven detta sätt att komma utföre genare och beqvämare, än att passera den trånga trappa, som slingrar sig i det inre af kolonnen och i hvilken icke tvenne personer kunna mötas, utan måste endera gå ända derhän i höflighet, att gå tillbaka hvarifrån han kommit, för att dymedelst sätta den andra i tillfälle att komma någonhvart. Ett, i ordets fulla bemärkelse, enfaldigt arrangement!

Emedlertid — de begge i Paris ostridigt

mest dominerande personligheterna äro, för närvarande, Napoleon och Friheten, den ena på Vendome-, den andra på Julikolonnen. Lyckligtvis ligger mellan dessa båda celebriteter hela sträckan från Boulevard des Capucines ända till Boulevard du Temple. Annars är väl fara värdt, att de kunna råka i någon allvarsam demelé, ty med all sin storhet var dock Napoleon ingen frihetsvän, särdeles icke någon vän af den dansanta frihet, som, med en viss republikansk nonchalance, presenterar sig på Place de la Bastille, en glänsande kontrast till den tunga och smutsiga elefanten, som, med en sorts enfaldig beundran i draget öfver snabeln, ser upp till Hr Dumonts eleganta mästerverk. Men, skämt å sido, öfver daguerrotyperings-balkongerna, taken, skorstenarne, två gestalter, grannar med molnen, Napoleon och Friheten! Öfver stundens småbestyr, teatersqvallret, kaffehuspolitiken två idéer, också grannar med molnen, kejsardömet och republiken!

Juli-kolonnen närmar sig i monumentalt hänseende till obetydlighet. Att ofvanpå en graf sätta till åminnelse en stenpelare och ofvanpå denna stenpelare en *förgylld* bild af Friheten — en besynnerlig färg på en frihet, som köptes med blodet af samhällets armaste klasser — är visserligen något originellt, men näppeligen något vackert. Vida högre står då det Belgiska monumentet öfver offren för *dess* revolution. På Place des Martyrs i Brüssel lyf-

ter sig Friheten, en hög, majestätisk qvinna, ur djupet af de fallnas grafvar — en vacker tanke! — hon skådar, allvarlig och tänkande, ut öfver Martyrtorget, hvars nog smånätta dimensioner, bondgrannt planterade med blomster-rabatter, emedlertid skada intrycket af det hela. Men bilden, huggen i marmor af Geefs, har likväl äfven med de flere tekniska fel, som lära vidlåda henne, något storartadt, något värdigt, hvilket alldeles fattas hennes kamrat i Paris, den der verkligen, i hållning och skick, stöter litet på skoj.

I Brüssel läste jag på förteckningen öfver de fallna ett enda betitladt namn, grefve Fredrik de Merode; — man har i Gudula-kyrkan åt honom upprättat ett serskildt monument, der han föreställes iklädd den nationella blusen, dödligt sårad, svärdet ännu i handen! ett ganska godt arbete af ofvannämnde Geefs! — i Paris kunde jag icke upptäcka något, som icke klingade rent plebejiskt — det var endast folket i detta ords oblandade bemärkelse, som der gjutit sitt blod för friheten. Det ligger någonting rörande i denna uppoffring. De medlemmar af samhället, som utan rabulism kunna anses för dess minst lyckligt lottade, som på sin andel fått mödorna, umbärandet, någon gång eländet, gripa, då fäderneslandet är i fara, till vapen, strida, blöda, falla, segra, men, segern vunnen, återgå de, som icke förblödt, de, som icke stupat, till sina kyffen, sina halm-

bäddar, sina verkstäder, utan att säga verlden sina namn, utan att fordra annan belöning, än äran af sina blessyrer. Det är stort! Men i våra dagar har det kommit derhän, att man ofta måste söka storheten bra lågt ner. Emedlertid skifta de, som från sina fönster åskådat drabbningen, eller, gömda i sina källare, deraf hört bullret, och alltså finna sig fullt kompetente att anses delägare i företaget, vinsterna i det djerfva vågspelet, bytas vid om taburetter och fältherrestafvar, kasta lott om furstemantlar och skattkammarnycklar, och dekretera slutligen — o höjd af ädelmod — en graf åt de fallne, åt dem, som fallit, för att göra dem sjelfva till furstar, marskalkar eller ministrar.

Dessa folkrevolutioner hafva äfven, framför andra af aristokratiskt eller militäriskt ursprung, företrädet af en viss öppenhet, en viss ära. Inga lönngångar, inga mördare i strumplästerna, inga sängkammar-bataljer! Gata tagen efter gata, under hugg och skott, med skrik och buller! Borggårdar stormade med bajonetten! De kungliga gemaken, eröfrade af stridsmän, som aldrig burit skor, som stå häpna inför förgyllningarne på en thron, hvilken de aldrig sett, förrän de deraf sjelfve gjort sig herrar! När för ett folk endast återstår en så i alla hänseenden vådlig räddning, som en revolution, oändligt mycket bättre, ehvad man än må säga om onödig blodsutgjutelse m. m., att den tillvägabringas genom folket i öppen strid,

än förstulet, inom väggarne af ett kabinett, genom personer, hvilkas rättmätighet att sålunda uppträda alltid kan sättas i fråga. Folket kan möjligtvis ha domsrätt öfver sin kung — Europas furstar tyckas åtminstone stillatigande hafva medgifvit något sådant, då de erkänt Ludvig Filips och Leopold I:s dynastier — hans hofmän, hans officerare hafva det aldrig. De äro i detta fall lagligen jäfviga.

Och i öfrigt kan man tänka sig något falskare, något mera ovärdigt, än en dylik, ifall uttrycket tillåtes oss, privat revolution. Har t. ex. vår historia att uppvisa något lumpnare blad, än 1809 års s. k. statshvälfning? Gustaf Adolf var en usel regent; han hade ingen af de egenskaper, som konstituera en konung, kanske knappt den, att vara sin fars son. Men han var en furste, om hvilken man berättar, att han aldrig brutit sitt ord, han var en rättskaffens menniska, en god kristen. Någon tacksamhet, något medlidande åtminstone hade han haft rätt att fordra af sin omgifning. Och, — hvilket sorgligt bevis på kunglighetens ihålighet, hvilken hemsk bild af purpurns obetydenhet, — han faller, utan att en droppe blod faller för honom — han faller, störtad af en handfull krigare, som han med ett slag af sin spira bort kunna smula till stoft — han faller, störtad af de vanligaste menniskor i verlden — han har icke en gång den lumpna trösten, att någon person af öfvervägande egenskaper, af snille bidragit

till hans undergång — ty landshöfdingen Järtas deltagande i sammansvärjningen synes, efter den bekanta scenen på Beckers värdshus, hafva varit nära *nog* intet — om morgonen säger en general *till* några subalterner: Han skall störtas. Innan middagen är han störtad. Ingen adjutant, ingen drabant, ingen page, som drar sitt svärd. En vedbärare ensam lyfter sin hand för att försvara sin konung. En vedbärare den ende, som ställer sig emellan en revolution och en thron! Hvar voro nu alla de, som solat sig i skenet af den kungliga nåden? Hvar hade de nu krupit, alla de, som i går kröpo för majestätet? Jag tror, att 1809 års revolution var lycklig för Svenskarne; hedrande för dem var den icke. Den trohet mot sin konung, som Svensken räknat bland sina äretitlar, hade icke orkat öfver året 1809 — det var då en Svensk konung störtades, och en generaladjutant, som ändå gick längst i loyautét, endast muntligen deremot reserverade sig. Lyckligt dock att Kansli-presidenten Ehrenheims och Hofkansleren Zibets ädla hållning skänka någon mån af värdighet åt den annars nog i karrikatyr hållna taflan af 1809 års statshvälfning!

III.

Queuen hade räckt öfver tvenne timmar, samtliga parterrens ledamöter sågo utmattade och förstörda ut efter denna långa väntan, som i allmänhet icke kunde sägas harmoniera

med fransyska nationallynnet. Några hade dock redan börjat hemta sig vid ett "Echo", en "Journal de Ridicules" eller kanske till och med vid en "Moniteur", medan andra studerade sjelfva texten till det annonserade skådespelet. Men öfver parterren sväfvade, iklädda gröna tofflor och med en vighet, som skulle gjort heder åt en Ecuyer vid Cirque Olympique, åtskilliga personer dels i bluser, dels i gråa syrtuter, artigt klifvande på de respektive ryggstöden, och någon gång äfven på de respektive axlarne, dervid de aldrig förglömde att framhviska ett förbindligt: »Pardon, monsieur!» Hvem vill icke gerna bli trampad, för att njuta så mycken höflighet till godo! Dessa stigare, för att begagna oss af ett fullkomligt svenskt uttryck, äro dock icke utan all betydelse inom den vittra verlden, hvars härolder de på sätt och vis kunna kallas, och hvars foster de, efter trenne sous stycket, kolportera. De låta komma till theaterpublikens kännedom dagens märkvärdigaste, statsvigtigaste frågor, stundens mest skandalösa theater-anekdoter, ögonblickets mest kuranta qvickheter. Hvad vore tidnings-litteraturen utan dem? — en spruta utan slang, en ångvagnstrain utan lokomotiv, en roman af Paul de Kock utan grisetter, en halfhet, en ofullkomlighet. Skulle jag någonsin mera i verlden komma på det orådet att ge ut en tidning, *de* skulle medla mellan mig och publiken. Det förefaller mig endast besynnerligt, att i Sverige, der man skrikit så mycket i allehanda ämnen,

man ännu icke hittat på att skapa Crieurer. Ty, — så besynnerligt det än låter — »skrikhals» är det tekniska namnet på dessa sväfvande personer — ett vackert namn och rätt hyggliga personer!

På Stalles d'Orchestre hade redan infunnit sig dessa gamla theater-habituéer, hvilka der stadigvarande hafva sina bestämda platser, dem de intaga med samma säkerhet, att icke säga samma theatervana, som en Romersk Senator sin Sella Curulis, hvilka man inom kort tid lär sig att igenkänna, liksom aktörerna och statisterna, hvilka städse äro ett lefvande lexikon öfver alla aktrisers öden under de tjugo sistförflutna åren, och känna kulisserna nästan bättre än sig sjelfva, hvilka gerna ge er en biografi till svar på en fråga, och, om ni skulle finna en subrett täck, en dansös behaglig, genast, ända på husnummer och våning, förtro er hennes adress, hvilka, om de händelsevis i en theatralisk procession upptäcka en *nyligen* antagen elev, den de ej känna, kunna dö af otålighet, innan akten hinner slutas och den viktiga underrättelsen inhändigas, hvilka skulle anse för den dödligaste skymf, i fall någon kunde beslå dem med misstag, angående veckans repertoir, och hvilka sinsemellan betrakta som den gröfsta, mest fördömliga okunnighet, att icke känna dagen, då Rachel debuterade, Anna Thillon föddes, och mamsell Falcon fick den lilla, som kostade hennes röst. Dessa herrar

äro oskiljaktiga från det sceniska, liksom stolarne, på hvilka de sitta, liksom sufflörluckan, liksom rampen — det är med dem, som med ljuskronan, att de, genom de starkaste band, äro fästade vid theatern. De höra dit, liksom deras arriergarde, klackörerna, och deras avantgarde, orkestern. De lefva endast i och för theatern, de tala blott om theatern, de tänka blott på theatern, de drömma blott om theatern — alldeles som en viss litteratör i Sverige, fastän de likväl icke mägta, som han, med ett trollslag, göra till verklighet sina drömmar. Också utgöres denna elitcorps hufvudsakligen af äldre litteratörer och äldre militärer. Här hafva pennan och sabeln kopplats — midt framföre ridåen. Är det, för att antyda, att en scen aldrig kan bära sig utan poesi och krakel?

Äfven raderna börja småningom fylla sig. Hvad lysande toiletter, hvad friska buketter, hvad hvita armar, hvad dyrbara Camailer, hvad flägtande solfjädrar, hvad broderade näsdukar redan i ordning, innan ridån ens gått upp! Det är rikedomen och lyxen, som i första radens loger fästa sitt högqvarter. Sedermera, ju högre man kommer, ett bestämdt aftagande, allt mindre prakt, allt mera frihet från modets tvångslagar. Redan på andra och tredje raden ser man grisetterna med knappnålar fästa banden i deras hattar vid logebarrièrens sammetsfodring, så att slutligen en kedja af hatt vid hatt här och der knyter sig längs svängningen

af logerna. Efter att väl hafva sörjt för hufvudbonaden, är vanligen deras andra gest att sörja för hufvudet — att med händerna, ordnande, stryka det i två ovaler benade håret, hvilket i allmänhet har denna egna glans af betsning, som Fransyskan, med en mängd hemlighetsfulla medel, förstår att gifva sin chevelyr. Det tredje tempot utgöres af ett leende — glädjens måhända att veta håret ligga oklanderligt — glädjens kanske också, att väl befinna sig på spektaklet, ty ej oantagligt målar sig saligheten för en eller annan Fransyskas inbillning under formen af en theatersalong, der entréen är kostnadsfri och englar ta emot biljetterna.

Än en rad högre upp skönjer ni några af dessa fruktansvärda hufvudbonader, som utgöra en så betydlig del af Normandiska bondqvinnornas skrud, som, i form af sådana der kinesiska torn, dem ni ej sällan anträffar i väl konditionerade engelska parker, resa sig mot höjden, och, händelsevis sedda på Champs Elysées eller i arkaderna af Palais Royal, aldrig underläta att draga ett tjog gatpojkar i spåren af sig. Mössorna kunna emedlertid vara bra; likväl finnes i dem en anstrykning af öfverdåd, något Titaniskt, som gör jemkning af behofvet påkallad. I grannskapet af mössorna upptäcker ni många af dessa djerfva, förslagna, lifliga ansigten, dem man så ofta träffar hos den parisiska arbetaren, med spelande ögon och läp-

par, som icke gerna stå stilla. Packade snart sagdt den ena öfver den andra, luta de alla fram sina svartlockiga hufvuden, för att, från sin höjd, vinna öfver theatern en så stor synvinkel, som möjligt.

Salongen är alldeles full. Inga biljetter att finna, hvarken hos de vanliga, vid ingången uppvaktande spekulanterna, eller i kafféet. Blott hos mamsell Prevot, i den beryktade blomsterbutiken, kan ännu erhållas en enda Stalle d'Orchestre mot — 20 franker. Annars icke en enda plats tom — till och med orchestern upplåten publiken. Musiken kryper i skrinet, då *Rachel* spelar. Allmänheten har mod att vänta utan symfonier, då den väntar på *Rachel*.

Ridån går opp. Rachel inträder, helsad af en åska af applådissementer. Jag har sett Tysklands största, dramatiska celebritét på qvinnolinien, Madame Schröder-Devrient, under ungefär dylika förhållanden. Hon drog mungiporna upp till öronen och åstadkom derigenom ett kolossalt leende, hvilket de goda Berlinarne med skäl funno utomordentligt, derefter gick hon fram till rampen och neg i tre olika direktioner för publiken, som, alldeles förtjust öfver en sådan uppmärksamhet, bröt ut i ett furioso af applådissementer, hvaröfver jag är säker, att åtminstone deras egna händer rodnade. Rachel gjorde intet af allt detta. Hon förde med en vacker och originel gest venstra handen till hjertat, utan att böja hufvudet, utan

att slå ner ögonen. Hon hade icke trädt in som drottning, för att komplimentera som aktris. Hon var alltför van vid allmänhetens entusiasm, för att deraf bringas ur sin roll. Hon afbröt sjelf bifallsropen, i det hon började dialogen.

Rachel är ett fruktansvärdt bevis emot alla deras satser, hvilka ifra för de klassiska studiernas oumbärlighet. Hon har aldrig läst ett ord grekiska eller latin, hon är knappt i besittning af den aldra nödtorftigaste bildning, och huru genialiskt har hon icke trängt antiken på spåren, huru rent plastisk är icke hennes hållning, huru antikt ädel hvarje hennes åtbörd! Man skulle tro henne vara en Romarinna, efter årtusenden utgången ur något af de uppgräfda palatserna i Pompeji eller Herkulanum — en af Fidias statyer vaknad till lif, — icke en Parisiska i nittonde århundradet, icke samma, arma tiggarflicka, som, för några år tillbaka, sjöng sina små visor vid kafféerna i Palais Royal, och, nu högre lönad, än en minister af Frankrike, då hoppade högt i glädje, när hon, i vedergällning för en sång, fick en sous. Men Rachel har hvad som är mera än studier, mera än lärdom: hon har inspiration. Så länge hon blott lyder den, så länge hon är hvad hon är ämnad vara, en Pythia på scenen, eldad blott och bart af sin ingifvelse, hjertat klappande under den, ögat blixtrande af den, så länge lyser Rachels stolta och allvarliga ta-

lang med rätta främst bland franska scenens ryktbarheter.

Men Rachel, som, i allt hvad det stumma spelet angår, i hållningens ädelhet, i blickens uttryck, i åtbördens poesi, troligtvis står på sin höjd ensam, är, oaktadt sin underbart sköna stämma, icke i deklamation densamma, som i aktion — här nedlåter hon sig någon gång att smickra en allmänhet, hvars förvridna tycken hon borde kunna vända ryggen — Rachel är måhända större, som konstnär, än Pariser-publiken, som konstdomare — hon har till alla delar godkännt den egna skala för deklamationen, som man på Theatre Français uppställt och utbildat, deri onekligen finnes effekt, men näppeligen sanning — hon skriker, då hennes röst ännu fullt lemnar henne resurser att tala och det med all den kraft ögonblicket fordrar, men i Paris är det kommet till axiom, att hvarje stor passion måste ha starka lungor — hon har infört och förhjelpt till burskap en slags deklamatoriska figurer, hvarigenom hon handlöst störtar sig från skri till hviskning, låter rösten dåna ut som en åska, för att slutligen bortdö som en suck — konstmessigt, men onaturligt! Och i följd af denna organens öfverspänning, derest ett dylikt uttryck tillåtes mig, finner man äfven någon gång, under gången af ett skådespel, hos Rachel spåren af en viss afmattning i rösten. Denna stämma, som, i sina första toner, har en så egen klang, som, ehuru något hvad Fransosen oöfversättligt

kallar voilé, likväl vibrerar så ädelt harmoniskt, är ej sällan i de sista, ansträngande scenerna af ett sorgespel, alltför medtagen, *måste* söka sig resurser i det gälla, det rent af skrikartade. Men man skall hafva hört Rachel, som Pauline i Polyeucte, uttala dessa enkla ord:

»Je vois, je sais, je crois»,

lyssnat till den stolta, segrande öfvertygelse, som här, uti all triumfens pomp, uttalar sig; man måste hafva hört henne i Ariadne, om en trolös brudgum och en trolös syster, bedragen, förtviflad, utropa:

»Quelques bras que contre eux ma haine puisse unir,
Je souffre plus encore qu'elle ne peut punir»,

här hört hatets vildaste utbrott, i hennes stämma, förmäla sig med jemrens tystaste gråt, för att rätt uppskatta hvad Rachel är i sina stora momanger, dessa momanger, då hon blindt beherrskar sin publik, då till och med klackörerna finna, att applådissementer här skulle vara en otillbörlighet, en förolämpning mot konstens majestät, då blott en enda suck af beundran, en halfqväfd hviskning af hänförelse går genom hela den graftysta salongen, från golfvet till taket, från parterren till fjerde raden, då äfven den, som vandrat till spektaklet, med full afsigt att kallblodigt recensera Rachel Felix, låter sin tom af Racine eller Corneille falla igen, låter kritiken falla, för att endast med oafvändt öga, med oafvänd tanke följa den stora skådespelerskan.

Man har beskyllt Rachel att ådagalägga nog mycken köld i sina roller, som älskarinna, att icke i uttrycket af denna passion nedlägga all den kraft, den innerlighet, hvaraf hon är mäktig. I viss mån kan anmärkningen vara rättvis; i viss mån torde ursprunget dertill kunna sökas uti de ytterligheter, hvilka man i detta hänseende uppdukat för allmänheten, i de konvulsiviska extaser, hvarvid den nu en gång, isynnerhet på de åt melodramen helgade theatrarne, blifvit van. Ostridigt är emedlertid, att det är med föraktet i ögat, med bitterheten på läpparne, med handen hatfullt knuten, med foten stampande af vrede, som Rachel egentligen är den stora, verldsberyktade Rachel. Det trånande, drömmande, svärmiska, som utgör ett så vigtigt element i kärleken, återfinnes icke hos henne. Tåren anstår henne bättre, än leendet — hon är mera bekant med sorgen, än med glädjen. Men är hon kall i sin kärlek, — se henne i hennes svartsjuka!

1837 debuterade Rachel på Gymnase — 1838 hade hon, ett sjuttonårigt barn, revolutionerat Theatre Français. Den moderna dramen flyttade ut derifrån med alla sina dolkar, sina lönngångar, sina falluckor, sina röfvarband, sina dystra kapell, sina matt upplysta fängelser. Corneille, Racine och Voltaire togo sin gamla arfvedel i besittning, och, alltsedan Talmas död fullkomligt bortglömda, tågade de åter, i sina ståtliga, men tunga, alexandrinska rustningar,

öfver scenen. Hon — debutanten på Gymnase — hade kallat upp dem till lif.

Sannerligen, någon medelmåtta utför ett sådant storverk! Men emedlertid finnas de, som i Rachel äflas att se en af slumpen gynnad medelmåtta, en dramatisk parveny utan annan betydelse, än tillfällighetens, en ryktbarhet, kläckt ur skalet af Fransosens behof att beundra, att entusiasmeras. Det är isynnerhet Tyskarne, i allmänhet vane att se allt fransyskt i svart, som, då man kommer att nämna Rachel, gerna mumla något om Schröder–Devrient och Crelinger, samt försäkra, med den frommaste min af tysk trohjertenhet, att, vill man skåda en tragedi, sådan den bör vara, måste det ske, icke i Paris, utan i Berlin eller Dresden. »Rachel», säga de, »är ett snällt barn, men hon måste bli mycket fetare, för att göra effekt. Hon har dessutom för små fötter för konturnen. *Betrakta bara skådespelerskorna på andra sidan Rhen! Hos dem finns både embonpoint och — fötter.*»

Isynnerhet har Hr Carl Gutzkow, hvars namn säkert ännu aldrig någon Fransos kunnat uttala, till hämnd farit fram, som en tyrann, bland franska theaterns celebriteter. Jag känner icke, om han är Preussare. Något sådant skulle jag dock misstänka. Preussarens egenkärlek går ända derhän att icke veta af någon annan förträfflighet, än den preussiska. Han är nationell ända till odräglighet. Han

tror bestämdt, att Preussen är det första land på jorden, och i himmelriket tror han på ett serskildt arrangement till Preussarnes fromma — han tror, att Preussarne blifva litet mera saliga, än andra, vanliga menniskor. Nå väl! denne Hr Carl Gutzkow har i sina reseminnen, hvilka nyligen hunnit Paris, slagit sig på att vara rätt obeskedlig mot Rachel, hvars roll som Chimène i Cid han velat, företrädesvis, haft spelad af »en ung, tysk, tragisk skådespelerska» — det första ett ganska kinkigt requisitum, ty det är säkert icke Hr Gutzkow obekant, huru den tyska tragiska scenens qvinnliga illustrationer alla stå strängt till boks hos den store räknemästaren tiden. »Då skulle det bli en annan kärlek af», menar Hr Gutzkow, »än den Rachel kunnat prestera.» Stackars Rachel! Men säkert har hon, i sin enfald, aldrig kunnat misstänka, hvad hon genom Hr Gutzkow får veta, att hon, som Chiméne, bör vara »en lefnadsglad flicka» — och svårligen har väl Corneille, då han skref Cid, sjelf kunnat ana något sådant. Det var Hr Gutzkow ensam gifvet, att hitta detta märkvärdiga korn.

Hr Gutzkow blir ledsen, finner Rachel »förargelig» — en ganska ädel recensent-term — och liknar henne, i en af hennes sortier, vid en grisett, som »klämmer förklädet mellan benen» och springer sin väg. Jag har äfven sett grisetter, men denna märkvärdiga gest: »att klämma förklädet mellan benen», har jag aldrig

sett dem verkställa. Fransyskan har, äfven inom samhällets lägre klasser, eröfrat ett ej oförtjent rykte för personligt behag, för hvad hon sjelf kallar: tournure. Undras således billigtvis, om ej detta »förklädets klämning mellan benen» är någon tysk plägsed, för tillfället öfverflyttad på fransysk grund och botten, serdeles som det fordras temligen kobenta personer, för att rätt kunna verkställa detta experiment. I hvad fall som helst, vågar jag visst icke bestrida sannfärdigheten af Hr Gutzkows utlåtelser, men jag är fullt säker, att Rachel icke kunnat bära sig så illa åt, som Hr Gutzkow velat antyda.

Deremot har Hr Gutzkow komplett och fullständigt misstagit sig, då han påstår, att i versen:

»Sors vainqueur d'un combat, dont Chimêne est le prix»,

Mamsell Rachel uttalade ordet: Chimêne trestafvigt, eller, på Hr Gutzkows eget språk, drillade Chi-, bräkte mê- och löpte ut rallentando i den sista stafvelsen -ne. Att i denna vers den sista stafvelsen af ordet: Chimêne dör bort i det påföljande ordet: est, är, efter franska språkets första grundreglor, alldeles oundgängligt, och hvad Hr Gutzkow trodde vara Chimêne, var således: Chimene-est. Men så händer det, då man, nyss kommen till Paris, med en stor portion fosterlandskärlek och en mycket liten portion fransyska, genast, vid första representationen man ser, börjar recensera. I

öfrigt skulle Hr Gutzkow göra ett icke litet storverk, om Hr Gutzkow behagade behörigen skandera den ifrågavarande versen, och, med iakttagande af versmåttets helgd, dervid trestafvigt uttala ordet: Chimêne. Huru medgörligt äfven Franska språket är i rytmiskt hänseende, fruktar jag dock, att den ofvan citerade alexandrinen i detta fall komme att räkna en fot för mycket, hvilken Hr Gutzkow, mot uppvisandet af maken, eger att återbekomma.

Slutligen anklagar Hr Gutzkow Mamsell Rachel derföre att hon icke log, då publiken inropade henne. »Jag fixerade henne», säger Hr Gutzkow, »intet leende, *ännu* intet leende!» Visserligen var detta sorgligt, men troligtvis vet Mamsell Rachel att till sin rätta halt uppskatta dessa ärebetygelser — både inropningen och »fixeringen» — hon har utan tvifvel, under en fyraårig bana af fortsatta triumfer, hunnit tröttna vid både den ena och den andra. Kanske tänker Mamsell Rachel för högt om konsten, att anse sig skyldig fägna inför publiken, så snart denna ropar: Rachel. Kanske tänker Mamsell Rachel för högt om sig sjelf, att le derföre att Hr Carl Gutzkow behagar »fixera» henne.

Ingen kan naturligtvis betagas sin rätt att recensera en skådespelare, men med öfvermodets vapen slår man troligtvis ingen Europeisk ryktbarhet ur fältet, och med sådana termer, som: bräka, klämma förklädet mellan benen,

m. m. gör man icke stora eröfringar på bildningens område. Emedlertid är Hr Gutzkows kritik ett icke ovigtigt bidrag till Tyskeriets historia, *och* ur sådan synpunkt förtjenar den uppmärksamhet.

Beranger.

Frankrikes märkvärdigaste litterära personlighet är utan tvifvel, i närvarande ögonblick, Beranger. Hans offentliga karakter är en bland de renaste något tidehvarf har att uppvisa — hans snille troligtvis det mest originella, det från alla förvillelser friaste, som Frankrike bland sina lefvande, vittra celebriteter kan åberopa. Men märkvärdigast blir han dock alltid genom det oerhörda politiska inflytande han som sångare utöfvat, genom den ingripande roll hans qväden spelat i Frankrikes sednaste hvälfningar. Beröfvad den lilla obetydliga befattning, hvarmed han lifnärt sig, förföljd med en ilska, som var alltför lumpen för att vara kunglig, på det vacklande skälet af en tryckfrihetsförbrytelse släpad i häkte, skref han, inom la Forces murar, dessa märkliga rader:

»Dans mon vieux carquois, où font brêche
Les coups de vos juges maudits,
Il me reste encore une fleche;
J'ecris dessus: Pour Charles-Dix» *).

---

*) »Uti mitt gamla koger, illa handteradt af edra fördömda domare, återstår mig ännu en pil. Jag tecknar derpå: För Carl den Tionde.»

I Juli 1830 träffade denna pil dödligt Carl den Tiondes dynasti; under ljudet af Berangers visor stormades Tuillerierna; på Pont d'Arcole stupade skolgossar, hvilkas läppar än i dödskampen mumlande upprepade den rörande refrängen ur »le vieux Sergeant»:

»Dieu, mes Enfans, vous donne un beau trepas!» *)

Berangers sånggudinna var den Valkyria, som Julidagarna sväfvade öfver Paris. Ödet ville, att den flyende konungen skulle förföljas af de segrande toner, dem han förgäfves sökt undertrycka — att »le Sacre de Charles-le-simple» **) skulle skalla i öronen på »Charles-dix», då han för alltid lemnade sina kungliga fäders borg.

Må dock ingen tro, att det var Berangers snille ensamt, som inrymde åt honom den ärofulla post han intar i Julirevolutionens historia. Detta snille var sprunget ur en ädel, ren själ — det fanns mycket hjerta i detta snille. Beranger var värderad som geni — han var älskad som menniska, som en öppen, anspråkslös menniska, som en varm patriot, som en oför-

---

*) »Gud gifve eder, mina barn! en salig död.»

**) Detta poem var ett af dem, vid hvilka åklagaremakten, i den tredje mot Beranger år 1829 anhängiggjorda tryckfrihetsprocessen, hufvudsakligast stödde sig, såsom varande ett föga beslöjadt, personligt angrepp mot den regerande konungen.

färad frihetsvän. Han var dessutom en man ur folket och af folket. »Bras, tête et coeur, tout etait peuple en lui» *), såsom han sjelf sjunger om Manuel i det vackra poem han egnade veteranens från Arcole minne. Ty det adliga: af, som framföre folkskalden Berangers namn nästan stöter ögat, har endast slumpvis hakat sig fast dervid — sjelf yttrar han härutinnan till sitt försvar:

He! quoi! j'apprends, que l'on critique
Le: De, qui precede mon nom.
Etes-vous de noblesse antique?
Moi noble? oh! vraiment, messieurs! non!
Non! d'aucune chevalerie
Je n'ai le brevet sur vélin.
Je ne sais qu'aimer ma patrie .....
Je suis vilain et tres vilain .....
Je suis vilain,
Vilain, vilain! **)

Under taket af den »vindskammare» han så odödligt besjungit, stod hans vagga lika bortglömd, lika obemärkt, som hans graf en gång skall stå ärad och betydelsefull — ännu visas i Peronne det rum, der han, som sedan i en

---

*) »Arm, hufvud och hjerta, allt var hos honom — folket.»

**) »Huru? jag hör man kritiserar det: af, som föregår mitt namn. Man tror jag är af gammal adel. Jag adelsman? Nej, sannerligen, mina herrar! nej! Jag eger intet adelsbref prentadt på velin; jag förstår icke annat än att älska mitt fädernesland. Jag är lågbördad, ganska lågbördad.»

af sina skönaste sånger firade La Fayettes besök i Norra Amerika, lärde sig »Franklins handtverk», der den ende skald, hvilken måhända för sin odödlighet kunnat undvara boktryckarkonsten, der den blifvande mästaren stod vid kastet i en lärlings skepnad — Lisette, hans första kärlek, denna täcka grisett med alla sin kasts fel och alla dess dygder, hvilken han, i sina äldsta sånger, tecknat så troget, så naturligt, var, som han sjelf, ett barn af armodet och ringheten:

»Je suis du peuple, ainsi que mes amours.» *)

I kraft af sina anor, sin uppfostran, sina tycken, var han således en folkets man, redan innan hans sånger gjorde honom, som sådan, odödlig, redan innan det skamligaste förtryck af alla, maktens förtryck af pressens frihet, kastade honom i bojor och Bourbonska dynastien i förderfvet, innan vid Berangers namn knöt sig begreppet af en ädel martyr, liksom vid Carl den Tiondes begreppet af en slapp despot. Hos Beranger, sålunda sprungen hel ur folket, återfinner man också all folkets naiveté, all folkets bonhommie, all folkets förmåga att i sina uttryck finna för sin tanke det rätta, oförfalskade ordet. Ingen menniskofruktan kedjar hans sångmö — ingen magtegande soldar hans hyllning. På höjden af sin kejserliga ära, i glansen af sina mest lysande segrar, skrudad i den

*) Jag, liksom min kärlek, tillhör folket.

personliga storhetens rikaste majestät, kunde Napoleon aldrig afvinna den fattige chansonnieren en enda kuplett. Då hela verlden böjde sig i stoftet för allherrskaren, vågade Beranger på trapporna till hans thron kasta den bitande satiren: Le Roi d'Yvetot, der han skämtande beler Napoleons eröfringssystem, hans slägtkära sträfvanden att ge Europa sina bröder, sina soldater till kungar. Det var en bitter sanning, sagd i ansigtet på den man, öfver hvilken man äflades att välta blodskulden af den tragiska katastrofen med boktryckaren Palm. Men hvad Napoleon kanske icke tillgifvit ett krönt hufvud, tillgaf han ett lagradt. Den kejserliga polisens mikroskopiska blick såg ingenting anstötligt i den snillrika satiren, ty Napoleon, sjelf en snillrik despot, visste alltför väl, att han i Frankrike styrde som termen lyder, »une monarchie absolue, temperée par des chansons.» *)

Men när bladet vändt sig, när lyckan öfvergaf sin gunstling, då steg Beranger fram, för att besjunga den fallne. Despoten var försvunnen på samma gång som hans ramlande thron — den store mannen stod qvar och lyste, som ett solsken, öfver franska häfdens yngsta blad. Beranger, som, enligt sitt eget vackra uttryck, aldrig smickrat någon annan än olyckan, hörde maktens lejda kriörer ropa: korsfäst! öfver ett rykte, som dock är Frankrikes

*) En absolut monarki, inskränkt genom visan.

största. Hans bättre känsla upprördes af detta fega fall från afgudadyrkan till hat, af detta låga öfvermod, som försökte trampa, der det fordom krupit. Han, som icke gifvit kejsaren i hans välgång ett rim, gaf honom nu i hans fängelse — ty hvad var Helena annat än ett fängelse? — de sköna kupletterna öfver slaget vid Waterloo; han besjöng, i det verldsbekanta poemet: Den 5 Maj 1821, hans död. Beranger, strängande sin lyra vid Napoleons graf! Frihetens entusiastiske beundrare läggande sin krans öfver stoftet af verldens mest fulländade despot! En egen bild! Men en utomordentlig olycka kräfver en utomordentlig hyllning.

Fransman är Beranger ända i djupet af sin själ. I sina visor lider han med Frankrikes olyckor, triumferar med dess segrar. Hvad glödande bitterhet mot sitt lands fiender, hvad spår af tårar i det till det yttre glädtiga poemet: »Opinion de ces demoiselles», der han flyttar fram på scenen Paris' glädjeflickor, vexlande ystra anmärkningar öfver de allierade, i Paris förlagde trupperne, men der i brakgrunden jäser en dof harm, klagar en beslutsam förtviflan utur den märkvärdiga refrängen:

»Viv' nos amis,
Nos amis, les enn'mis.» *)

Hans visor äro, i många fall, en spegel af Franska folkets själstillstånd, af dess sätt att

*) Lefve våra vänner, våra vänner, fienderna.

tänka och se under de olika tider hvarifrån sångerna datera sig. Så innerligt har han införlifvat sig med sin nation; så fransysk är hans sånggudinna i hvarenda por af hennes varelse. Han är också derföre, i de flesta fall, nära nog oöfversättlig — doftet af Berangers oefterhärmliga naiveté och friska, osökta behag ligger så luftigt öfver hans fantasis skapelser, att det nödvändigt, vid hvarje försök till omplantering måste ögonblickligt dunsta bort. Beranger håller sig alltid på fransysk grund och botten. Hans landskap äro rent fransyska, liksom hans grupper. Man igenkänner deri Frankrikes kuperade mark, vingårdarna, skogarna, de hvita landthusen, Passy och Sevres. Man måste höra »Les Contrebandiers» sjungas i en af Juras vilda dalar, »Jeanne la Rousse» i någon by vid foten af Ardennerna, »Le vieux Vagabond» i en dryckesstuga vid Paris' barrierer, för att rätt fatta hvad Berangers snille har nationellt. Emedlertid är han, just för denna nationlighet, Fransosens vade-mecum — hans verser hvila der på hvarje läpp, klinga för hvarje öra — de ljuda öfver den nyföddes vagga; ni hör dem från dödgräfvarens mun, ur en graf — ingen lekplan, ingen krog, intet dansställe gifves, der icke någon gång »den gamle spelmannen» spelat upp sin visa:

»Eh! lon lon la! gens de village!
Sous mon vieux chêne il faut danser.»

Huru mången gång har ni icke hört en grisett, flitigt sömmande vid sitt öppnade fönster, gnola på den qvicka refrängen till »den gamle ungkarlen»:

»*Allons*, Babet! un peu de complaisance!
Un lait de poule et mon bonnet de nuit.» *)

Eller har ni icke, i de små bersåerna vid Invalidhotellet, af darrande röster hört *halfhögt* uppstämmas — ära vare disciplinen — den sköna sången öfver Napoleons första resignation, kallad: De båda Grenadiererna? Har ni då icke märkt, att det stigit något, som liknat sig till en tår, i ögon, de der brännts af Egyptens sol, när man hunnit till den enkla, betydelsefulla slutversen:

»Vieux grenadiers! suivons un vieux soldat.» **)

Har icke, då ni gjort en utflygt till Batignolles eller Montmorency, till Passy eller Surene, er hyrkusk, så snart han kommit utom barrieren, småsjungande förtrott er:

»Ah! pour rire
Et pour tout dire,
Il n'est besoin, ma foi!
D'un privilège du Roi.» ***)

---

*) »Se så! Babet! var nu icke krånglig! Ge mig min "ölost" och min nattmössa!»

**) »Följom, gamle granadörer! en gammal soldat!»

***) »Ah! för att skratta, för att tala ut sin mening, har man minsann! icke behof af något kungligt privilegium!» (Ur La Censure.)

Ja! hvart ni må irra bland folket, på landet eller i staden, återfinner ni öfverallt Beranger — han bor i hvarje stuga, vandrar på hvarje landsväg, ackompagnerar väfstolens slag i hvarje arbetssal, träder med glädjen in i dansgillet, och ler och skämtar vid drufpressen. På sin tid var till och med »le Roi d'Yvetot» väl upptagen i S:t Germain, och Frankrikes patricier yttrade emellanåt ett eller annat nådigt ord om den plebejiske skalden. Men sedan Beranger, i Juni **1814**, skref sin »Ansökan, inlemnad från några hundar af stånd», deri dessa begärde, det dem måtte beviljas fritt tillträde i Tuilleriträdgården, hvilket i allmänhet var hundar förvägradt, började S:t Germain finna poeten nog låg i valet af sina ämnen, och framför allt funno: »Les Souvenirs du peuple» alls ingen återklang i denna del af staden Paris.

Beranger är, som hvarje verklig folksångare, frisk och naturlig, stark och djerf. Då man läser andra skalder, äfven de mest utmärkta, de rikast begåfvade, finnes det alltid något, som flyttar läsaren tillbaka, som hviskar till honom om andra tider, andra minnen, som erinrar honom att Tasso och Byron sjungit och lidit, att Göthe diktat och segrat. Helt annat med Beranger, hvars talang, mera än någon annan, kan kallas infödd inom honom sjelf, som är för mycket ett barn af stunden, att kunna lefva af hågkomsten. Aldrig att ni hos Beranger spårar paroxysmer till den andliga fal-

landesjuka, som ej sällan, i närvarande ögonblick, kastar franska litteraturens utmärktaste rykten i konvulsioner! Och huru ofta, inom en lägre klass litteratörer, begagnas icke dessa konstgjorda konvulsioner, blott som ett medel att tigga sig till allmänhetens uppmärksamhet, att skapa sig en tillfällig publik af nyfikna? Ty om det äfven dryper skum om en eller annan teaterpjes eller roman, får man ingalunda derföre bestämdt antaga, att författaren är ursinnig. Beranger är höjd öfver alla dylika förvillelser eller konstgrepp. På bottnen af hans ystraste skildringar, hans djerfvaste utflygter, hans mest bizarra målningar ligger alltid en klar och ren grundtanke, merendels på ett sinnrikt vis uttalad i refrängen. Han besitter en outtömlig rikedom af sanna, träffande åsigter, och hans filosofi är icke derföre mindre enkelt storartad, att den docerar på vers och med skalkande snillrikhet skapar adepter. Vi hafva redan förut antydt, att allt hos Beranger tyder på folket. Så äfven denna begreppets lugna, oförvillade klarhet, som inga sjelfgjorda tvifvel hunnit fördunkla, denna förståndets ursprungliga skärpa, af hvilken inga onödiga spetsfundigheter ännu tandat eggen. Den belåtenhet äfven med det ringa, den frihet från alla äregiriga drömmar, som just icke alltid är skalden medfödd, uttalar sig, naivt och lefvande, nästan på hvarje rad af Berangers sånger.

»Diogène!
Sous ton manteau
Libre et content, je bois et ris sans gêne;
Diogène!
Sous ton manteau
Libre et content, je roule mon tonneau.» *)

Hur nästan elegiskt rörande tecknar han i ett poem, som dock bär den yttre skruden af skämtsamhet, minnena från den vindskammare, der hans ungdom förflöt, der hans första sånger diktades.

»Dans un grenier qu'on est bien à vingt ans!» **)

Hur fattar han icke, hvar efter annan erinrande sig sin gamla, luggslitna rocks förtjenster, sitt tacksamma beslut:

»Mon vieil ami! nous ne separons pas!» ***)

Det ligger något godt, älskligt, rent menskligt hos Beranger. Hans sånger hafva samma uttryck, som hans ansigte — ett uttryck af ära, redbarhet, sinnrikhet. Hans porträtt bär den lefvande pregeln af en ädel man och samma ädelhet speglas i dragen af hans sångmö. Det oberoende *hon* så entusiastiskt prisar, förnekar sig ej heller hos *honom*, ty han är — hvad

---

*) Diogenes! höljd i din mantel, fri och nöjd, jag ler och tömmer mitt glas utan bekymmer! Diogenes, höljd i din mantel, jag rullar fri och nöjd min tunna!

**) Hvad man trifs väl i en vindskammare, då man ännu är blott tjugu år!

***) Min gamle vän! låtom oss ej mera skiljas!

ej alltid inträffar — *ett* med sin sång. När Juli-revolutionen satt en ny dynasti på Frankrikes thron, när en stor del af Berangers närmare umgängesvänner inträdt i administrationen, när de åsigter Beranger redan länge hyllat voro de för dagen segrande, trängdes man att erbjuda honom sysslor och sinekyrer, sökte man öfverallt tillegna sig en populär ryktbarhet af den omätliga inflytelse, som Beranger. Hans blotta namn var ett stöd af ofantlig vigt för den fraktion, hvilken, som sig tillgifvet, kunde skyldra med detsamma. Men Beranger, frihetssångaren, ville icke fjettras ens i bojor af guld och ära. Han svarade »sina vänner, som blifvit ministrar»:

»En me creant, Dieu m'a dit: Ne sois rien!»

Hvad som före 1830 var muta åt en fruktad förmåga, var efter 1830 endast belöning åt en värderad; men liksom Beranger hade haft mod att motstå den ena, hade han äfven mod att försaka den andra. Han visste, att om han räckte handen åt sina vänner, de der icke önskade något högre, än att lyfta honom upp till sig, kunde dock tacksamheten, under vissa förhållanden, blifva en börda, förbindelsen en boja. Han föredrog då, att nu som fordom, med Frankrike till eko, sjunga:

»Lise seule a le droit de sourire
Quand je lui dis: Je suis independant.» *)

---

*) Endast Lise har rättighet att draga på munnen, då jag säger: »Jag beror af ingen.»

Och tacksamheten var en skuld, som Beranger alltid på dagen samvetsgrannt infriade. År 1803, då Beranger fattig och okänd lefde i sin bortglömda vindskammare, endast omhuldad af den Lisette, hvars »otroheter» han så naivt förtäljt, då hungern redan knackade på hans dörr, knackade der samtidigt ett postbud, som till den fattige poeten öfverbragte ett bref från Rom. Det var från dåvarande förste konsulns broder, Lucien Bonaparte, och innehöll, jemte några smickrande rader, en fullmakt för Beranger att lyfta det Lucien, såsom ledamot af institutet, tillkommande pensionsbelopp. Trettio år derefter, då Luciens broder redan längesedan slutat sin jättebana, då två dynastier redan hunnit efterträda honom på hans thron, när Beranger var mycket och prinsen af Canino föga, sände han, då på höjden af sin ära och sitt anseende, firad lika af folket och de maktägande, till sin fordne välgörare en tillegnan af sina skrifter, deruti han i Luciens minne återkallar denna handling af ädelmod, hvilken fursten kanske sjelf förgätit, och egnar den fallna storheten en hyllning, som, nedlagd inför densamma i maktens och ärans dagar, skulle kunna haft vålnaden af ett lismeri, men nu blef ovedersägligt ett vackert drag ur en ädel själ.

Ännu ett dylikt drag! Chateaubriand delade redan längesedan med en vitter notabilitet inom vårt fädernesland ödet att vara lika populär i egenskap af skald, som impopulär i

egenskap af politiker. Efter Julirevolutionen tog likväl den sednare meningen betydligt öfvertaget af den förra; ett namn, som dock gjort Frankrike ära, skymfades af de anonyma ryktbarheter, hvilka födas och dö inom väggarna af en liten Parisertidnings redaktions-byrå; under det måhända sanna, men här grymt falskt anbragta skälet af hans politiska obetydlighet trampade man äfven hans vittra bragder i smutsen; hans måhända villfarande politiska tro togs till fördömelseformel för hans litterära anseende, och man började på fullt allvar bestrida författaren till Genie du Christianisme hans hedersplats på franska parnassen. Det var då, **1831**, som Beranger, han, hvilken med sina visor »sjungit ut» den dynasti, hvars installerande i dess gamla borg, Tuillerierna, så många år var Chateaubriands chevalereska vasalltanke, till denne sednare adresserade ett poem, lika hedrande för författarens snille som hans hjerta, och hvilket utan tvifvel för den, till hvilket det var ställdt, utgjorde en af de mest smickrande hyllningar han, under sitt skiftesrika lif, någonsin uppburit. Det var segraren, som sjelf besjöng den besegrade; diktaren af Roger Bontemps, la Bachante och ma Grand-mère, som nedlade sin krans inför Atalas och René's sångare; mannen af folket, som triumferande firade sin flydde motståndare, den ätthöge aristokraten, den anstolte vikomten. Med all aktning för Chateaubriands personlighet, under vexlade

förhållanden, hade väl svårligen en vexling af roler här varit att antaga — Chateaubriands fördomar skulle här troligtvis tagit högra handen af hans snille. Men folken, varnade af 1789 års revolution, denna den nya tidens blodsdop, hafva i sina sednare segrar visat sig hofsammare, humanare, än, under samma förhållanden, konungarne. Ingen Neys blod häftar vid Juli- eller Septemberdagarnas åtgärder. Galliens nya Tyrteus, han som man kallat de råa massornas sångare och skildrat rå som de, hvars enda inspirationer man påstått vara grisetter och champagne, flätar sjelf, ännu i bullret af sin seger, lagern kring sin flydda rivals qvarglömda lyra, kring en lyra, som ändå, med all sin fulltonighet, knappt haft någon sträng för folket. Man skulle kunna kalla detta ridderligt, ifall ridderligt icke vore ett ord, hvarpå redan en kast i samhället fått uteslutande privilegium, ifall det icke hade blifvit ett kungligt prerogativ att utdela riddarslaget.

Poesien, med all sin älsklighet, all sin tjusningskraft, eger dock i allmänhet föga fotfäste på verklighetens grund, trampar sällan spåren för någon stor förändring, någon genomgripande förbättring. Det är äfven derföre, som stränga praktiker vänjt sig att med ett slags förakt nedse på detta barn af inbillningen, som leker med solar och stjernor, med planeter och verldssystemer, men som, då det gäller allvar, icke skulle kunna elda en ångmachin eller borra

en artesisk brunn. Prosan, den torra, men seniga, men kraftfullt byggda prosan har i tribunen, i brochyren, på spalten, eröfrat sinnena, ryckt med sig öfvertygelsen, medan alla poesiens glittrande underverk visserligen betraktats uppmärksamt, men med den uppmärksamhet man egnar taskspelarns konster, nyfikenhetens, mera än intressets, förvåningens, mera än enthusiasmens. Det var Beranger förbehållet att låta poesien intaga en position äfven på verklighetens område, att, från dess obestämda kretsar i skyn, flytta den in i centern af verldshändelserna, att väpna sången för friheten, sätta rimmet till bom mot orimligheten. Spridda försök i detta syfte hade visserligen förut blifvit gjorda, och "l'immortelle Marseillaise" står för sin egenskap af seklets märkvärdigaste poem mera i förbindelse hos sin författares patriotism, än hans skaldiska förmåga. Men Beranger var den första, som systematiserade denna poetiska taktik, som mot hvarje impopulär åtgärd från styrelsens sida sände ut i härnad en "Chanson". Från sin vindskammare besköt han städse med snillets pilar misstagen och dårskaperna i Tuilerierna, förde, populär skald, mot en impopulär furste ett krig, hvarur han slutligen gick som segrare, hvilket väl kostade honom ett några månaders fängelse, men hans motståndare en några seklers thron. Han visade axiomatiskt, att poesien, om den vill, är långt ifrån att vara främmande för politiken, att en dynasti har långt

mindre att frukta af ett utländskt krig, än af ett inhemskt, äfven om detta sednare endast förs med pennan. Men pennan är i våra dagar ett farligare vapen, än värjan. En bok betyder nu mera, än en armé. Kastar en Brennus i nittonde seklets sednaste trefemtedelar sin klinga i den ena vågskålen, lägg i den andra en penna, och ni skall bli vittne till ett underbart skådespel, som kanske kan rubbande inverka på edra begrepp om *vigt*.

Men, har man invändt, sådan var icke visans kallelse; Beranger har upptvingat den i en sfer, som från början var för henne främmande; han har alldeles frångått hennes ursprungliga natur, och gjort en statsdam af folkets blyga dotter. Må Beranger sjelf tala till sitt försvar i detta hänseende. Vi låna ur företalet till den år 1834 utgifna praktupplagan af hans skrifter följande rader:

»I egenskap af visförfattare åligger det mig att svara på en anmärkning, som man upprepade gånger mot mig framställt. Man har förebrått mig att hafva ledt visan på villovägar, att hafva frångått dess egendomliga natur, då jag anslog den i en tonart, mera allvarlig, mera upphöjd, än före och samtidigt med mig, Collé, Panard, Desaugiers. Det skulle vara orätt af mig att bestrida ett sådant förhållande, helst, efter hvad jag förmodar, häri ligger orsaken till mina framgångar. Men först torde det vara mig tillåtet att anmärka, det visan, liksom an-

dra skaldeslag, omfattar ett helt språk, och i sådan egenskap är mäktig af de mest skilda toner. Vidare må icke förbigås, att, alltsedan folket 1789 sjelft lade en omedelbar hand vid statsbestyren, de patriotiska känslorna och åsigterna utvecklat sig på ett sätt, som väcker förvåning. Vår historia är derpå ett öfvertygande bevis. Visan, hvilken man definierat såsom varande den yttre uppenbarelsen af folkets känslor, borde äfven med detsamma lyfta sig till jemnhöjd med de intryck af glädje eller sorg, som triumfen eller olyckan inympade på den ojemnförligt talrikare klassens sinnen. Vinet och kärleken förmådde näppeligen mera, än att blott lemna en slags ram för infattning af de idéer, som företrädesvis anslogo den af revolutionen eldade massan, och det var icke mera möjligt, att med blotta skildringen af bedragna äkta män, af snåla förmyndare, af Karons färja, tillkämpa sig äran att, på lekstugan eller krogen, sjungas af Frankrikes arbetare och soldater Men till och med detta bifall var icke tillfyllestgörande; ännu erfordrades, att det nya uttrycket af folkets känslor kunde finna ett eko äfven i salongerna, för att der, i dessa känslors intresse, göra nya eröfringar. Se der ett ytterligare skäl för nödvändigheten att i poetiskt och stilistiskt hänseende söka fullkomna visan.»

»Jag har icke ensam, under de sistförflutna femton åren, odlat visans gebiet. Må man genombläddra alla dessa skilda samlingar,

och man skall finna, att det är i en ton af högsta allvar, som folket vill höra talas om sin saknad, om sina förhoppningar.»

»Hvarföre hafva våra unga, utmärkta skalder försmått den framgång, som, utan att skada deras öfriga litterära verksamhet, de utan tvifvel skulle hafva rönt på visans område? Den gemensamma saken skulle deraf hafva vunnit, och, — jag vågar utsäga det, — det skulle icke hafva varit utan gagn för dem sjelfva att någon gång nedstiga från höjderna af vår gamla fransyska parnass, hvilken man måhända med skäl kan anse mera aristokratiskt sinnad, än skaplynnet af vårt språk vill medgifva. De skulle utan tvifvel, i och med detsamma, blifvit tvungne att försaka en del af sin vanliga stilistiska pomp, men i ersättning skulle de lärt sig sammantränga sina idéer i mera eller mindre dramatiska, ledigt vexlande kompositioner, dem folket med sin egen instinkt fattar, äfven om detaljerna halka detsamma förbi. Se der hvad jag kallar att lägga poesi äfven i det låga!»

»I följd af inrotade vanor blir alltjemt folket af oss fördomsfullt bedömdt. Det framställer sig städse för våra blickar under bilden af en svärm grofva menniskor, ur stånd att hysa någon upphöjd, ädel, öm känsla. Och likväl, finnes det poesi till i verlden, tviflar jag icke ett ögonblick, att det just är ibland folket hon måste sökas. Må man derföre äfven ge folket,

som törstar derefter, poesi, men för att förstås af folket, måste man studera det. Då man förut någon gång tillfälligtvis sträfvat att vinna dess bifall, har man förfarit likt vissa konungar, de der i sin frikostighet öfverlasta det med skämd mat och dränka det i förfalskadt vin. Betrakta endast våra målare! Framställa de män ur folket, tyckas de till och med i sina historiska kompositioner finna ett nöje att teckna dem gräsliga? Skulle icke folket med skäl kunna säga till dem, som sålunda afbilda det: »Är det mitt fel, om du ser mig här insvept i trasor, om mina drag äro härjade af nöden, måhända af lasten? Men öfver detta förmagrade, lefnadströtta ansigte har en gång skimrat modets och frihetens heliga eld; under dessa lumpor flyter ett blod, som jag skänker åt fäderneslandet, hvad stund det behöfver mig. Det är då min själ står i låga, som man måste måla mig. Då är jag vacker.» Och folket har rätt, då det talar sålunda.»

»Med få undantag är allt hvad litteratur och konst hafva utmärkt sprunget ur samhällets lägre klasser. Men vi likna alla i detta hänseende dessa parvenyer, som så gerna vilja låta deras härkomst sjunka i förgätenhet, och skulle vi i våra rum tåla konterfejerna af våra förfäder, är det endast under vilkor, att de göras till karrikatyrer. I sanning ett godt sätt att göra sig sjelf utmärkt! Då förfara kineserne klokare; de adla sina förfäder.»

Man skall i karakteren af Berangers sånger kunna, hufvudsakligen efter deras ålder, urskilja flera serskilda perioder. Hans första visor, diktade under tiden af hans ledamotskap i den vittra och musikaliska föreningen "le caveau", bära alla pregeln af ungdom och njutningslust, lofsjunga vinet och qvinnan — man ser, att Beranger i kupletter betalade sin inträdesafgift i det glada sångargillet. Ifrån denna tid datera sig La Bachante och La Grande Orgie, mästerstycken af sinnlig hänförelse, af poetisk berusning, der champagnen stänker sina perlor och qvinnan sjelf sliter slöjan från sina behag, der yrseln ännu har poesi och öfverdådet ännu behag. Härefter tyckes Beranger, under sina betraktelser öfver menniskosjälen, kommit att fästa sig vid den egna böjelse för melankoli, som man ofta skall kunna uppspåra hos de lägre, de jemförelsevis förtryckta klasserna, denna i det längsta undergifna, blott inom sig klagande obelåtenhet, som, i hungerns och köldens dagar, lifnär sig vid bibeln och värmer sig vid Lamennais. Det var nu Beranger i visan anslog den mildt allvarsamma tonarten, der skämtet väl icke var bannlyst, men dock uppträdde som en främling, der i vecket, som leendet flyktigt drog kring sånggudinnans läppar, gömde sig en sammantryckt tår, der den fordna, ystra, stormande glädtigheten sansat sig till en ädel, fastän halft sorgsen åsigt af lifvet. I denna anda äro hållna:

"Si j'etais petit oiseau" och framför allt, "Dieu des bonnes gens", måhända den Berangerska Kamenans triumf. Det är hädanefter, som det politiska elementet blir mer och mer framträdande i hans sånger. Det är nu Beranger diktar en series dels historiska, dels filosofiska ballader, om hvilket slags poesi verlden icke förut hade begrepp. Till det förra slaget höra: Le violon brisé, le vieux sergeant, le petit homme rouge, le 14 Juillet, le sacre, le Charles-le-simple, les deux Cousins ou lettre d'un petit Roi à un petit Duc (Konungen af Rom till Hertigen af Bordeaux), Conseil aux Belges, predictions de Nostradamus pour l'an deux mille, la Garde nationale sur son licenciement par Charles-Dix, nouvelle ordre du jour, Poniatowsky, la viviandére, m. fl. I den andra kategorien kunna sättas: Les Bohemiens, les Contrebandiers, le vieux Vagabond, le pauvre Jacques, les missionaires, Les souvenirs du peuple, m. fl. Dessa poemer falla till största delen inom de sednaste åren af tiden för Berangers författareskap; de äro de sista, kanske också de mest fulländade fostren af hans sångmö, innan hon, med det på en gång täcka och rörande: "Adieu, chansons", för alltid tog afsked af allmänheten. Hvad för en luftig, nyckfull, nomadiskt flyktig anda genomgår ej les Bohemiens — det är äfventyrarlifvet i all sin stirriga rörlighet, friheten utan boja, flyttningen utan mål! Hur varsamt kringgår ej skalden, i

Jeanne la Rousse, den slippriga sida hennes egenskap af tjufskyttens hustru erbjuder, beklagar hennes olycka, utan att gilla hennes val! Och Pauvre Jacques och Vieux Vagabond, hvilka sorgligt sköna inspirationer, hvilka bittert gripande skildringar! Man skulle lägga en lysande ytlighet i dagen, om man häri endast såge det tillfälliga ämne poeten valt att besjunga. Här har Beranger, i populära, lätt igenkännbara gestalter, dramatiskt målande framställt vanskligheten af alla statsekonomiens systemer, allt det förkrossande, ohjelpligt nedtyngande i obetänkta beskattningslagar. Det är en kritik på vers, mera öfvertygande, mera slående, än en lärd afhandling på femhundrade sidor.

Det var icke antagligt, att en person, hvilken så ohöljdt uttalade sina tankar i öppen strid emot det bestående systemet, som Beranger, skulle länge förblifva oantastad af den mer, än skuggrädda politik, som man ställt till skyldtvakt vid Bourbonernas thron. Beranger, som under de hundrade dagarne hedrades med förtroendet att erbjudas en censors-befattning, den han dock afslog, skulle nu sjelf få erfara hvad en censur vill säga, serdeles då den utöfvas af polismyndigheter. Af de trenne processer, som man hvar efter annan emot honom anställt, äro den första och den tredje i ordningen de märkvärdigaste, märkvärdiga både genom det oerhörda i detta angrepp emot franska frihetens gamla palladium, visan — »la li·

berté Française en ses vers se deploie» *) — genom de ansträngningar, som gjordes, för att, på den haltande bevisningen af några *lösryckta* strofer, få den tilltalade fäld — och genom de tvenne lysande namn, nu ännu mera lysande. än då, hvilka, så segrande i föredraget, så gagnlöst i verkligheten, utförde den beryktade skaldens försvar. Dupin och Barthe — förvarare — de Marchangy, åklagare — se der ett hvarandra värdigt tretal, ett klöfverblad af vältalare, sådant som sällan någon fransysk domstol, denna den moderna vältalighetens skola, ännu kunnat framte! Emedlertid — emellan Dupin och Barthe hvilken åtskillnad i framställningssätt — begge mästare, men på skiljda vägar! Dupin är kall som is, sarkastisk, skarp, skämtsam, men med ett skämt, som går genom märg och ben. Aldrig förhetsar han sig; alltid uppträder han blixtrande af qvickhet och humor, vederläggande med infall, bevisande med epigrammer, *outtömlig* i resurser, *outtröttlig* i gäckerier. Temligen öppet låter han framskina sin öfvertygelse, att den anklagades öde redan är gifvet; han vet för högt uppskatta den förutseende skicklighet, hvarmed juryn blifvit sammansatt, att just smickra sig med förhoppningar om en frikännelse, men han tyckes emedlertid ha tagit för ögonmärke att visa verlden

---

*) »Den fransyska frihetens tummelplats är versen.» Boileau.

hvad snillet förmår äfven i en förtviflad sak, att i sjelfva nederlaget hölja sig med lagrar, att — man måste här anmärka det — flyttande Beranger tillbaka i skuggan, inge det lyssnande auditoriet en enda sluttanka, en enda konklusion: »Se der Dupin i all sin öfverlägsenhet, i all sin glans!» Detta Dupins försvar är ostridigt ett af den franska advokatoriska vältalighetens praktstycken, fastän det med densamma delar felet att vara mera öfvertalande, än bevisande — ett fel, som dock i icke obetydlig mån drar sin rot ur sjelfva nationallynnet. Bevisningen är merändels flinthård och skarpt inpassad stycke mot stycke, länk vid länk, som en boja; öfvertalandet smyger sig efter själen, smekande och behagligt, smickrar genom sin undergifvenhet, intresserar genom sin humanitet. Bevisningen innebär ett tvång på mitt omdöme; öfvertalandet ett vädjande dertill. Häraf och af den menskliga fåfängan, hvilken hos Fransosen i allmänhet icke är obetydlig, anledningen till det öfvertag qvickheten, fantasien, de granna fraserna. inom franska domstols–vältaligheten, inkräktat öfver det kala och kalla förnuftet, den, som de gamles atleter, nakna, men kraftfulla bevisningen. Emedlertid är det mera, än troligt, att Dupins här ifrågavarande "plaidoirie" lade grundstenen till hans framtida ära, att det var i den ädla rollen af Berangers försvarare han gaf sitt nu kolossala rykte vingar.

Barthe visar oss en helt annan typ för en advokat. Nästan republikanskt sträf i sina åsigter, uttalar han dem med all en exalterad öfvertygelses enthusiasm. Karbonarismen sjuder på bottnen af hans eldiga, djerfva, passionerade föredrag. Ur stånd att rädda sin klient, skulle han blygas, derest han lät ett så afundsvärdt tillfälle gå sig ur händerna, att säga styrelsen i ansigtet några skarpa, varnande sanningar. Barthe försmår nästan att vara advokat; han vet, att hans möda, som sådan, är förspilld; han är politiker — politiken har dikterat anklagelsen — det tillhör politiken att vederlägga den. Med våra begrepp om hvad inför en domstol bör sägas eller icke sägas, kunna vi ej heller skänka vårt gillande åt detta sätt att advocera, men vi kunna icke neka vår beundran åt den talang, som här, om äfven på oriktig väg, gör sig så snillrikt gällande, åt denna ovanliga kraft, som, ehuru ständigt i föredraget på det strängaste spänd, aldrig ett ögonblick veknar, aldrig gör min af att slappas.

Som förutsedt blifvit, voro likväl alla försvarssidans sträfvanden förgäfves. Så väl **1821**, som **1829** blef Beranger fälld. Det skulle inleda oss i en vidlyftighet, som vida öfverstiger gränserna för vårt ämne, att ge en, om äfven blott summarisk öfversigt af de båda, i och för sig sjelfva, ganska intressanta rättegångarne. Må vi endast, för att visa, huru man nästan tyckes med mikroskop hafva i Berangers skrif-

ter efterletat anledningar till brottslighet, här tillåtas citera ett par spridda drag ur första rättegången, den, som jemförelsevis fördes med största undseendet och utan att deri ännu inlades den ohejdade bitterhet, hvaraf processen 1829, mera än tillräckligt, bär spår.

Sjette kupletten af den åtalade visan "l'Enrhumé" lyder, som följer:

»Mais la Charte encor nous defend;
Du Roi c'est l'immortel enfant;
Il l'aime, on le presume
. . . .
. . . .
Amis! c'est la,
Oui! c'est cela,
C'est cela, qui m'enrhume.»

När greffier'n, enligt franska rättegångsordningen, uppläste anklagelsen, jemte de deri innehållna, såsom förgripliga, anmärkte stroferna ur det då nyss utkomna häftet af Berangers poesier, öfvergick han, utan att fästa uppmärksamhet vid de båda, endast med punkter utmärkta raderna, genast till versen: »Amis! c'est la etc.; hvilket gaf generaladvokaten anledning att fråga honom, hvarföre han förbisåg de begge blanka raderna, deremot likväl Dupin, å svarande sidans vägnar, invände, att, enär det endast vore greffierens skyldighet att uppläsa anklagelsen, kunde han icke gerna läsa, der ingenting fanns att läsa. Emedlertid grundade Marchangy på denna lakun ett ansvarspåstående, fastän det erfordrades all hans öf-

verlägsna förmåga, all hans juridiska takt, att rädda från faran af löjlighet en anklagelse för tryckfrihetsbrott, rigtad mot några — i detta ords egentligaste mening — punkter, mot rader der ingen bokstaf stod att finna, der förbrytelsen, äfven om den varit åsyftad, alltid måste tillhört uteslutande tankens verld.

I »les deux soeurs de charité» har Beranger framställt bilden af en barmhertighetssyster och en aktris, hvilka båda sammanträffa på tröskeln af himmelriket, den ena buren af englar, den andra af gratier och kärleksgudar. Båda åberopa hvar och en sina förtjenster — den ena har läkt och helat den fattige — den andra har slösat på armodet, med fulla händer strött sitt lättförvärfvade guld öfver den nödställde — den ena har beredt döende till det sista, stora steget, hviskat tröstens ord i tviflets öra — den andra har lärt till och med misantroper att älska lifvet, »nöjet kommer oss att tro på lyckan» — den ena har, i from försakelse, tillbedt dygden — den andra har, med priset för ett nattligt möte, mera än en gång räddat dygden från att falla. Sankt Peter, himmelens portvaktare, fäller, efter afhörandet af samtlige parternes med- och motskäl, följande utslag:

»Entrez, entrez, o tendres femmes!
La Charité remplit vos ames.
Mon Dieu n'exige rien de plus.
On est admis dans son empire,

Pourvu qu'on ait séché des pleurs
Sous la couronne du martyre,
Ou sous des couronnes de fleurs» *).

Detta poem kan, om man så vill, smaka lättsinne, isynnerhet för personer, som ej äro vana vid den ysterhet, hvarmed fransyska visan behandlar äfven ämnen inom eller på gränsen af religionens område. Men den utgår dock från kristendomens grundtanka: förlåtelsen, och bekännare af den troslära, som till sitt härrop gjort försoning, borde icke lämpligen finna sig indignerade deraf, att en stackars skådespelerska, lättsinnig, men godhjertad, som ofta glömt sig sjelf, men aldrig andra, arm i arm med en slags nunna, ingår i den eviga glädjen. Emedlertid kunde icke åklagaren finna nog svarta färger, för att tillbörligen utmåla det hånande, det snart sagdt hädiska i detta poem, som höjde upp glädjeflickor på nunnors bekostnad, och gjorde dygden till en så tvetydig sak, att den icke rätt visste hvilkendera af de begge, aktrisen eller barmhertighets-systern, derutinnan var starkast.

Läsaren torde af dessa lösryckta exempel finna, att man just icke kunde beskylla åklagaresidan för någon öfverdrifven undfallenhet,

*) Träden in, träden in, J ömsinnade qvinnor! menniskokärleken fyller helt och hållet edra själar, och mera fordrar icke min Gud. Man varder upptagen i hans rike, endast man aftorkat tårar — vare sig under martyrkronan eller blomsterkronan.

och att den skonsamhet, hvaraf den åtminstone i första processen sökte gifva sig ett sken, noga sedt, lät reducera sig till blott och bart sjelfva försäkringarne. Emedlertid gick skådespelet sin gång. Man lyckades göra visor till statsförbrytelser, och det gamla fransyska ordspråket, som Mazarin mera, än en gång, fört på läpparne: »tout finit par des chansons» fick nu en annan version: »tout finit par des procès» *), Beranger dömdes 1821 till 500 frankers böter och trenne månaders fängelse, 1829 till 10,000 frankers böter och nio månaders fängelse, hvarjemte i så väl den ena, som den andra rättegången, upplagorna blefvo seqvestrerade och svarande sidan ålagd att ersätta kostnaderne.

Så vidt var ännu formen frelsad, den yttre lagligheten, bokstafven, efterlefd, — ehuru det, i parenthes taladt, är ett olyckligt samhälle, der lagen läses i bokstäfver och icke i meningar. Väl hade man, som sårande »la morale publique», antastat sånger, hvilka, jemförda med de poemer, dem då regerande konungen Ludvig XVIII:s vittra dilettantism, i upprymda ögonblick, skakat ur armen, voro att anse som mönster af kyskhet och dygd, sånger, hvilka bredvid kardinal Bernis', den Romerska kyrkans egen furstes **), kunde nästan göra an-

*) Allt slutar med visor — allt slutar med processer.

**) Isynnerhet poemerna: »Le Soir» och »la nuit», utgifna kort före abbé Bernis' utnämning till kardinal.

språk på att kallas sedolärande; väl hade man, såsom gudsförnekande och hädiska, rubricerat visor, de der gycklade med »katholicismens livré», utan att med en enda ton vidröra dess inre väsen; väl belastade man dessa rader i »le sacre de Charles-le-simple»:

»Le peuple s'ecrie: Oiseaux! plus, que nous, soyez sages!
Gardez bien, gardes bien votre liberté» *)

med beskyllningen för smädlig hänsyftning mot regentens personlighet, medan man i hvarje gathörn af Paris hörde om den mest älskade af Frankrikes konungar, om »le bon Henry», sjungas dessa temligen tvetydiga strofer:

»Ce diable a quatre
A le triple talent de boire, de battre
Et d'etre un vert galant» **).

Men härvid voro dock alla vederbörliga formaliteter iakttagne; juryn hade voterat; lagen hade lånat skenet af rättvisa åt domen. Nu följa åtskilliga åtgärder af godtycklighet, af väld, af orättvisa.

Beranger hade, som nämndt blifvit, en liten skrifvarebefattning, en tjenst med endast 2000 frankers inkomst, vid universitetets byrå. Kort efter utgifvandet af andra upplagan af hans skrifter, den, som 1821 åtalades, erhöll han

---

*) Folket ropar: »Foglar! varen J klokare, än vi! Akten väl, akten väl er frihet!»

**) Denna djefvul för fyra har den trefaldiga förmågan att slåss, att supa och att göra hanrejar! Ur »Vive Henry quatre».

från sin chef följande skrifvelse: »Konseljen har tagit för gifvet, att, då ni efter de vinkar, som redan på förhand blifvit er gifne, icke destomindre bestämt er för utgifvandet af andra samlingen af edra arbeten, ni äfven, i och med detsamma, af er sjelf afträdt från den befattning, ni innehaft inom universitetets administration. Mottag försäkringen om min *fullkomliga* högaktning». Det der är artigt; på höfligare manér kan man svårligen be någon ta sin hatt och gå; termerna i afskedet innebära nästan en uppmuntran att på annat håll söka sin lycka — men, å en annan sida, förlusten af en syssla, så mekanisk, så undangömd, så snart sagdt enskild, som den ifrågavarande, ingick den alltid och ovilkorligen i det nog förut dryga straffet för en tryckfrihetsförseelse? Förlorar man förmågan af renskrift i samma ögonblick man, som författare, blir fördömd? Är det ädelt, är det ens menskligt att rycka brödet äfven från den man hatar?

Ännu aldrig hade på de sednare tiderna i Frankrike någon vigtigare process varit förd, hvaraf ej allmänheten genom tidningarne fått fullständig del. Under folkyrans vildaste tider tillät konventet allmängörandet af rättegången rörande Ludvig XVI; mamsell Cicés process framlades, under konsulatet, fullständigt i dagen; ända in i dess minsta detaljer hafva vi ännu från kejsartiden offentligt återgifven den beryktade Moreauska saken. Men censuren, som,

enligt oftanämnde Marchangys naiva uttryck, "icke kommit till för den läsande verldens nöje", såg, under restaurationen, med andra ögon, än under Napoleon, och Berangerska processen utgafs, i följd deraf, så stympad med hänseende till försvaret, att det troligtvis fordrades inga mera eller mindre, än herrar Dupin och Barthe sjelfva, för att fylla lakunerna. De rojalistiskt sinnade bladen gingo ända derhän i devuemang, att de alldeles icke ville veta af försvaret, utan endast meddelade åtalet. En snillrik uppfattning af publicistens kallelse! Ett ädelt skipande af den rättvisa, som till sin möjlighet ytterst beror på pressens opartiskhet, det allmänna omdömets rättvisa! "Le Drapeau blanc", att dömma efter namnet serdeles renhårig, öfverträffade likväl alla sina kamrater i sinnrikhet. Han skref nemligen: "Hr Dupin tar ordet" och lemnade derefter en sida blank; sedermera började han åter: "herr generaladvokaten vederlade segrande det föregående". Se der hvad man kan kalla grundlighet! Se der en publicistisk bragd af det skrot och korn, att man ej rätt vet hvilketdera man mest skall beundra — ynkligheten eller löjligheten!

Så länge, och det torde räcka en god tid bortåt, som allmänna omdömet måste ur publicitetens händer hemta de facta, hvaröfver det sedermera skall i sista instansen ransaka, torde tillvaron af jemdelad rätt inför publiciteten vara nära nog grundad i sunda förnuftet och hvarje

försök till mannamån härutinnan med skäl stämplas som en art bedrägeri. Det skall alltid väcka en bitter, en djupt harmlig känsla, att se den ena parten framträda i all frasernas pomp, med hela vigten af skäl, som ej sällan, vid närmare påseende, äro svepskäl, medan den andra sidans argumenter blindt lemnas i glömska — utmärkas med ett stycke hvitt papper — med några punkter — med ett tankstreck. Ett sådant streck är ett dumt streck, på samma gång som ett nedrigt. Dumt, — emedan man gör sig sjelf skada, gör sig misstrodd och föraktad; nedrigt, — emedan man gör andras olycka, fegt stjäl från dem deras rätt att, i egen sak, ock varda hörda.

Men icke nog härmed. Man släppte alla devuemangets bandhundar lösa mot den fångne poeten — intet tillmäle fanns nog groft, ingen beskyllning nog låg att icke slösas på den populäraste af Frankrikes författare. En klok regering skulle endast häri funnit ett skäl till skonsamhet; en, som rasade mot branten af sitt förderf, gladdes att i folkets skald kunna, ehuru på omväg, martera folket — att på poetens kala hjessa få tömma ut en ilska, som var mera än Bourbonskt lumpen. Gazette de France, märk väl! Gazette de France blygdes ej att på sina spalter bära en artikel, kallad: "Bicetre, la chaine des forcats, Beranger", hvaraf innehållet fullt motsvarade, kanske öfverträffade titeln. En tryckfrihetsförbrytelse satt i jemnbredd med ett

rån, ett lönnmord — Beranger jemförd med galerslafven! Det fordras en serdeles tillgifven tidning, för att sålunda, i sina gynnares intresse, kunna förgäta sig sjelf, kunna förgäta hvad pressen är skyldig litteraturen, kunna söla sig i något så smutsigt, som detta låga angrepp mot en af seklets högsta ryktbarheter. Om man äfven i Berangers visor vill se den fullkomligaste uppmaning, klar och oförtäckt, till myteri och uppror, hvem har det väl ännu fallit in att förblanda konspiratören med tjufven och mördaren, hvem som räknat, huru många konungar hafva revolutioner att tacka för sin tillvarelse, vet ej, att de förre tillerkännt de sednare ett visst adelskap bland förbrytelser — och ändå uppträder Gazette de France, Frankrikes tidning, med en artikel, som binder Berangers namn tillsamman med galerslafskedjan, som för statsfången i la Force förespeglar Bagnen i Toulon.

Frukten af allt detta utsäde skördades sedermera. Icke förgäfves hade Beranger sjelf yttrat: ”Il est des instans pour une nation, ou la meilleure musique est celle du tambour, qui bat la charge” *). Denna trumma ljöd innan kort. Julidagarne slog den stormmarschen mot Tuillerierna.

---

*) ”Det ges ögonblick för en nation, då den bästa musik hon kan höra, är trummans, som slår stormmarschen.”

Och med detsamma förklarade äfven Beranger sin mission slutad. Vid det vunna målet nedlade han för alltid sin lyra. Harmonisk från början af sin bana, ville han äfven sluta harmoniskt. Han upphörde att sjunga, innan åren lagt någon skärpa i tonen, innan en inträdande aftyning gjort rösten darrande och osäker. På höjden af sin ära afträdde han den frivilligt, för att gömma en ryktbarhet, som både smickrade och besvärade honom, i skuggan af ett landtligt lugn. Han abdikerade, innan ännu någon lager hunnit vissna i hans krona, innan ännu någon snö hunnit falla öfver den allmänna enthusiasm, som jublade omkring honom. Med ett företal, hvari han förklarar sitt öfriga lif endast hemfallet åt minnet, lemnat han publiken till afskedsskänk sina sista sånger, — sången till Poniatowski, skrifven då Polska frihetskriget brann som hetast, med denna betydelsefulla och väl valda refräng:

"Rien qu'une main, Francais! je suis sauvé" *).

Sången om den irrande Juden, der dennes rastlösa, vilda kringjägtande så målande är återgifvet, der man nästan känner sig böjd att svindla vid dessa ständigt återkommande toner:

"Toujours, toujours
Tourne la tête ou moi, je cours
Toujours, toujours, toujours."

Och slutligen — sången om Juligrafvarne, Berangers svanesång, der han höjer visan upp till

*) "Blott en hand, Fransoser! och jag är räddad!"

dithyramben, från Anakreon blir Pindarus, i hvilken hans sol går ned, men mera stor, mera majestätisk än någonsin. Se här en i hast sammanrimmad öfversättning af början till detta poem:

»J barn, dem ingen blodskuld fläckat handen,
Med blommor ilen bit, vid facklors glans!
Af Juligrafvarne er närmen randen.
På stoftet läggen tacksamhetens krans.

Carl hade sagt: »Hämnd på de fräcka hopar,
Som djerfvas trotsa! Segre liljorne!»
Men, som en man, Paris står upp och ropar:
»Till vapen! Seger åt de färger tre!»

Till att ditt folk, o Konung, så förnärma,
Med hvilka bragder köpte du din rätt?
Sök ej att mannen från Marengo bärma.
Uti hans kista ryms din hela ätt.

En tiggarskänk, en karta, man lät falla
Från thronen. Hvad, om ej en boja mer?
Ha! hur en spira bryts, vi veta alla.
Vi veta alla, hur en thron rifs ner.

Ty ifrån himlen kommer det en stämma,
Och ljuder, tusendubblad: »Jemlikhet».
För sent, att nu dess djerfva toner hämma.
J mäkten det ej, jordens majestät!

Framåt, framåt! Hotel de Ville är taget!
Oss höra kajerna och Louvren till.
I kungaborgen in sig flyttar slaget.
På öde thronen sitter hvem som vill.

Hur stort ett folk, som än i segrens ifver
Står fattigt, blodigt, hofsamt, blygsamt der,
Som, leende, en hatad Prins fördrifver,
Men korsar, vid skattkammarns dörr, gevär.

J barn, dem ingen blodskuld fläckat handen,
Med blommor ilen hit, vid facklors glans!
Af Juligrafvarne er närmen randen.
På stoftet läggen tacksamhetens krans.

Här dagakarlen sjönk på ärans läger.
Skolgossen föll, sträckt mot kanonens famn.
I testamente gaf han er sin seger,
Förgätande att säga er sitt namn.

Åt våra hjeltar helgom templets ära,
Förevigom i marmorn deras drag!
Hör! Furstarne, vid denna bittra lära,
Re'n hviska tyst: »Hvad är en Kung i dag?»

Och, hågkomst-tyngd, der säger en till annan:
»Finns fanan med de färger tre då än?»
Men, af dess veck, på kungeliga pannan,
En dyster skymning flämtar, mörk, igen.

Och, sväfvande från rike hän till rike,
Vid Sankt Helena fanan sänks till slut.
Napoleon, giganten utan like,
Sig reser ur vulkanen, som brännt ut.

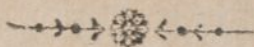
»Min äras fana! helsad var! ur grafven
Jag länge väntat dig med helig håg».
Så sagdt, mot himlen sväfvande, sin glafven
Han sänker djupt i oceanens våg.

Förstår du tecknet, som han gifva ville!
Med honom svärdets dynasti dog ut.
Han, som allsvåldig satt i kungars gille,
Till thronarfving tog friheten till slut.

J barn, dem ingen blodskuld fläckat handen,
Med blommor ilen hit, vid facklors glans!
Af Juligrafvarne er närmen randen.
På stoftet läggen tacksamhetens krans.»

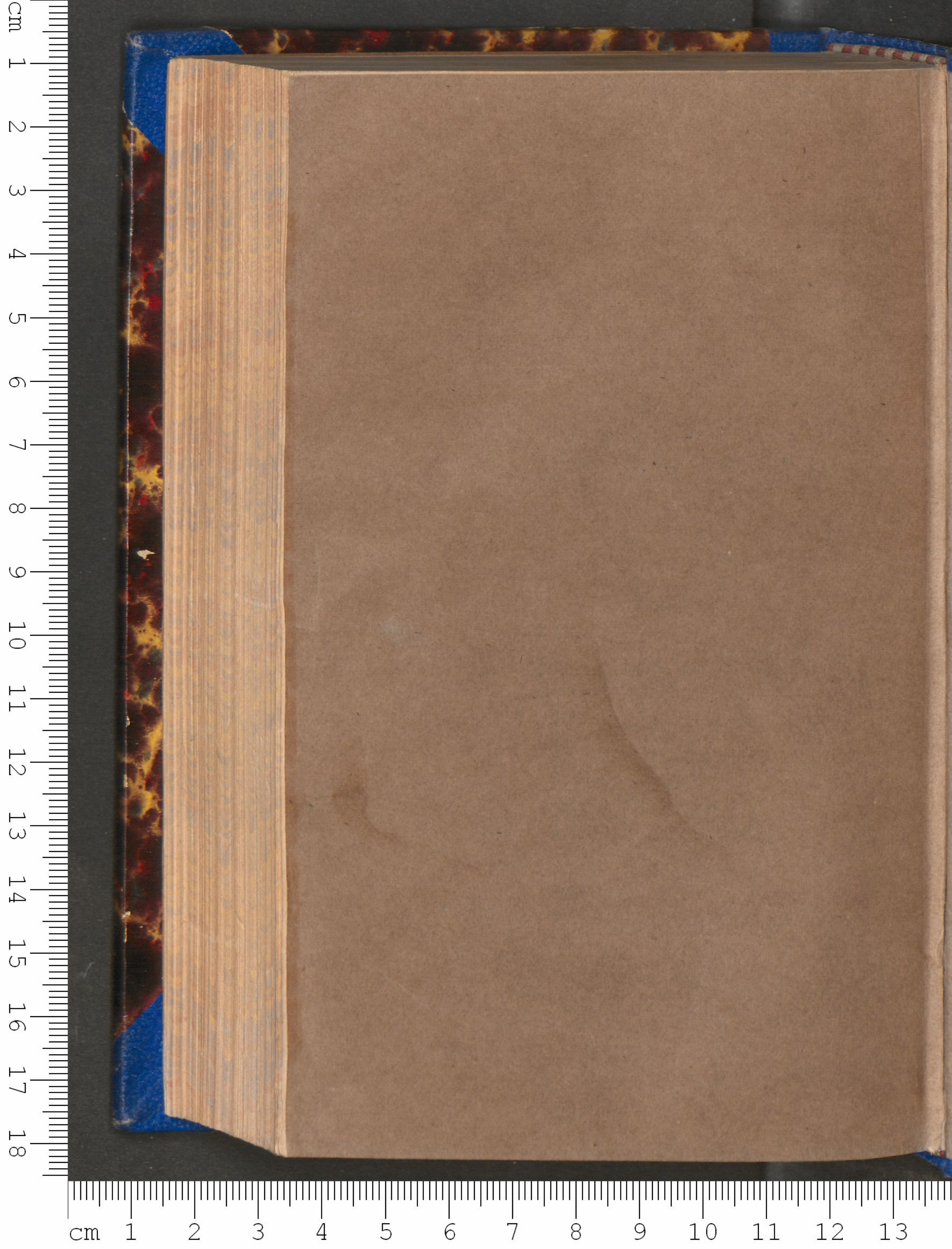
Sedan dess, **1832**, har ingen ton hörts från Berangers lyra. Den store sångaren tyckes hafva tystnat för evigt. I en fjerran landsbygd har han gömt sig undan sin egen ära. Det är blott någon gång en pilgrim dit gör sin vallfärd, för att inför folkets bard nedlägga sin votivkrans, för att, återvändande till sin hembygd, kunna säga, att han sett Napoleons graf och Berangers boning.

Wickenburg 97,
Mlle George 248,
„[illegible] de [illegible]“ 253

INSTITUT
TESSIN
PARIS

